УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ

ЗБІРНИК СТАТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ЕКОНОМІКИ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА МИТНОЇ СПРАВИ

Частина 1

СЕРІЯ «НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ»

Серія «Наукові роботи студентів УДФСУ» заснована у 2018 році і є продовженням започаткованої у 2017 р. серії «Випускникам УДФСУ».

Редакційна колегія:
Пашко П. В., д.е.н. (голова)
Шевчук О. А., д.е.н. (заступник голови)
Топчій В. В., д.ю.н.
Краєвський В. М., д.е.н.
Кужелєв М. О., д.е.н.
Шевчук С. В., д.е.н.
Суліма Є. М., д.філос.н., член-кореспондент НАПНУ
Горбовий А. Ю., д.т.н.
Чмелюк В. В., к.ю.н.
Малинський І. Й., к.н.фіз.вих.
Шевчук В. А., к.ю.н.

У серії «Випускникам УДФСУ» вийшли друком:

2017

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ економіки, оподаткування та митної справи»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ права»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ інформаційних технологій та менеджменту»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ обліку, аналізу та аудиту»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ фінансів, банківської справи»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції»

У серії «Наукові роботи студентів УДФСУ» вийшли друком:

2018

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ економіки, оподаткування та митної справи»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ права»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ інформаційних технологій та менеджменту»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ обліку, аналізу та аудиту»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ фінансів, банківської справи»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції»

2019

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ права»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ обліку, аналізу та аудиту»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ фінансів, банківської справи»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ економіки, оподаткування та митної справи»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ інформаційних технологій»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції»

2020

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ права»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ обліку, аналізу та аудиту»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ фінансів, банківської справи»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ економіки, оподаткування та митної справи»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ інформаційних технологій»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ спеціальної фізичної і бойової підготовки та реабілітації»

УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Серія «Наукові роботи студентів УДФСУ»
Заснована у 2018 році і є продовженням започаткованої у 2017 р. серії «Випускникам УДФСУ»

ЗБІРНИК СТАТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ЕКОНОМІКИ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА МИТНОЇ СПРАВИ

У двох частинах

Частина 1

Ірпінь
2020

УДК 34(477)(06)
ББК 67.9(4Укр)я54
З-41

Рекомендовано до друку Вченою радою
Навчально-наукового інституту економіки,
оподаткування та митної справи
(протокол № 6 від 5 листопада 2020 року)

З-41 Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня Навчально-наукового інституту економіки, оподаткування та митної справи Університету ДФС України : у 2-х ч. Ч. 1. – Ірпінь, 2020. – 314 с. – Серія «Наукові роботи студентів УДФСУ»; т. 22).

У збірнику опубліковано статті здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня.

Видання призначене для молодих вчених, аспірантів, студентів.

УДК 34(477)(06)
ББК 67.9(4Укр)я54

Матеріали розміщено в авторській редакції.
Відповідальність за зміст матеріалів, їх відповідність вимогам чинного правопису і достовірність фактів та статистичних даних несуть автори.

© ННІ економіки, оподаткування та митної справи, 2020
© Університет державної фіскальної служби України, 2020

ЗМІСТ

Кафедра міжнародної економіки

Донченко Микола Володимирович
Еволюція формування та розвитку світового ринку нафти 9

Мила Анастасія Віталіївна
Конкурентоспроможність транснаціональних
компаній країн БРІКС на світовому енергетичному ринку
на прикладі конкретних компаній 18

Мохамед Ельхусейні Ганна Миколаївна
Ефективність зовнішньоекономічної діяльності
підприємства в умовах глобалізації..... 24

Оліфер Артем Віталійович
Технологія блокчейн та її застосування в сучасному світі 31

Пономаренко Вікторія Олегівна
Ефективність корпоративного менеджменту
міжнародної компанії (на прикладі Coca-Cola Company) 37

Райчева Аліна Олександрівна
Деякі підходи до управління конкурентоспроможністю
міжнародних корпорацій..... 46

Рєзнік Сергій Вікторович
Вихід підприємства ANTONOV на зарубіжні ринки
через призму зовнішньої торгівлі 53

Стойкова Єлизавета Сергіївна
Аналіз конкурентоспроможності туристичної
галузі України на міжнародному рівні..... 60

Федорова Тетяна Ігорівна
Особливості валютної політики Китаю 65

Шайко Дар'я Русланівна
Напрями зростання конкурентоспроможності
ПАТ «Арселор Міттал Кривий Ріг».....70

Шевчук Віктор Ігорович
Світові валютні біржі у глобальному бізнес-середовищі.....75

Кафедра митної справи

Авраменко Андрій Аркадійович
Пріоритети митної політики України.....80

Бражнікова Яна Глібівна
Застосування заходів митно-тарифного регулювання
при переміщенні лакофарбової продукції.....88

Буднік Інна Олександрівна
Сучасні інструменти управління
міжнародними поставками товарів.....93

Бура Владислав Володимирович
Управління митними ризиками при здійсненні
зовнішньоекономічних операцій підприємства.....100

Громова Анастасія Андріївна
Митний контроль як інструмент забезпечення
економічної безпеки держави.....105

Єнько Олександр Олександрович
Організація служби логістики на підприємстві-учаснику ЗЕД.....111

Лотков Вадим Сергійович
Митний контроль у протидії контрабанді товарів:
вітчизняний та зарубіжний досвід.....118

Лук'янчук Марія Володимирівна
Порядок ввезення в Україну лікарських засобів 125

Мартинцов Євгеній Артемович
Український митний пост аудит: наближення
до європейських стандартів 130

Мелашенко Вікторія Сергіївна
Управління міжнародними перевезеннями
при здійсненні ЗЕД 136

Сівакова Єлизавета Андріївна
Шляхи підвищення ефективності механізму
тарифного регулювання в Україні 142

Федас Максим Анатолійович
Митне регулювання товарів з правами
інтелектуальної власності 152

Фрейберг Анастасія Андріївна
Механізм взаємодії митних і податкових органів
при здійсненні контролю митної вартості 159

Царик Олег Олександрович
Розвиток логістичної інфраструктури 171

Шевченко Діана Сергіївна
Імплементація зарубіжного досвіду діяльності
митних брокерів в Україні 177

Шемякін Владислав Володимирович
Сутність та особливості митного контролю 182

Кафедри податкової політики

Антощук Олександр Олександрович
Застосування непрямих методів при визначенні податкових зобов'язань суб'єктів господарювання.....186

Білецький Денис Іванович
Розробка сучасних інструментів управління податковими ризиками (в цілому; за видами податків).....195

Бричко Дмитрій Ігорович
Кадрова політика державних податкових органів України.....199

Васьківська Юлія Вікторівна
Внутрішній мониторинг як спосіб визначення мотивації праці персоналу органів ДФС України.....204

Давидюк Микола Сергійович
Удосконалення підходів щодо визначення бенефіціарного власника доходів у сфері міжнародного оподаткування.....212

Дейнека Світлана Валентинівна
Удосконалення механізму стягнення податкового боргу в Україні.....217

Жуковська Софія Олександрівна
Оцінка ефективності функціонування податкових адміністрацій: світовий досвід та можливості адаптації в Україні.....223

Коваль Людмила Вікторівна
Удосконалення підходів щодо адміністрування податків в електронній комерції.....227

Колбасюк Василь Володимирович
Перспективи впровадження системи електронних перевірок платників податків.....232

Копотун Анастасія Михайлівна
Підвищення ефективності спрощеної
системи оподаткування в Україні..... 237

Купенко Ольга Олегівна
Сутність податкового планування на підприємстві..... 243

Матвієнко Альона Юріївна
Непрямі методи податкового контролю
доходів громадян: світовий досвід 247

Могильницький Андрій Вікторович
Спрощена система оподаткування в Україні:
ефективність застосування та перспективи розвитку..... 253

Моргуненко Артем Сергійович
Імплементація міжнародних стандартів контролю
за трансфертним ціноутворенням..... 258

Нікуліна Тамара Олександрівна
Удосконалення системи сплати податків в Україні
з урахуванням досвіду зарубіжних країн..... 263

Перетятко Віталій Сергійович
Податки на споживання як складова податкової системи 269

Рибачок Геннадій Іванович
Податкове консультування: сутність та особливості реалізації..... 275

Смаль Віта Миколаївна
Боротьба з офшорними центрами
у системі міжнародного бізнесу..... 279

Токар Ярослав Володимирович
Проблеми податкового консультування суб'єктів
підприємницької діяльності в Україні для оптимізації
податкового навантаження..... 284

Фіяло Ілона Анатоліївна
Механізм бюджетного відшкодування ПДВ:
недоліки та шляхи їх усунення.....290

Шапочкіна Анастасія Олександрівна
Механізм стягнення податкового боргу.....296

Щербина Євген Олександрович
Стратегії та методи дотримання податкового законодавства.....301

Яблочніков Нестор Андрійович
Класифікація податкових ризиків у податковому плануванні.....306

Кафедра міжнародної економіки

Донченко Микола Володимирович,
студент групи МЕМ-19-1
Науковий керівник:
Чернова Ольга Вадимівна,
к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки

ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ НАФТИ

The article include a structural and institutional analysis of the formation and development of the world oil market. The key and milestones of the global oil market development with their characteristic tendencies have been identified. Significant features of the global oil market are considered. Modern patterns and trends in the development of the global oil market have been established, taking into account the deep globalization processes in the world economy.

Key words: *oil, oil products global oil market, global market of crude oil and oil products, world market of "paper" oil, oil traders, oil hedgers, vertically integrated oil companies, international oil cartel, organization of oil exproting countries.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Стан світової економіки багато в чому визначається наявністю джерел енергії, їх обсягами, доступністю і можливостями застосування. При цьому ключова роль в енергозабезпеченні світового господарства належить нафті. У сучасному світі, не існує економічних суб'єктів, так чи інакше не пов'язаних з нафтою або нафтопродуктами, що дозволяє віднести нафту, до енергетичних ресурсів широкого застосування. На сьогодні нафта це глобальний товар. А світовий ринок нафти став стратегічним товарним ринком в силу провідної позиції нафти в паливно-енергетичному балансі світу, значних масштабів міжнародної торгівлі сирою нафтою та нафтопродуктами і прагненням держав до енергетичної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування та розвитку світового ринку нафти досліджувалися як західними, так і

вітчизняними вченими, серед яких можна виділити наступних: Г. Вигон, М. Вудфорд, Є. Голибард, С. Голованова, О. Зорін, О. Когут, Д. Костенко, М. Кручіні, В. Лір, Т. Малова, К. Маркевич, А. Масюк, П. Невз, У. Ніконенко, В. Омельченко, Т. Стоукс, Б. Тіппі, Г. Феденко, М. Хукер, В. Шпілевський та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження процесу становлення світового ринку нафти та визначення ключових характеристик етапів його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний світовий ринок нафти є результатом складного історичного розвитку. Еволюцію світового ринку нафти слід розглядати у контексті етапів як усталених, так і час від часу змінних взаємин між державою, яка зазвичай є власником природних ресурсів, і компаніями, що здійснюють розробку природних ресурсів. За такого підходу до періодизації в ній виділяють основні етапи (це періоди накопичення потенціалу кількісних ознак в рамках єдиної якісної щаблі розвитку ринку), і перехідні етапи від однієї якісної щаблі до іншої (табл. 1). При цьому рамки основних періодів визначає ряд таких критеріїв, як закономірність зміни контрактних структур, механізм ціноутворення й організації міжнародного ринкового простору.

Таблиця 1

Еволюція формування та розвитку світового ринку нафти

Етапи розвитку, рр	Характеристика етапів розвитку
1	2
1928–1947 (перший основний етап)	- неконкурентний ринок фізичної нафти; - домінування 7 компаній Міжнародного нафтового картелю (далі – МНК); - трансферне ціноутворення на видобуту компаніями МНК сиру нафту, встановлення ціни вертикально-інтегрованих нафтових компаній МНК в рамках довгострокових традиційних концесій; - одно базова система цін в міжнародній торгівлі нафтою; - ціноутворення «кост-плюс»
1947–1949 (перший перехідний етап)	- вимушений перехід МНК до дво базової системи цін, зміщення «нейтральної точки» з району Мальти в Нью-Йорк

Продовж. табл. 1

1	2
1947–1969 (другий основний етап)	- неконкурентний ринок фізичної нафти; - домінування семи компаній Міжнародного нафтового картелю; - дво базова система цін в міжнародній торгівлі сирою нафтою; - ціноутворення «кост-плюс» на сиру нафту, «нет-бек від вартості заміщення» – на нафтопродукти; - трансферне ціноутворення на видобуту компаніями МНК сиру нафту, встановлення ціни ВІНК МНК в рамках довгострокових традиційних і модернізованих концесій і (або) СРП
1969–1973 (другий перехідний етап)	- перехідний період (переговорний – між компаніями МНК і країнами ОПЕК – порядок формування цін)
1973–1985 (третій основний етап)	- перехід від неконкурентного ринку фізичної нафти до конкурентного; - домінування картелю 13 держав (ОПЕК); - контрактне і спотове ціноутворення; - офіційні відпускні ціни ОПЕК («нет-форвард» в рамках термінових контрактів), прив'язані до спотових котирувань; - основні фактори, що визначають ціну – закономірності розвитку нафтової галузі (баланс попиту-пропозиції на сиру нафту); - основні гравці - учасники фізичного ринку нафти
1985–1986 (третій перехідний етап)	- Саудівська Аравія вводить ціноутворення за принципом «нет-бек»; відмова від офіційних цін реалізації ОПЕК; - перехідний період від ціноутворення «нет-форвард» до ціноутворення «нет-бек» на сиру нафту, спочатку (грудень 1985 р. - початок 1986 р.) в прив'язці до цін нафтопродуктів на біржі NYMEX (Нью-Йорк, США), потім (з 1986 р.) – до ф'ючерсних котирувань на сиру нафту на ключових нафтових світових торгових майданчиках (біржах); - перехід до біржового ціноутворення

Продовж. табл. 1

1	2
1986 – середина 2000-х (приблизно до 2004) (четвертий основний етап)	- конкурентне співіснування розвиненого ринку фізичної нафти й несформованого ринку паперової нафти; - коммодітізація ринку нафти; - біржове ціноутворення на сиру нафту, ціни формуються на спеціалізованих торгових майданчиках (нафтових біржах); - основні біржові гравці – нафтові хеджери (учасники та фізичного, і «паперового» (фінансового) ринку нафти мінімізують свої цінові ризики на фізичному ринку за допомогою інструментів фінансового ринку), що роблять основний вплив на поведінку цін; - ціна ФОБ пункт відвантаження у постачальника визначається за принципом «нет-бек» від ф'ючерсних нафтових котирувань на ринку споживача; - формування глобального ринку «паперової» нафти і його інститутів за образом і подобою і на основі інститутів фінансових ринків (інструменти та інститути запозичені / імпортовані на ринок «паперової» нафти менеджерами фінансових ринків, які й сформували ринок «паперової» нафти); - перехід від ринку фізичної нафти до ринку «паперової» нафти зумовив нестабільний і відносно низький рівень нафтових цін і інтенсивний характер їх зміни, що призвело до недоінвестування світової нафтової галузі, що, своєю чергу, створило матеріальні передумови для подальшого зростання витрат і цін на нафту; - основні фактори, що визначають ціну – закономірності розвитку нафтової галузі (баланс попит-пропозиції на сиру нафту), скориговані на очікування біржових гравців; - поступовий перехід до домінування ринку «паперової» нафти в ціноутворенні на нафту на фізичному ринку

Продовж. табл. 1

1	2
Середина 2000-х (приблизно після 2004) і далі (п'ятий основний етап)	- конкурентне співіснування розвинених ринків фізичної і «паперової» нафти; - подальший рух від коммодитізації до фінансизації ринку нафти; - «паперовий» ринок домінує за обсягами нафтової торгівлі; - сформовані глобальні інститути «паперового» ринку нафти, що забезпечують його функціонування в режимі 7 × 24; - трансформація сирої нафти з матеріального товару в глобальний фінансовий актив, доступний для широкої категорії професійних і непрофесійних фінансових інвесторів (ефект «фінансового пилотяга»); - перетворення ринку «паперової» нафти в незначний (несуттєвий) сегмент глобального фінансового ринку; - основні гравці – ненафтові спекулянти, які організовують ринок і можуть маніпулювати ним (найбільші інвестиційні банки та афілійовані з ними нафтотрейдери); - ціни на нафту формуються за межами власне нафтового ринку (на ненафтових фінансових ринках) переважно ненафтовими спекулянтами; - ціна ФОБ на ринку фізичної нафти формується за методом «нет-бек» від котирувань ринку «паперової нафти» – від ф'ючерсних нафтових котирувань, визначених кон'юнктурою ринку нафтових фінансових деривативів; - основні фактори, що визначають ціну – в основному очікування фінансових гравців, баланс попит-пропозиції на пов'язані з нафтою фінансові деривативи в рамках короткого часового горизонту

Складено за даними [1,2]

Зауважимо, що відправна точка у періодизації розвитку світового ринку нафти визначена не випадково. У 1928 р. результатом секретної угоди трьох провідних нафтових компаній світу, до яких пізніше приєдналися ще чотири компанії, стало утворення нафтового картелю, відомого під назвою «Сім сестер». У картель увійшли «Ройял Датч Шелл», «Стендард ойл компані оф Нью-Йорк», «Англо-Персицька нафтова компанія», «Стендард ойл компані оф Нью-Джерсі», «Галф ойл», «Стендард ойл компані оф Каліфорнія», «Техасо».

Укладанню цієї Угоди передувало чимало знакових подій в розвитку нафтового бізнесу, що призвело у підсумку до формування МНК, зокрема:

- початок промислового видобутку нафти в США, в Пенсільванії, в 1859 р., зародження першої біржової торгівлі нафтою, формування нестійкого, неорганізованого конкурентного (дика конкуренція) нафтового ринку;

- формування в червні 1870 р. в США Рокфеллером компанії «Стендард ойл компані оф Нью-Джерсі» і подальша монополізація на її основі американського нафтового ринку, співіснування до 1911 р. організованого монопольного ринку (транспортування і наступні стадії технологічного нафтового циклу) на базі цієї компанії та неорганізованого нафтового ринку (розвідка і видобуток) в США, стійке функціонування нафтового ринку США на основі монополії Рокфеллера;

- прийняття антитрестового закону Шермана в США в 1890 р. і до 1911 р. - період «накопичення» сил американською адміністрацією для реорганізації нафтового ринку (його демонополізації);

- роздроблення монополії Рокфеллера в 1911 р. і до 1928 р – період нестійкого функціонування нафтового ринку. Рівень зіткнення інтересів найбільших гравців на зовнішніх ринках починає вимагати узгодженості їх дій. Тим самим з'являються передумови картелізації ринку найбільшими нафтовими компаніями та укладення між ними відповідної угоди, якою і стала Угода в Ачнакаррі [3].

Таким чином, формування світового ринку нафти, мало безсумнівну специфіку, оскільки він фактично був створений вольовим рішенням найбільших нафтових компаній світу.

Нафтовий ринок інтернаціональний за своєю природою, і саме тому він чутливий до глобалізаційних змін. Роль стабілізатора в умовах глобалізації відіграє структурна перебудова світового ринку. З історії розвитку нафтового ринку видно, що він розвивається циклічно. Він проходить періодично різні фази співвідношення попиту і пропозиції. В його історії були фази явного перевищення попиту над пропозицією з супутнім злетом цін, що зазвичай пов'язано з такими політичними факторами, як регіональні конфлікти та військове протистояння. І, навпаки, наступали досить затяжні періоди явного перевищення пропозиції над попитом, для яких був характерний депресивно низький рівень цін на нафту. Обидві ці крайнощі не влаштовували більшість учасників ринку. Надмірно дорога нафта заважала нормальному

розвитку економіки провідних розвинених країн – лідерів глобалізації, надмірно дешева знижувала доходи нафтоекспортерів і позбавляла стимулів процес енергоощадження, що є одним з основних напрямків світового науково-технічного прогресу. Таким чином, для довгострокового розвитку такого масштабного ринку неможлива асиметрична одностороння система залежності і явна перевага енергоспоживачів або нафтоекспортерів. Тому після різких стрибків ринок під впливом ринкових механізмів укупі з політичним фактором прагне до досягнення балансу взаємозалежності, в чому зацікавлені обидві сторони, як постачальники, так і споживачі [4].

Таким чином, схему циклу можна представити таким чином:

Зростання пропозиції нафти => зниження цін на нафту, збільшення світового споживання => скорочення пропозиції нафти => підвищення цін на нафту, скорочення світового споживання [5].

Зростання пропозиції може статися в силу двох причин:

а) збільшення експорту країнами, вже експортують нафту в значній кількості (наприклад, порушення обмежень ОПЕК її членами в 1980 г);

б) вступ на ринок нових країн – експортерів нафти (наприклад, вступ на ринок у 80-х Єгипту, Індії, Мексики, Бразилії).

Скорочення пропозиції може статися в силу небажаного зниження цін або ж з метою отримання великих прибутків в результаті скоординованих дій групи країн.

Сучасний світовий ринок нафти (нафтовий ринок, ринок нафтопродуктів) являє собою глобальний економічний простір виробництва та торгівлі виробників та споживачів нафти та нафтопродуктів продуктів та тісно зрощених взаємовідносин між ними з приводу купівлі-продажу на підставі міжнародного попиту та пропозиції, а також страхування ризиків через похідні фінансові інструменти.

В сучасних умовах глобалізації світогосподарських зв'язків на світовому ринку нафти спостерігаються два взаємоспрямованих процеси. З одного боку, на ньому спостерігається зростання конкуренції між ключовими учасниками – нафтовими компаніями, які підтримуються урядами країн, в яких вони базуються. З іншого боку, спостерігається активізація взаємодії в області формування конкурентної політики на ринку нафти для уникнення наслідків нерозумної конкуренції [6].

З урахуванням наведених підходів до періодизації становлення та розвитку світового ринку нафти, сучасний етап характеризується такими рисами, як:

- розширення джерел вуглеводневої сировини (видобуток сланцевої нафти, арктичної шельфової нафти);

- зниження статусу еталонної марки нафти Brent як ключового сорту ціноутворення нафти на ринку. Дана обставина обумовлює спроби країн-експортерів закріпити на окремих ринках збуту відповідні марки нафти як нового орієнтиру в ціноутворенні;

- посилення конкурентної боротьби за право встановлення і здійснення впливу на механізми ціноутворення на світовому ринку нафти;

- зміна товарної структури світового ринку нафти на користь зростання частки випуску неконвенціональної нафти з поновлюваних джерел;

- зміни географічної структури розміщення нафтопереробних потужностей, що умовлено змінами в попиті та вимогами екологічного законодавства;

- збільшення числа ринкових учасників (зокрема, поява нового великого гравця в особі США в результаті «сланцевої революції»);

- деяке ослаблення впливу країн ОПЕК у зв'язку з появою великих незалежних експортерів нафти;

- зниження ступеня монополізації ринку.

- нестійкість цін на нафту;

- перехід світового ринку нафти з «фізичного» ринку продукції до «фінансового» ринку або ринку деривативів.

Висновки з цього дослідження. Таким чином, світовий ринок нафти є одним з ключових світових товарних ринків, який в найближчі десятиліття, як і раніше буде відігравати особливу роль у визначенні тенденцій розвитку світової економіки. Однак останнім часом світовий ринок нафти перебуває в досить складній ситуації. Його динаміка значною мірою визначається успіхами взаємодії найбільших країн – виробників нафти в рамках угоди про «заморожування» видобутку, а також ситуацією на національних нафтових ринках таких країн, як США і Китай. Крім того, в довгостроковій перспективі нафтова галузь може відчути досить сильну конкуренцію з боку швидкозростаючих ВДЕ, яким вже вдалося досягти мережевого паритету. У зв'язку

з подальшим збільшенням ефективності та одночасним зниженням вартості відновлювальна енергетика стає більш привабливим сектором енергетики, який в перспективі може знизити значення нафтового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Эволюция системы ценообразования на мировом энергетическом рынке: экономические последствия для России / под ред. О.И. Маликовой, Е.С. Орловой. Москва : Экономический факультет МГУ имени М. В. Ломоносова, 2017. 432 с.

2. Лір В. Е. Закономірності формування кон'юнктури та маніпуляції «невидимої руки» нафтового ринку. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 1. С. 95-116.

3. Bamberg J.H. The History of the British Petroleum Company, Volume 2: The Anglo-Iranian Years, 1928–1954. *Cambridge University Press*, 1994. P. 528–34.

4. Масюк А. В. Тенденции развития мирового рынка нефти в условиях глобализации: дис. ... канд. экон. наук / Всероссийская академия внешней торговли, Москва, 2004. 176 с.

5. Голованова С. В. Мировой рынок нефти и газа. Москва : Современная экономика, 2009, 267 с.

6. Юр'єва П. Б. Світовий ринок нафти: ключові характеристики та тенденції. *Економіка і суспільство*. 2018. № 15. С. 85-94.

Мила Анастасія Віталіївна,
студентка групи МЕМ-19-1
Науковий керівник:
Чернова Ольга Вадимівна,
к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ КРАЇН БРІКС НА СВІТОВОМУ ЕНЕРГЕТИЧНОМУ РИНКУ НА ПРИКЛАДІ КОНКРЕТНИХ КОМПАНІЙ

У статті розглянуто сучасний стан світового енергетичного ринку на прикладі конкретних транснаціональних компаній інтеграційного об'єднання країн БРІКС та надано рекомендації щодо забезпечення їх конкурентоспроможності на вищевказаному ринку міжнародних відносин.

До числа вітчизняних науковців, які розглядали теоретичні та практичні аспекти конкурентоспроможності у сфері функціонування ТНК в країнах БРІКС, належать І. Бураковський, О. Давидович, Д. Лук'яненко, А. Поручник, О. Рогач, Є. Савельєв, С. Сіденко, А. Філіпенко, Т. Фролова, О. Шнирков та ін.

Ґрунтовними є розробки таких іноземних науковців і практиків, як М. Дж. Ейрінга, Р. Рамамурті, П. Вільямсома, Алана М. Ругмана, Р. Гувеа, А. Клімека та ін.

Метою написання статті є дослідження чинників забезпечення конкурентоспроможності енергетичних ТНК інтеграційного об'єднання БРІКС на прикладі Petrobras, Sasol, ЛУКойл, ONGC, CNOOC, які є одними з провідних компаній відповідних країн на сьогоднішній день.

Виходячи з мети дослідження, нами були поставлені наступні **завдання**: охарактеризувати економічний стан транснаціональних корпорацій БРІКС на світовому енергетичному ринку та визначити основні чинники впливу на їхню конкурентоспроможність

Викладення основного матеріалу. Масштабність явища транснаціоналізації національних економік країн БРІКС на сьогоднішній день є потенційно важливою рушійною геополітичною та економічною силою. Це пояснюється тим, що країни-учасниці об'єднання БРІКС характеризуються як найбільш швидко зростаючі ринки з

потужним економічним підґрунтям та в сукупності утворюють світового гіганта з найбільшим валютним резервом та чисельністю населення, найдешевшими інтелектуальними ресурсами, а також найбагатшою територіальною забезпеченістю, включаючи природні ресурси та сільськогосподарську продукцію. В 2019 році загальний ВВП всіх країн БРІКС досяг приблизно 46,22 млрд міжнародних доларів, що становить на 215% більше ніж у 2009 році, після першого самміту у Єкатеринбурзі, Росія. [7] Тому головний напрям розвитку корпоративних структур БРІКС зосереджений на створенні угрупування конкурентоспроможних підприємств, що переважають на національних ринках, та забезпеченні їм умов успішного виходу на міжнародні ринки. [6]

Переважна кількість транснаціональних корпорацій БРІКС зосереджена в енергетичній галузі, наприклад: бразильська Petrobras, південно-африканська Sasol, російська «ЛУКойл», індійська Oil and Natural Gas Corporation (ONGC) та китайська China National Offshore Oil Corporation (CNOOC). Вони являють собою спеціалізовані компанії, діяльність яких зосереджена на одному з ринків державного значення та забезпечує прибуток від виконання державних програм.

Процес створення інтегрованих бізнес-груп у Росії почався ще у 90-х роках минулого століття, коли відбувалася приватизація державних підприємств, який став поштовхом для створення потужних організаційно-господарських структур. Вже у 2003 р. російська компанія «ЛУКойл» увійшла в рейтинг 500 найкрупніших компаній світу за версією газети «Financial Times». Формування та розвиток «ЛУКойл»-у як ТНК відбувалося шляхом об’єднання декількох нафтодобувних та переробних підприємств, активи яких знаходяться у власності не тільки резидентів, а й закордонних партнерів, що пояснюється недостачею первинних ресурсів та досвіду на етапі створення. [1]

На даний момент «ЛУКойл» являє собою одну з найкрупніших світових вертикально інтегрованих компаній, що займається видобутком та переробкою нафти і газу, виробництвом нафтопродуктів та продуктів нафтохімії. В головних сферах своєї діяльності компанія займає лідируючі позиції як на російському, так і на світовому енергетичному ринку.

Для підвищення конкурентоспроможності даної компанії Радою директорів ПАТ «ЛУКойл» була затверджена програма стратегічного розвитку групи «ЛУКойл» на 2010-2019 рр. [2]

Програма була спрямована на такі впливові чинники конкурентоспроможності:

- забезпечення сталого зростання вільного грошового потоку; забезпечення зростання видобутку вуглеводню;
- модернізація нафтопереробних потужностей з метою підвищення складності процесів та виходу світлих нафтопродуктів;
- вибірковий розвиток збутових мереж в пріоритетних регіонах, зростання ефективності в традиційних регіонах за рахунок модернізації активів і просування бренду тощо.

9 грудня 2015 року Лукойл вперше в своїй історії подолав рубіж річного видобутку нафти в 100 млн т. Ця подія стала переконливим підтвердженням успішного ходу реалізації положень Програми стратегічного розвитку Групи.

Транснаціоналізація корпоративних утворень Китаю розпочалася в 1978 р. під час проведення економічної реформи, в результаті якої відбулося розширення класу підприємців. Багато транснаціональних компаній реалізують свою глобальну присутність шляхом інвестування і через процеси злиття та поглинання.

Формування китайської компанії CNOOC відбулося в лютому 1982 року в результаті кооперації з іноземними підприємствами, які займалися розробкою шельфових нафтових родовищ. Основними бізнес-сегментами компанії є розвідка та розробка нафти й газу, інжинірингові та технічні послуги, переробка та маркетинг, природний газ і виробництво електроенергії тощо.

В операційній стратегії CNOOC 2020 основними чинниками підвищення конкурентоспроможності в умовах світової нафтової кризи зазначені такі напрямки діяльності:

- суворий контроль за інвестиційними рішеннями, витратами, скороченням виробництва та чисельністю населення;
- покращення успішності розвідки та зменшення витрат на пошук;
- оптимізація структури виробництва, просування безпілотних платформ та наземного енергопостачання тощо.

Компанія посіла 63-е місце у рейтингу Fortune Global 500 за 2019 рік та 31-е місце у списку найпопулярніших нафтових компаній у світі за версією Petroleum Intelligence Weekly (PIW) 2019 року.

Наступним представником інтеграційного об’єднання БРІКС є найбільша бразильська нафтогазова компанія Petrobras, яка була утворена ще в 1953 році та повністю контролюється державою і має юридичну монополію. [3]

В 2018 році Рада директорів Petrobras затвердила Стратегічний план 2040 разом із Планом ведення бізнесу та управління на 2019-2023 роки, який є новим баченням інтегрованої етичної енергетичної компанії, узгодженої з потребами та еволюцією звичок суспільства.

План ведення бізнесу та управління визначив такі фактори підвищення конкурентоспроможності для компанії на найближчі роки:

- максимізація вартості Petrobras за рахунок активного управління портфелем інвестицій;
- оптимізація позицій в сегменті природного газу та енергетики в Бразилії та розвивати позиції на світовому ринку за допомогою партнерських відносин;
- підготовка до більш конкурентного середовища, заснованого на ефективності витрат та масштабу та цифровій трансформації тощо.

Таким чином завдяки своїм міжнародним зусиллям Petrobras зміг підтримувати низькі запаси продукції. Фірма скоригувала навантаження на нафтопереробний завод, щоб зосередитись на продуктах, що максимізують його рентабельність без тиску на запаси. [4] Однак обсяги експорту можуть впасти в найближчі місяці, оскільки внутрішній попит Бразилії з часом, можливо, відновиться, і фірмі потрібно підтримувати мінімальні рівні запасів.

Створення потужної державної індійської енергетичної ТНК під назвою ONGC відбулося у 1956 році шляхом реорганізації існуючої Комісії з нафти та природного газу. В 2000-х роках компанія розробила глобальну інвестиційну стратегію для запобігання впливу посилення внутрішньої конкуренції.

Нова Енергетична стратегія 2040 передбачає підвищення конкурентоспроможності компанії за рахунок інвестування у відновлювані джерела шляхом створення портфеля з акцентом на офшорній вітроенергетиці у зв’язку з природним спадом видобутку та пошуком активів за кордоном. Також планується розширення нафтохімічної промисловості з урахуванням прогнозу росту попиту на 8-9% у рік для країни, а також у зв’язку зі значною присутністю ONGC на ринку через свої дочірні компанії. [5]

Південноафриканська транснаціональна енергетична корпорація Sasol була заснована у 1950 р. та офіційно зареєстрована як державна

вугільна, нафтова і газова компанія та налічує більше ніж 30 тис. співробітників у 33 країнах світу. 2019 рік став досить критичним для енергетичного та хімічного бізнесу компанії у зв'язку зі збоями поставок в Південну Африку та Європу, а також посилення міжнародної торгівельної напруженості. Але Sasol має в своєму розпорядженні гарні можливості для забезпечення зростання, заснованого на її конкурентоспроможних і різноманітних продуктах, практичного досвіду і тісних відносин з клієнтами.

Висновок. Проаналізувавши шляхи становлення компаній та результати їх досягнень, а також чинники конкурентоспроможності для забезпечення подальшого позитивного розвитку, можна виділити такі основні риси ТНК інтеграційного об'єднання БРІКС на енергетичному ринку: державна підтримка та фінансування відіграє ключову роль у стабільному функціонуванні на внутрішньому ринку так як більшість з них орієнтовані на сировину та ресурси; першочерговими ринками збуту є внутрішній ринок та ринки країн найближчого зарубіжжя і характеризуються на сьогоднішній день швидше як регіональні ТНК.

Отже, на сьогоднішній день найсерйознішим викликом для забезпечення конкурентоспроможності енергетичних ТНК БРІКС є вихід за межі прикордонного збуту та налагодження стійких відносин на глобальних ринках. Таким чином, основними чинниками конкурентозабезпечення компаній на світовому енергетичному ринку можуть бути: перепрофілювання на компетентне екологічне використання ресурсів з мінімізацією шкоди природним ресурсам, створення науково-технічних стратегічних альянсів, аутсорсинг у глобальному масштабі для мінімізації витрат та концентрації на ключових компетенціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. О компании «Лукойл» - Сайт нафтової компанії «Лукойл» - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lukoil.ru/static_6_5id_2106_.html (дата обращения: 16.12.2016)

2. «Лукойл» скорректировал Программу стратегического развития группы на 2008-2017 годы - Стратегическое управление и планирование - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.stplan.ru/news/0911221553.htm (дата обращения 16.12.2016).

3. Whose Oil in Brazil? The America. 12 February 2015. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.economist.com/the-americas/2015/02/12/whose-oil-in-brazil

4. Petrobras strategy to focus on exports bearing fruit. BNamericas. 08 June 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.bnamericas.com/en/news/petrobras-strategy-to-focus-on-exports-bearing-fruit

5. ONGC adopts new 'Energy Strategy 2040', targets doubling of oil, gas production. The Economic Times. 18 August 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://economictimes.indiatimes.com/ industry/energy/oil-gas/ongc-adopts-new-energy-strategy-2040-targets-doubling-of-oil-gas-production/articleshow/70721759.cms?from=mdr#:~:text=The%20%27Energy%20Strategy%202040%27%20entails,market%20capitalization%2C"%20he%20said.

6. Ramamurti Ravi. “What Have We Learned about EMNEs,” In Ravi Ramamurti and Jitendra Singh (eds.) Emerging Multinationals from Emerging Markets, Cambridge UK: Cambridge University Press. – 2008. – Chapter 13. – P.39

7. Guillen M. Emerging Markets Rule: Growth strategies of the New Global Giants. McGraw – Hill, 1ed. October 2012. – P. 240

Мохамед Ельхусейні Ганна Миколаївна,
студентка групи МЕМ-19-1
Науковий керівник:
Стежко Надія Володимирівна,
д.е.н., професор, професор кафедри міжнародної економіки

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Аннотація. *У статті розглянуто сутність зовнішньоекономічної діяльності, її суб'єкти та види, існуючі підходи до визначення ефективності зовнішньоекономічної діяльності, сутність глобалізаційних процесів та їх вплив на ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємств.*

Ключові слова: *зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, види зовнішньоекономічної діяльності, глобалізація.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні процеси глобалізації світового економічного розвитку не оминають і Україну, яка поступово інтегрується до міжнародної економіки. Основним суб'єктом сучасних міжнародних економічних відносин виступає підприємство як ключова ланка ринкової економіки. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства є важливою і невід'ємною сферою роботи будь-якої господарської одиниці, яка при правильному впровадженні ефективно діючи форм і методів міжнародного бізнесу сприятиме вдалому виробництву, його технічному рівню, якості виробленої продукції. Вихід компанії на світові ринки допомагає адаптувати економіку до системи світогосподарських відносин, формуванню економіки відкритого типу. Саме тому розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств — це важлива основопололожна частина усього народного господарства, як в середині країни, так і за її межами.

Аналіз останніх публікацій і досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідження проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності знайшло своє відображення в різноманітних працях наступних учених-економістів: Козака Ю. Г., Логвінової Н. С., Петруні Ю. Є., Дідівського М.І. та багатьох інших.

Проте питання пов'язані з ефективністю зовнішньоекономічної діяльності в умовах глобалізації потребують подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті: визначення сутності зовнішньоекономічної діяльності підприємства та основних підходів до оцінки її ефективності, а також дослідження особливостей здійснення зовнішньоекономічної діяльності в умовах глобалізації товарних ринків.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Згідно Закону України про зовнішньоекономічну діяльність, під зовнішньоекономічною діяльністю (ЗЕД) розуміють взаємодію суб'єктів господарювання України та іноземних суб'єктів, в ооснові якої знаходяться взаємовідносини між цими суб'єктами, та відбувається не тільки на території нашої держави, а також на території інших країн.

Основні види зовнішньоекономічної діяльності регламентовані Законом України про зовнішньоекономічну діяльність наведено в таблиці 1. Вид зовнішньоекономічної діяльності – це діяльність, при здійсненні якої виникають зовнішньоекономічні відносини, що перебувають в одному правовому режимі і тому регулюються одними й тими самими правовими нормами [7].

Будь-яка діяльність не проходить без суб'єктів, які її виконують. В таблиці 2 зазначені суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності і їх характеристика.

Суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності можуть виступати будь-які українські та закордонні суб'єкти господарської діяльності, що здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарські повноваження в зовнішньоекономічній сфері, мають майно і відповідають за зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Також суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності виступає сама Україна в особі органів влади та зарубіжні держави, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю на її території.

З моменту проголошення незалежності України в 1991 році, ЗЕД почала розглядатися як вагомий фактор економічного розвитку, а також почали створюватися передумови більш посиленого розвитку інтеграційних процесів. За цей час значно зросла кількість суб'єктів, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, зріс обсяг зовнішньоторговельного обігу, розширилася географія зовнішньоекономічних зв'язків.

Таблиця 1.

Види зовнішньоекономічної діяльності

ВИДИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	експорт та імпорт товарів, капіталів, робочої сили.
	Надання суб'єктами ЗЕД України виробничих, транспортно-експедиційних, страхових, консультаційних, маркетингових, посередницьких, брокерських, агентських, консигнаційних, управлінських, облікових, аудиторських, юридичних, туристських та багато інших послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності та навпаки (іноземними суб'єктами ЗЕД України. Ці послуги мають бути незаборонені законодавством
	Будь-яка наукова та науково-технічнаспівпраця з іноземними партнерами; навчання та підготовка спеціалістів на комерційній основі.
	Міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами.
	Кредитні та розрахункові операції між суб'єктами зовнішньоекономічноїдіяльності; також сюди відноситься заснування банківських, кредитних та страхових установ; створення іноземними суб'єктами господарської діяльності зазначених установ на території України та за її межами.
	Спільна підприємницька діяльність. Сюди відноситься створення спільних підприємств різних видів і форм, проведення спільних господарських операцій та спільне володіння майном на території України або за її межами
	Підприємницька діяльність на території України та за їїмежами, пов'язана з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау, торговельних марок та інших нематеріальних об'єктів власності з боку іноземних суб'єктів господарської діяльності.
	організація та здійснення комерційних аукціонів, виставок, симпозіумів, торгів, конференцій та інше. А також проведення консигнаційної та роздрібної торгівлі за іноземну валюту.
	Бартерна та інша діяльність, сформована на формах зустрічної торгівлі між вітчизняними та іноземними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.
	Орендні операції, які також в включають в себе лізиногову діяльність.
	Операції з валютою (продаж, придбання, обмін) на валютних аукціонах, валютних біржах та на міжбанківському валютному ринку.
	Роботи українських або зарубіжних громадян на контрактній основі або в Україні, або за її межами.
	інші види ЗЕД, не заборонені прямо і у виключній формі законами України.

Таблиця 2

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності

	Назва суб'єкта	Пояснення
1.	фізичні особи	Це дієздатні та правоздатні громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які проживають постійно на території України { Абзац другий частини першої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2157-IV (2157-15) від 04.11.2004 }
2.	юридичні особи	підприємства, організації та об'єднання всіх видів діяльності, зареєстровані та знаходяться на території України. В їх числі юридичні особи, майно, капітал яких є повністю у власності іноземних суб'єктів господарювання
3.	об'єднання фізичних, юридичних, фізичних і юридичних осіб	ці суб'єкти не є юридичними особами згідно законів України, але постійно розташовані на її території та мають право цивільно-правовими законами України здійснювати господарську діяльність
4.	структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності	не юридичні особи з постійним місцезнаходженням в Україні (наприклад філії, відділення, тощо) { Абзац п'ятий частини першої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2157-IV (2157-15) від 04.11.2004 }
5.	спільні підприємства	об'єднані суб'єкти господарювання українські та іноземні, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України;
6.	інші суб'єкти господарської діяльності	передбачені законами України

Зовнішньоекономічна діяльність багатозначна. Є багато факторів, які впливають на її розвиток. А саме це:

а) виробничі внутрішні - рівень якості продукції та відповідність вітчизняним та міжнародним стандартам;

б) технологічні внутрішні – рівень технічного забезпечення;

в) зовнішні економічні фактори на рівні держава – наявність ефективної системи кредитування та страхування; досконала банківська система; інвестиції у експортно-орієнтовані галузі;

г) фактори часу та простору – рівень технічного прогресу в галузі ; досягнення в галузі комунікацій; швидкий обмін інформацією, щодо нової продукції; можливість переміщувати виробництво з країни в країну, поділяти виробництво компонентів з метою оптимізації витрат;

д) зовнішні економічні фактори на рівні ринок – рівень цін на ресурси на внутрішньому ринку; високий рівень конкуренції між виробниками; агресивність зі сторони іноземних продавців, західних фірм; конкурентоспроможність продукції на вітчизняному ринку;

е) освітні – наявність школи для підготовки спеціалістів по зовнішньоекономічній діяльності.

Головною умовою проведення зовнішньоекономічної діяльності є її ефективність.

Існує чимало підходів до визначення ефективності зовнішньоекономічної діяльності. Але більш детально розберемо підходи до розрахунків показників ефективності ЗЕД. Доцільним є розмежування оцінки ефективності експорту та імпорту підприємства, адже вони не завжди відіграють однаково вагому роль у формуванні зовнішньоекономічної діяльності.

Поширеним є підхід до оцінювання зовнішньоекономічної діяльності підприємства, який ділить майже всі показники на такі чотири групи:

– абсолютні показники (оцінка обсягів експорту; імпорту; обсягів накладних витрат на експорт/імпорт; середнього залишку коштів; кількості та суми отриманих рекламацій; кількості задоволених рекламацій та ін.);

– відносні показники (розрахунок індексів динаміки: вартості; фізичного обсягу; індексу ціни; коефіцієнтів виконання зобов'язань по експорту й імпорту; середньої тривалості обороту операцій; коефіцієнта віддачі коштів від здійсненої діяльності);

– показники структури (товарна структура зовнішньоекономічноїдіяльності; географічна структура; структура накладних витрат на здійснення цих справ);

– показники ефективності (валютна ефективніст та ефективність експорту чи імпорту; середня тривалість обороту цих операцій; коефіцієнт віддачі коштів від зовнішньоекономічноїдіяльності підприємства та інше).

Конкретний розрахунок показників ефективності залежатиме значною мірою від виду зовнішньоторговельної операції, її мети, умов та інших особливостей і конкретної угоди у межах ЗЕД, здійснюваної на підприємстві.

Суттєвий вплив на ефективність зовнішньоекономічної діяльності в сучасних умовах здійснюють глобалізаційні процеси. Глобалізація міжнародних ринків продукції спонукає компанії більш конкретно підходити до вивчення процесів міжнародної співпраці та інтеграції, здійснення експортно-імпортних операцій, створення привабливого інвестиційного клімату тощо. Без активної участі держави, виконання цієї стратегії практично неможливе. Також без комплексної оцінки та економічного регулювання зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств державою, досягти успіхів стає складно.

Процес глобалізації розгортається в певних формах: у збільшенні обсягів та диверсифікації структури міжнародної торгівлі; в міжнародних прямих і портфельних інвестиціях; у міжнародній міграції робочої сили; у зростаючому використанні знань, технологій, менеджменту, маркетингу, що продукуються в більш розвинутих країнах, а використовуються в економічних системах, які поступово інтегруються у світогосподарські процеси.

Розвиток економічних відносин у сучасних умовах зорієнтований на поступову інтеграцію українських підприємств у міжнародні економічні зв'язки. Прогресивні зміни всередині будь-якої країни неможливі без її активної участі у міжнародній співпраці.

Висновки. В умовах глобалізації товарних ринків здійснення оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності дає можливість визначити фактори стимулятори і дестимулятори розвитку ЗЕД та сприяє її оптимізації, а також забезпеченню прибутковості підприємства. Підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства, особливо його експортних операцій, знаходиться у тісній залежності від удосконалення його загальної системи управління, що спрямовує на подальші наукові дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] : закон України [прийнято Верхов. Радою 16.01.2003 № 436-IV]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15.

2. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Видання 4е, Навчальний посібник. /За ред. Ю.Г.Козака, Н.С. Логвінової. – Київ: "Освіта України", 2012. – 272 с.

3. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) [Електронний ресурс] : [затв. Радою митного співробітництва 18.05.1973 року у редакції Брюсельського Протоколу 1999 року]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643

4. Петруня Ю. Є. Адміністрування митних платежів: стан і перспективи / Ю. Є. Петруня, М. О. Губа // Вісник Академії митної служби України. Серія: «Економіка». – 2012. – № 1. – С. 32–37

5. Державна служба статистики України. - Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/

6. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. - Режим доступу: https://www.me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&tag=ZovnishnoekonomichnaDiialnist

7. Закон України про зовнішньоекономічну діяльність. - Режим доступу: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/zakon_v_sferi_zed/ukr/3201.html

8. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посібник / М. І. Дідівський. – К. : Знання, 2006. – 462 с.

Оліфер Артем Віталійович,
студент групи МЕМ-19-1
Науковий керівник:
Белінська Яніна Василівна,
д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки

ТЕХНОЛОГІЯ БЛОКЧЕЙН ТА ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Ключові слова: *Блокчейн, криптовалюта, фінансова безпека, смартконтракти, біткоїн, ICO.*

Постановка проблеми. Після фінансової кризи 2008 року, у світовій економіці популярність набирають технології типу блокчейн, які охоплюють нові сфери у більшості країн світу. Для багатьох людей термін "блокчейн" асоціюється тільки з криптовалютою (Ethereum, Bitcoin), чимось далеким та незрозумілим. Криптовалюта – це цифрова валюта яка створюється за допомогою криптографічних методів на базі технології блокчейн і виступає новим видом фінансового активу. Не дивлячись на те, що криптовалюти дуже популярні вони не є основними в напрямку розробок технології блокчейн. Сьогодні технологія блокчейн знайшла себе у багатьох сферах, де потрібен захист від взломів, шахрайства та присутня висока корупційна складова: економіка, фінанси, державний сектор, податкова служба, медицина, освіта та інші. Думки авторитетних експертів щодо застосування та майбутнього технології блокчейн різняться. Більшість говорить про те, що це технологія майбутнього, але є думки які повністю заперечують її переваги.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження, що проводилися вітчизняними науковцями в даній сфері є досить обмеженим, однак можна відзначити деяких науковців, які приділяють увагу перспективам застосування технології блокчейн в Україні. Це, зокрема: К.М. Афанасьєв, В.Є. Воробець, Н.Ю. Голубєва, Я.В. Белінська, Желюк Т., та інші. Необхідно зазначити дослідження компанії Deloitte "За горизонтом: Блокчейн та майбутнє фінансової інфраструктури" [1] та книгу «Епоха криптовалют: як Bitcoin та блокчейн змінюють світовий економічний порядок» Поля Віньї та Майкла Кейсі [2].

К.М. Афанасьєв дає таке визначення: ″Блокчейн технологія є своєрідним способом зберігання даних у вигляді цифрового реєстру транзакцій, угод або контрактів. Головною перевагою цієї технології є те, що такий реєстр не зберігається в якомусь одному місці. Він розподілений серед кількох сотень і навіть тисяч комп'ютерів у всьому світі″ [3]. В його працях описується вплив технології блокчейн на фінансовий сектор, малий та середній бізнес, економіку країни в цілому. Звіт компанії Deloitte показує як будуть виглядати нові процеси, що працюють за технологією блокчейн та нові горизонти які відкриваються для користувачів.

Формулювання мети статті. Метою статті було визначити концепцію технології блокчейн, як вона може покращувати функціональність сучасних ринків та державних інституцій. Технологія блокчейн має величезний потенціал для розв'язання проблем різних галузей та пришвидшення роботи світової економіки в цілому. Двигуном розвитку даної технології виступає суспільство. Саме поінформованість суспільства та його участь у розповсюджені технології має вирішальне значення для його подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Технологія розподіленого реєстру, відома також, як блокчейн є інноваційною технологією яка може запропонувати компаніям величезний потенціалу для більш ефективної роботи, державам кардинально інший підхід до ведення державної політики, але все ще недостатньо розвинута. Блокчейн – це розподілена децентралізована захищена шифром база даних, в якій кожна досконала транзакція записується і стає відома всім учасникам мережі. Блокчейн – це нова технологія, яка має величезний потенціал для вдосконалення процесів як у державному, так і в приватному секторах економіки, забезпечуючи більшу прозорість, посилену безпеку та підвищену ефективність та швидкість транзакцій. У порівнянні з моделлю клієнт-сервер, дані в блокчейні зберігаються через однорангову мережу у розподіленій формі на багатьох різних пристроях. Розподілена книга Блокчейн спирається на конкретні консенсусні протоколи, які дозволяють користувачам передавати значення між собою без необхідності довіряти один одному або будь-якому центральному органу влади. Використовуючи криптографію з державно-приватним ключем, користувачі можуть підписувати транзакції, які передають право власності іншим користувачам.

Свон М. у своїй книзі "Блокчейн: Схема нової економіки" [4] виокремлює три види блокчейн:

- Блокчейн 1.0 - це криптовалюта. Прикладами можуть служити Bitcoin, Ethereum, Litecoin.
- Блокчейн 2.0 - це розумні контракти. Це широкий клас фінансових додатків, що реалізують роботу з акціями, облігаціями, ф'ючерсами, заставними та багатьма іншими фінансовими активами.
- Блокчейн 3.0 - всі інші програми, засновані на даній технології та виходять за рамки фінансової сфери.

Розглянемо сфери застосування технології розподіленого реєстру в світі. Застосування в державному секторі моделі блокчейн можливе там, де необхідно зменшити кількість паперової роботи, зменшити ризики під час підтвердження особи, купівлі-продажу майна, активів та інше. Це призведе до суттєвого зниження корупції, відмови від перевіряючих органів, проведення аудиторських перевірок. Надзвичайно корисною дана технологія буде для податкової служби, пенсійних фондів, а також під час проведення виборів, референдумів.

Блокчейн є ефективною моделлю організації бізнесу. Прикладом застосування є проведення безпечних двосторонніх угод купівлі-продажу, поставок товарів без залучення третіх осіб. Важливим елементом виступають смартконтракти. Смартконтракт – це алгоритм, який працює за технологією блокчейн і описує умови виконання яких призводить до певних дій, результатів. Завданням розумного договору є автоматизація паперового договору та усунення третіх осіб від процесу. Дана технологія була впроваджена проектом Etherium та є популярною в багатьох країнах світу. Прикладом застосування смартконтракту є історія поставки бавовни із США до Китаю без участі людини в цьому процесі. Використовується схема акредитива, що означає платіж, гарантований банком, який проходить, як тільки виконані певні умови. Суть в тому, що різні стадії виконання прописні в контракті і як тільки попередня стадія виконується запускається наступна. Коли товар оснащений GPS-датчиками, що дозволяє відстежувати його переміщення опиниться в китайському порту, смартконтракт оновиться, власник товару зміниться, а платіж за бавовну буде відправлений в США. В смартконтрактах передбачені страхові виплати: якщо встановлені на товар датчики вологості та температури будуть показувати різкі зміни за цими показниками, страхову компанію в розумному контракті повідомлять про те, що товари, можливо, були пошкоджені [5]. Варто відзначити, що частка таких угод у світі менше 1%.

Окрему увагу слід приділити ICO. ICO – це сучасна форма інвестування в сучасні проекти, стартапи шляхом продажу токенів або криптовалют. ICO фінансування є формою краудфандингу – колективного фінансування проектів. Дана форма інвестування дозволяє пришвидшити втілення проекту та спрощує процедуру випуску "цінних паперів". Простими словами, компанія яка має на меті реалізувати новітній проект створює власну криптовалюту та за допомогою технології блокчейн починає емісію. Після реалізації проекту зобов'язується викупити їх. Прикладом є проект Serum який залучив 660 тис. $ в першу у світі децентралізовану біржу деривативів, початкова ціна токенів була 0,11$, а на даний момент 1,9$ за одиницю [6]. Інвестори можуть передавати ці токени або торгувати на біржі, а після реалізації проекту організатори зобов'язані викупити їх по ринковій ціні. Процедура ICO є дуже привабливою для шахраїв, бо не вимагає великої кількості документації та гарантій для інвесторів.

Підсумовуючи можливості застосування технології блокчейн було проведено соціальне опитування яке показало ставлення та готовність суспільства до сучасних технологій у 2020 році. Дане опитування проводилося з 01.09 по 21.09 2020 року, було опитано 50 респондентів з України, Польщі, Чехії, Австрії, Росії та Італії, різного віку та статі. Було поставлене питання: "Чи ви чули про технологію блокчейн ?" (рис.1).

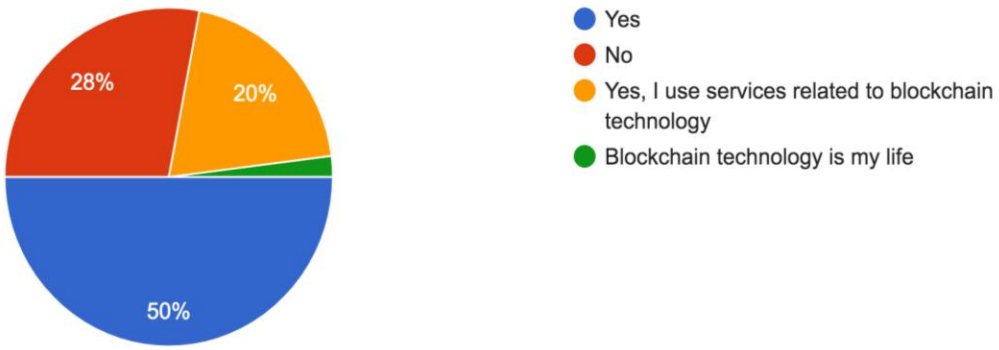

Рис.1. Чи чули ви про технологію блокчейн?
Джерело: [7].

Половина учасників (50%) дали відповідь, що чули про технологію блокчейн і 20% кажуть, що використовують сервіси засновані на цій технології. Отже, 70 % опитаних знають про технологію блокчейн і це високий рівень поширення. Наступним було питання про можливу сферу застосування технології блокчейн (рис. 2).

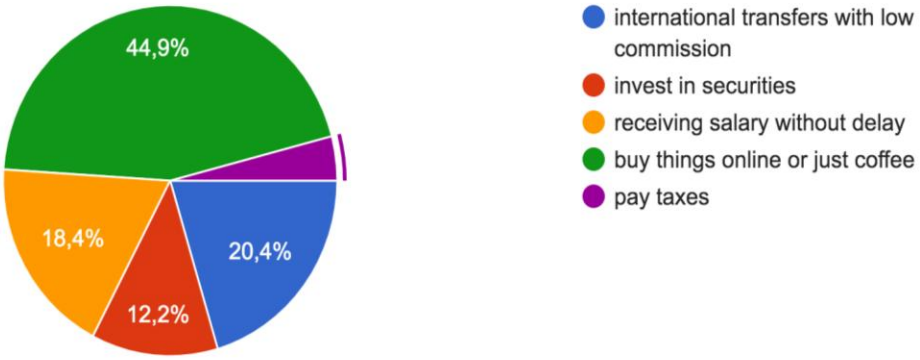

Рис.2. Де б ви застосовували технологію блокчейн?
Джерело: [7].

Переважна більшість респондентів говорить про те, що використовують або хотіли б використовувати програми засновані на технології блокчейн для простих речей купівлі онлайн (44,9%) та міжнародних переказів (20,4%). Значна частина опитаних (12,2%) хотіли б інвестувати. Для цих варіантів найбільш слушним є використання криптовалют та токенів. Отримання заробітної плати (18,4 %) та сплата податків (4,1%) краще реалізується за допомогою смартконтрактів. Останнє питання дослідження стосується готовності інвестувати в технологію блокчейн (рис. 3).

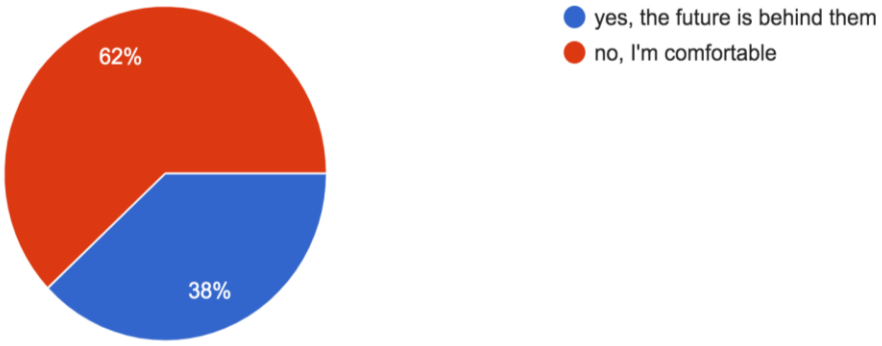

Рис.3. Чи готові ви інвестувати в технологію блокчейн?
Джерело: [7].

Більш ніж половина опитаних (62%) не готові вкладати власні кошти в технології блокчейн та криптовалюти, швидше за все це пов’язано з недостатньою поінформованістю суспільства та невизнання багатьма країнами даної альтернативи грошам емітованих національними банками. Але значна кількість (38%) готові вкладати кошти або вже інвестують в криптовалюти тим самим підтримують проекти засновані на технології розподіленого реєстру.

Висновок. Ніні технологія розподіленого реєстру є абсолютно новим інноваційним методом ведення бізнесу, державних справ, колективного інвестування. Перевагами технології блокчейн є безпека та прозорість, зменшення витрат на проведення операцій, відсутність посередників та інше. Існує також ряд недоліків у цієї технології. Законодавство жодної країни не регулює процеси пов'язані з блокчейн, тому виникають юридичні ризики, а також для обробки великих масивів даних необхідні потужні комп'ютери та значна кількість електроенергії. Технологія блокчейн все ще дуже нова для сучасного світу. Але у технології блокчейн є багато місця для зростання та розвитку, але як і для будь якої новинки необхідна початкова підтримка держави або великого бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. За горизонтом: Блокчейн та майбутнє фінансової інфраструктури. URL: https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/financial-services/articles/gfsi-disruptive-innovation-blockchain.html (дата звернення: 20.09.2020).

2. Винья П., Кейси М. Епоха криптовалют: Як біткоїн та блокчейн змінюють світовий економічний устрій: книга. Видавництво Манн, 2018 р. 38 с.

3. Афанасьєв К.М., Блокчейн-технологія як інструмент вдосконалення механізму фінансування малогота середнього бізнесу в Україні:матеріали міжнар. IX наук.-практ. конф., м.Київ 2017р. с 13-15.

4. Свон М. Схема нової економіки. URL: http://loveread.ec/read_book.php?id=66268&p=2 (дата звернення 22.09.2020).

5. Commonwealth bank, wells fargo and brighann cotton pioneer landmark blockchain trade transaction. CommonNews. 2017 p. URL: https://www.commbank.com.au/guidance/newsroom/CBA-Wells-Fargo-blockchain-experiment-201610.html

6. Електронна біржа BitStat. URL: http://bitstat.top/coin.php?id_coin=560

7. Соціальне опитування: Технологія блокчейн у вашому житті. URL: https://docs.google.com/forms/d/1x3vjdeGwYbWfd5Qy989ViIyFV7MTS_5gWFOXmCdrrg/edit#responses

Пономаренко Вікторія Олегівна,
студентка групи МЕМ-19-1
Науковий керівник:
Стежко Надія Володимирівна,
д.е.н., професор, професор кафедри міжнародної економіки

ЕФЕКТИВНІСТЬ КОРПОРАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ МІЖНАРОДНОЇ КОМПАНІЇ (НА ПРИКЛАДІ COCA-COLA COMPANY)

Ключові слова: *корпорація, корпоративний менеджмент, міжнародний менеджмент, модель управління, інвестиційна привабливість.*

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Процеси глобалізації, міграція робочої сили, науково-технічна революція – це ті рушійні фактори, які прямо або опосередковано впливають на діяльність кожного підприємства. Для того, щоб отримати прибутки, кожне підприємство змушене якимось чином функціонувати в умовах: посилення кризових тенденцій, погіршення економічного стану значної частини підприємств і держав, відсутності працюючих моделей стратегічного розвитку та ін. Існує парадигма, що чим більша компанія, тим їй легше протистояти глобальному впливу. Як правило, в основі цього протистояння лежить ефективний менеджмент компанії. Саме тому, розуміючи масштаб даної проблеми науковці схиляються до думки, щодо дослідження ефективності системи корпоративного управління як основи механізму досягнення ефективності розвитку підприємств загалом.

Аналіз останніх публікацій і досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми.

На сьогоднішній день в умовах глобалізації світового господарства відбувається активний розвиток корпоративних відносин. Проблематика даного питання висвітлюється у працях таких вчених, як: А.Воронкова, В.Євтушевський, Д.Задихайло, О.Кібенко, Г.Козаченко, Є.Коренев, С.Пішпек, О.Поважний, С.Румянцев, М.Чечетов та ін. Проте, і досі неповними залишаються результати досліджень, які б комплексно розглядали результати досліджень покращення ефективності функціонування підприємств.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Мета статті: дослідження особливостей корпоративного менеджменту міжнародної компанії Coca-Cola.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Корпоративний менеджмент - одне з найважливіших досягнень XX століття. США стали першою країною, яка застосувала «класичні» елементи корпоративного управління: ієрархічна піраміда, розмежування прав і функцій менеджерів і власників, штабні і лінійні менеджери з чітко окресленими правами і обов'язками. Для визначення сутності поняття «корпоративне управління» необхідно зазначити, що слово «corporatio» в перекладі з латині означає об'єднання, союз, товариство.

На сьогоднішній день у світовій практиці не існує загальновизнаного визначення корпоративного управління, але можна привести визначення, яке використовується Світовим банком: «Корпоративне управління - це об'єднання нормативних положень, норм законодавства, практики господарювання в приватному секторі, що дозволяє товариствам залучати людські та фінансові ресурси, ефективно проводити господарську діяльність і таким чином продовжувати своє функціонування, збільшуючи довгострокову економічну вартість шляхом підвищення вартості акцій і задовольняти інтереси акціонерів і суспільства в цілому» [1].

До основних характерних рис ефективного корпоративного управління відносять:

- прозорість фінансової інформації та інформації про діяльність корпорації;
- здійснення акціонерами повного контролю за діяльністю виконавчого органу корпорації;
- незалежність контролюючого органу (наглядової ради) у визначенні стратегії товариства, моніторингу його діяльності [2].

Корпоративне управління в широкому розумінні цього терміну є елементом загальної системи управління, властивою тільки фірмам в організаційно-правовій формі акціонерних товариств і складається в організації взаємодії учасників корпоративних відносин.

Під учасниками корпоративних відносин розуміються не тільки акціонери і менеджери, а й кредитори, працівники, постачальники, клієнти, кредитори та ін., тобто всі, на кого впливає діяльність акціонерного товариства.

Загальноприйнятим є той факт, що основами корпоративного управління є:

1) норми корпоративного законодавства, які регулюють порядок створення і ліквідації корпорації, права і обов'язки акціонерів і менеджерів;

2) існуюча практика господарювання, яка визначається станом економіки і режимом підприємництва;

3) корпоративна культура - сукупність звичаїв і правил, які базуються на загальному культурному рівні суспільства, нормах етики і моралі.

Також, необхідно зазначити, що корпоративне управління містить систему принципів, якими керується кожна корпорація (рис.1).

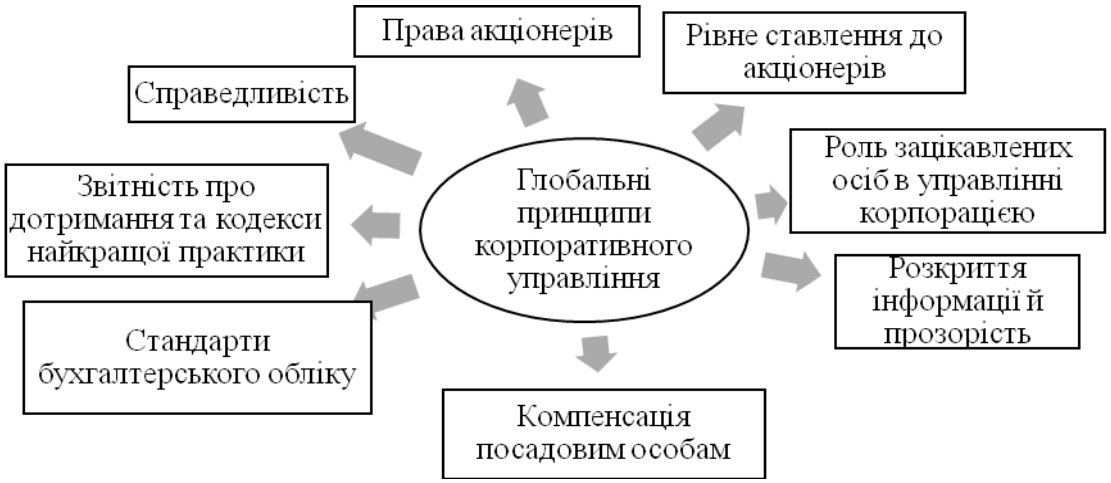

Рис. 1. Глобальні принципи корпоративного управління [3].

Під ефективним корпоративним управлінням зазвичай розуміють управління, яке дозволяє корпораціям реалізовувати свої потенційні можливості по залученню інвестицій, раціонально використовувати отримані кошти, а також забезпечувати підвищення вартості капіталу акціонерів. Розглянемо ефективність корпоративного управління на прикладі компанії Coca - Cola.

The Coca - Cola Company - американська харчова компанія, найбільший світовий виробник і постачальник сиропів, концентратів і безалкогольних напоїв. Найвідомішим продуктом компанії є напій Coca-Cola. Входить в список Fortune 500 за підсумками 2020 року (88-е місце) [4].

В основу корпоративного управління Coca-Cola покладено базові принципи: планування, організації, керованості, контролінгу [5]. Розглянемо кожну з них.

1. Планування. Вище керівництво компанії бере участь у формуванні п'ятирічних довгострокових планів, а також короткострокових планів на наступний період. Ідея цього типу планування полягає в тому, щоб мати стратегічне бачення, яке поширюється на більш тривалий період, а також гнучку та адаптивну стратегію змін відповідно до імперативів зовнішнього середовища.

Окрім цього стратегічного планування, топ-менеджмент Coca-Cola також бере участь у тактичному плануванні, консультуючись із середнім керівництвом, яке, у свою чергу, діє за відгуками продавців на місцях.

Планування в Coca-Cola передбачає встановлення цілей для всіх співробітників на всіх рівнях, які періодично перевіряються на успіх або невдачу у виконанні цілей, а у випадку останнього звертаються до менеджерів та працівників, які не виконали поставлені цілі. Потім це включається в цикл прийняття рішень, щоб план на наступний рік міг усунути недоліки, а також встановити нові цілі з урахуванням цих аспектів.

2. Організація. Coca-Cola дотримується децентралізації в рамках моделі централізації самоорганізації. Це означає, що, хоча глобальна штаб-квартира зберігає загальне прийняття рішень, корпорація розділена на регіони та географічні території, в яких вона працює. Потім ці регіональні підрозділи організовуються у функціональні відділи, які в цьому випадку включають відділи виробництва, промислових відносин, збуту та маркетингу та управління персоналом.

Ключем до розуміння функції організації в Coca-Cola є усвідомлення того, що працівники з подібними навичками та загальними робочими функціями об’єднані в групи. Це допомагає компанії уникати надмірностей у процесах вирішення проблем, а також надавати певну функціональну автономію на всіх рівнях. Крім того, організаторська функція в Coca-Cola відповідає максимуму діапазону контролю, що не перевищує п'яти прямих звітів. Сказавши це, слід зазначити, що існує також міжфункціональна звітність, що стосується менеджерів та функціональних керівників, які звітують перед іншими керівниками підрозділів. Більше того, менеджерам усіх рівнів надається високий ступінь автономії, що дозволяє їм приймати рішення відповідно до конкретних місцевих потреб.

Нарешті, організаційна структура така, що зайві шари в ієрархії усуваються, а рівні прямої звітності забезпечують течію інформації через організацію без засмічення організаційних артерій через бюрократичне мислення, а також блокування через прогалини в комунікаціях.

3. Керованість. Хоча Coca-Cola організована навколо географічних регіонів, а потім різних відділів для кожного регіону, компанія наголошує на важливості трансформаційного лідерства як на глобальному, так і на місцевому рівнях. Це означає, що місцеві менеджери та керівники департаментів, крім керівників країн на різних ринках, на яких працює компанія, можуть вільно приймати рішення щодо відповідних стратегій для своїх територій, якщо вони відповідають загальносвітовим нормам та світовій культурі, яка пронизує організація. Ця децентралізація в рамках централізації є ознакою глобального підходу. Окрім цього, керівництво Coca-Cola вірить у демократичний підхід до керівництва, який необхідний, враховуючи бізнес, в якому він сильно залежить як від бачення на макрорівні, так і від місії, яку потрібно перекласти та перетворити на виконання на мікрорівні.

4. Контролінг. Функція контролю в Coca-Cola здійснюється шляхом періодичних оглядів роботи менеджерів та продавців. З цією метою система оцінки, заснована на об'єктивній оцінці того, чи відповідає працівник, який оцінюється, досягненню своїх цілей, складає основу контрольної функції в компанії. Хоча ефективність управління виходить за рамки оцінки цілей та їх відповідності, оскільки менеджери, як правило, виконують інші ролі, такі як управління людьми та стратегічне планування, продавці оцінюються на основі системи звітності та системи оцінки Продавця.

Перший щодня відстежує діяльність продавця, тоді як другий здійснюється відповідно до циклу оцінки, результати якого використовуються для визначення просування по службі, бонусів та інших стимулів. Період оцінки зазвичай є роком для менеджерів з продажу, тоді як це квартальний цикл для ролі розвитку ринку та щомісячний цикл для продавців.

Окрім цих показників ефективності, працівників також оцінюють відповідно до їхнього внеску в реалізацію загальних цілей організації, а також за їхніми м'якими навичками, включаючи спілкування, управління людьми, координацію та якість послуг. Крім того, функція

контролю також забезпечує підготовку плану розвитку продуктивності, який враховує продавців, що відповідають таким цілям, як ріст продажів, розвиток ринку та завершення дзвінків клієнтів та партнерів, включаючи конвертацію холодних дзвінків, відвідуваність та пунктуальність. продавця.

Ключовим моментом, який слід зазначити щодо контрольної функції Coca-Cola, є те, що вона дотримується глобального підходу, коли показники ефективності змінюються залежно від місцевих умов ринків, на яких вона працює.

Нині компанія Coca-Cola є яскравим представником глобальної стратегії брендингу, хоча в деяких регіонах усе ж використано елементи транснаціональної стратегії, оскільки продукція представлена дещо відмінними позиціями. Наприклад, в Україні − лише деякими видами: «Coca-Cola», «Coca-Cola light», «Vanilla Coca-Cola», «Sprite», «Fanta смак апельсину», «Fanta смак лимону», води «BonAqua», тонік «Schweppes», «Фруктайм», енергетичний напій «Burn», фруктові соки «Rich» та «Botaniq», холодний чай «Nestea» (проводиться спільно з компанією Nestle) тощо [6].

Якщо розглядати сучасну брендингову стратегію мультинаціональної компанії з позиції ширини бренда, то на сьогодні вона застосовує змішану стратегію (поєднання корпоративного і товарного брендингу). Оскільки назви окремих напоїв мають як назву компанії («Coca-Cola», «Coca-Cola light»,), так і інших товарних брендів («Sprite», «BonAqua», «Burn»). До розробок компанії, що стали широко використовуватися в практиці торгівлі іншими фірмами, відноситься: створення упакування, що вміщає кілька пляшок, розвиток нових видів упакування (металеві банки, пляшки PlantBottle на основі рослинної сировини), постачання спеціальних холодильників у місця продажів, створення автоматів із продажу напоїв. Тож компанія постійно дивувала споживачів новизною ідей та оригінальністю донесення інформації до споживача. Згідно звіту Kanrar’s Brand Footprint за 2019 рік, Coca-Cola є одним із найбільш популярних брендів FMCG, за охопленістю споживачів (рис.2).

За даними рисунка 2 ми бачимо, що згідно підрахункам продукти Coca-Cola обирались з полиць 5,97 млрд. разів, охопив більш ніж 40% домогосподарств у всьому світі.

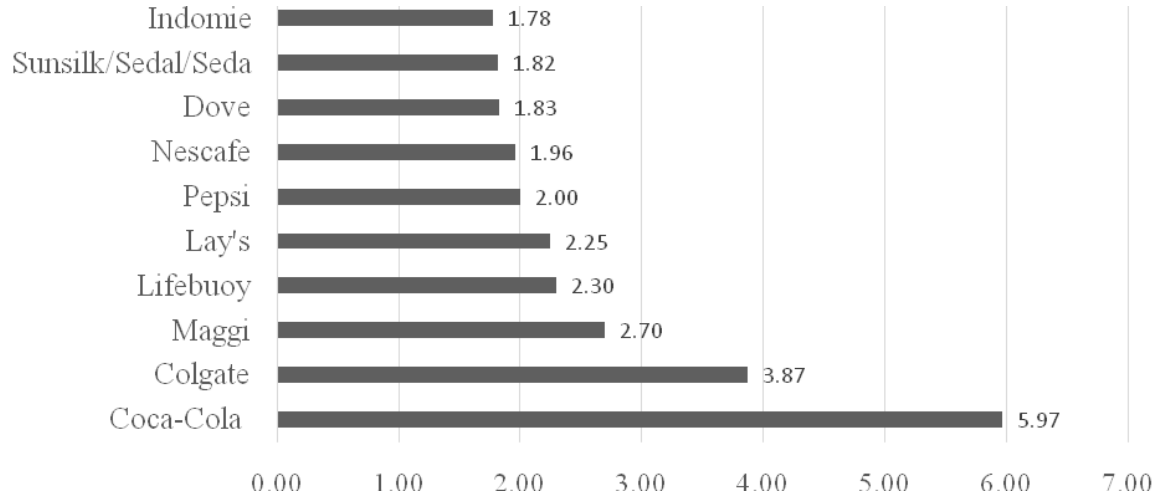

Рис.2. Найбільш популярні споживацькі бренди в світі [7]

Розглянемо як змінювався чистий дохід компанії протягом 2015 – 2019 років (рис.2).

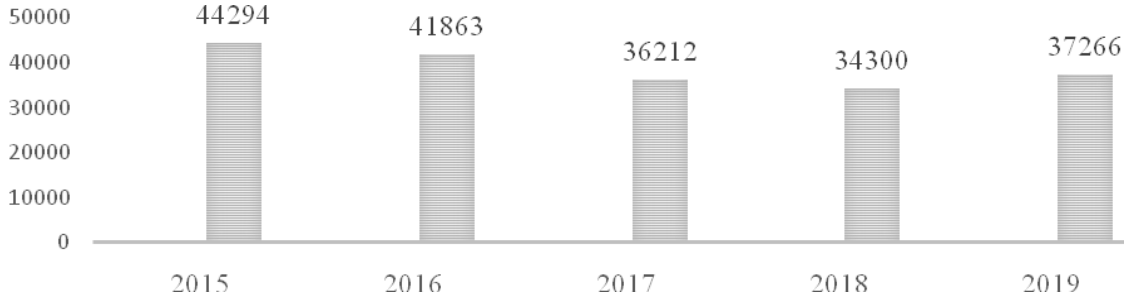

Рис. 3. Чистий дохід компанії Coca-Cola з 2015 – 2019 рр., млрд. дол. США [7]

За даними рис.3 у 2019 році дохід компанії Coca-Cola склав близько 10,09 млрд доларів США, що на 8,6 % більше, ніж у попередньому році. Дане незначне покращення показників свідчить про вдосконалення маркетингової та корпоративної стратегії управління.

За даними рис. 4 ми можемо спостерігати зниження кількості робітників у 2019 році, порівняно з 2015. Це пов'язано з автоматизацією виробництва. У 2019 р. порівняно з 2018 роком кількість робітників зросла на 37,7% що пов'язано з розширенням лінії виробництва.

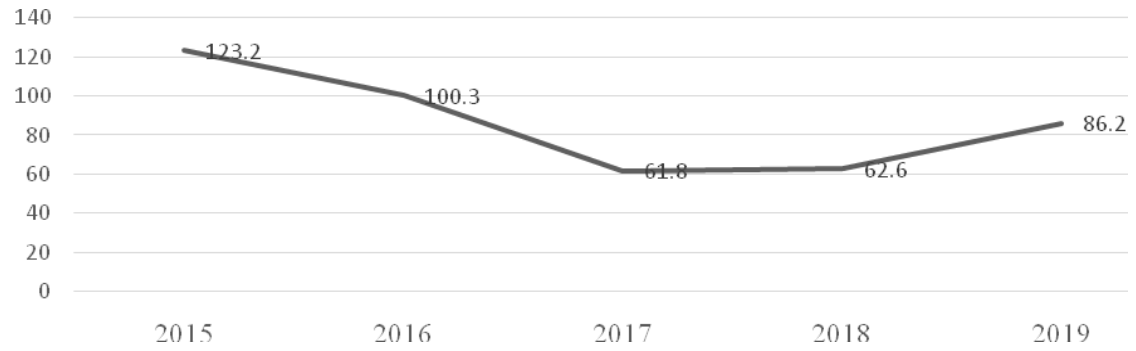

Рис.4. Кількість співробітників компанії Coca-Cola, тис. чол [8]

Отже, розглянувши подані вище показники ми можемо стверджувати про ефективну роками напрацьовану систему управління компанією, яка активно розвивається та створює робочі місця.

Висновки. В ході нашого дослідження, нами було виявлено, що єдиного чіткого визначення «корпоративного менеджменту» не існує. Однак на нашу думку, слід розмежовувати поняття «корпоративний менеджмент» та «корпоративне управління».

Щодо поняття корпоративне управління – то воно дещо вужче в розумінні, ніж корпоративний менеджмент, і означає сукупність певних норм та приписів законодавства, нормативних положень і практики господарювання в приватному секторі, яке дозволяє товариствам залучати фінансові та людські ресурси, ефективно здійснювати господарську діяльність і таким чином продовжувати своє функціонування, збільшуючи економічний ефект, задовольняючи інтереси суспільства.

Розглянувши структуру управління і результати діяльності компанії Coca-Cola ми з'ясували, що компанія розвивається динамічно і протистоїть глобальним викликам в економічній сфері.

На нашу думку, українським підприємствам варто запозичити стратегію брендингу для більш ефективного позиціонування як на вітчизняних так і на зарубіжних ринках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ігнатьєва І. А. Корпоративне управління/ І. А. Ігнатьєва, Гарафонова О. І.//Центр учбової літератури. - 2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.nung.edu.ua/files/attachments/corp_upr_ignatieva_1.pdf

2. Левковська Л.В. Фактори та принципи забезпечення корпоративного управління / Л.В. Левковська// Ефективна економіка. -2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=669

3. Артем'єв В. В. Корпоративне управління / В. В. Артем'єв// Ефективна економіка. – 2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nung.edu.ua/files/attachments/ku-nmk.pdf

4. Світ Вендингу [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://mirvendinga.ru/brands/brand-the-coca-cola-company.php

5. Місія, бачення та цінності «Кока-Кола» [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.coca-cola.ua/know-us-better/mission-vision-values

6. Каліна І.І. Формування стратегії розвитку бренда міжнародної компанії у сфері харчової промисловості/ І.І. Калініна // Менеджмент і маркетинг. - 2016

7. Emma Bedford Revenue and financial key figures of Coca-Cola 2009-2019. – 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.statista.com/statistics/264423/revenue-and-financial-results-of-coca-cola/

8. Msn фінанси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.msn.com/ru-ru/money/stockdetails/financials/nys-ko/fi-a1wljc

Райчева Аліна Олександрівна,
студентка групи МЕМ-19-1
Науковий керівник:
Белінська Яніна Василівна,
д. е. н., професор, професор кафедри міжнародної економіки

ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ МІЖНАРОДНИХ КОРПОРАЦІЙ

Постановка проблеми: В умовах глобальної лібералізованої економіки транснаціональні корпорації мають можливість впливати на геополітичні питання в міжнародному господарстві, а також диктувати свої правила у різних аспектах зовнішньої та внутрішньої політики країн. Управління конкурентоспроможністю ТНК та розробка успішної конкурентної стратегії є важливою складовою стратегії будь-якої міжнародної корпорації, яка невід'ємно пов'язана з успіхом компанії. Тому для того, щоб розуміти яких підходів варто дотримуватися вітчизняним підприємствам у формуванні своєї конкурентоспроможності на внутрішніх та міжнародних ринках, необхідно розглянути ключові підходи до конкурентоспроможності, які притаманні саме транснаціональним корпораціям. Особливо актуальним такий аналіз буде через призму аналізу підходів до управління конкурентоспроможністю компанією Кока-Кола Беверіджис Україна Лімітед, яка є лідером у харчовій галузі України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання щодо підходів до управління конкурентоспроможністю були висвітлені багатьма вітчизняними та зарубіжними дослідниками такими як: О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник, Д. Адаїр, Н.Н. Скворцов, Н.П. Тарнавська, П. Друкер, Д. МакГрегор, Шендел, Хаттен, І. Хіггенс тощо.

Мета статті та постановка завдань. Метою дослідження є аналіз деяких підходів до управління конкурентоспроможністю міжнародних корпорацій.

Виклад основного матеріалу. На думку Альстрома та Брутона, транснаціональні корпорації (ТНК) стали важливою частиною сучасного економічного ландшафту [1]. Транснаціональні корпорації разом із національними державами, неурядовими організаціями, а також міжнародними економічними організаціями є творцями процесу глобалізації та його бенефіціарами.

Транснаціональні корпорації беруть активну участь у функціонуванні економіки, культури та соціальної політики держави. Вони впливають на появу та захист нових технологій, забезпечують спеціальні пенсійні програми, медичні та освітні пільги. ТНК можуть чинити фінансовий та конкурентний тиск на державу та впливати на ринок праці, наймаючи величезну кількість працівників - як некваліфікованих, так і спеціалістів [2].

На рис. 1 представлено десять лідерів, які чинять вплив не тільки на світову економіку, але задають нові правила та формують свої конкурентні стратегії по захопленню більшої частки на ринку.

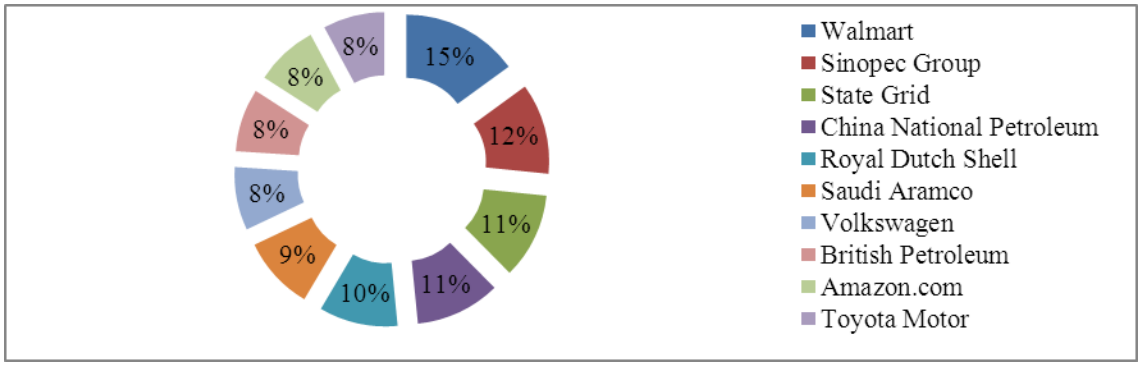

Рис. 1 Топ-10 світових ТНК протягом 2015 – 2019 рр (у %)

Джерело: розроблено автором за даними джерела [3]

Останнім часом слід відзначити постійне збільшення рівня конкурентоспроможності вузької групи ТНК, які є лідерами у своїй галузі, що стало важливою рисою сучасного світового господарства.. Найбільші ТНК в короткі терміни стали максимально значущими для світових ринків під впливом трансформацій міжнародного бізнес-середовища. Найбільші показники прибутковості, капіталізації та обсягів збуту на світовому ринку належать лідируючим ТНК.

Отримання конкурентних переваг транснаціональними корпораціями неможливо без достатніх знань в сучасних тенденціях глобалізації, оскільки тільки при повній проінформованості про них, ми здатні вибудувати правильну глобальну стратегію розвитку ТНК [4, с. 48].

В даний час конкурентоспроможність корпорацій визначається не тільки наявністю матеріальних ресурсів, а й ефективністю організації управління, розвиненою комунікаційною політикою з клієнтами, наявністю висококваліфірованних кадрів тощо. Внаслідок цього виникає необхідність розробки нової моделі організації

структури корпоративного управління, яка виведе підприємство на світовий рівень.

Основні фактори, які викликають кардинальні зміни умов діяльності сучасних корпорацій, є ланцюжок зв'язків. Повсюдне впровадження інформаційних і комунікаційних технологій призводить до утворення і сегментації єдиного світового ринку, в якому споживачі більш оперативно отримують дані про товар або послугу. Внаслідок цього корпорації у своїй діяльності переходять до стратегій, орієнтованих на повне задоволення потреб клієнтів. В результаті різко загострюється конкуренція між виробниками, що призводить до виникнення нових вимог до продуктів і створення продуктів нового покоління.

Таким чином, для забезпечення конкурентоспроможності на світовому ринку корпораціям необхідно проведення інноваційної політики за кількома напрямками:

1. інновації в сфері продуктів і послуг;

2. інновації самих управлінських і операційних процесів корпорації;

3. інновації, пов'язані зі зміною загальної організаційної структури корпорації;

4. інновації, що зачіпають психологію і діяльність працівників тощо.

Ефективне управління конкурентоспроможністю ТНК в сучасному середовищі потребує створення системи, яка дозволить компаніям врахувати всі ключові елементи забезпечення конкурентоспроможності та побудувати ефективні бізнес-процеси в компанії.

Тому на рис.2 продемонстрована загальна схема управління конкурентоспроможністю ТНК, яка є універсальної для більшості міжнародних корпорацій.

Одним із яскравих прикладів успішного використання інноваційних методів управління конкурентоспроможністю на українському ринку є компанія «Кока Кола Беверіджис Україна Лімітед», яка є дочірньою компанією The Coca-Cola Company.

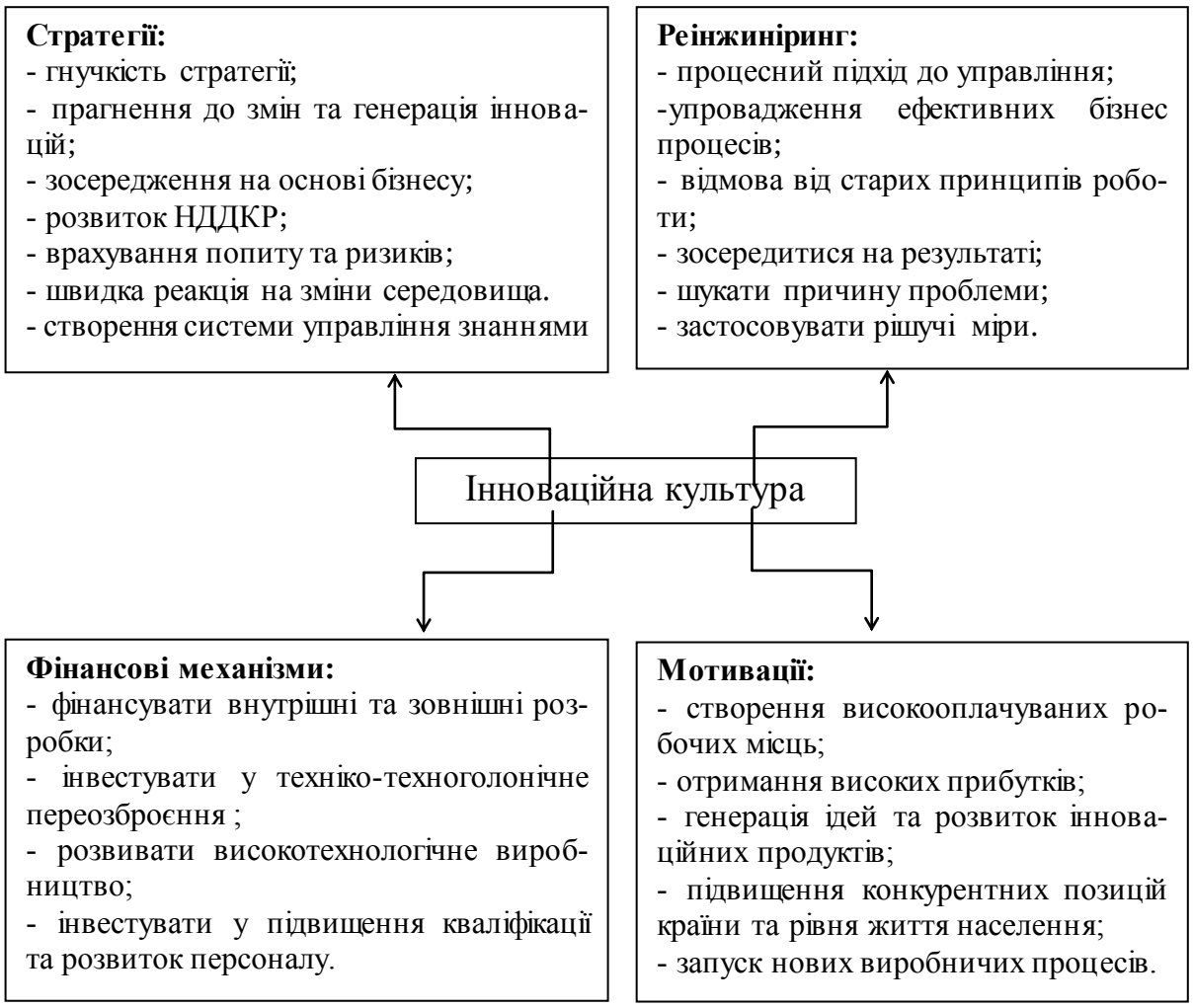

Рис. 2 Система управління конкурентоспроможністю сучасних ТНК

Джерело: розроблено автором за даними джерела [3]

Визначимо основні конкурентні переваги компанії «Кока Кола Беверіджис Україна Лімітед»:

- бренд та імідж компанії - однією з головних сильних сторін є глобальна присутність бренду. І його назву, і логотип легко впізнати серед величезної кількості брендів. Імідж бренду - пов’язаний з молодим поколінням та представляє енергію та молодість;

- інноваційна діяльність і постійне вдосконалення продуктів – компанія постійно випускає на ринок нові продукти, вдосконалює смакові якості, зменшує рівень вуглеводів та працює над розробкою нових продуктів;

- інвестиції в працівників – компанія інвестує в управління кар’єрою та розвиток своїх співробітників. Окрім інноваційних HR-методів, використовує технології, щоб допомогти своїм працівникам досягти кращого зростання в кар'єрі;

- розвиток соціальних мереж – менеджери компанії щоденно оновлюють інформацію в соціальних мережах та дбають про інформованість своїх споживачів;

- соціальна відповідальність – компанія є соціально відповідальною компанією та дбає про навколишнє середовище, інвестуючи в покращення його стану.

Ці фактори допомогли компанії «Кока Кола Беверіджис Україна Лімітед» стати лідером на ринку харчової промисловості України.

Проаналізуємо систему управління конкурентоспроможністю компанії Кока-Кола Беверіджис Україна Лімітед на основі восьми блоків (табл. 1).

Таблиця 1

Система управління конкурентоспроможністю компанії «Кока Кола Беверіджис Україна Лімітед»

Вибір конкурентної стратегії	досліджувана компанія обрала стратегію контролю за витратами, так як мінімізація витрат та зниження собівартості продукції є основою ефективної її діяльності та дотримується соціальної та фінансово-інвестиційної стратегій
Досягнення синергетичного ефекту в системі управління конкурентоспроможністю	структура управління компанії поділена на відділи, керівники яких відповідають за ефективність та результативність своїх відділів і компанії в цілому. Менеджери щотижня на нарадах звітують керівнику свого відділу про об'єм виконаної роботи
Реформування системи управління персоналом і трудовою мотивацією	в компанії діє система бонусів та премій, яку мають працівники, які виконали свої норми та відбувається щорічне навчання та підвищення кваліфікації працівників, і кожен працівник за результатами тестів може перейти з нижчої ланки у вищу, що в основному стимулюється більшою заробітною платою
Комплексний підхід до підвищення якості та конкурентоспроможності продукції	у виробничих цехах для виготовлення продукції використовується нова, модернізована техніка. Політика в області якості спрямована на виготовлення високоякісної, конкурентоспроможної продукції та використовується сучасна система контролю за якістю продукції.

Системний підхід до диверсифікації та планування виробництва	економічним відділом компанії розроблені плани продаж для менеджерів з продажу і затверджений план виробництва для цехів. Допустиме відхилення від планів +/- 5%
Реорганізація системи внутрішнього обліку й аналізу	для контролю за своїми витратами всі відділи компанії працюють за 1С Бухгалтерією, де можна побачити всі витрати і доходи, поступлення чи видачу за будь-який період
Удосконалення внутрішнього фінансового менеджменту	фінансова політика компанії спрямована на забезпечення її конкурентоздатності і підтримки якості продукції на високому рівні, відповідно до цього виділяються кошти для забезпечення ефективного її функціонування на ринку України та закордоном
Інформаційне забезпечення системи внутрішнього управління	для кожного працівника компанії створене автоматизоване робоче місце та запроваджена програма Бітрікс (Bitrix), яка дозволяє комунікувати менеджерам та керівництву шляхом створення завдання та їх підпорядкування, при цьому не витрачається час на наради так як це все робиться онлайн

Джерело: розроблено автором за даними джерела [3]

Компанія «Кока Кола Беверіджис Україна Лімітед» постійно інвестує у соціальну сферу, що позитивно впливає на рівень соціального захисту українського населення. З виходом компанії на український ринок економіка країни отримала наступні плюси: збільшилися податкові надходження до держбюджету, поліпшився технологічний рівень виробництва і соціальної сфери в державі та підвищилася конкуренції всередині країни, яка стимулює вітчизняних виробників виготовляти більш якіснішу продукцію.

Висновки: Таким чином, міжнародні корпорації є результатом процесів, що відбуваються у глобальній лібералізованій економіці. Вони здатні впливати на геополітичні питання в міжнародному господарстві, диктувати свої правила у різних аспектах зовнішньої та внутрішньої політики країн, чинити фінансовий та конкурентний тиск на державу, і у той же час сприяють посиленню економічної глобалізації та глобальних конкурентних відносин. Основним підходом до управління конкурентоспроможністю, якому слідують міжнародні

корпорації, є ефективне застосування інноваційної політики, що проявляється у використанні певної стратегії, реінжинірингу, мотивацій та фінансових механізмів. Яскравим прикладом успішного використання інноваційних методів управління конкурентоспроможністю на українському ринку є компанія «Кока Кола Беверіджис Україна Лімітед», яка є дочірньою компанією міжнародної корпорації «The Coca-Cola Company». Створивши конкурентні переваги шляхом успішного використання інноваційних методів управління конкурентоспроможністю на основі восьми блоків, компанія «Кока Кола Беверіджис Україна Лімітед зарекомендувала себе як лідер харчової галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. D. Ahlstrom, G.D. Bruton, G.D.(2010). International management. South-Western Cengage Learning, pp. 72.

2. K.A. Reinert, (2012). An Introduction to International Economics. New York: Cambridge University Press, pp. 80.

3. Fortune. Global 500 (2019) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://fortune.com/global500/2019/

4. Егоров, А. Ю. (2015). Тенденции стратегического развития международных компаний в условиях глобализации// Инновационная экономика и современный менеджмент. № 4(5). С. 41–48.

Рєзнік Сергій Вікторович,
студент групи МЕМ-19-1
Науковий керівник:
Коляда Олена Володимирівна,
к.е.н, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки

ВИХІД ПІДПРИЄМСТВА ANTONOV НА ЗАРУБІЖНІ РИНКИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

Постановка проблеми: У зв'язку з розвитком світової економіки та відкриттям нових, перспективних ринків збуту, вітчизняні підприємства прагнуть почати свою міжнародну діяльність, яка принесе не тільки притік валюти та збільшення прибутків, але й міжнародне визнання. Для цього компаніям необхідно вибрати чітку стратегію виходу на зарубіжний ринок, яка була б ефективною, та успішно її реалізувати. Основним шляхом виходу на зарубіжний ринок для підприємства – є його зовнішня торгівля. Одним із потужних українських підприємств є державне підприємство ANTONOV. Тому проаналізуємо вихід цим підприємством на зарубіжний ринок, через призму його зовнішньої торгівлі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання щодо виходу на зарубіжний ринок компаніями були висвітлені багатьма вітчизняними та зарубіжними дослідниками такими як: Ареф'єва О. В., Коренков О. В., Геєць І. О., Девідсон В.Х., Багай М., Ліпич Л.Г., Фатенок-Ткачук А.О., Колі С., Уайт Д, П. Друкер, Г. Мінцберг та М. Портер.

Мета статті та постановка завдань. Метою дослідження є аналіз виходу державного підприємства ANTONOV на зарубіжні ринки через призму зовнішньої торгівлі.

Виклад основного матеріалу. Головною метою компанії у відповідності з мікроекономічною теорією є максимізація прибутку, що досягається її розвитком. Ця мета може бути досягнута різними способами. Однак одним із можливих варіантів є вихід компанії на міжнародний рівень.

Для українських компаній може бути привабливий варіант розвитку бізнесу на міжнародній арені у зв'язку з несприятливою економічною ситуацією на місцевому ринку. Основним способом виходу компанії на міжнародний ринок – є зовнішня торгівля. Пропонуємо розглянути динаміку зовнішньої торгівлі України і проаналізувати її стан на сучасному етапі (табл.. 1)

Таблиця 2.

Основні показники міжнародної торгівлі України за 2014-2018рр.

Основні показники міжнародної торгівлі	2014	2015	2016	2017	2018	Абсолютне відхилення, ±		Відносне відхилення, %	
						2018/ 2014	2018/ 2017	2018 / 2014	2018 / 2017
Міжнародна торгівля (у % до ВВП)	100,7	107,8	105,5	103,7	99	-1,7	-4,7	98,31	95,47
Торговельний баланс (млрд доларів США)	-7,128	-3,455	-6,942	-9,663	-12,714	-5,586	-3,051	178,37	131,57
Торговельний баланс (Включно з послугами) (млрд доларів США)	-4,606	-2,362	-6,453	-8,644	-11,367	-6,761	-2,723	246,79	131,50
Імпорт Товарів і Послуг (Річна зміна у %)	-22,1	-16,7	9,3	12,6	3,2	25,3	-9,4	-14,48	25,40
Експорт Товарів і Послуг (Річна зміна у %)	-14,2	-13,2	-1,8	3,8	-1,6	12,6	-5,4	11,27	-42,11
Імпорт Товарів і Послуг (у % до ВВП)	52,1	55,2	56,2	55,7	53,8	1,7	-1,9	103,26	96,59
Експорт Товарів і Послуг (у % до ВВП)	48,6	52,6	49,3	48	45,2	-3,4	-2,8	93,00	94,17

Джерело: розроблено автором за даними джерел [1, 2].

В цілому, зовнішня торгівля майже не постраждала від конфлікту з Росією. Частка ЄС в українському експорті товарів збільшилася з 34,1% у 2015 році до 42,6% в 2018 році (СОТ). Незважаючи на цю тенденцію, Росія залишається основним постачальником і споживачем України. У 2018 році основними споживачами України були Росія (7,7% від загального обсягу експорту), Польща, Італія, Туреччина, Німеччина, Китай та Індія. Основними постачальниками були Росія (14,1% від загального обсягу імпорту), Китай, Німеччина, Білорусь, Польща та США.

Згідно з даними СОТ, у 2018 році Україна експортувала товарів на суму 47,348 млн. Доларів США і імпортувала на суму 57,046 млн.

Доларів США, при цьому торговий дефіцит склав близько 9,7 млрд. Доларів США. Експорт послуг досяг 15 472 млн доларів США, а імпорт склав 13 676 млн доларів США. На експорт як і раніше впливає слабкий світовий попит через торгові суперечки [3].

Виходячи із активізації зовнішньої торгівлі в Україні у цілому, з чого можна буде судити про більш активний вихід українськими компаніями на зарубіжні ринки, перейдемо до розгляду виходу на зарубіжні ринки українською компанією ANTONOV. Це компанія-виробник авіатехніки, яка давно вийшла на міжнародний ринок та успішно на ньому функціонує вже понад пів століття. Компанія ANTONOV була заснована, ще в 1946 році і за цей період командою компанії було розроблено понад сто типів і модифікацій пасажирських, транспортних і спеціальних літаків та побудовано більше 22 000 таких літаків. Сьогодні в компанії працюють представники понад 200 професій та спеціальностей, повний штат конструкторів і вчених, які працюють по 35 науковими напрямками, в тому числі за такими рідкісним, як аеродинаміка та посилення авіації, механіка, гідравліка, теплотехніка, авіоніка, матеріалознавство [4].

Йозеф Шумпетер був одним з перших економістів, хто наголосив на важливості інновацій в теорії розвитку та виходу на зарубіжний ринок[5]. Саме такої позиції дотримується у своїй роботі ДП Antonov. Використання інноваційного підходу було однією з причин затребуваності продукту на міжнародному ринку [6]. Далі, для більш ретельного контролю ситуації на зарубіжному ринку і після отримання початкового досвіду відповідно до моделі Dunning, компанія відкрила офіс ближче до точок продажів, що дає додаткову цінність в моделі Портера в рамках сервісу за рахунок спрощення комунікації між клієнтами [7]. До того ж вихід даної компанії на зарубіжні ринку підтверджує той факт, що компанії, які володіють конкурентними перевагами, схильні виходити на міжнародний ринок [8]. Саме завдяки технологічним навичкам і знанням ДП Antonov вийшло на зарубіжні та закріпило там свої позиції – як одного з найнадійніших виробників літаків.

Майбутню стратегію компанії на міжнародному ринку доцільно будувати, ґрунтуючись на трьох горизонтах (рис. 1) [9]. Так, на першому горизонті слід вести подальше вдосконалення продукту компанії з метою підтримки частки на ринку і стабільного зростання варто забезпечити лояльність клієнтів. Крім того, рекомендується враховувати культурну специфіку інших країн.

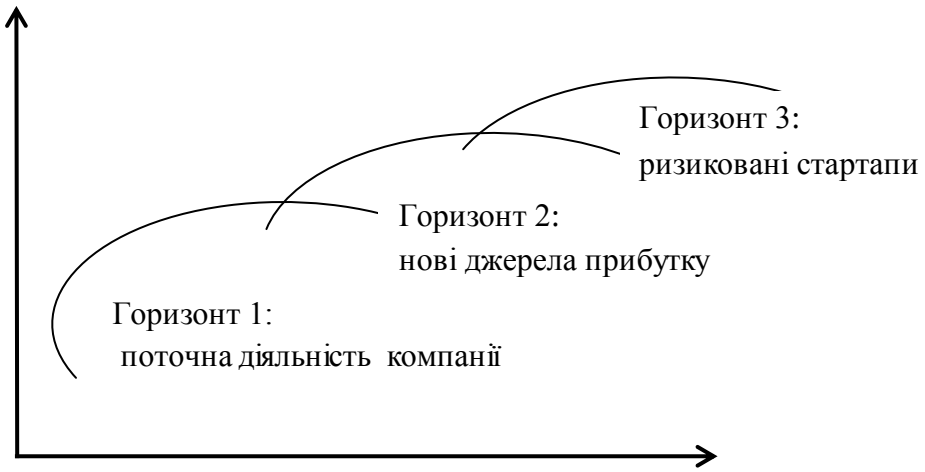

Рис. 1 Стратегії виходу на міжнародні ринки, засновані на трьох горизонтах

Джерело: розроблено автором за даними джерел [9].

На другому горизонті компанії слід думати про нові джерела прибутку. Відповідно до підходу, запропонованим засновником компанії Acer Stan Shih в 1992 році, найбільшу додаткову вартість технологічним компаніям приносять патенти і технології, а також бренд компанії. З огляду на специфіку ДП Antonov, компанія знайшла свою нішу і завоювала ринок саме технологічними новинками у сфері літакобудування.

На третьому горизонті, з огляду на велику кількість ресурсів, можна спробувати вийти на міжнародний ринок з продуктом, розробленим на базі блокчейн. Наприклад, це можуть бути смарт-контракти. Створений бренд і репутація компанії допоможуть просунути товар на міжнародному ринку, зробивши його успішним.

Пропонуємо розглянути наявну стратегію виходу ДП Antonov на міжнародний ринок та схематично зобразити основні цілі, які стали основою пізнаваності компанії Antonov у світі.

ДП Antonov дотримується стратегії диверсифікованого зростання, так як працює з різними партерами на різних ринках та відносно іншими марками літаків. Дана стратегія дає можливість мінімізувати ризики при втраті одного партнера чи зменшення продаж одного з товарів, так як маючи кілька партнерів і великий асортимент товару ДП Antonov є незалежною компанією, і втрата одного з партерів катастрофічно не вплине на прибуток та продажі. Це можна компенсувати збільшивши продажі іншим.

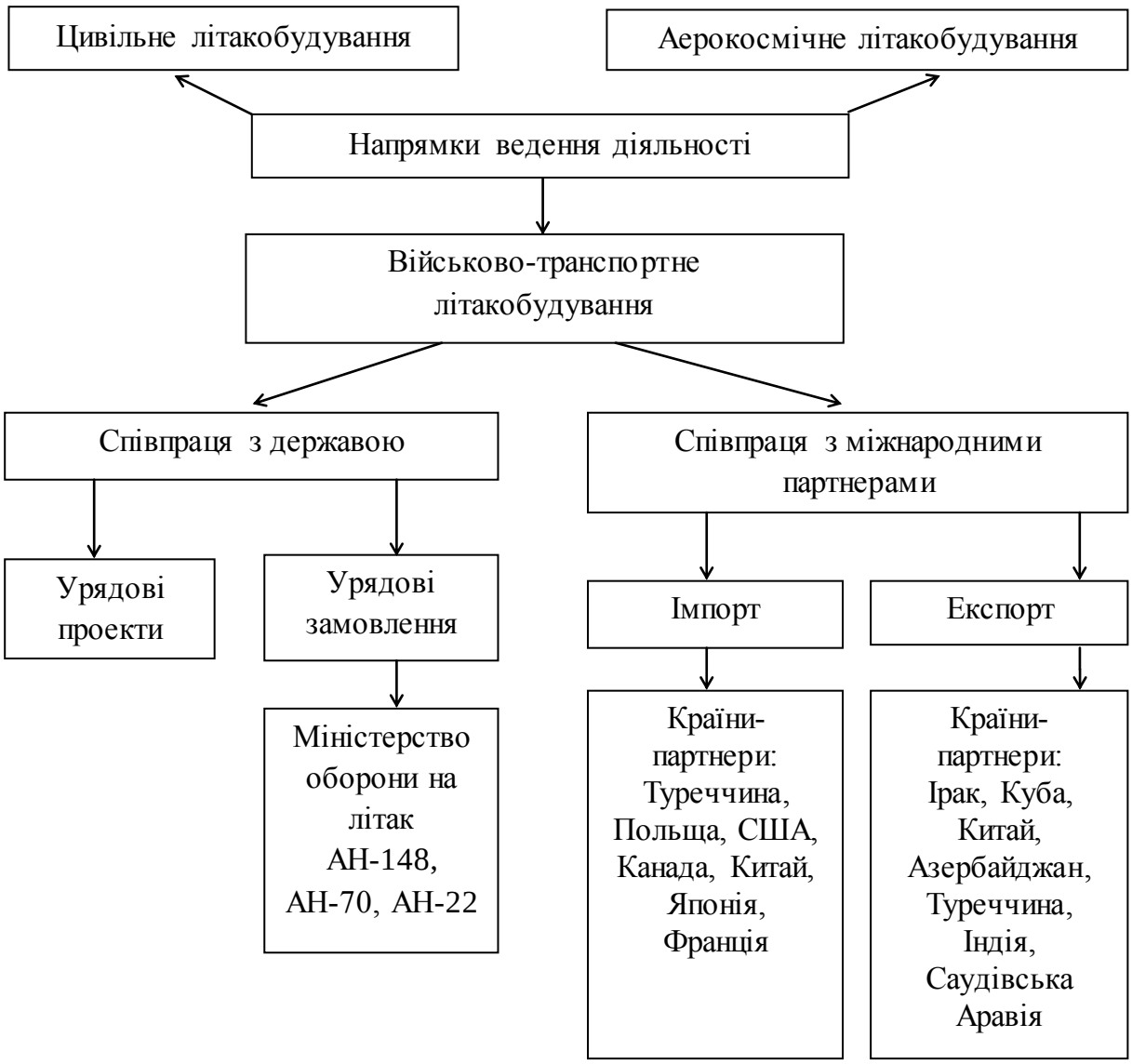

Рис. 2. Стратегія виходу ДП Antonov на міжнародний ринок
Джерело: розроблено автором за даними джерел [10, 11].

Стратегія ДП Antonov рекомендується для використання компаніям, які не мають однотипного товару та готові працювати з кількома партерами та різними ринками збуту, бути гнучкими та підлаштовуватися під потреби ринку.

Підсумовуючи вище проведений аналіз та на основі зібраних результатів, можемо узагальнити базові кроки для українських компаній для виходу на міжнародні ринки та для активізації такого виходу для державного підприємства ANTONOV:

1. Зробити маркетингове дослідження експортного ринку (проаналізувати економіку країни, до якої плануєте експорт своїх товарid чи послуг, дослідити політичну ситуацію в обраній країні, визначити ключові напрямки імпорту країни, тощо).

2. Вибрати правильний продукт – це один із ключових факторів успіху компанії (має ґрунтуватися на аналізі попиту на потенційному експортному ринку).

3. Адаптувати цей продукт до вимог ринку – потрібно постійно постачати ринок новими товарами , знімати з виробництва старі моделі і впроваджувати нові.

4. Перед виходом на іноземний ринок потрібно зробити комплексний аналіз цін конкурентів на аналогічні моделі, які є на ринку.

5. Зробити власний розрахунок цін на свої товари (важливим моментом є прорахунок своєї ціни відповідно до умов поставки).

6. Визначитися як саме плануєте входити на ринок, а саме: через дистриб'юторів, через оптовиків чи Інтернет магазини. Найкращий варіант це продавати оптовикам, так як вони можуть дати стабільні замовлення і брати продукцію на склад, бо Інтернет сайти купляють переважно під клієнта.

7. Затвердити план маркетингових комунікацій

8. Організувати логістику

9. Проаналізувати фінансову сторону, тобто умови і терміни оплати.

10. Почати продавати.

Висновки: Отже, зовнішня торгівля України протягом досліджуваного періоду активізувалася, що безпосередньо вплинуло і на активізацію виходу ДП Antonov на зарубіжні ринки. Стратегія ДП Antonov є диверсифікованою, що дозволяє компанії мінімізувати ризики втрат та успішно працювати на міжнародних ринках таких як ринки Іраку, Куби, Китаю, Азербайджану, Туреччини, Індії, Саудівської Аравії. Надалі компанії необхідно враховувати свої сильні сторони та дотримуватися базових кроків для ще більшої активізації виходу на зарубіжні ринки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. World Bank Open Data [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://data.worldbank.org/

2. World Trade Organization, Documents and resources [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.wto.org/english/res_e/res_e.htm

3. Ukraine: Economic and Political Overview [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/ukraine/economical-context

4. Офіційний сайт ДП Антонов [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://www.antonov.com/en/activity

5. Trott P.(2017) Innovation management and new product development. 6th ed. — Pearson, 2017. — 672 p. — ISBN 1292133422.

6. C. Markides , Paul A. Geroski (2004). Fast Second: How Smart Companies Bypass Radical Innovation to Enter and Dominate New Markets Hardcover – Illustrated.

7. John H. Dunnin, 2010. The eclectic paradigm of international production: a personal perspective, Palgrave Macmillan Journals, 19:1537-68.

8. F. Johnny Deng, Shawn M. Carraher (2009). International expansion of family firms: An integrative framework using Taiwanese manufacturers. Academy of Entrepreneurship Journal.

9. Baghai M., Coley S., White (2000). The alchemy of growth: Practical insights for building the enduring enterprise. Da Capo Press.

10. Співробітництво ДП «Антонов» при підписанні договорів на поставку АН-178 міжнародним партнерам (2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.theinsider.ua/business/ 554cb921f23a0/

11. Our Bureau, New Delhi (2018) Ukraine's Antonov is the frontrunner for HAL's military aircraft programme [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.thehindubusinessline.com/companies/ ukraines-antonov-is-the-frontrunner-for-hals-military-aircraft-programme/article8 641616.ece

Стойкова Єлизавета Сергіївна,
студентка групи МЕМ-19-1
Науковий керівник:
Коляда Олена Володимирівна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

Постановка проблеми. Туристичний бізнес наразі є одним з ключових показників соціально-економічного рівня розвитку певної території. Підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі стає першочерговим стратегічним завданням для багатьох держав світу. Україна у свою чергу має достатню кількість переваг та потенціалу в даній сфері, які тільки починають цілеспрямовано використовуватися для підвищення рівня конкурентоспроможності на світовому ринку. Важливість виявлення наявних конкурентних переваг, аналіз наявного рівня туристичної галузі та оцінка перспектив зумовлюють актуальність створення дієвого механізму туристичного бізнесу України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню розвитку туристичної галузі в міжнародному бізнесі присвячено багато праць таких науковців, як Ю. О. Юхновська, Кацемір Я.В., Леоненко Н.А., Бошота Н.В., Алексєєва Т. І. та багато інших.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз рівня конкурентоспроможності туристичної галузі України на міжнародному рівні. Мета конкретизується у поставлених завданнях: дослідження статистичних даних 2014-2019 років, визначення сучасного стану, розгляд наявних проблем, виокремлення ключового пункту підвищення конкурентоспроможності, аналіз перспектив галузі.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомим є те, що територія України наділена виключно сприятливими умовами для формування конкурентоспроможної туристичної галузі. Наша країна має давні традиції гостинності та великий потенціал розвитку туризму як прибуткового бізнесу, який, перш за все, допоможе створити робочі місця та забезпечити економічний ріст.

Але не зважаючи на всі переваги, туризм у своїй більшості ігнорується як сектор економіки та характеризується відносно низьким

попитом. Деякі фахівці недооцінюють необхідність інвестування та розвитку саме цієї галузі, хоча статистичні дані за останні роки говорять про інше.

Так за 2018-2019 роки Україна мала найшвидший темп росту в субрегіоні, піднявшись на 10 позицій, та зайнявши 78 місце за Індексом конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму (Travel and Tourism Competitiveness Index, TTCI). Зокрема, у процесі стабілізації та відновлення країни, Україна змогла покращити ділову активність (на 21 позицію), безпеку (на 20 позицій), міжнародну відкритість (на 23 позиції) та загальну інфраструктуру (на 6 позицій) [1]. Результати даного докладу Всесвітньо економічного форуму у сфері туризму виступають так званим інструментом для оцінки можливостей та визначення больових точок, які заважають або будуть заважати розвитку туристичної галузі.

Про покращення стану України як туристичного об'єкта на міжнародному рівні говорить й те, що країну виключили зі списку топ-10 найнебезпечніших місць для подорожей у світі. А одна з найвідоміших телекомпаній світу CNN склала окремий рейтинг 11 кращих туристичних міст України.

На українську позицію в рейтингу позитивний вплив мав і розвиток авіаперевезень. Так у 2018 році на вітчизняному ринку з'явився найбільший лоукостер світу – RyanAir, а масштабний та відносно недорогий міжнародний перевізник WizzAir – суттєво розширив географію та кількість польотів Україною.

Загалом протягом 2014-2019 років відчутно зростав рівень в'їзного туризму (рис. 1.).

Туроператори та турагенти у 2019 році обслуговували на 69,7 тис. іноземців більше, ніж у 2014, тобто кількість іноземних в'їзних туристів збільшилася у 5 разів. Серед них найбільше прибувають з США, Польщі, Туреччини, Білорусі та Німеччини. Основними туристичними напрямками були такі міста, як Київ, Одеса та Львів.

Однак глобальна криза 2020 року, спричинена пандемією COVID-19, радикально вплинула не тільки на глобальну економіку загалом, а й на туристичну галузь у всьому світі. Публікуються різні дані потенційних негативних наслідків 2020 року, у порівнянні з аналогічним періодом у 2019 році. Так прогнозують скорочення в'їздів міжнародних туристів від 850 мільйонів до 1,1 мільярда осіб, сума недоотриманих експортних надходжень від туризму – від 910 мільярдів до 1,2 трильйона доларів США, від 100 до 120 млн втрачених робочих місць у туристичній сфері [3].

Рис. 1. Кількість в'їзних (іноземних) туристів, обслугованих туроператорами та турагентами

Джерело: складено автором на основі даних: [2].

Уряди країн світу намагаються якнайшвидше реагувати на економічні наслідки пандемії, забезпечуючи доступні умови кредитування для бізнесу, а також збільшуючи термін виплат боргових і податкових зобов'язань. Щодо України, то спостерігається значне відставання у темпах впровадження заходів на підтримку туристичного сектора, що значно зменшує можливість підвищення конкурентоспроможності галузі на глобальному ринку впродовж прогнозованого періоду відновлення у 2021 році [3].

Деякі міжнародні готельні мережі здійснюють заходи для мінімізації наслідків пандемії, переносячи заброньовані номери на пізніший термін або відшкодовуючи їх вартість, впроваджуючи оптимізовані програми лояльності, обов'язкові заходи із захисту здоров'я та безпеки та інше. Однак туристи все одно скаржаться на туроператорів, які змінюють умови договорів не на користь клієнтів, та невдоволені відсутністю лояльного ставлення.

Попри туристичні обмеження по всьому світу та падіння туристичного ринку, в Україні зростає показник внутрішнього туризму (рис. 2.).

Туроператори та турагенти обслуговували у 2019 році на 197,6 тис. внутрішніх туристів більше, ніж у 2014, тобто їх кількість збільшилася у 1,5 раза. Однак дані не враховують значну кількість осіб, які організовували подорожі Україною самостійно. У 2020 році внутрішній туризм став чи не єдиним способом відпочинку для українців, через обмеженість вильоту закордон.

Рис. 2. Кількість внутрішніх туристів, обслугованих туроператорами та турагентами

Джерело: складено автором на основі даних: [2].

При такій достатньо вигідній для курортів ситуації, вони все одно програють іноземним за відповідністю ціни та якості. Наявна за таких умов конкуренція підштовхує бізнес покращувати умови для відпочинку та шукати нові інструменти для роботи. Але поки що лише деякі учасники ринку займаються розвитком внутрішнього туризму як альтернативи закордонним подорожам. Так у Join UP! розробляють нові туристичні маршрути по Україні, активно займаючись їх промоакцією. Туроператор розглядає внутрішній туризм як перспективний сегмент бізнесу. Компанія TPG працює над розробкою варіанту запуску санаторно-курортного лікування на морських і гірських локаціях України [4].

Окрім підвищення умов для подорожей та відпочинку в країні, важливим фактором для конкурентоспроможного туристичного продукту є формування і просування бренду «Україна». Так влітку 2020 року був запущений портал VISIT Ukraine, який покликаний бути ключовим ресурсом для міжнародних відвідувачів, які подорожують до України. Портал містить інформацію, надану Державною прикордонною службою, Міністерством інфраструктури, Міністерством охорони здоров'я і Міністерством внутрішніх справ, а також рекомендації щодо в'їзду до країни та оновлену інформацію про правила та обмеження, пов'язані з пандемією COVID-19 [5]. Досвід багатьох іноземних країн показує, що державна підтримка туристичної індустрії відіграє важливу роль у побудові конкурентоспроможної галузі [6].

Висновки. Статистичні дані останніх років говорять про те, що державі вдається поступово виконувати пункти проектів щодо покращення туристичної галузі в Україні. Але світова криза спричинена пандемією COVID-19 підкосила туризм всього світу. Для України таке становище може стати вигідним та дасть змогу «рости з нуля» та відновлюватися разом з усім світом. Закриті кордони дали поштовх для розвитку внутрішнього туризму, розвиток якого може збільшити кількість іноземних туристів у майбутньому. Адже висока якість туристичних послуг та відповідність ціни, розвиток інфраструктури, наявність прямих міжнародних авіарейсів, збільшення інвестицій у туризм, маркетинг країни приваблюють іноземних туристів.

Тому можна спрогнозувати, що рівень конкурентоспроможності туристичної галузі України відновиться до кінця 2021-2022 року. Врахувати необхідно й те, що в проекті держбюджету на 2021 рік виділено на розвиток туризму 209,5 мільйонів гривень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019. *World economic forum.* URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf (Last accessed: 19.09.2020).

2. Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, за видами туризму. *Державна служба статистики України :* офіц. веб-сайт. URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm (дата звернення: 26.09.2020).

3. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні. *Національна туристична організація України :* офіц. веб-сайт. URL: http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf (дата звернення: 19.09.2020).

4. Туризм в Україні: народжений кризою. URL: https://strategi.com.ua/event/turyzm-v-ukraini-narodzhenyy-koronavirusom/ (дата звернення: 29.09.2020).

5. Як криза допомогла розвитку внутрішнього туризму в Україні. *Журнал НВ.* URL: https://nv.ua/ukr/opinion/vidpochinok-v-ukrajini-2020-roku-yak-koronavirus-viklikav-turistichniy-bum-novini-ukrajini-50099964.html (дата звернення: 29.09.2020).

6. Коляда О. В. Розвиток міжнародного туризму як чинник формування середнього класу в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2009. № 4. Т. 3. С. 209-212.

Федорова Тетяна Юріївна,
студентка групи МЕМ-19-1
Науковий керівник:
Белінська Яніна Василівна,
д.е.н., професор, професор кафедри міжнародної економіки

ОСОБЛИВОСТІ ВАЛЮТНОЇ ПОЛІТИКИ КИТАЮ

У статті проаналізовано аспекти валютної системи Китаю. Досліджено особливості проведення валютної політики країни. Виявлено проблеми, із якими стикається грошово-кредитна сфера Китаю.

Ключові слова: *валютно-фінансовий сектор, Народний банк Китаю, Державна адміністрація з управління іноземною валютою, транскордонне фінансування інвестицій, транскордонне фінансування торгівлі.*

The article analyzes aspects of China's monetary system. The peculiarities of the country's monetary policy are studied. The problems of China's monetary sphere have been identified.

Keywords: *monetary and financial sector, People's Bank of China, State Administration for Foreign Exchange, cross-border investment financing, cross-border trade financing.*

Постановка проблеми. Валютно-фінансовий сектор є невід'ємною складовою економічної політики держави загалом. Враховуючи той факт, що валютна система Китаю стабільно розвивається, постає питання щодо перспективи подальшого розвитку грошово-кредитної сфери даної країни.

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз валютної політики Китаю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню даної теми присвячено роботи наступних науковців: Єфремова Д., Олійника О., Співака І. В., Хамзаєвої А. В. та ін. Єфремов Д. приділяє увагу процесу перетворення юаня на провідну глобальну валюту. Олійник О. досліджує сутність та етапи проведення валютної політики уряду Китаю. Співак І. В. аналізує процес вдосконалення валютної системи Китаю в контексті забезпечення національних інтересів. Хамзаєва А. В. розглядає еволюцію розвитку валютної політики уряду Китаю.

Виклад основного матеріалу. Китай належить до держав із розвинутою економікою та вважається одним з найбільших інвесторів на фінансовому ринку. Це було досягнуто завдяки вдало продуманій валютній політиці. Бурхливий економічний розвиток в Китаї почався після 1978 р. із впровадженням ліберальних економічних реформ. Перш за все, економічна стратегія країни характеризується активним втручанням держави в розвиток економіки. Ставка була зроблена на створення спеціальних економічних зон зі сприятливим податковим та адміністративним кліматом, залучення іноземних інвестицій та орієнтація виробництва на експорт, підвищення продуктивності праці за рахунок зміни галузевої структури через мобілізацію дешевої робочої сили з аграрного сектора у виробничий [6].

Китай певною мірою зруйнував стереотипи про способи та завдання участі підприємств у світовій економіці. Він на своєму досвіді показав можливість зростання через самозабезпечення валютно-фінансового сектору разом із посиленням участі в глобальних економічних процесах та підвищенням якості такої участі [3, с. 298].

Слід наголосити, що Китай є провідним гарантом Чіанмайської ініціативи, завдання якої сконцентроване на моніторингу стану економіки країн-членів враховуючи ризики та ознаки нових криз, за результатом якого ухвалюється рішення про надання їм коштів в обсягах, потенційно більших, ніж в такому разі пропонує МВФ. В регіоні через утвердження довіри до локальних валютних систем та посилення надійності торговельних зносин фактично відбувається створення альтернативної фінансової інфраструктури, на основі якої з часом може відбутися елімінація ролі долара США в міжнародних розрахунках. О. Олійник зазначає: “Уряд Китаю вже давно замислювався над питанням активнішої участі у світових економічних процесах, особливо стосовно валютно-фінансового сектору. Наростивши потужні валютні резерви, керівництво Китаю всерйоз задумалось над можливістю скористатися ситуацією задля розширення використання женьмінбі в міжнародних операціях” [2, с. 64]. Однак, китайський юань не належить до провідних валют у світі: обсяг світових транскордонних розрахунків, що відбуваються в юанях, склав на початок 2018 р. лише 1%; на купівлю/продаж женьмінбі на валютних біржах припадає лише 4% операцій; 97% конвертаційних операцій із юаня та в юань відбуваються в парі з доларом США і лише 3% – в парі з іншими валютами; лише 17% торговельного товарообігу самого Китаю оплачено в женьмінбі, решта припадає на інші валюти; в глобальних золотовалютних резервах в юанях утримується 1,8% [1].

Отже, формування стабільного попиту на юань з боку інших країн можливе**, якщо:** країна імпортує більше, ніж продає, товарів і послуг за кордон, і таким чином, має дефіцит рахунку поточних операцій; країна експортує власний капітал до інших країн за рахунок купівлі різних активів, що формально фіксується у вигляді додатного сальдо рахунку фінансових операцій платіжного балансу.

Народний банк Китаю та Державна адміністрація з управління іноземною валютою (SAFE) регулюють потік іноземної валюти до країни та з неї та встановлюють курси валют за допомогою системи "керованого плаваючого курсу". Відповідно до законодавства компанії повинні повідомляти про будь-які закордонні платежі терміном оплати понад 90 днів з дати, зазначеної у формі імпортної декларації, незалежно від суми, в іншому випадку їм не буде дозволено провести закордонний платіж. Накопичена звітна сума переплати за один календарний рік не може перевищувати 10% від загальної суми імпорту за минулий рік [5].

За умови, якщо фірма укладає контракт, який містить пункт про попередню оплату, то вона має зареєструватися у SAFE протягом 15 робочих днів після підписання контракту. Також компанія повинна зафіксувати погашення іноземної валюти протягом 15 днів до переказу. Якщо контракт не містить застереження про попередню оплату, але тим не менше вимагається погашення іноземної валюти, підприємство зобов'язане укласти контракт та здійснити передоплату в іноземній валюті протягом 15 робочих днів до переказу. Щодо суми авансу, то квота передплати підприємства не може перевищувати 10% від загальної суми платежу, яке підприємство здійснило за імпорт за останні 12 місяців. Однак компанії, що працюють з великими комплектаціями обладнання, звільняються від вище зазначених зобов'язань.

30 грудня 2016 р. Народний банк Китаю видав указ щодо звітності фінансових установ про операції з високою вартістю та підозрілі операції з метою відмивання грошей, фінансування тероризму та фальшиві інвестиційні операції. В результаті, банки та інші фінансові установи Китаю повинні звітувати про всі внутрішні та закордонні операції з готівкою на суму понад 50 тис. юанів (7350 дол. США) порівняно з 200 тис. юанями (29,4 тис. дол. США) раніше. Банки також повинні повідомляти про будь-які закордонні перекази фізосіб на суму від 10 тис. дол. США та більше. Крім того, усі банки повинні звітувати перед урядом про кожну валютну операцію на суму не менше

5 млн. дол. США [5]. SAFE буде контролювати та зупиняти будь-які поточні розрахунки, в яких китайські інвестори переводять з країни понад 50 млн. дол. США. Тільки після того, як вони перевірять справжність і законність операцій, буде дозволено здійснити переказ.

23 жовтня 2019 р. Державна адміністрація з управління іноземною валютою у Китаї опублікувала постанову Huifa № 28 [4]. Цей документ охоплює 12 заходів сприяння, які полегшують контроль, що стосується вимог транскордонної торгівлі та фінансування інвестицій, і має на меті забезпечити краще ділове середовище для вітчизняних підприємств та закордонних інвесторів. Транскордонне фінансування інвестицій передбачає вживання наступних заходів: зняття обмежень на внутрішні інвестиції в пайовий капітал фонду іноземних інвестиційних підприємств, які не займаються інвестиційною діяльністю; розширення схеми для сприяння обміну капіталу на інвалюту; обмеження щодо використання іноземної валюти при розрахунках; реформування процесу реєстрації іноземної позики; скасування обмеження на відкриття декількох валютних рахунків; збільшення обсягу переказу вітчизняних кредитних активів до іноземних країн [4]. Стосовно транскордонного фінансування торгівлі, уряд планує: сприяти надходженню валюти; спростити отримання платежу через електронну комерцію для малих та середніх підприємств; оптимізувати метод звітності в іноземній валюті; спростити відкриття рахунків, що підлягають верифікації, для отримання прибутку від експорту; сприяти полегшенню реєстрації філій підприємств; дозволити підрядним машинобудівним підприємствам відкривати закордонний рахунок для централізованого управління капіталом [4].

В цілому, інтернаціоналізація валютного сектору Китаю передбачає: запровадження розрахункової системи за торговельними операціями в юанях; укладення валютних свопів; надання обмеженого дозволу на здійснення банківських операцій в женьмінбі; висування професійних вимог для інституційних інвесторів; укладення форвардних контрактів, які не передбачають реальні поставки.

Висновки. Таким чином, реформи сфери валютного регулювання поряд з комплексною лібералізацією всієї фінансової системи і модернізацією соціальної сфери покликані знизити залежність Китаю від моделі економічного зростання, що спирається на зовнішньоторговельну та інвестиційну складову. Поліпшення прозорості фінансової системи дозволить підвищити довіру з боку населення, сприяти акумулюванню заощаджень. Лібералізація валютного режиму виступає не стільки причиною, скільки наслідком всіх цих процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єфремов Д. Китайський юань у процесі перетворення на провідну глобальну валюту. *Україна-Китай.* 2019. № 15 (1). URL: https://sinologist.com.ua/yefremov-d-kytajskyj-yuan-u-protsesi-peretvorennya-na-providnu-globalnu-valyutu/ (дата звернення: 19.09.2020)

2. Олійник О. Заходи валютної політики уряду Китаю в посткризовий період. *Вісник Національного банку України.* 2015. № 1. С. 63-68.

3. Співак І. В. Валютні перетворення в Китаї – забезпечення національних інтересів в умовах зовнішнього тиску. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір.* Львів, 2014. № 1 (105). С. 296-306.

4. China's New Foreign Exchange Rules to Ease Cross-Border Transactions. *China Briefing. URL:* https://www.china-briefing.com/news/china-releases-new-foreign-exchange-rules-facilitate-cross-border-trade-investment/ (the date of request: 19.09.2020)

5. Foreign Exchange Controls. International Trade Administration. URL: https://www.trade.gov/knowledge-product/china-foreign-exchange-controls (the date of request: 19.09.2020)

6. Khamzaeva A. V. The development evolution of the PRC's monetary policy. KazNU Bulletin. 2015. URL: https://articlekz.com/article/16682 (the date of request: 19.09.2020)

Шайко Дар'я Русланівна,
студентка групи МЕМ-19-1
Науковий керівник:
Белінська Яніна Василівна,
професор кафедри, завідувач кафедри міжнародної економіки

НАПРЯМИ ЗРОСТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПАТ«АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»

Анотація. *«На сучасному етапі розвитку ринкових відносин, виникає необхідність використання підприємствами сучасних методів та підходів ведення господарської діяльності, що відповідають вимогам ринку. Зважаючи на широкий спектр споживачів, партнерів та конкурентів з якими взаємодіє підприємство, що зумовлено сучасною динамікою розвитку економічної системи, швидким розвитком технологій та процесами глобалізації, для суб'єктів господарювання все більшої актуальності набуває питання формування конкурентоспроможного асортименту продукції.»*

Ключові слова: *конкурентоспроможність, підприємство, продукція, виробництво, дохід, прибуток, витрати.*

«Конкурентоспроможність - сконцентрований вираз всієї сукупності можливостей будь-якого виробника створювати, випускати і збувати товари та послуги. Саме тому обрана тема дослідження є актуальною.»

Мета даної роботи полягає в розробці заходів спрямованих на підвищення конкурентоспроможності продукції ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг».

«Ринкова економіка вимагає підтримки високого рівня конкурентоспроможності продукції, оскільки це одна з ключових складових успіху на внутрішньому та міжнародному ринках. Термін «конкурентоспроможність» застосовується до продукції або постачальників послуг в регіонах і навіть окремих країнах і національних економіках. Поняття «конкурентоспроможність» відображає здатність об'єкта дослідження ефективно виконувати свої функції в умовах конкурентного ринку. Категорія «конкурентоспроможність» забезпечується такими показниками, як висока ефективність виробництва, технологія, кваліфіковані кадри і здатність завойовувати і постійно утримувати

свою ринкову нішу. Категорія «конкурентоспроможність» характеризується наступним переліком властивостей: порівнянність, просторовість, динаміка, об'єктивність, атрибутивність, узгодженість, облік внутрішніх і зовнішніх умов діяльності. Відтворення складські властивості не є вичерпними, але достатніми для виявлення теоретичних основ конкурентоспроможності.»

«Одним з найважливіших показників конкурентоспроможності продукції є її якість. Від рівня якості продукції залежить, перш за все, їх конкурентоспроможність, а значить і все кінцеві результати діяльності підприємства-виробника. Крім того, якість продукції визначає темпи науково - технічного процесу та в кінцевому підсумку - рівень задоволення потреб. Основним засобом конкурентної боротьби служить саме якість продукції, поліпшення якого підвищує її конкурентоспроможність, розширює ринки збуту, дає можливість підвищувати ціну продукції, забезпечуючи при цьому вигоду споживачеві. Конкурентоспроможність є інтегральним показником розвитку економіки на рівні держави, галузей, регіонів, підприємств, економічних, науково-технічних, якісних, екологічних характеристик продукції на міжнародних і внутрішніх ринках. Нормальним є стан, коли продукція, що поставляється на внутрішні ринки, відповідає міжнародним стандартам і є конкурентоспроможною на міжнародних ринках. У цих питаннях необхідна тісна співпраця органів державного управління і підприємств (корпорацій, організацій, фірм). Разом з тим, можливі випадки, коли продукція конкурентоспроможна на світовому ринку, може бути або не затребувана, або неконкурентоспроможна на внутрішньому ринку через його нерозвиненість, недосконалості системи ціноутворення, низького загального технічного рівня обробних виробництв і т.д.»

«ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» є одним з найбільших виробників сталевого прокату в Україні, спеціалізується на виробництві довгомірного прокату, зокрема, арматури і катанки із звичайних і низьколегованих марок сталі, також виробляє агломерат, концентрат, кокс, чавун, сталь, сортовий і фасонний прокат.»

Упродовж 2017-2019 рр. найбільшу частку в структурі обсягів виробництва продукції займає видобуток залізної руди – 83,59% у 2017 р., 86,67% у 2018 р. та 89,31% у 2019 р. У 2019 р., порівняно з 2017 р., відбулося зростання обсягів видобутку залізної руди на 69408 тис. грн. або на 20,65%. Натомість, упродовж 2017-2019 рр. відбулося скорочення обсягів виготовлення готової металопродукції на 17464,5 тис. грн. або на 26,46%.

Таблиця 1.

Динаміка обсягів виробництва продукції в ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

№ п/п	Види продукції	Обсяги виробництва, тис.грн			Частка обсязі, у загальному %		
		2017	2018	2019	2017	2018	2019
1	Видобуток Залізної руди	336132	407279	405540	83,59	86,67	89,31
2	Виготовлення готової метало-продукції	65991,3	62621,4	48526,8	16,41	13,33	10,69
3	Всього	402124	469900	454066	100,0	100,0	100,0

ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» належить до металургійного комплексу України. Проведемо аналіз конкурентних переваг ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». Для цього визначимо ринкову частку кожної компанії (рис. 2).

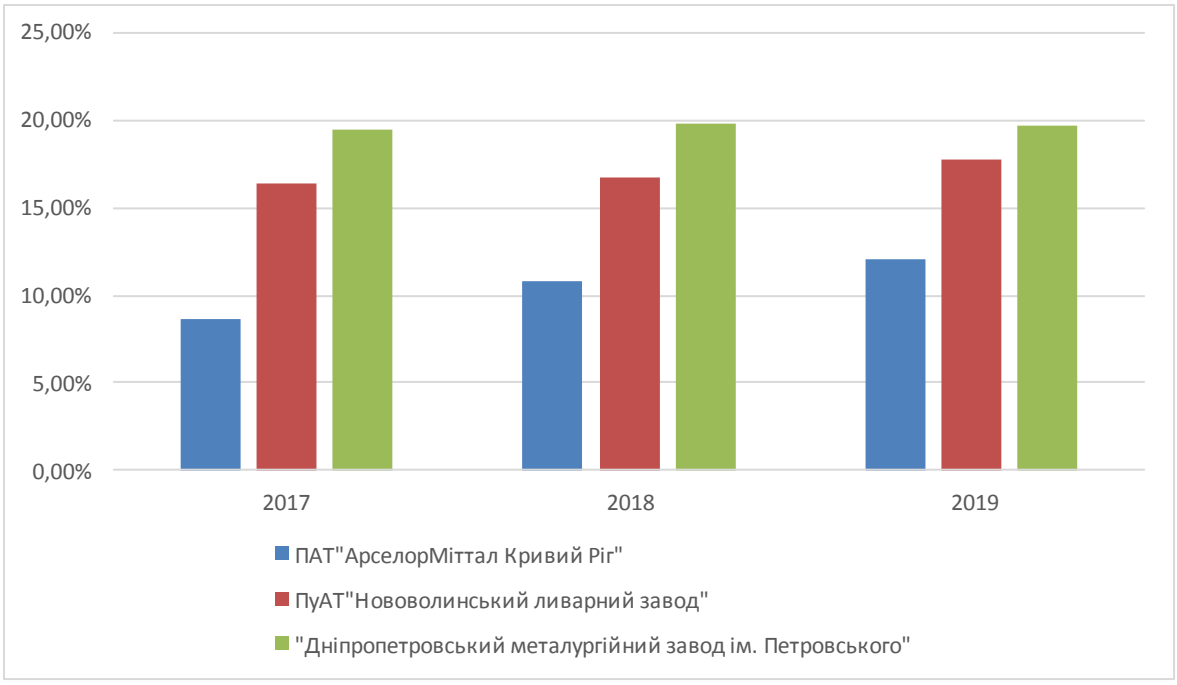

Рисунок 2. – Ринкові частки компаній протягом 2017-2018 рр.

Відповідно до даних рис. 2, найбільшу ринкову частку протягом 2017-2019 рр. займають компанії «Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського» та ПуАТ «Нововолинський ливарний завод» –

це свідчить про те, що ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» поступається перед своїми головними конкурентами.

Для модернізації ГМК та покращення конкурентоспроможності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» доцільно розглянути наступні положення, які можуть бути вирішені на державному рівні :

– «спрямованість науково-технічних досліджень на вирішення практичних завдань промислового виробництва. Найбільш вагомі досягнення вітчизняної науки отримані в тісній співпраці з підприємствами. Металургійні 81 підприємства, які перебувають у приватній власності, практично не фінансують науково-дослідні роботи, в тому числі спрямовані на перспективу;»

– «в ГМК України недостатньо використовуються результати вітчизняних високоефективних розробок, що були створені за рахунок країни. Нині найчастіше модернізація українських підприємств відбувається шляхом закупівлі іноземного обладнання і засобів автоматизації, що навіть не були випробувані на практиці;»

– «в даний час вітчизняні вчені фактично не мають доступу до об'єктів промисловості, що значною мірою обмежило потенційні можливості практичної реалізації передових досягнень вітчизняної науки. При цьому законодавчі важелі впливу на власників підприємств, які б змусили їх діяти в інтересах держави, відсутні;»

– «втрата тісної взаємодії науки з виробництвом не дозволяє реалізувати в Україні багато проектів, які в той же час привабливі для зарубіжних споживачів. Тому доцільно на державному рівні визначити кілька металургійних підприємств в якості базового полігону для промислових випробувань і впровадження результатів наукових досліджень, а також розгляд питання про збереження державної частки акцій підприємств та збереження впливової частки в їх управлінні. Це дозволить зберегти державний вплив на формування науково-технічної політики перспективного розвитку промисловості.»

«Конкурентоспроможність продукції є показником, який характеризує ринкове положення товару в певний момент часу й не відображає довгострокові перспективи розвитку підприємства. Істотний вплив на забезпечення конкурентоспроможності продукції здійснює наявність привабливої торгової марки, яка є ефективним інструментом маркетингової діяльності. Тому можемо запропонувати розмістити рекламу ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» на біллбордах по найбільших містах України.»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арнаут І.П. Дослідження підходів щодо дефініції конкурентоспроможності підприємства / І.П. Арнаут // Інноваційна економіка, 2012. – № 3. – С. 111-114.

2. Офіційний сайт ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» [Електронний ресурс]. – URL : https://ukraine.arcelormittal.com

3. Офіційний сайт Метало-торгового порталу [Електронний ресурс]. – URL : https://www.metalika.ua/

4. Дослідження сутності та трактування поняття конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс]. – URL: http://uk.x-pdf.ru

5. Ріпенко Я. В. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ: СТАН ТА ЗАСОБИ ПІДВИЩЕННЯ [Електронний ресурс] / Я. В. Ріпенко, Ж. М. Жигалкевич // УДК 330.341.1:669. – 2018. – URL: http://ela.kpi.ua/bitstream/

Шевчук Віктор Ігорович,
студент групи МЕМ-19-1
Науковий керівник:
Белінська Яніна Василівна,
професор кафедри, завідувач кафедри міжнародної економіки

СВІТОВІ ВАЛЮТНІ БІРЖІ У ГЛОБАЛЬНОМУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ

Ключові слова: *світовий валютний ринок, світова валютна біржа, національна валютна біржа, глобальне бізнес-середовище, інтернет-середовище, електронна біржа, валютні операції, валютні угоди.*

Постановка проблеми. Невпинний розвиток інновацій та технологій відбиває свій слід в світовій економіці, суттєво впливаючи на формування глобального бізнес-середовища, функціонування якого неможливе без активного функціонуючого світового валютного ринку, одним із важливих елементів якого являються світові валютні біржі. Хоча, як самостійний елемент інфраструктури, валютні біржі збереглися лише в деяких країнах, проте в решті країн дану роль виконують найбільші банки.

На існування й функціонування національних валютних бірж впливає велика низка чинників, серед яких чільне місце посідають світові глобалізаційні процеси. А враховуючи тісний взаємозв'язок національних валютних ринків, виникає потреба в пошуку шляхів врегулювання даних ринків та пов'язаної з ними діяльності, отже виникає необхідність становлення світової валютної біржі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий та практичний аспекти розвитку світового валютного ринку в цілому та світових валютних бірж в тому числі розглядались різними науковцями та дослідниками як вітчизняними, так і зарубіжними. Серед інших варто відмітити Д. Лук'яненко, В. Будкіна, Б. Губський, М. Солодкий, Дж. Кейнс, Д. Ріккардо, М. Фрідман, Р. Мандел та багато інших. Причиною такої зацікавленості з боку дослідників являється стрімкий розвиток валютно-кредитних відносин, який потребує детального дослідження ринку. Проте варто відмітити, що більшість із перелічених дослідників займались вивченням здебільшого валютного ринку в цілому, а

роль та значення валютних бірж розглядалась в їхніх дослідженнях не так детально та ґрунтовно, про що свідчить мало даних в науковій літературі про дану категорію. Проте варто відмітити, що в даний час світові валютні біржі привертають до себе увагу як з боку науковців та дослідників, так і з боку різних фінансових організацій та компаній, які займаються вивченням даного питання у власних інтересах.

Питання, що стосуються міжнародних фінансово-економічних та валютно-кредитних відносин, розглядались Береславською О., Наконечним О., Семеновим К., Філіпенко А. та ін. Проте в їхніх працях надається цілісне уявлення про систему міжнародних валютно-кредитних відносин та валютних систем, також простежено головні тенденції їх розвитку.

Проведений аналіз досліджень наукових робіт дає підставу зробити такі висновки: цікавість до розгляду даної теми все більше підсилюється, але незважаючи на це, все ж наукових праць порівняно небагато, що дає змогу говорити про швидкі темпи та високу динамічність у розвитку світових валютних бірж, які потребують постійного наукового вивчення та аналізу.

Мета статті полягає в детальному вивченні та систематизації даних щодо світові валютні біржі та їх роль у глобальному бізнес-середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Щоб зрозуміти місце світових валютних бірж у глобальному бізнес-середовищі варто з'ясувати спочатку, що собою являють обидві економічні категорії. Так, світовими валютними біржами називається така модель розвитку валютного ринку у світових масштабах, яка могла б відобразити принципи й закони розвитку процесів у сфері валютних відносин у світовому й національному масштабі [1].

На думку Мельника М., бізнес-середовищем являється сукупність окремих суб'єктів економіки (з їх взаємозв'язками і взаємовідносинами) і факторів оточуючого (зовнішнього) середовища, які впливають на них, а глобальне бізнес-середовище характеризується новим міжнародним поділом праці, розширенням спеціалізації не лише за видами економічної діяльності, але за випуском й постачанням на світовий ринок окремих стадій технологічних процесів. Тобто, глобальне бізнес-середовище формується більш загальними процесами, явищами, подіями і тенденціями, які безпосередньо не пов'язані з операційною діяльністю підприємства, однак, у цілому, формують контекст бізнесу [2].

Досліджуючи фінансову тематику, все менше сумнівів виникає, що світ дедалі більше перетворюється на єдиний ринок. Підтвердженням цьому став стрімкий розвиток інновацій та технологій, який сприяв утворенню та зростанню ролі інтернет-середовища в бізнес-діяльності. Таке середовище зумовило умовне «стирання кордонів», тобто спростило проведення багатьох фінансових та економічних операцій та сприяючи шаленим темпам глобалізації в економічній та фінансовій сферах господарювання. В такому глобальному віртуальному бізнес-середовищі дедалі більше відбувається зростання обсягів угод та валютних операцій, що змушує розширювати кількість фінансових інструментів та підвищувати ефективність міжнародних фінансових відносин. А процесами регулювання валютних відносин та операцій займаються якраз валютні біржі, які в глобальному масштабі становлять собою світову валютну біржу.

Саме тому процеси, що виникають на даний час в розвитку валютних відносин та самого валютного ринку не можуть повною мірою розглядатись лише в межах конкретної держави. Неспроможність ринку за допомогою відповідної інфраструктури надати учаснику належного механізму захисту від ризиків, одним з яких на валютному ринку є ризик невиконання контрагентом своїх зобов'язань, стає причиною того, що ціна на такому ринку починає залежати від того, з яким контрагентом укладається угода. Тому таке середовище важко назвати фінансовим ринком, де відсутня єдина ціна на кожному із заданих відрізків часу та відсутня ліквідність, коли плавне, послідовне збільшення пропозиції або попиту призводить до стрибкоподібної, неадекватної та непрогнозованої зміни ціни [3]. Така стихійність та неорганізованість валютного ринку стає причиною значних коливань курсу національної валюти. З метою усунення таких недоліків і постало питання розвитку організованих ринків у вигляді бірж та інших торгівельних систем.

Ринки, які розвиваються і на яких ще не встиг встановитися необхідний рівень довіри між банками, потребують існування розвиненої специфічної інфраструктури валютного ринку, зокрема у вигляді валютних бірж. Тобто, глобалізаційні процеси, які виникають у світовому бізнес-середовищі, задля успішної реалізації угод та операцій потребують певних «гарантій» реалізації даних домовленостей, що і є метою діяльності світової валютної біржі.

Як свідчить міжнародний досвід, поряд із міжбанківською торгівлею валютою існують і спеціалізовані валютні біржі, причому в деяких країнах відбувається і міжбанківська і біржова торгівля валютою. Суттєві зміни на валютному ринку стали причиною зростання угод із виконанням в майбутньому, що спричинило появу бірж (поряд із традиційними валютними біржами), які спеціалізуються на термінновій торгівлі валютою й фінансовими активами. До них можна віднести Лондонську міжнародну біржу фінансових ф'ючерсів (London International Financial Futures Exchange), Європейську опціонну біржу в Амстердамі (European Options Exchange), Німецьку термінову біржу у Франкфурті (Deutsche Tenninboerse). На відносно нових світових валютних ринках почали роботу Сінгапурська біржа (Singapore International Monetary Exchange), біржа термінової торгівлі в Сіднеї (Sydney Futures Exchange), Австрійська термінова опціонна біржа у Відні (Ocsterrcichische Termin Oplion - sboerse) [4].

Якщо враховувати те, що світові валютні біржі матеріалізують (організовують) роботу базових елементів інфраструктури валютного ринку: торговельної системи (механізм пошуку контрагента), клірингової й розрахункової систем (механізм виконання угоди) [5], поняття валютної біржі може розглядатись у таких аспектах: юридичному, організаційному та економічному.

Враховуючи те, що світова валютна біржа дуже часто виступає посередником при здійсненні валютних операцій, не варто думати, що основною метою її діяльності є отримання високого прибутку, адже її основним завданням є мобілізація тимчасово вільних валютних ресурсів, перерозподіл їх ринковими методами з одних галузей економіки в інші, при цьому не на рівні окремої держави, а в глобальному вимірі. Тобто, суть діяльності світової валютної біржі полягає в її забезпеченні реалізації валютних угод в глобальному бізнес-середовищі, при цьому врегульовуючи та встановлюючи дійсний ринковий курс національної та іноземної валюти в умовах справедливої та законної торгівлі.

Аналізуючи світовий досвід функціонування валютних бірж, можна виокремити такі аспекти:

1) потреба у валютних біржах особливо необхідна в умовах жорсткого державного регулювання валютного ринку;

2) діяльність валютних бірж не завжди узгоджується із діяльністю міжбанківського валютного ринку;

3) валютні біржі являються важливим інструментом для стабілізації й підтримки розвитку національних економік.

Також варто додати, що із розвитком віртуального бізнес-середовища виникла необхідність розвитку електронних бірж, які успішно створюються та розвиваються, цим самим відкидаючи під час торгівлі прив'язку до якогось місця, приймаючи глобалізаційних характер та можливість укладання угод з будь-якої точки світу. Саме сукупність всіх валютних бірж являють собою світову валютну біржу, а перехід бізнес-діяльності до віртуального майданчику, скоріш за все спричинить створення єдиної електронної валютної біржі, яка об'єднає всю сукупність національних валютних бірж та стабілізує всі фінансово-кредитні та валютні відносини на глобальному рівні.

Висновки. Беручи до уваги виявлені факти розвитку глобального бізнес-середовища, можна дійти висновку, що такі тенденції сприяють розвитку світового валютного ринку і формують підґрунтя для виникнення світової валютної біржі.

Вирішальним фактором необхідності створення єдиної світової валютної біржі є розвиток інформаційних та інноваційних технологій та поява нових ризиків, пов'язаних із даним розвитком. А об'єднання та глобалізація всіх валютних операцій на світовому рівні дасть змогу зменшити умисне використання певним учасником неякісної інформації в особистих цілях, яке змогло б принести дисбаланс та значні фінансові втрати як окремим суб'єктам валютних відносин, так і національним чи регіональним економікам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Малащук Д. В. Наук. стаття: Всесвітня валютна біржа як економічна категорія світового валютного ринку. Наук. видання: Зовнішня торгівля, економіка, фінанси, право №5-6, 2013. – с. 122-125.

2. Мельник М. І. Наук. стаття: Класифікація бізнес-середовища: системний підхід. Наук. видання: Регіональна економіка №2, 2008. – с. 251-260.

3. Моисеев С.Р. Международные финансовые рынки и международные финансовые институты / Моисеев СР. - М.: ММИЭИФП, 2012. - 245 с.

4. Баринов Э. А. Валютные рынки и валютные операции / Э.А.Баринов. - М.: Анкил, 2010. - 315 с.

5. Мамонтов А. Н. Биржевой валютный рынок./ А.Н.Мамонтов. - М.: Финансовые рынки, 2006. - 217 с.

Кафедра митної справи

Авраменко Андрій Аркадійович,
студент групи МММ-19-1
Науковий керівник:
Сторожук Олександр Володимирович,
к.е.н., доцент, доцент кафедри митної справи

ПРІОРИТЕТИ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день Україна переживає далеко не прості часи, що супроводжуються кардинальними зрушеннями і трансформаціями. Країна поступово починає долати негативні економічні наслідки останніх років та виправляти прорахунки, допущені в часи «реформ». Разом з тим, варто зазначити, що поряд із позитивними змінами, в ряді сфер (і митна тут не є винятком), як і раніше спостерігаються кризові явища. У зв'язку з цим стає особливо актуальним вирішення питань, пов'язаних із виробленням ефективної, раціональної, сучасної митної політики.

На сучасному етапі розвитку економіки, в складних ринкових умовах України та у світі, проведення ефективної митної політики необхідне для врегулювання зовнішньоекономічної діяльності та можливості інтеграції у світовий торговельний простір. Митна політика визначає основні цілі та завдання митної справи, яку становлять порядок переміщення через митний кордон України товарів і послуг, митне регулювання, пов'язане з установленням податків і зборів, процедур митного контролю та митного оформлення, боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил, інші заходи, спрямовані на реалізацію митної політики України [8, с. 165].

Вирішенню проблем митної політики присвячено роботи багатьох українських вчених: К.Н. Владимирова, О.П. Гребельника, В.І. Дудчака, О.І. Зельниченка, О.В. Мартинюка, Ф.Л. Жоріна, П.В. Пашка, К.К. Сандровського, С.А. Терещенка та ін., які в своїх працях розкривали проблеми розвитку зовнішньої торгівлі та удосконалення механізмів тарифного й нетарифного регулювання, окреслювали стратегії розвитку глобальної інтеграції.

Метою статті є визначення пріоритетів митної політики України.

Починаючи наше дослідження слід погодитись з тим, що «митну політику не можна вважати статичною категорією, оскільки її участь

у реалізації динамічних процесів розвитку держави на сучасному етапі потребує активного адаптаційного та інноваційного підходу до постановки завдань і шляхів їх вирішення» [4, с. 55].

У національному законодавстві України поняття «митна політика» було введено Митним кодексом України від 11.07.2002 р. № 92-IV, де митна політика визначена як «система принципів та напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі» (ст. 2) [6]. За змістом чинного Митного кодексу України залишено акцент щодо митної політики як «системи принципів та напрямів діяльності держави», при цьому, сфери впливу митної політики стосуються «митних інтересів, митної безпеки України, зовнішньої торгівлі та «захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки» (ст. 5) [7]. Наголошено на фіскальній спрямованості митної політики України, визнавши її «складовою частиною державної економічної політики».

Розвиток митної політики України після оголошення нашою державою незалежності відбувався з урахуванням накопиченого позитивного досвіду, а також негативних результатів, які мали місце при вдосконаленні регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що необхідно для розуміння важливої ролі митної системи в управлінні господарством, яке переходить на ринкові відносини. Реформа зовнішньоекономічної діяльності України, в тому числі її митної системи, при переході до ринкових відносин здійснювалася не на порожньому місці. І тут, таким чином, відбувається об'єднання історичного досвіду із сучасними реаліями та запитами зовнішнього міжнародного середовища, глобального світу.

Незважаючи на недоліки у проведенні митної політики, Кабінет Міністрів України намагається використовувати її з метою оздоровлення економічної ситуації в країні. Поступово зростає роль митного тарифу як засобу стимулювання і додання стійкості господарському розвитку. Кабінетом Міністрів України проводиться політика зниження мит на закупівлю за кордоном передового технологічного обладнання, необхідного для радикальної модернізації матеріально-технічної бази вітчизняної економіки. Вживаються заходи щодо запровадження пільг на імпорт товарів, які використовуються у процесі виробництва експортної продукції та ін. Пріоритети розвитку національної митної політики передбачають доповнення та посилення економічних механізмів системою адміністративно-технічного регулювання, покликаною гранично звузити поле для правопорушень.

При цьому важливо відзначити, що, навіть вирішуючи суто фіскальні завдання, органи Державної митної служби України одночасно намагаються сприяти створенню більш справедливих умов конкуренції для вітчизняних виробників, оскільки все, що не потрапляє в казну, знижує сумарні витрати імпортерів і, тим самим, створює для них невиправдані переваги.

Починаючи з 1991 року митна політика України розвивається, здебільшого, в традиційному руслі, у зв'язку з чим можна констатувати певне недоврахування тих проблем і викликів, які ставить перед нашою державою глобалізація.

Сучасна митна політика України є дещо недосконалою, про що свідчать наступні факти: значна частка у загальному обсязі товарообігу товарів переміщуються через контрабанду; здійснення правопорушень у сфері інтелектуальної власності; невідповідність митного контролю сучасним стандартам пропускної спроможності; корупційні процеси в митний органах; великий обсяг тінізації зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств та ін. [3] Беручи до уваги історичний досвід та сучасні реалії, можна зробити висновок, що ключовою проблемою митної політики України на сьогодні є правильний вибір її фундаментальних пріоритетів. Вважаємо, що державне регулювання за такого вибору повинно привести до оптимальних результатів. Потрібна висока концентрація політичної волі та матеріальних ресурсів у напрямках, де наявні серйозні науково-технологічні досягнення та передові позиції на світових ринках. В цілому, за результатами аналізу специфічних рис митної політики сучасної України, яка взяла курс на побудову сильного економічного суспільства як центральної умови її політичного та соціально-економічного руху вперед, в першу чергу можна виділити такі пріоритети, як:

1) відкритість митної політики. Вона передбачає відкрите обговорення всіх основних заходів митної політики України;

2) рівність всіх учасників митної сфери. Митна політика повинна однаково враховувати законні інтереси всіх учасників митної сфери незалежно від їх фінансового потенціалу, форми власності, державної власності і т.п.;

3) підтримка заходів митної політики з боку держави. Митна політика України повинна мати, переважно, державні джерела фінансування своїх основних заходів. Це дозволить уникнути суб'єктивних трактувань суспільно-значущих цілей митної політики, залежності процесу її реалізації від поточної кон'юнктури, вузькокорпоративних інтересів і т.п.

На наш погляд, для забезпечення ефективності митної політики на сучасному етапі слід враховувати наступне:

– особливості митної політики вимагають ставлення до неї як до певної сфери діяльності політичних інститутів суспільства, його громадян;

– митна політика повинна бути сферою, перш за все державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, здійснюваною на двох рівнях – державному та регіональному;

– митна політика повинна втілюватися з урахуванням інтересів окремих регіонів України та повинна бути спрямована на досягнення компромісу між ними;

– митна політика тісно пов'язана з ціновою політикою і, можна сказати, є однією з її складових. Цінова політика в умовах децентралізованої економіки виступає одним із найважливіших інструментів впливу держави на економічні процеси та досягнення бажаних результатів. Іншими словами, цінова й митна політики повинні бути спрямовані на досягнення одних і тих же результатів, і при формуванні митних зборів необхідно враховувати співвідношення цін, співвідношення попиту й пропозиції на окремі товари та їх групи, перспективи розвитку ринків цих товарів. Необхідні чіткі, методологічно виважені підходи до формування митних зборів в умовах незбалансованості попиту і пропозиції та врахування різних можливостей подолання даної незбалансованості на товарних ринках, врахування ступеня конкурентоспроможності вітчизняних виробників та пріоритетності різних видів національного виробництва.

У зв'язку з цим сьогодні необхідні відповідні державні координаційно-управлінські та регіональні інституційні структури, що забезпечують ефективну розробку, реалізацію і прогнозування митної політики та митної справи в Україні. Відповідно, можна визначити ряд основних пріоритетів вітчизняної митної політики, зумовлених глобалізацією загалом та місцем України у глобалізаційних процесах зокрема.

1. Захист економічного суверенітету України та національної безпеки в цілому.

Нагадаємо, що одним із основних проявів глобалізації є «відкриття» держав, підрив їх суверенітету. У першу чергу, порушується економічний суверенітет – через допуск в країну транснаціональних корпорацій та іноземного бізнесу взагалі, збільшення щільності економічних операцій, кількість яких важко відстежити і ще важче

проконтролювати (з боку держави). Безсумнівно, все більшу роль відіграють процеси руйнування політичного суверенітету (що сприймається найбільш болісно), культурного, інформаційного та інших видів суверенітету.

Якщо мислити чітко в рамках парадигми Вестфальської світової системи держав, то всі спроби порушення будь-якої складової державного суверенітету повинні суворо припинятися. Однак, наскільки така абсолютна ізоляція в чистому вигляді в реальності неможлива, настільки й згубна. Перебіг глобалізаційних процесів, посилення взаємозалежності та усвідомлення необхідності широкого співробітництва підводить до думки, що ефективний контроль за процесами та включеність у глобалізацію будуть більш продуктивною орієнтацією.

Таким чином, свого перегляду, слідом за концепцією зовнішньополітичного ізоляціонізму, вимагає і митна політика, орієнтована на закритість країни від зовнішньоторговельних зв'язків. Звісно, набагато більш продуктивним буде гнучкий митний курс, побудований на основі принципу лібералізації торгівлі при одночасно жорсткому контролі за окремими видами товарів, пов'язаними із забезпеченням національної безпеки нашої країни. Застосування протекціоністських заходів необхідне і бажане, але тільки до тих пір, поки вітчизняні виробники зможуть конкурувати із зарубіжними в умовах відсутності пільгового режиму.

Найбільшою мірою відповідати необхідності, з одного боку, підтримки вітчизняного бізнесу і захисту національної безпеки, з іншого – підтримання високого рівня зовнішньоторговельного обміну здатна, як видається, гнучка митна політика, яка може оперативно коригуватися в режимі тонкої настройки. Безумовно, забезпечення оперативності вимагає ефективної роботи законодавчих та виконавчих органів нашої країни (чого досягти поки що важко), а також зворотного зв'язку між державою і суспільством – з метою надходження цими каналами зворотного зв'язку сигналів про необхідність коригування митного та зовнішньоторговельного курсів. На даний момент говорити про такий зворотний зв'язок не доводиться.

Дійсно, у повній відповідності до висловленої вище тези про необхідність врахування при визначенні рамок митної політики інтересів цілого ряду суб'єктів (а не лише держави), можна стверджувати, що ефективна митна політика, яка максимально сприяє процвітанню держави, неможлива без цього зворотного зв'язку. Таким чином, на

даний момент одним із пріоритетних завдань нашої країни в сфері митної політики має стати залучення до процесу її вироблення якомога більшої кількості зацікавлених сторін при збереженні домінуючої ролі держави.

2. Одним із втілень ідеї захисту національної безпеки України при збереженні її економічного, політичного, культурного, інформаційного і т.д. суверенітету на даний момент є концепція суверенної демократії.

Якщо виходити за рамки міркувань лише про економічний суверенітет, то можна сказати, що митна політика далеко не останню роль відіграє і в справі забезпечення політичного, культурного, інформаційного та інших видів суверенітету. Принаймні, в тій частині, де справа може стосуватися, умовно кажучи, «матеріальних носіїв» ідей та «фізичних об'єктів», здатних завдати шкоди суверенітету нашої держави. Під даним вельми розпливчастим терміном розуміється цілий ряд потенційних «товарів» – від літератури екстремістського характеру до зброї – які можуть сприяти наростанню внутрішньої нестабільності та руйнуванню однорідного політичного, інформаційного простору України.

Таким чином, згідно концепції суверенної демократії, на шляху побудови сильної і незалежної держави серед необхідних засобів слід назвати і продуману митну політику. При цьому варто зауважити, що все вищесказане не суперечить тезі про гнучку і засновану на принципах вільної торгівлі митну політику.

3. Захист і реалізація національних інтересів України в умовах глобалізації.

Національні інтереси, будучи вираженням об'єктивних потреб, являють собою сукупність збалансованих інтересів особистості, суспільства і держави в різних сферах життя, у внутрішній і зовнішній політиці. Останні складаються на основі національних цінностей, враховують спосіб життя, менталітет і прагнення народу, особливості соціально-економічного і політичного устрою країни, її можливості, геополітичне і геостратегічне положення [2, с. 290]. В даному випадку, у першу чергу, маються на увазі економічні інтереси та їх забезпечення за допомогою зовнішньоторговельного обороту. З одного боку, преференційна система митного оподаткування певних видів товарів може сприяти інтенсифікації торгівлі та формуванню стійких міжнародних ринків за участю України. З іншого, протекціоністські заходи

можуть сприяти захисту власного виробника і формуванню більшменш самодостатнього вітчизняного ринку товарів, які вважаються стратегічними.

4. Роль митної політики в організації міжнародних ринків та проникнення на них вітчизняного виробника порушує також і проблему забезпечення участі нашої країни в міжнародних економічних відносинах загалом (крім самого питання організації ринків сюди включаються питання організації міжнародних транспортних комунікацій, проблема балансу експортно-імпортних операцій, участь в економічних союзах та міжнародних організаціях економічної спрямованості і т.д.).

Не маючи можливості (в рамках об'єму статті) розглянути кожне питання окремо, зазначимо лише те, що рамки участі в міжнародних економічних відносинах для України повинні визначатися узгодженням об'єктивних глобалізаційних тенденцій у сфері міжнародної економіки та національних інтересів України. Таким чином, принцип вільної торгівлі, об'єднаний з низкою регулюючих і контролюючих заходів митного характеру, спрямованих на захист національної безпеки, суверенітету і національних інтересів, повинен максимально визначати взяті на себе Україною та вітчизняними виробниками торговельні й економічні зобов'язання (як в рамках приватних угод, так і в рамках міждержавного партнерства).

5. Реалізація національних пріоритетів внутрішньої політики.

Серед національних інтересів України слід назвати також і реалізацію низки пріоритетних напрямів внутрішньої політики. На даний момент такими напрямами в Україні є пріоритетні національні проекти. Згодом ці пріоритетні напрямки можуть змінитися. В даному випадку важливо відзначити, що роль митної політики тут також важлива. Покажемо це на прикладі розвитку інноваційних розробок. З одного боку, швидкий приплив ефективних інновацій можливий лише в умовах митних пільг на ввезення іноземних розробок та впровадження їх у виробництво і використання в нашій країні. З іншого боку, для розвитку власних технологій необхідною умовою є заохочення, в першу чергу, вітчизняних інноваційних підприємств, у тому числі й заходами митної політики. Крім того, протекціонізм є перешкодою для «витоку» інновацій за кордон. Відповідно, знову необхідна гнучка й виважена митна політика, спрямована одночасно і на захист національних пріоритетів, і на їх заохочення.

Як видається, першим кроком на шляху виконання всіх перерахованих вище завдань, що стоять перед вітчизняною митницею, має стати вирішення внутрішніх проблем митної сфери нашої країни. При цьому, якщо в ряді випадків рішення повинно носити багато в чому технологічний характер (обладнання, кадрова політика тощо), то в інших випадках необхідний «соціологічний підхід», необхідно впливати на свідомість представників вітчизняної еліти і всього суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Габрелян А. Ю. Проблемні питання використання коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва. *«Правові системи». Науково-практичний електронний журнал*, 2018. №№ 1/2. С. 124 – 137.

2. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К.: Національна академія, 2010. 820 с.

3. Єдинак В. Ю., Плєшкова Н. М., Ніжніченко С. П. Вплив митної політики на зовнішньоекономічну діяльність підприємств. *Ефективна економіка*, 2014. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_11_91. (дата звернення: 30.09.2020).

4. Квеліашвілі І. М. Реформування державного управління митною справою України в умовах європейської інтеграції: 25.00.01. Дніпро, 2019. 496 с.

5. Колесник М. І., Габрелян А. Ю. Аналіз доходів та витрат домогосподарств України. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту*, 2019. № 1(26). С. 59 – 70.

6. Митний кодекс України від 11.07.2002 р. № 92-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2002. № 38-39. Ст. 288

7. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2012. № 44-45. № 46-47. № 48. Ст. 552

8. Софіщенко І. Я., Руба М. О. Митна політика України в умовах розвитку відносин з європейським союзом. *Вісник ЖДТУ*, 2016. № 1 (75). С. 165 – 170.

9. Сторожук О. В., Гребельник О. П. Оподаткування зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 554 с.

Бражнікова Яна Глібівна,
студентка групи ММЗ-19-1
Науковий керівник:
Микитенко Тетяна Владиславівна,
к.е.н., доцент кафедри митної справи

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИ ПЕРЕМІЩЕННІ ЛАКОФАРБОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Постановка проблеми. Активізація процесу інтеграції України до міжнародного економічного простору, подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами поширення пантемії пов'язана з низкою проблем з митного контролю зовнішньоекономічних операцій, які вимагають невідкладного вирішення. Лакофарбові матеріали (далі – ЛФМ) посідають важливе місце серед побутових хімічних товарів як на споживчому ринку України, так і в структурі міжнародного виробництва хімічної продукції. «Український ринок ЛФМ становить 0,5–0,6 % світового, і значною мірою залежить від тенденцій на ньому» [1]. Основними проблемами, що виникають під час переміщення на митну територію України лакофарбової продукції є встановлення відповідності лакофарбового матеріалу заявленим критеріям в митній декларації та товаросупровідних документах, правильність визначення коду УКТЗЕД товару, наявність у структурі речовини, що віднесена до прекурсорів та який їх вміст тощо. Отже, вивчення сучасного стану, проблем митно-тарифного регулювання, митного контролю лакофарбової продукції становить актуальне науково-практичне завдання.

Метою написання статті є дослідження заходів митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, які застосовуються при переміщенні лакофарбової продукції через митний кордон України

Виклад основного матеріалу. Міжнародний ринок лакофарбових матеріалів динамічно розвивається, збільшуючи товаропотоки між державами. «Протягом останніх 5 років обсяг виробництва ЛФМ зріс на 7,4 млн т або на 17,7 % з 41,8 млн т у 2013 році до 51,1 млн т у 2018 році із середньорічним темпом зростання 4,2 %» [2]. Формування ринку ЛФМ України відбувається під впливом світових тенденцій і

визначається обсягами виробництва, експорту, імпорту та споживання у промисловому та декоративному секторах. Зокрема, «товарообіг України за 8 місяці 2020 року склав 93,26 млн дол, експорт ЛФМ (УКТ ЗЕД 3208-3210) – 8,04 млн доларів у порівнянні з таким періодом 2019 року зріс на 11,2%, а імпорт – 85,21 млн дол, зріс на 7,19 відсотки» [3].

ЛФМ – складні хімічні композиції, що містять диспергатори, плівкоутворювачі, сикативи, наповнювачі, змочувачі, прискорювачі затвердіння, розріджувачі, розчинники.

Метою запровадження митно-тарифного регулювання є ретельний «аналіз зовнішньоекономічної діяльності України і сприяння розвитку торгових відносин з іншими країнами, підтримання власного товаровиробника і захист внутрішнього ринка» [4]. Митно-тарифне регулювання визначається СОТ в якості основного інструменту регламентування зовнішньоторговельних операцій країн-учасниць, який формує єдині принципи і значно полегшує процес міжнародної торгівлі. Однак, не достатньо продумана митно-тарифна політика держави призвела до того, що значна частина місцевої сировини для виробництва ЛФМ вивозиться за межі України. А слабка конкуренція призводить до монополізації сировинних ринків, що сприяє зростанню цін. Така ситуація змушує багатьох вітчизняних виробників спонукає закуповувати сировину в закордонних постачальників.

Основним елементом митно-тарифного регулювання є Митний тариф України, який «містить перелік ставок загальнодержавного податку – ввізного мита на товари, що ввозяться на митну територію України і систематизовані згідно з УКТ ЗЕД, складеною на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів» [5]. Структура Митного тарифу України включає код товару згідно УКТ ЗЕД, точне найменування і детальний опис товару, ставку ввізного мита, одиницю виміру та обліку. На вибір ставки ввізного мита, яке є диференційованим, впливає країна походження товару. Крім того, загальна сума мита залежить від митної вартості товару. На ввезення лакофарбової продукції в Україну Митним тарифом України встановлено нульові ставки ввізного мита для різних видів товару від нульової до повної ставки, що варирується від 1 до 6,5 % від митної вартості товару (хоча на деякі підпозиції також встановлено нульову ставку, наприклад, на фарби та лаки (включаючи емалі та політури), що використовуються для промислового складання моторних транспортних засобів, код товару 3208 10).

Наступна складова – це УКТ ЗЕД, яка є товарною номенклатурою вітчизняного Митного тарифу, затвердженого Законом України «Про Митний тариф України», що використовується для цілей тарифного та інших видів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, здійснення митного оформлення товарів та ведення статистики зовнішньої торгівлі. «УКТ ЗЕД складається на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів Всесвітньої митної організації з урахуванням Комбінованої номенклатури Європейського Союзу» [6]. Загальна кількість груп в УКТ ЗЕД, які стосуються лакофарбової продукції та її сировинних компонентів складає 4 (27, 29, 32, 38).

Наступний елемент митно-тарифного регулювання – це країна походження товару, від якої залежить застосування повної, пільгової або преференційної ставки ввізного мита та відповідне наповнення державного бюджету країни. Документами, що підтверджують країну походження товару, «є сертифікат про походження товару, засвідчена декларація про походження товару, декларація про походження товару, сертифікат про регіональне найменування товару» [7]. Однак, застосовуються лише сертифікат про походження товару та декларація про походження товару, якою є інвойс – документ, що надається продавцем покупцеві і містить перелік товарів, їх кількість і ціну, за якою вони будуть поставлені покупцеві, формальні особливості товару тощо. В інвойсі міститься інформація: номер і дата; реквізити експортера та імпортера; опис (кожна модель/артикул); країна походження товару; кількість одиниць; вартість за одиницю; загальна вартість товару; ПДВ (якщо нульовий, то може не згадуватися взагалі); умови поставки згідно з Інкотермс 2020.

Важливою складова митно-тарифного регулювання є митна вартість товару, визначення якої є необхідною передумовою здійснення митного оформлення, нарахування митних платежів і подальшого випуску товарів у вільний обіг. Митна вартість є базою оподаткування митом лакофарбової продукції, яка ввозиться на митну територію України. Митна вартість використовується для обчислення мита у випадках, коли Митним тарифом України на цей товар передбачається або адвалерний вид ставки ввізного мита, або комбінований.

Митний Кодекс України передбачає 6 методів визначення митної вартості товарів, які ввозяться на митну територію України відповідно до митного режиму імпорту. Причому митники мають право застосовувати кожний наступний метод визначення митної вартості

товарів, якщо митна «вартість товарів не може бути визначена шляхом застосування попереднього методу, а також повинні обґрунтувати неможливість застосування кожного з попередніх методів, у тому числі неможливість визнання заявленої декларантом митної вартості» [7].

Обов'язковим є подання митниці декларації митної вартості на лакофарбові товари, форма та правила заповнення якої затверджені наказом Міністерства фінансів України від 24 травня 2012 р. № 599 [8].

При здійсненні зовнішньоекономічних операцій з ЛФМ декларанти можуть наражатися на митні ризики:

потенційний ризик невірної класифікації;

нецільове використання сировини для виробництва лаків та фарб;

надмірна увага податкових органів щодо можливого використання «нафтопродуктів» та «компонентів моторного палива»;

донарахування митних платежів (акцизного податку), штрафу та пені;

притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності.

Одним із засобів успішної реалізації експортного потенціалу України може стати політика надання експортерам безмитного доступу до всіх імпортних сировинних матеріалів для виробництва лакофарбової продукції. Так, наприклад, Гонконг і Сінгапур фактично є порто-франко, за рахунок чого показники експорту в цих країнах мають тенденцію до зростання.

Висновки. Отже, Україна відносно імпорт лакофарбової продукції переважає експорт із України супроводжується яскраво вираженою політикою стримування. Цілком підтримуємо рішення органів публічної влади щодо обмеження експорту лакофарбової продукції, що дозволить забезпечити сировиною національну будівельну галузь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Караваєв Т. Безпечність та якість лакофарбових матеріалів в Україні: досвід та перспективи законодавчого регламентування/ Т. Караваєв, Н. Мережко // Сталий розвиток–стан та перспективи: матеріали міжнародного наукового симпозіуму SDEV '2018, Львів-Славське, Україна, 28 лютого – 3 березня 2018 року. Львів: Панорама, 2018. С. 280–282.

2. Караваєв Т. Обсяги та динаміка ринку лакофарбових матеріалів в Україні Збірник тез VIII Всеукраїнської конференції «Лакокраска-UA».-Ірпінь, січень, 2020. С.6-8

3. Сайт Державної митної служби України. https://bi.customs.gov.ua/trade/#/].

4. Прокопенко В. В. Застосування заходів митно-тарифного регулювання при переміщенні металобрухту через митний кордон України //Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2016. – С. 68.

5. Про Митний тариф України: Закон України від 4 червня 2020 р. №674-IX. https://zakon.rada.gov.ua/laws/

6. Порядок ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 428 // Офіційний вісник України. 2012. № 40. – Ст. 1523.

7. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р., №4495-VI. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4495-17.

8. Білуха М.Т., Микитенко Т.В. Митний контроль: організація і методологія. Науковий вісник Національного університету ДФСУ, 2014. 181-187.

9. Про затвердження Форми декларації митної вартості та Правил її заповнення: наказ Міністерства фінансів України від 24 травня 2012 р. № 599. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0984-12#Text

Буднік Інна Олександрівна,
студентка групи ОМЛ-19-1
Науковий керівник:
Сушкова Олена Євгеніївна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри митної справи

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ ПОСТАВКАМИ ТОВАРІВ

Анотація. *У статті досліджуються поняття ланцюга поставок, управління ланцюгом поставок, основні проблеми та вдосконалення управління ланцюгами поставок.*

Ключові слова: *ланцюги постачання товарів, управління ланцюгами поставок, митна логістика.*

Постановка проблеми. Основним завданням логістики є оптимізація внутрішніх і зовнішніх матеріальних потоків, а також інформаційних та фінансових потоків, що супроводжують їх, оптимізація бізнес-процесів з метою мінімізації загальних витрат ресурсів. Вирішення завдань оптимізації бізнесу неможливе без відповідного інформаційного супроводу логістичного процесу. Цей факт ставить проблему управління ланцюгами поставок підприємства в ряд особливо актуальних та практично значимих в сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження в сфері управління ланцюгами поставок досліджували та описували в своїх роботах такі відомі вчені, як Д. Бауерсокс, В. Воробей, Д. Ламберт, Є. Крикавський, Д. Уотерс, Б. Холод та ін. Серед вітчизняних вчених, які ґрунтовно вивчали процеси, пов’язані з формуванням й управлінням ланцюгами поставок, були Є. Крикавський, Н. Тюріна, Н. Чухрай, В. Фалович, А. Гукалюк, А. Чечет, Т. Колодізєва та ін., які розглядали у своїх працях структурування ланцюга поставок, управління ланцюгами поставок та їх вдосконалення. Така велика кількість наукових праць свідчить про інтерес науковців до теми управління ланцюгами поставок. Проте, питання вдосконалення управління міжнародними ланцюгами поставок в Україні залишається актуальним та потребує подальшого дослідження, зокрема, в частині оптимізації процесів управління за рахунок використання сучасних технологій.

Формулювання цілей статті. Метою представленої статті є дослідження сучасних інструментів управління міжнародними поставками в Україні, аналіз та розробка напрямів вдосконалення практики їх застосування.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день дослідженню поняття «ланцюг поставок» присвячено багато праць вітчизняних та іноземних вчених, але єдиного визначення цій категорії так і не знайдено. Приклади визначення терміну «ланцюг поставок» наведено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Визначення змісту поняття «ланцюг поставок»

Автор	Визначення
О. Б. Гірна	«Ланцюг поставок – це одна з концепцій, яка найдинамічніше розвивається протягом останніх років і є об'єктом інтенсивних досліджень як у теорії, так і на практиці. Зростання інтересу до ланцюгів поставок є наслідком багатьох чинників, які безпосередньо чи опосередковано сприяють його розвитку» [1].
Т. Наконечна	«Лінійно впорядкована чисельність фізичних чи юридичних осіб (постачальників, виробників, посередників та ін.), які виконують логістичні операції, спрямовані на доведення зовнішнього матеріального потоку від однієї логістичної системи до іншої чи до кінцевого споживача» [4].
Д. Уотерс	«Ланцюг поставок складається із сукупності видів діяльності й організацій, через які матеріали проходять під час свого переміщення від постачальника початкового рівня до кінцевого споживача» [6].

Джерело: сформовано на основі [1; 4; 6].

Узагальненим визначенням можна вважати «ланцюг постачання – це лінійно впорядкована множина учасників логістичного процесу, які здійснюють логістичні операції із доведення зовнішнього матеріального потоку від однієї логістичної системи до іншої за умови виробничого споживання або до кінцевого споживача за умови особистого невиробничого споживання» [5, с. 33].

Управління міжнародними поставками товарів є особливою областю логістики, яка охоплює управління логістичною діяльністю підприємств та організації, що виконується на міжнародному рівні.

Відмінність між управлінням внутрішніми та міжнародними ланцюгами поставок базується на різній організації ланцюгів поставок. Головною різницею між управлінням міжнародними та внутрішніми ланцюгами поставок є той факт, що процес поставки містить у собі подолання державних кордонів та проходження митного контролю і оформлення.

Система управління міжнародними ланцюгами поставок призначена для автоматизації та управління усіма етапами постачання і для контролю усього товароруху. Система SCM (Supply Chain Management – управління ланцюгами постачань) відбиває нове розуміння бізнесу: окремі підприємства розглядаються як ланки ланцюга поставок, пов'язані в інтегральному процесі управління потоками всіх видів ресурсів.

Проаналізувавши основні товаропотоки України, на Рис. 1 можна побачити основні труднощі, наявні, на шляху управління міжнародними логістичними ланцюгами в Україні.

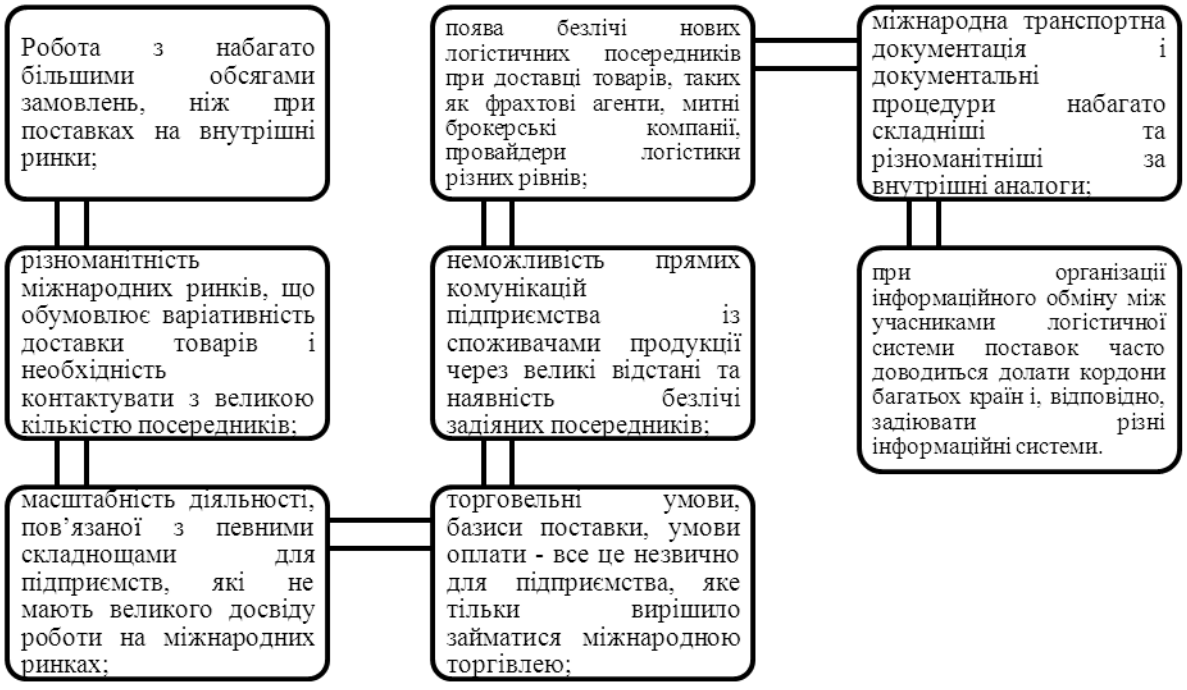

Рис. 1. Основні труднощі управління міжнародними логістичними ланцюгами в Україні

Джерело: складено автором на основі [2, с. 132].

Нині для підвищення ефективності управління міжнародним ланцюгом поставок активно застосовуються інформаційні технології. Практично неможливо організувати роботу ланцюга поставок без інтенсивного, оперативного обміну інформацією, швидкої реакції на

зміну потреб ринку. Впровадження інформаційних технологій є тим інструментом, що дозволить підвищити ефективність ланцюга постачань. Для цього необхідно створити єдине інформаційне середовище, яке б містило інформацію про товар, створену на етапах вивчення ринку, управління інформаційними потоками в ході різних етапів, експортерів та імпортерів, перевізників, митних посередників, домашніх господарств тощо.

Сьогодні технологія блокчейн є однією з найбільш перспективних серед сучасних інформаційних технологій, що розвиваються, і саме ця технологія має найбільший вплив на управління ланцюгами поставок. Блокчейн – вибудуваний за певними правилами безперервний послідовний ланцюг блоків, що містять інформацію. Кожна угода або транзакція в такому випадку записується і додається в ланцюг розподіленої бази даних як новий фрагмент, якому вручну присвоюється унікальний багатозначний числовий шифр. Цей фрагмент зберігає дані про час, дату, учасників, суму угоди і, що важливо, інформацію про всю мережу. Тут будь-яка передача інформації відбувається у вигляді ланцюга блоків (block і chain – ланцюг), де кожен блок завжди містить інформацію про попередньому блоці.

Із впровадженням блокчейну, технологія може бути використана для створення єдиної системи цифрового документообігу в хмарі, яка дозволить учасникам ланцюгів поставок в режимі реального часу відстежувати місце розташування транспортних засобів, вантажів та своєї продукції навіть на мікрорівнях. Таку технологію можна впровадити в Україні при митному оформленні, яка буде являти собою митну платформу, яка дозволить якісно обмінюватися експортними та імпортними документами між учасниками процесу міжнародної торгівлі на кожному етапі – від виробництва та зберігання до митного декларування і фінальної доставки товару.

Технологія блокчейн дозволить вирішити ряд проблем, одною з яких є проблема, що стосується контрафактної продукції в Україні. Технології блокчейна дозволяють відслідковувати походження товарів від прилавка в магазині до конкретного виробника: заводу, ферми, підприємства, людини. І ці дані мають велику ступінь істинності, оскільки кожна партія товару (або кожен окремий товар, якщо це щось велике і /або дороге) оснащується RFID-міткою, яка постійно відстежує місце розташування товару і взаємодії між учасниками ланцюжка поставок.

За оцінками IBM, впровадження блокчейна може заощадити логістичній галузі мільярди доларів на рік. Це стане можливим завдяки смарт-контрактами, які автоматизують більшу частину документообігу і бізнес-процесів. Крім цього, розподільний реєстр зменшить кількість помилок, скоротить терміни доставки і дозволить виявляти шахрайство.

Прикладом є Maersk, який спільно з IBM запустили логістичну систему TradeLens на базі блокчейна Hyperledger Fabric (створений Linux Foundation) для відстеження судноплавних вантажних перевезень і обміну митною та фінансовою інформацією між учасниками ланцюжків поставок. На середину 2019 року на частку TradeLens припадало близько 30% світового ринку судноплавних вантажоперевезень [7].

Проблемою ланцюгів поставок в Україні є низький рівень достовірності перевіреної інформації, що є прямим наслідком відсутності прозорості в галузі. Наприклад, через відсутність прозорості у формуванні вартості перевезення (закупівлі, транспортування, зберігання) багато компаній переплачують за доставку свого товару до споживача, а через відсутність можливості у вантажовідправника контролювати процес доставки, на ринку процвітають «сірі» схеми, контрабанда і контрафакт.

Оскільки всі дані зберігаються в блокчейні, кожен учасник ланцюга поставок може в будь-який час перевірити інформацію по кожному судну, контейнеру та/або вантажу, що зменшує ймовірність розбіжності в документації різних сторін.

Типові проблеми сфери управління логістичними ланцюгами в Україні включають в себе багатоетапні ланцюги поставок вантажів і відсутність прозорості на цих етапах. Такі проблеми можливо вирішити шляхом впровадження блокчейн технології, застосування якої дозволяє забезпечити надійне, постійне зберігання даних і прозорий доступ до них.

Одним із напрямків вирішення проблем та вдосконалення управління міжнародними поставками є впровадження електронного декларування та механізму «Єдиного вікна», які зможуть спростити управління міжнародними логістичними ланцюгами. Автоматизація та запровадження нової програмної платформи у цій сфері може забезпечити більш якісний аналіз ризиків, спростить та скоротить час на проведення митних процедур, а відтак – пришвидшить митне оформлення, створення умов для прозорої роботи, зручний контроль за повнотою справляння податків і зборів, зниження рівня корупції на митниці.

Впровадження системи «єдиного вікна» на митниці передбачає [3]:

- зменшення кількості сканованих документів шляхом надання контролюючим органам необхідних відомостей, які є в попередній декларації;

- скорочення часу, протягом якого контролюючими органами може бути призначений огляд товарів з 24 до 12 робочих годин;

- зменшення граничного терміну ухвалення рішення контролюючими органами щодо товарів, що вивозяться за межі митної території України, з 24 до 4 годин.

Суб'єкти ЗЕД від впровадження механізму «єдиного вікна» отримують наступні вигоди:

- зниження витрат завдяки зменшенню затримок у ланцюзі постачання товарів;

- прискорення митного оформлення та отримання дозволу на відвантаження;

- передбачуване застосування і роз'яснення митних правил;

- підвищення ефективності та раціонального розподілу ресурсів;

- підвищення транспарентності.

Отже, механізм «єдине вікно» створює сприятливі умови для підтримання відносин суб'єктів ЗЕД з ключовими партнерами, зокрема, в аспекті розвитку торгівлі та значно спрощує сам процес здійснення співпраці такого формату. Основна перевага – значне зниження рівня бюрократизації митниці, яку експерти вважають основною перешкодою в умовах глобалізації економіки.

Висновки. Ланцюг постачання – це сукупність ланок, які забезпечують рух логістичних потоків відповідно до поставлених цілей компанії. Система управління міжнародними ланцюгами поставок призначена для автоматизації та управління усіма етапами постачання і для контролю усього товароруху. Провівши аналіз, встановлено, що існують проблеми застосування інструментів управління міжнародними потоками товарів України, які потребують вдосконалення. Впровадження інформаційних технологій є тим інструментом, що дозволить підвищити ефективність ланцюга постачань. Технологія блокчейн в управлінні ланцюгами постачань в довгостроковій перспективі твердо займе свою нішу в логістичному бізнесі. Одним із напрямків вдосконалення управління ланцюгами поставок, можна вважати механізм «єдиного вікна», який пришвидшить процес митного оформлення товарів.

Впровадження системи «єдиного вікна» на митниці передбачає: суттєве зменшення паперових документів; подача документів в режимі 24/7; можливість отримання результатів розгляду з визначеними підставами для призначення форм митного контролю; розгляд документів митницею в порядку електронної черги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гірна О. Б. Формування ланцюга поставок на товарному ринку підприємства нафтохімічної промисловості : дис. … канд. екон. наук: 08.06.01 / Національний ун-т «Львівська політехніка». – Л., 2005. – 186 с. – URL: http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/239410.html

2. Дикань О. В. Бар'єри роботи міжнародних логістичних систем / О. В. Дикань, Д. О. Білецька, С. В. Смоляр. // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2018. – №64. – С. 129–134.

3. Механізм «єдиного вікна» на митниці та оптимізація здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України [Електронний ресурс] – URL: http://sfs.gov.ua/

4. Наконечна Т. В. Формування та управління логістичним ланцюгом поставок на ринку металопластикової продукції / Т. В. Наконечна // Вісник Хмельницького національного університету (Серія "Економічні науки"). – 2009. – № 5. – Т. 3. – С. 17 –174.

5. Сушкова О. Є. Митна логістика : навч. посібник / О. Є. Сушкова. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2018. – 266 с. – (Серія: Податкова та митна справа в Україні, т. 109).

6. Уотерс Д. Логістика: управління ланцюгом постачань /Д. Уотерс ; [пер. З англ.]. – М. : ЮНИТИ, 2003. – 503 с.

7. Як блокчейн допомагає в логістиці: [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://merehead.com/blog/how-blockchain-helps-in-logistics/

Бура Владислав Володимирович,
студент групи ОМЛ-19-1
Науковий керівник:
Сушкова Олена Євгеніївна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри митної справи

УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. *В статті досліджується управління митними ризиками на підприємстві, що здійснюють ЗЕД. Також досліджується поняття митного ризику на підприємствах ЗЕД .*

Ключові слова: *митний ризик, управління митними ризиками, зовнішньо-економічна діяльність, підприємство, митна логістика.*

Постановка проблеми. Особлива важливість ризиків у сфері ЗЕД, пояснюється тим, що під час проведення зовнішньоекономічної операції відбувається складний процес переміщення значної маси грошових, товарних і матеріальних засобів, оборот юридичних документів, а також інформаційних потоків [3]. Через вплив особливостей міжнародного права, своєрідних об'єктивних і суб'єктивних моментів, пов'язаних із митницею, складно передбачуваних стрибків цін на імпортні товари, потужний вплив нетарифного регулювання, поле ризиків зовнішньоекономічних операцій значно розширюється, стає динамічнішим. Все це приводить до того, що завдання проведення зовнішньоекономічної операції піддається критичному впливу великої кількості різних факторів ризику.

Пріоритетним завданням, яке постало перед підприємствами України є введення в дію ефективної системи управління митними ризиками. Необхідність дослідження теоретичних та прикладних аспектів управління митними ризиками на підприємстві обумовлюється: формуванням новітніх тенденцій, що обумовлюють перегляд підходів до забезпечення підвищення ефективності управління митними ризиками та необхідністю систематизації світового досвіду щодо управління ризиками в митній справі. Сучасні інструменти управління митними ризиками мають бути спрямовані на мінімізацію від несприятливих наслідків, що викликані митними ризиками, внаслідок чого підприємство несе грошові втрати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий доробок із проблем управління митним ризиком значний і включає наукові праці відомих українських : І.Г.Бережнюка, І.В.Несторишена, П.В.Пашка, Є.М.Рудніченка, С.С.Терещенка, праці яких присвячені дослідженню сутності ризику, визначенню факторів і причин його виникнення, характеристиці методів оцінки ступеня ризику.

Складний процес трансформації економічних відносин в Україні вимагає поглиблення теоретичних і практичних доробок щодо управління митними ризиком. Але й до цього часу відсутня ефективна комплексна система оцінки та управління митним ризиком підприємств, недостатньо висвітлені практичні аспекти управління митними ризиком із врахуванням галузевої специфіки. Існуючі підходи та методики щодо вирішення окремих проблемних аспектів управління митними ризиками як дієвої системи управління ризиком й досі не узагальнені, хоча існує нагальна потреба у створенні комплексної системи управління митним ризиком, яка адаптована до сучасних тенденцій розвитку економічних процесів у країні.

Формування цілей статті. Метою статті виступає дослідження теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо створення ефективної системи управління митними ризиками підприємства.

Виклад основного матеріалу. Сучасні концепції управління митними ризиками виходять з того, що в даний час успіх будь-якого підприємства визначається не тільки раціональною організацією виробництва. Вирішальне значення має швидке пристосування до постійних змін зовнішнього середовища та побудова ефективної системи управління на підприємстві.

У широкому сенсі управління являє собою цілеспрямований вплив на будь-який об’єкт або процес. Цілеспрямованість управління митними ризиками означає, що вплив на об’єкт має забезпечити його перебування в деякому цільовому стані. При цьому можливі два варіанти:

- метою суб’єкта управління є забезпечення стабільного стану керованої системи (це завдання підтримки рухомої рівноваги);

- управління забезпечує перехід об’єкта в новий конкретний стан при існуванні факторів, що впливають на нього, тобто забезпечує розвиток. У сучасний період розвитку економіки відбулася зміна пріоритетів в управлінні. В умовах планової економіки зовнішнє середовище активно впливало на підприємства. При цьому управління на такому підприємстві було пов’язано головним чином з внутрішнім

організаційним вдосконаленням, і в основі прогнозованого розвитку лежав минулий досвід. Такий підхід поєднувався з виконавським типом поведінки керівників. В умовах сучасної економіки метод екстраполяції минулого досвіду є неприйнятним підходом.

В рухомому, мінливому, конкурентному середовищі система управління митним ризиком повинна базуватися на гнучких рішеннях, які приймаються менеджерами, котрі володіють так званим підприємницьким творчим потенціалом. Адже, при швидких темпах зміни зовнішнього середовища формулювання рішень тільки на основі минулого досвіду породжує неадекватність, наприклад, аналітичного відображення господарських ситуацій і, як наслідок, великі втрати прибутку. Основним принципом і орієнтиром управління митними ризиками є не максимізація прибутку, а успішне елімінування впливу ризикових ситуацій [1].

У кризових умовах такий підхід набуває особливої актуальності. Це потребує відповідної зміни орієнтирів в управлінні митними ризиками. Саме тому основним напрямком удосконалення системи управління підприємствами є розробка і впровадження активного управління митним ризиком на основі системного та ситуаційного підходів.

Концептуальною основою активного управління митним ризиком є ідея прийняття рішень на основі прогнозування майбутнього, запобігання потенційним негативним наслідкам. Мета активного управління митними ризиком полягає у виробленні рішень, що забезпечують найбільш високу ефективність прийняття рішень. Використання в управлінні митним ризиком , принципів системного підходу пов’язано з тим, що підприємство розглядається як відкрита система, яка активно взаємодіє із зовнішнім середовищем.

Тобто активне управління передбачає не тільки розгляд підприємства в єдності і взаємодії його внутрішніх елементів, а й приділення значної уваги його зв’язкам із зовнішнім середовищем, які в певний час відіграють визначальну роль в діяльності практично кожного підприємства. Крім того, необхідним є застосування ситуаційного підходу до управління.

Вирішального значення набувають конкретні особливості тієї чи іншої ситуації, що складається в поточному періоді. А спроби адаптації діяльності підприємства до умов невизначеності передбачають свідоме чи усвідомлене управління ризиком. Управлінське рішення визначається зазвичай як спосіб вибору дії в даних конкретних умовах для досягнення конкретної мети з урахуванням наявних факторів митних ризиків [4].

Стратегія управління підприємством повинна спиратися на науково обґрунтоване прогнозування можливих наслідків і виявлення потенційно найбільш серйозних джерел і умов митного ризику. Включення в систему управління митним ризиком підприємства принципів і методів управління ризиком є необхідною умовою успішного функціонування суб'єктів господарювання, при цьому акцент на тому, що найбільш важким є рішення про те, який рівень ризику безпечний, універсальних мірок тут немає, кожна ситуація має оцінюватися окремо.

Процес управління митним ризиком містить низку етапів. Алгоритм процесу управління митним ризиком складається з наступних етапів, (таб. 1.1).

Таблиця 1.1

Алгоритм процесу управління митним ризиком на підприємстві

Етап 1	Виявлення передбачуваного ризику
Етап 2	Аналіз ризику
Етап 3	Вибір прийнятної альтернативи
Етап 4	Вибір методів зниження негативних факторів
Етап 5	Реалізація рішень
Етап 6	Постризиковий моніторинг

Джерело: [розроблено автором]

Дана послідовність найбільш повно відображає сутність процесу управління митним ризиком і містить вирішення завдань, спрямованих на досягнення основної мети управління митними ризиком – забезпечити отримання прибутку при найменших втратах.

Управління митним ризиком містить стратегію і тактику. Під стратегією розуміють напрям і спосіб координування коштів для досягнення поставленої мети, яким відповідав би певний набір правил і обмежень для прийняття рішень. Стратегія управління митним ризиком обирається вищим керівництвом підприємства відповідно до його загальних цілей і індивідуальних особливостей. Залежно від цього стратегія може мати ризикований або обережний характер [2].

Реалізація обраної стратегії здійснюється через тактику, тобто конкретні методи і прийоми для досягнення поставленої мети в конкретних умовах. Завданням тактиці управління митними ризиками є вибір оптимального рішення і найбільш прийнятних у даній господарській ситуації методів і прийомів управління ризиком.

Висновки. Формування системи управління митними ризиками покликане забезпечити високу ефективність прийняття управлінських рішень для досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства. Використання в господарській практиці підприємств алгоритму управління митними ризиками дає змогу скоригувати стратегію розвитку з урахуванням ступеня митного ризику, підвищити результативність їх функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз ризиків у митній справі : навчальний посібник / Г. Ю. Разумей, М. М. Разумей. – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2017. – 245 с.

2. Вітлінський В.В. Концептуальні засади ризикології у фінансовій діяльності / В.В. Вітлінський // Фінанси України. – 2003. – № 3. – С. 3 3.

3. Митний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України [прийнято Верхов. Радою 13.03.2012 № 4495-VI]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17.

4. Пашко П. Реалізація функцій митної політики України в умовах глобалізації / Пашко П. // Вісник КНТЕУ. - № 4. – 2009. – С. 5-12.

Громова Анастасія Андріївна,
студентка групи ММ-19-1
Науковий керівник:
Микитенко Тетяна Владиславівна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри митної справи

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Запорукою ефективного розвитку вітчизняних підприємств є виробництво та реалізація якісної продукції не лише на внутрішніх, а й на зовнішніх ринках. Важливим інструментом, що забезпечує захист на шляху переміщення товарів через митний кордон держави, виступає державний митний контроль, в особі органів ДМС України. Основні завдання митних органів – побудова ефективної системи митного контролю, здатного не лише усунути протиправні дії суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та запобігти їх вчиненню, а також дієва організація діяльності митниць. Одночасно втручання митних органів має бути зведено до мінімуму, що є головною умовою для усунення перешкод на шляху міжнародного обміну товарів.

За останні декілька років, у зв'язку з збільшенням товаро- та пасажиро потоку, роль митного контролю значно зросла. Його важливе місце в забезпеченні економічних та національних інтересів країни, активізувало питання щодо реформації та вдосконалення митної політики держави як загалом, так і в питаннях зміцнення економічної безпеки та у проведенні та організації митного контролю. Тому дослідження місця та ролі митного контролю у забезпеченні економічної безпеки держави набувають надзвичайної актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням митного контролю присвячено наукові публікації багатьох вітчизняних учених. Зокрема, вдосконалення окремих аспектів митного контролю висвітлено у працях А. Д. Войцещука, О. П. Гребельника, Є. В. Додіна, А. В. Ємця, А. І. Крисоватого, Ю. А. Ломейко, Ц. Г. Огня, П. В. Пашка, та інших учених. Натомість питання впливу митного контролю на економічну безпеку України є мало дослідженим та викликають вагомий науковий інтерес. Актуальність дослідження можливих напрямів

удосконалення митного контролю в Україні також посилюється новими соціально-економічними реаліями, пов'язаними зі вступом у дію Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом та військовою агресією на сході країни, що створюють загрози економічній безпеці України

Мета статті є акцентування уваги на засобах забезпечення економічної безпеки України інструментарієм митного контролю. Дослідження організаційно-методичних аспектів митного контролю та розробка практичних рекомендацій щодо його вдосконалення у контексті зміцнення економічної безпеки України.

Основними завданнями є: висвітлення сутності митного контролю та економічної безпеки держави; встановлення заходів, які забезпечують економічну безпеку держави; здійснення класифікації векторів вдосконалення митного контролю в Україні як інструментів забезпечення економічної безпеки; формування окремих пропозицій вдосконалення митного контролю в Україні за виділеними групами векторів.

Виклад основного матеріалу. Прийнятний рівень митної безпеки держави та формування сприятливих умов для активізації діяльності суб'єктів господарювання у сфері ЗЕД дотримує система митного контролю. Відповідно до Митного кодексу України, «митний контроль – це сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм митного законодавства, законів та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку» [1].

«Митний контроль – функція управління митними операціями підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність з метою забезпечення дотримання вимог нормативно-правових актів з питань державної митної справи та міжнародних договорів України» [2].

Митні органи України впроваджують багато новацій при виконанні митних формальностей, однак на практиці виникають проблеми й окремі аспекти потребують удосконалення. Ще більше вдосконалення митного контролю актуалізується на тлі необхідності ліквідації ризиків і загроз економічній безпеці України.

Категорія «економічна безпека» може трактуватися як поєднання економічної безпеки держави, тобто безпеки макрорівня, та економічної безпеки економічних суб'єктів, тобто безпеки мікрорівня. Причому і перша, і друга певний час можуть забезпечуватись окремо

або навіть за рахунок одна одної. Водночас у стратегічному плані це не лише взаємопов'язані, а й неподільні поняття. Саме суперечність між безпекою двох рівнів – «макрорівня і мікрорівня - визнавалася на початку XXI століття головною проблемою економічної безпеки України» [3].

До загроз економічної безпеки можна віднести нераціональну структуру експорту з переважно сировинним характером та низькою питомою вагою продукції з високою часткою доданої вартості; суперечності в чинному законодавстві та правову неврегульованість широкого кола питань економічного розвитку; зниження інвестиційної та інноваційної активності; нерівноправність конкуренції вітчизняних товаровиробників з товарами зарубіжного виробництва; зростання критичної залежності національної економіки від зовнішніх ринків.

Українську економіку характеризує переважно сировинний, енергоємний характер товарної структури експорту. Це не лише суперечить наявній структурі та тенденціям світового експорту, а й «консервує» високу залежність від поставок енергоносіїв, імпорту високих технологій. Ба більше, «в умовах сировинної структури експорту це (удвічі більший порівняно з економіками розвинених країн Європи рівень відкритості української економіки) може призводити до дуже небезпечних явищ, до втрати економічної безпеки держави» [3].

У площині митної діяльності «загроза недотримання вимог митних правил дістала назву ризик вчинення митного правопорушення» [4]. У Міжнародній конвенції щодо гармонізації та спрощення митних процедур, підписаній в м. Кіото у 1973 році передбачено два «засоби нейтралізації такого ризику - аналіз та управління ризиком, а також метод пост-аудиту» [5]. Якщо сприйняття останнього відповідає усталеному міжнародному стандартові, то категорія аналізу ризиків у митній діяльності вимагає (а) суттєвого уточнення змісту з метою впровадження у вітчизняну практику адекватного інструменту оптимізації митного контролю, (б) розгляду в контексті послідовно-логічного процесу функціональної переорієнтації митної служби на попереджувальну, інформаційно-аналітичну роботу. Митний контроль є функцією управління загальної структури митної системи, яка представляє «сукупність тарифних і нетарифних інструментів, принципів, форм і методів їх встановлення, зміни чи відміни, механізм, який забезпечує своєчасну та повну сплату митних платежів, відповідальність за порушення митного законодавства, а також державні органи, на які покладено обов'язки реалізовувати політику у сфері державної митної справи» [6, с. 145].

Однак, за результатами опитування п'ятої хвилі щорічного опитування українських експортерів та імпортерів залишаються невирішені проблеми у діяльності митних органів, що негативно позначаються у забезпеченні митної безпеки, а саме «скорочення часу при проходженні митних процедур та заходи, які сприятимуть цьому (автоматизація процедур, мінімізація людського фактору, подання усіх документів в електронному вигляді), а також, існування персональної відповідальності митників за заподіяну шкоду, посилення боротьби з контрабандою та посилення безпекових функцій митниці» [7].

Відповідно, основні напрямки вдосконалення митного контролю повинні бути направлені на зміцнення митної безпеки України, на протистояння зовнішнім загрозам для зменшення рівня кредитоспроможності країни та залежності від зовнішніх факторів, на збільшення бюджетних надходжень, так і на захист внутрішнього ринку від неякісних імпортних товарів, які можуть зашкодити життю та здоров'ю громадян, експорту стратегічно необхідних товарів. Проілюструємо вектори вдосконалення митного контролю в Україні як інструментів забезпечення економічної безпеки держави (рис. 1).

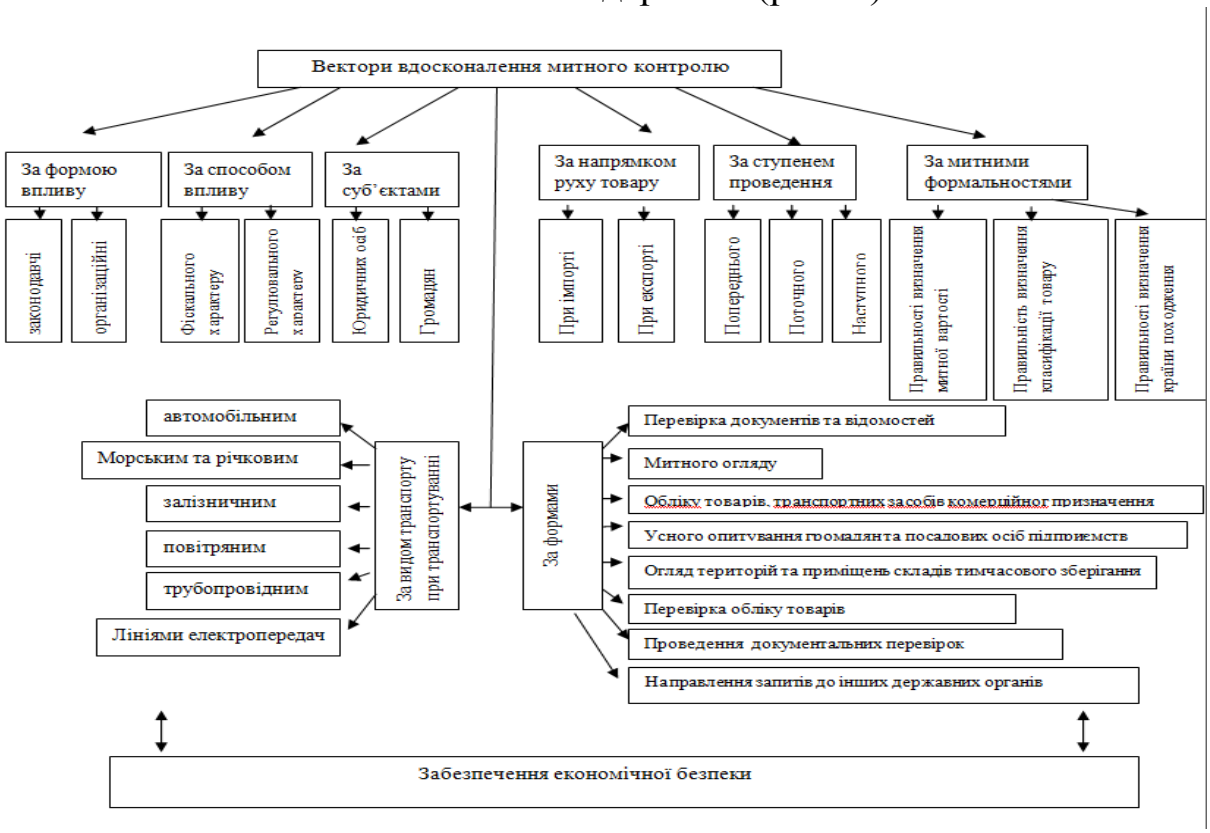

Рис. 1. Класифікація векторів вдосконалення державного митного контролю

За формою впливу виділимо нормативні та організаційні напрями вдосконалення державного митного контролю. Заходи у сфері митної справи втілюються у практику за допомогою нормативного регулювання. Однак, нормативи міжнародного митного законодавства, ратифіковані Україною, висвітлені в Митному кодексі України, Законі України «Про митний тариф» тощо обґрунтовують загальні засади функціювання митної системи, вказують на наявність або відсутність окремих процесів (явищ, факторів), тому корегування законодавчих актів вважаємо векторами вдосконалення митного контролю.

До критеріальних ознак класифікації віднесено форму та спосіб впливу векторів покращення митного контролю, діяльності суб'єктів господарювання у сфері ЗЕД, скорочення часу при проходженні митних процедур, автоматизація митних процедур, мінімізація людського фактору, подання усіх документів в електронному вигляді, існування персональної відповідальності митників за заподіяну шкоду, посилення боротьби з контрабандою. Зрозуміло, що наведені групи векторів взаємообумовлені, взаємо проникні між собою.

Одним із найважливіших законодавчих векторів є налагодження діяльності інституту авторизованого економічного оператора в Україні, що сприятиме виконанню вимог міжнародної спільноти щодо прискорення та спрощення митних процедур та пошуку «шляхів ефективності митного контролю, балансу інтересів між спрощенням митних формальностей і забезпеченням економічної безпеки» [7].

Щодо організаційних векторів, то одним із нагальних є вдосконалення митного контролю, а саме: посилення безпекових функцій митниці, персональна відповідальність митників за заподіяну шкоду, а також наданням митним органам доступу до баз даних зарубіжних країн для обміну інформацією з питань митної вартості товарів, країни їх походження, класифікації товару тощо.

Висновки. На шляху зміцнення митної безпеки важливим вектором є налагодження ефективного та дієвого і оперативного митного контролю, здатного забезпечувати дотримання митного законодавства та наповнювати державний бюджет, забезпечувати позитивний вплив зовнішньої торгівлі на соціально-економічний розвиток держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Митний кодекс України від 13.03.2012. № 4495-VI. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/

2. Білуха М. Т., Микитенко Т. В. Митний контроль: організація і методологія //Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2014. – №. 1. – С. 181-187.

3. Борисенко А.С., Ємець А.В. Сучасна інформаційна форма митного контролю в концепції «Єдиного вікна» і підвищення митної безпеки держави. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2017. № 5 (58), Том 22. С. 61–65.

4. Мазур А.В. Організаційно правові основи митного контролю в Україні: автореф. дис.. к.ю.н.: 12.00.07. - Харків: НЮАУ. 2004. 18 с.

5. Міжнародна конвенція про гармонізацію та спрощення митних процедур. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text

6. Мартинюк В.П. Про доцільність використання терміна «митна система держави» / В.П. Мартинюк // Митна безпека. 2010. № 2. Серія «Економіка». С. 144–145: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Mbez/ econ/2010_2/Martynuk.pdf.

7. Спрощення процедур торгівлі в Україні: аналітичний звіт опитування пятої хвилі українських експортерів та імпортерів. Матеріали Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. URL: www.iery.com.ua

Єнько Олександр Олександрович,
студент групи ОМЛ-19-1
Науковий керівник:
Сушкова Олена Євгеніївна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри митної справи

ОРГАНІЗАЦІЯ СЛУЖБИ ЛОГІСТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ – УЧАСНИКУ ЗЕД

Анотація. *У статті проаналізовано наявний науковий досвід щодо теоретико-методичного обґрунтування логістичного забезпечення діяльності підприємства. Також досліджується поняття служби логістики її цілі та значення на підприємстві.*

Ключові слова: *логістика, логістична система, служба логістики, логістичні функції, логістичні операції, логістичні технології.*

Постановка проблеми. Вплив логістики на ефективність діяльності підприємства в умовах посилення конкуренції та глобалізації стає все сильніше помітним. Здебільшого це є результатом майбутньої глобалізації господарського життя, удосконалення інтеграційних тенденцій в різноманітних куточках світу, значного піднесення ролі зовнішніх факторів у державному відтворювальному процесі, зміні обсягів та структури міжнародної торгівлі, появі і швидкому поширенні найновіших фінансових інструментів. Відповідно, створення ефективного транспортно-логістичного забезпечення діяльності підприємства є важливим науково-практичним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз теоретичних засад створення транспортно-логістичного забезпечення ЗЕД, а також дослідженню прикладних аспектів організації доставки вантажів у інтернаціональному сполученні присвячені численні наукові публікації, серед яких слід позначити напрацювання таких науковців, як Д. Буерсокс, М. Григорак, Є. Крикавський, М. Окландер, Л. Харсун, Б. Холод, Н. Чухрай, Н. Акименко, Л. Гринів, О. Декаделюк, О. Дороховський, Свиридко. Вітчизняні вчені М. Григорак, Є. Крикавський, М. Окландер, Л. Харсун, Н. Чухрай, певним чином адаптували концепцію логістичної системи до потреб вітчизняних експортоорієнтованих підприємств.

Однак, треба зазначити, що проблема ефективного транспортно-логістичного забезпечення діяльності підприємств не знайшла достатнього відображення у економічній літературі, не стала предметом наукового узагальнення. Покращення ефективності експортно-імпортних операцій організації вимагає постановки задачі доцільного розподілу товарів (що зазначає в себе як доставка виробничих ресурсів, так і поширення готової продукції) і оптимального менеджменту цими процесами. Одним із шляхів вирішення поставленого завдання потрібно вважати матеріальних потоків та дослідження логістичної системи (ЛС) зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Формування цілей статті. Метою даної статті є дослідити ефективність та проблематику функціонування служби логістики на підприємстві, що здійснює зовнішньоекономічну діяльність.

Виклад основного матеріалу. Введення поняття «логістична система» в зовнішньоекономічну діяльність являє собою практичне значення, так як дозволяє упровадити логістику на основі системного погляду та системного аналізу. Системний погляд передбачає аналіз всіх елементів логістичної системи ЗЕД як взаємозалежних і взаємодіючих для досягнення єдиної цілі управління. Відмінною особливістю системного погляду є раціоналізація функціонування не окремих елементів, а всієї логістичної системи загалом, в наслідку чого спостерігається так званий синергетичний ефект. З аспекту системного погляду до організації бізнесу можна дати наступне визначення ЛС відносно зовнішньоекономічної діяльності підприємства, яке орієнтовано на експорт. «Логістична система зовнішньоекономічної діяльності виробничого підприємства – це відносно стійка сукупність ланок (структурних / функціональних підрозділів підприємства, а також постачальників, споживачів і логістичних посередників), взаємопов'язаних і об'єднаних єдиним управлінням логістичним процесом дня реалізації стратегії зовнішньоекономічної діяльності» [3].

Метою логістичної системи ЗЕД підприємства є втілення інформаційних та матеріальних потоків при організації експортно-імпортних операцій на підґрунті вимог логістики. Розглянемо існуючі матеріальні потоки ЗЕД на підприємстві. Матеріальний потік ЗЕД, який є основним експортним потоком, виділимо як «…матеріальні ресурси, що знаходяться в стані руху за межі України, до яких застосовуються логістичні операції, пов'язані з їх фізичним переміщенням в просторі: навантаження, розвантаження, складання, тестування, пакування,

перевезення, сортування, консолідація, розукрупнення і т. ін.» [1]. Матеріальний потік ЗЕД на підприємстві охарактеризуємо певним набором параметрів, які класифікуються за різними ознаками. Параметрами матеріальних потоків ЗЕД можуть бути:

- номенклатура, асортимент і кількість продукції;
- габаритні характеристики (обсяг, площа, лінійні розміри);
- вагові характеристики (загальна маса, вага брутто, вага нетто);
- фізико-хімічні характеристики вантажу;
- характеристики тари (упаковки), товароносія, транспортного засобу (вантажопідйомність, вантажомісткість);
- умови договорів купівлі-продажу;
- умови транспортування і страхування;
- фінансові (вартісні) характеристики,

Вивчення параметрів, структури та складу матеріальних потоків ЗЕД має практичний сенс, так як є основою для вирішення наступних завдань:

- забезпечення практичного підходу до менеджменту зовнішньоекономічною діяльністю;
- покращення системи координації потоків ЗЕД.

Для практичної діяльності підприємства в умовах світової фінансово-економічної кризи необхідно розробити маркетингово-логістичну стратегію і сформувати наступні основні антикризові заходи (на макро- і макрорівні):

- сформувати відкриту систему діяльності;
- реалізувати економічне прогнозування з застосуванням знань про основи зовнішньоекономічної діяльності;
- удосконалювати способи регулювання потоків експортної діяльності;
- зменшувати тарифні і нетарифні обмеження;
- знижувати податки для стимулювання експортної діяльності;
- спрощувати митні, експортні процедури з одночасною їх комп'ютеризацією;
- створювати зрозуміле, чітко сформульоване законодавство, що виключає неузгодженість законодавчих актів.

Експортна діяльність підприємства на зовнішньому ринку обумовлюється його завданням, яке визначає ділову участь на ринку і веде до фінансової стабільності та благополуччя. Жорстка конкуренція на сьогоденних світових ринках, поява найновіших, більш дешевих та

досить ефективних розробок, примушують передивитись існуючі засади функціонування підприємства. Йдеться про перебудову бізнесу на основі логістичного підходу. Для менеджерів більшості українських компаній логістичні методи менеджменту досить добре відомі. В той самий час у експортній діяльності вони застосовуються лише в деяких випадках, частинами і на рівні окремих підрозділів, що відображається на якості прийнятих рішень щодо менеджменту по всьому ланцюгу експортної поставки.

Дослідження логістики в контексті діяльності підприємства передбачає, що в основі транспортно-логістичного забезпечення має бути покладена методика аналізу, яка раціоналізує потокові процеси, а також оцінка щодо успішності прийнятих рішень. Раціоналізація спрямована на оперативну мобілізацію резервів і, перш за все, організаційних чинників. Вона спрямована на пристосування суб'єктів економіки до постійно змінної ринкової ситуації. Синтезу та аналізу повинні піддаватися в сукупності всі складові логістичної системи, взаємозалежні потокові процеси (інформаційні, матеріальні, складські, транспортні, сервісні та інші), причому в їх єдності і взаємопов'язаності. Логістична складова є важливішим чинником експортної діяльності підприємства.

Здійснимо структуризацію основних етапів експорту та відповідних їм потоків експорт-орієнтованого підприємства з метою вдосконалення управління логістичними операціями при виконанні експортних угод. Експорт з України (в даному випадку з підприємства, що займається промисловою діяльністю) можна поділити на наступні основні етапи і визначити відповідні цим етапам потоки (рис. 1).

Виходячи з цього, з представлених в даному випадку етапів експорту та відповідних їм потоків потрібно зазначити, що основна складова при операціях з експорту – це інформаційний потік, який має особливе значення в дотриманні умов зовнішньоторговельного контракту. Відповідно, в інформаційному потоці використовуються дані про сертифікат походження, документи по відвантаженню (для кожного відвантаження (партії): пакувальний аркуш, транспортна накладна, страховий поліс – додається в залежності від базису постачання).

Складська та транспортна складова є основними бізнес-процесами у логістичної діяльності при операціях з експорту. Важливу роль в експортно-імпортних операціях має транспортна складова.

Зміни, які відбуваються в галузі транспортних послуг та виражаються головним чином у перенаціленні ринку на споживача, визначили необхідність використання нових адміністративних рішень при організації роботи громадського транспорту, вимагали створення якісно нових систем адміністрування, здатних чітко реагувати на швидко змінювані умови сфери і націленість споживачів.

Рис. 1. Основні стадії логістичного забезпечення експортної діяльності підприємств

Джерело: [6]

При виконанні транспортно-складських операцій перед спеціалістами служби логістики підприємства постає завдання мінімізації запасів продукції, що знаходиться на складському зберіганні. Важливим елементом системи складського контролю в діяльності, що пов'язана з експортом, на нашу думку, є принцип «Just in time». Тобто, вся продукція має замовлятися, відповідно під конкретного споживача і після засвідчення факту оплати, що часто використовується у ЗЕД при формуванні фінансового потоку. Служба логістики повинна систематизувати роботу так, щоб продукція доставлялася з митного складу або від постачальника безпосередньо на склад одержувача. Таким чином, досягається зменшення витрат на вантажно-розвантажувальні роботи, складування, зберігання, транспортування і зменшення небезпеки появи неліквідів.

З процесом росту ринкових відносин споживачі отримують все більше можливостей для вибору та порівняння сервісу. Якість логістичного сервісу ЗЕД – це задоволення потреб іноземних споживачів, виражене в непідвладному виконанні поставок, мінімізації помилок, найкращому наданні послуг і постійному прагненні до покращення рівня сервісу, відповідності рівня обслуговування стандартам споживача, умов зовнішньоторговельного контракту.

Висновки. Таким чином, транспортно-логістичне забезпечення експортної діяльності підприємства в аспекті інтеграції України в європейський економічний простір є важливішим чинником ефективності. Досліджено особливості використання логістичних методів в експортній діяльності підприємства. Ефективне використання методів і принципів логістики дозволить адміністрації підприємства вивільнити фінансові кошти на додаткові інвестиції, а також мінімізувати рівень запасів продукції в постачанні, виготовленні та збуті, пришвидшити оборотність вкладеного капіталу, мінімізувати собівартість виготовлення, забезпечити задоволення вимог споживачів.

Перспективами наступних досліджень є розвиток теоретико-методичних основ оцінки ефективності транспортно-логістичного забезпечення діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Григорак М.Ю. Методика оцінки використання потенціалу логістичної інфраструктури / М.Ю. Григорак, Л.В. Костюченко // Економічні науки. Серія "Економіка та менеджмент": Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – Випуск 7 (26). – Ч. 4. – 2010. – С. 103-108

2. Харсун Л.Г. Міжнародні детермінанти підвищення ефективності транспортного забезпечення зовнішньої торгівлі України: дис. … кандидата економічних наук: 08.00.02 – Світове господарство і міжнародні економічні відносини / Харсун Людмила Григорівна. – Інститут світової економіки і міжнародних відносин Національної академії наук України, Київ, 2010. – 202 с.

3. Акименко Н. Вдосконалення механізму транспортно-логістичного обслуговування міжнародних вантажних перевезень як фактору підвищення конкурентоспроможності підприємств / Н. Акименко, К. Рябова // Наук. вісник. – 2015. – № 9. – С. 15-27

4. Гринів Л.В. Шляхи підвищення конкурентоспроможності міжнародних транспортних перевезень /Л.В. Гринів, С.М. Синиця // Наука й економіка. – 2010. – № 3 (19). – С. 115-121.

5. Дороховський О.М. Необхідність розвитку регіональної транспортно-логістичної системи України / О.М. Дороховський. – Бізнес інформ. – 2012. – № 10. – С. 136-138.

6. Заблодська І.В. Транспортна логістика: економічний аспект / І.В. Заблодська, І.В. Клюс // Економіка розвитку. – 2012. – № 1 (53). – С. 50-53.

Лотков Вадим Сергійович,
студент групи МММ-19-1
Науковий керівник:
Гребельник Олександр Петрович,
д.е.н., професор, завідувач кафедри митної справи, заслужений діяч науки і техніки України

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ У ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДІ ТОВАРІВ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Постановка проблеми. Негативною рисою сучасних умов господарювання є тенденція щодо стрімкого зростання рівня порушення митних правил та ввезення контрабандних товарів, а це, в свою чергу, створює реальну загрозу економічній безпеці держави. Будь-яка складова частина економічної безпеки держави характеризується такою категорією, як загрози державній безпеці. Платежі, які країна недоотримує до бюджету від митної служби, є основною загрозою державної митної безпеки. Недоотримання платежів в основному відбувається внаслідок значного поширенням тіньових схем при здійсненні експортно-імпортних операцій, які полягають у недекларуванні товарів, маніпуляцій із митною вартістю тощо. Досвід розвинених країн Європи та світу у здійсненні митного контролю доцільно вивчати на прикладі митного пост-аудиту.

Метою написання статті є висвітлення основних засад вітчизняного та зарубіжного досвіду боротьби з контрабандою товарів та порушеннями митних правил, а також розробка напрямів його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Згідно зі ст. 201 Кримінального кодексу України, контрабандою вважається переміщення товарів у великих розмірах і культурних та історичних цінностей, отруйних та сильнодіючих речовин, радіоактивних матеріалів, вибухових речовин, а також зброї та боєприпасів, спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю [1].

Проблема контрабанди – одне з першочергових завдань держави у справі захисту її економічних інтересів. Вже понад два останніх десятиріччя контрабандними виявляються значна частина експортно-імпортних товаропотоків в Україні. Особлива небезпека для держави

полягає в тому, що контрабандні операції проводяться із вчиненням корупційних діянь службовими особами державних та місцевих органів влади. Збитків зазнають інтереси вітчизняного товаровиробника [3].

Контрабанда є одним із найнебезпечніших злочинних явищ у сфері суспільного життя. Ця проблема, яка не обходить жодну з країн світу, і останнім часом, завдяки процесам світової інтеграції, стала проблемою без кордонів. Незаконне переміщення через митний кордон наркотичних засобів, зброї, боєприпасів, культурних та історичних цінностей традиційно перебуває в центрі уваги кримінальних угруповань як один із способів швидкого збагачення.

Наслідками зростання обсягів контрабанди на вітчизняному ринку є:

- зниження рівня попиту на продукцію вітчизняних товаровиробників;
- зниження конкурентоспроможності українських підприємств;
- повна або часткова ліквідація вітчизняних підприємств;
- переміщення вітчизняних виробничих потужностей за кордон.

Серед основних причин, що призводять до зростання обсягів контрабанди в Україні, виділяють:

- економічні передумови;
- недосконалу митну політику;
- відсутність співробітництва правоохоронних та контролюючих органів України з такими ж органами інших держав з приводу обміну інформації щодо боротьби з переміщенням товарів поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю.

Також вагомою причиною є перевантаженість митниць та недостатня кількість технічних засобів для здійснення огляду, недосконале нормативно-правове регулювання імпорту товарів та недосконале регулювання діяльності щодо боротьби з контрабандою товарів. Та зокрема, не мало важливою причиною є безробіття серед людей, які мешкають на прикордонних районах.

Запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил на всій митній території України, згідно з п. 10 ст. 544 Митного кодексу України [2], є одним з основних завдань органів, які безпосередньо здійснюють державну митну справу і реалізують державну митну політику України.

Заходами щодо запобігання і протидії контрабанді є будь-які заходи організаційного, правового, економічного, фінансового, адміністративного та іншого характеру, що здійснюються з метою недопущення

незаконного переміщення (тобто поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю) предметів контрабанди, визначених у статтях 201 та 305 Кримінального кодексу України [1], спрямовані на попередження, виявлення і припинення таких діянь, а також забезпечення притягнення до відповідальності осіб, винних у їх вчиненні.

Інтеграція України у світове господарство та впровадження міжнародних норм і стандартів у галузі митної справи сприяють скороченню термінів та обсягів митних процедур, зокрема митного контролю, проте такі зміни не повинні вплинути на ефективність їх проведення, що зумовлює пошук нових підходів до організації та здійснення контрольних заходів у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Відтак особливої актуальності набуває така форма митного контролю, як проведення документальних перевірок суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності після здійснення процедури митного оформлення, тобто перенесення значної частки контрольних заходів з митного кордону України до підприємств-суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Процес реалізації таких заходів називають "митний пост-аудит", який передбачає, що частина контрольних заходів має здійснюватись після випуску товарів у вільний обіг на території України [4].

Оскільки Митні кодекси переважної частини розвинених зарубіжних країн розроблені, базуючись на положеннях Кіотської конвенції, Рамкових стандартах Всесвітньої митної організації (раніше ця організація називалася Радою митного співробітництва) та міжнародних договорів, то організація митної справи в них має схожу організаційно-правову базу. Є, звичайно, певні особливості але вони обумовлені відмінностями конкретних національних законодавств і не зачіпають принципових аспектів регулювання митної справи.

Однією з основних форм забезпечення виконання Кіотської конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур на теперішній час та основною формою митного контролю в Європейському співтоваристві є митний пост-аудит .

Пост-аудит – це форма митного контролю, яку здійснюють митні органи для перевірки правильності та достовірності даних, зазначених у митних деклараціях, через вивчення бухгалтерських документів, рахунків, систем управління бізнесом після завершення митного оформлення [7].

Впровадження митного пост-аудиту надає має ряд переваг, оскільки значно зменшує затримки при перетині кордону, дозволяє спростити експортно-імпортну діяльність при взаємодії з митними органами.

Також, використання митного пост-аудиту дозволяє виявити правопорушників, адже документальна перевірка стає реальною перешкодою для "тіньового бізнесу".

Основними завданнями митного пост-аудиту як в країнах Європи, так і в Україні є:

– контроль за імпортом після випуску товарів у вільний обіг;

– контроль пільгових режимів (транзит, зберігання вантажів на митних складах, переробка на митній території, тимчасове ввезення та ін.);

– перевірка організації управління операторів, внутрішніх процедур і систем, які використовують для реєстрації даних, що стосуються до експортних чи імпортних товарів;

– попередній аудит/перевірка економічних операторів – для надання права на застосування пільгових процедур і режимів (наприклад, спрощені процедури транзиту чи декларування).

У розвинених країнах пост-аудит забезпечує надходження більше 30% від митних платежів. Реалізація митного пост-аудиту у багатьох країнах світу здійснюється за існуючими у митному законодавстві видами контролю: формальний і документальний. Перший реалізується у вигляді перевірки відповідності виду, номенклатури, вартості та походження товарів зазначеним у документах даним та обґрунтованості використання пільгового режиму митного оподаткування. Такий вид контролю реалізується шляхом проведення ідентифікації товарів і транспортних засобів, представлених до митного оформлення.

У Франції здійснення митного пост-аудиту полягає в тому, що по відношенню до суб'єктів зовнішньої торгівлі митними органами здійснюється контроль за двома напрямами – формальний та документальний. Формальний – вибіркова перевірка відповідності виду, номенклатури, вартості та походження товарів представленими документами, перевірка обґрунтованості пільг тощо. Фундаментальний – суцільна перевірка правильності оформлення та повноти наявності необхідних документів шляхом їх читання та співставлення [7].

У Великій Британії митний пост-аудит, як і в Україні, проводиться на вибірковій основі. При цьому суб'єктами контрою виступають окремі учасники зовнішньоекономічної діяльності та митні брокери, а об'єктом – товари, що перетинають митний кордон країни. Працівник митного органу має право самостійно визначати обсяг перевірки, терміни її проведення тощо.

У податковому законодавстві Кореї передбачено проведення трьох видів митного пост-аудиту (рис. 1).

Рис. 1. Види пост-аудиту в Кореї

В Кореї перевірка дотримання вимог оподаткування операцій зовнішньоекономічної діяльності поділяється на "передмитний аудит", який здійснюється до моменту митного оформлення та пропуску товарів, і митний пост-аудит, який передбачає перевірку після закінчення всіх процедур на митниці при перетині кордону.

У США в півтора рази менше працівників митних органів ніж в Україні, проте американські митники обслуговують в десятки разів більше суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності завдяки пост-аудиту. Весь процес митного оформлення і митного контролю ґрунтується на застосуванні системи управління ризиками. На центральному рівні здійснюється розробка і контроль за застосуванням моделей ризиків за різними напрямами діяльності. Для кожної поставки в автоматичному

режимі на основі моделей ризиків розраховуються бали, що мають кілька рівнів: мінімальний, можливий і максимальний ризик [4].

Особливостями митного пост-аудиту в Китаї є:

1.Масштаб аудиту: охоплення контрольно-перевірочними заходами суб'єктів митного пост-аудиту.

2. Порядок проведення: "чотири в одному" (система сформована з таких принципово важливих складових: аналіз ризиків; аудит підприємств; торговельні розслідування; управління діяльністю компанії. Такі складові є важливими для Китайської митниці з позиції її відповідності сучасній митній системі та ідентифікуються як засоби, а метою визначено регулювання діяльності компаній і відстеження їхньої "поведінки" при здійсненні експортних та імпортних операцій).

3. На основі аналізу ризиків аудиторські підрозділи митниці в Китаї застосовують ідеологію "орієнтованого на ризик митного пост-аудиту". Такий підхід дає змогу використовувати дві форми митного пост-аудиту: а) звичайний аудит, що полягає у проведенні планових перевірок підприємств-суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; б) особливий аудит – здійснення перевірки підприємства на основі результатів системи аналізу ризиків.

Таким чином, ефективно побудована система митного пост-аудиту дає змогу контролюючим органам виконувати своє основне завдання щодо захисту економічних інтересів держави та дотримання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності законодавства з питань державної митної справи. Національна модель митного пост-аудиту побудована з урахуванням прогресивного світового досвіду і спрямована на переосмислення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності поглядів щодо вчинення порушень, пов'язаних із незаконним переміщенням товарів і можливістю здійснення шахрайства з метою отримання фінансових та конкурентних переваг на внутрішньому ринку країни.

Висновки. Вітчизняний митний пост-аудит як нова форма контролю за товарами, які переміщують через митний кордон відповідає світовим стандартам. Оновлення системи митного пост-аудиту полягає у докорінній трансформації та змінах головних підходів до процесу планування, підготовки, здійснення і реалізації матеріалів документальних перевірок через фундаментальні методичні зміни. Це не означає, що подальший розвиток митного пост-аудиту має відбуватися шляхом "накладання" нових змін на існуючий механізм, а навпаки, його методика вдосконалюється під впливом змін процесів митного адміністрування загалом по системі фіскальних органів.

Шляхами вдосконалення заходів протидії контрабанді і порушенням митних правил в Україні мають стати наступні: законодавче закріплення права підрозділів боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил митниці на здійснення оперативно-розшукової діяльності; налагодження транскордонного співробітництва з митними службами іноземних держав; забезпечення використання сучасних методик і засобів у підготовці та діяльності кінологічних команд; удосконалення механізму митного контролю з урахуванням зарубіжних практик здійснення митного пост-аудиту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5.04.2001 р. № 2341- 14. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.

2. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р., №4495-VI. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4495-17.

3. Бусол О. Проблема контрабанди Україні: як змінити систему протидії? URL: https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/problema-kontrabandy-v-ukrayini-yak-zminyty-systemu-protydiyi/

4. Кекіш І. П. Зарубіжний досвід використання митного контролю у протидії контрабанді товарів. URL: 7.%20ВИПУСК%2019-12%20ЕМПВ%20(КЕКІШ)-48-57.pdf

5. Комзюк В. Т., Комзюк А. А. Актуальні питання вдосконалення законодавства України, яке регулює запобігання і протидію контрабанді, та окремих юридичних складових порушення митних правил. URL: 183-Article%20Text-558-1-10-20190130.pdf

6. Передало Х.С. Боротьба з контрабандою як один із методів забезпечення економічної безпеки держави. URL: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/37716/1/29_2020-211.pdf

7. Харкавий М. Митний пост-аудит: вітчизняний та зарубіжний досвід. URL: http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/12110/1/%D0%A9C..pdf

Лук'янчук Марія Володимирівна,
студентка групи МММз-19-1
Науковий керівник:
Микитенко Тетяна Владиславівна,
к.е.н., доцент кафедри митної справи

ПОРЯДОК ВВЕЗЕННЯ В УКРАЇНУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

Постановка проблеми. Поширення короновірусної хвороби (COVID-19) в 2020 року стало безпрецедентною подією в сучасній історії людства та додало нових викликів зміцнення безпеки лікарських засобів як в міжнародному просторі. Україна імпортує 70% ліків, а лікарські засоби вітчизняного виробництва переважно виготовляє із субстанцій іноземного виробництва (з імпортованої сировини). Не рідкісні випадки ввезення заборонених лікарських засобів та іншої фармацевтичної продукції, яка не має сертифікатів. Крім того, на вітчизняному ринку спостерігається високий відсоток фальсифікованої продукції, яка виробляється всередині країни або ж закуповується дешева неякісна сировина, продукція з якої не відповідає стандартам якості і може завдати шкоди здоров'ю населення. Саме такі товари намагаються провезти через митний кордон з приховуванням від митного оформлення та митного контролю. Дана категорія товарів має підвищений ризик фальсифікації, тому переміщення лікарських засобів і фармацевтичних субстанцій вважається особливо актуальним.

Метою написання статті є вирішення проблем митного контролю лікарських засобів та розробка пропозицій, спрямованих на підвищення його ефективності.

Виклад основного матеріалу. Лікарські засоби - соціально значущий товар, при цьому національне виробництво не може забезпечити достатні обсяги і якість такого товару. Лікарські засоби та фармацевтичні субстанції включені в єдиний перелік товарів, до яких застосовуються заборони або обмеження на ввезення або вивезення.

Характерною особливістю державного регулювання фармацевтичного ринку промислово розвинених країн є прагнення розумного обмеження імпорту лікарських препаратів, коли в пріоритеті застосування знаходяться виключно національно протестовані і клінічно перевірені готові лікарські засоби вітчизняного виробництва та діє посилений контроль за їх якістю, витрачанням і вмістом наркотичних та

психотропних речовин, а також здійснюється підтримка національних виробників лікарських препаратів. Це жорсткий захист національного фармацевтичного ринку переважно нетарифними регуляторами (державними стандартами, підвищеними вимогами до митної документації тощо).

Основою нормативного регулювання ввезення лікарських засобів в Україну є Закон «Про лікарські засоби». У статті 17 вказаного закону зазначено «на територію України можуть ввозитися лікарські засоби, зареєстровані в Україні, за наявності сертифіката якості серії лікарського засобу, що видається виробником, та ліцензії на імпорт лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів), що видається імпортеру (виробнику), у порядку, встановленому законодавством» [1]. Дозволяється ввезення незареєстрованих лікарських засобів на митну територію України для переміщення транзитом через Україну або поміщення у митний режим митного складу з подальшим реекспортом у порядку, визначеному Митним кодексом України. При цьому, «дозволяється ввезення на митну територію України для поміщення у митний режим митного складу з подальшим реекспортом лише тих лікарських засобів, що зареєстровані в країні виробника, супроводжуються сертифікатом якості та ввезення яких на митну територію України не суперечить положенням Конвенції Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я» [1].

Порядок переміщення лікарських засобів через митний кордон України нерозривно пов'язаний зі здійсненням митними органами процедур митного контролю за статтями 40, 45, 81, 86 Митного Кодексу України) [2]. У той же час останні здійснюються в порядку й на умовах, передбачених ст. 40 зазначеного кодексу, відповідно до якої «всі товари (в тому числі й лікарські засоби) і транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон, підлягають митному контролю» [2].

Основні завдання митного контролю щодо лікарських засобів полягають «у захисті економічних інтересів держави; у виявленні відповідності проведених митних дій та операцій чинному законодавству; у дотриманні фізичними та юридичними особами встановлених митних процедур і правил при переміщенні товарів через митний кордон України» [3].

Проблема незаконного переміщення лікарських засобів (в тому числі фальсифікованих, неякісних, контрафактних тощо) стоїть перед

більшістю держав світу. З огляду на міжнародні прогнози щодо подальшого зростання фармацевтичних ринків країн, які розвиваються «у найближчі роки в Україні на фоні дублювання торгових марок і появи нових лікарських препаратів та в умовах відсутності належного контролю та ефективної протидії злочинності у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів буде спостерігатися стійке зростання в обігу обсягу фальсифікованих (у тому числі контрафактних), субстандартних та незареєстрованих лікарських засобів» [4]. На сесії Всесвітньої митної організації, членом якої є Україна, зазначалось про те, що переміщення та реалізація контрафактних і підроблених лікарських засобів набуває катастрофічного розмаху, випереджує у незаконній світовій торгівлі наркотичні засоби. «Торгівля фальсифікованими, контрафактними лікарськими засобами становить 10 % світової торгівлі фармацевтичною продукцією на суму близько 45 мільярдів євро» [5]. Щороку «фальсифіковані лікарські засоби забирають близько 200 тисяч життів, у той час як на цих життях фальсифікатори заробляють близько 50 млрд доларів» [6].

Основними способами ввезення на територію України фальсифікованих лікарських засобів є:

придбання за кордоном за низькими цінами лікарських засобів, в яких скінчився або скінчується термін придатності з метою подальшої переупаковки;

ввезення фальсифікованих лікарських засобів суб'єктами господарювання – дистриб'юторами, зареєстрованими в офшорних зонах;

контрабандне ввезення під виглядом інших товарів;

контрабандне ввезення з приховуванням від митного огляду;

контрабандне ввезення шляхом створення фіктивного транзиту;

«ввезення шляхом використання корупційних зв'язків на митницях ДМС без митного декларування» [7, с. 279].

Вважаємо за необхідне ново реформованим органам ДМС посилити контроль при проведенні митних процедур за правильністю ідентифікації, визначення країни походження та митної вартості лікарських засобів, що імпортуються на вітчизняний фармацевтичний ринок. Адже, за результатами аудиту Рахункової палати України «у митницях наявність ліцензії взагалі не перевірялася під час митного оформлення лікарських засобів, відповідно, не контролювалось дотримання імпортерами умов ліцензій у частині переліку лікарських засобів, які дозволено ввозити кожному конкретному імпортеру» [8, с. 52].

З метою недопущення фальсифікату лікарських засобів через митний кордон України необхідно посилити співпрацю митних органів з Державною службою України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, Державною податковою службою України, Службою безпеки України та Національною поліцією України, а також з Європейським офісом із боротьби з шахрайством (OLAF), іноземними партнерами. Така співпраця при проведенні митних процедур має здійснюватись за наступними напрямками:

нормативний - включає розробку відповідних меморандумів про співпрацю; уніфікацію ставок мита на фармацевтичні товари; наділення повноваженнями з розслідування контрабанди лікарських засобів майбутню Службу фінансових розслідувань;

організаційно-технологічний – передбачає використання спільно розроблених технологій, що реалізуються через митні процедури і митне оформлення лікарських засобів;

інформаційно-комунікаційний - інформаційний обмін за допомогою інформаційно - телекомунікаційних систем, забезпечення зворотного зв'язку між установами; створення спільних банків даних про осіб, причетних до контрабанди лікарських засобів, незаконного обігу наркотиків;

кадровий - створення постійно діючих робочих груп за участі Держлікслужби, правоохоронних органів із відстеження шляхів розповсюдження фальсифікованих лікарських засобів в Україні; ефективне використання трудових ресурсів, зокрема, за рахунок підвищення професійної компетентності, оперативного і якісного приймання рішень при виконанні митних процедур;

управління конфліктами шляхом виявлення суперечностей та протиріч, що виникають під час взаємодії.

Головною метою співпраці митних органів з іншими органами є опрацювання та реалізація спільних чи узгоджених заходів щодо попередження й виявлення порушень митного, податкового законодавства, протидії контрабандному переміщенню через кордон фальсифікованих лікарських засобів та психотропних речовин; розслідування й розкриття злочинів у сфері ЗЕД.

Дослідження теоретичних розробок науковців та практики взаємодії підрозділів митного контролю дозволяє зробити висновок про необхідність оптимізації методики співпраці. Механізм оптимізації повинен базуватися на системі електронного обігу податкової та митної, інформації інших державних органів, її звірки з інформацією від джерел банківської системи.

Висновки. Дієва взаємодія митних органів налагоджена із підрозділами ДФСУ, іноземними партнерами, дає змогу отримати позитивні результати у запобіганні порушень митного законодавства під час перетину фальсифікованих лікарських засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про лікарські засоби: Закон України від 04.04.1996 р., №123/96-ВР. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/main/123/96-%D0%B2%D1%80.

2. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р., №4495-VI. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4495-17.

3. Білуха М.Т., Микитенко Т.В. Митний контроль: організація і методологія. Науковий вісник НУДФСУ, 2014. С.181-187.

4. Митич С. П. Особливості державного регулювання і контролю у сфері виробництва та обігу лікарських засобів в Україні. Наука і правоохорона. 2018. №1 (39). С. 262–269.

5. Держмитслужба України зацікавлена в обміні інформацією з колегами з ЄС. URL: http://eunews.unian.net/ukr/detail/193971

6. Проблема якості та безпеки лікарських засобів. URL: http://www.aptekagal.com.ua/show_ article.

7. Ніколаєнко Р. А. Ознаки злочинів, пов’язаних із виготовленням та поширенням фальсифікованих лікарських засобів за способами оперативно-значимої поведінки на стадії їх виробництва. Право і суспільство. 2018. №3. Ч. 2. С. 276–281.

8. Про затвердження звіту про результати аудиту ефективності та обґрунтованості застосування податкових пільг з податку на додану вартість за операціями з постачання та ввезення на митну територію України лікарських засобів і медичних виробів: рішення Рахункової палати України від 06.03.2018р., №4-6. 64с. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog /document/16756087/Zvit_4-6_2018.pdf?subportal= main.

Мартинцов Євгеній Артемович,
студент групи ММ-19-1
Науковий керівник:
Микитенко Тетяна Владиславівна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри митної справи

УКРАЇНСЬКИЙ МИТНИЙ ПОСТАУДИТ: НАБЛИЖЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ НОРМ ТА СТАНДАРТІВ

Постановка проблеми. Перед Державною митною службою України постає завдання забезпечення ефективності митного контролю, що полягає в поетапному переході та адаптації до європейських норм та стандартів. Звідси, для забезпечення цих завдань митна служба України прагне до співпраці із країнами Європейського Союзу. Тому, одним із головних завдань при проведенні митного контролю є використання принципів пост-аудиту, результатом здійснення його є посилення контрольно-перевірочної функції митних органів в час здійснення документальних перевірок.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Завдання організації і обґрунтування митного контролю та невирішені проблеми митного пост-аудиту досліджували Вакульчик О. Губіна І.С. Гончарук О.А. Єдинак Т.С. Єдинак В.Ю. Івашова Л.М. Книшек О.О. та інші.

Формулювання цілі статті. Метою написання статі є дослідження митного пост-аудиту як сучасної форми контролю митними органами ДМС Україні і окреслення головних шляхів його приближення до європейських норм.

Виклад основного матеріалу. Значення митного пост-аудиту полягає у пропущенні продукції на основі самооцінки без їх огляду. В цих випадках перевірка проводиться періодами на складах імпортера, беручи до уваги їх бухгалтерські та фінансові документи, згідно імпорту продукції.

Законодавче регулювання митного пост аудиту в ЄС ґрунтується на загальних нормативних актах, які визначають стандарти його проведення. До нормативних документів належать: «Митний кодекс ЄС (1992 р. модернізований 2008 р.; 2013 р.); Посібник з пост-митного аудиту Всесвітньої Митної Організації (WCO – Guidelines for

Post-clearance Audit, 2012); Посібник з митного аудиту Європейського Союзу (EU – Customs Audit Guide, 2007); технічні примітки ВМО до пост-митного аудиту (UNCTAD Technical Note 5 Post-clearance audit, 2008); Митні стандарти ЄС (Customs Blueprints); інші нормативні акти ЄС» [1].

У міжнародній практиці застосовуються три види пост-митного аудиту, (табл. 1).

Таблиця 1

Види митного пост-аудиту, які застосовуються в міжнародній практиці

Види пост-митного аудиту	Опис
Раптовий	Проводиться на відповідність нарахування податків, зразу, або протягом двох днів коли відбулося митне оформлення продукції абр товарів
Згідно плану	Досконала перевірка оформлення видів товарів, виявляється ризик не сплати податків, проводиться комплексний аналіз операцій за іноземну валюту, проводяться консультації з податковими органами. Проводиться перевірка супровідних бухгалтерських документів та фінансової звітності. Якщо виявлені порушення в умисному прихованні податків аудитор підключає судові органи.
Комплексний аудит	Застосовується на підприємствах, де великий товарооборот в торгівлі. Митний аудитор перевіряє імідж підприємства, довіру до підприємства та обсяг обороту товару. Велике значення надається увага надається заповненню бухгалтерських документів, митних декларацій, розрахункових книги податкових платежів, періоду сплати.

[Складено автором]

Методика та організація особливостей проведення пост-митного аудиту в за кордоном представлена в табл. 2.

Таблиця 2

Відмінності організації та проведення митного аудиту в країнах ЄС

Країна	Організаційні та методичні аспекти
Франція	Митні органи проводять аудит суб'єктів зовнішньої торгівлі за такими напрямами: 1. Формалізований (вибірково перевіряються чи відповідає вид, номенклатура, ціни і виробників товарів даним бухгалтерським документам, аудит обґрунтування пільг тощо). 2. Фундаментальний (суцільний аудит відповідності заповнення та кількості усіх підтверджуючих бухгалтерських документів)
Великобританія	Митний пост аудит проводиться вибірково до окремих суб'єктів ЗЕД, а також брокерів, які є найбільш ризиковими. Митний офіцер має право самостійно визначати обсяг перевірки.
Федеративна Республіка Німеччини	1. Пост-митний аудит – звірка коду видів товарів, повноти поданої інформації, розрахунку митної вартості, наявності та достовірності документів про пільги, антидемпінгових і компенсаційних мит. 2. Аудит преференцій – перевірка преференцій під час експорту товарів на основі міжнародних договорів або права ЄС. 3. Зовнішній митний пост-аудит – перевірка експорту, імпорту, заявлених коштів на банківських рахунках. 4. Аудит у сфері управління повітряним транспортом
Болгарія	В організаційній структурі Центрального митного управління утворено Дирекцію послідуючого контролю, основним завданням якої є планування та допомога використання методичних рекомендацій щодо проведення пост-митного аудиту та виконання вимог митного та акцизного законодавства. Час здійснення контролю не більше 2-х місяців (за обґрунтованої необхідності термін може бути подовжено, але не більше ніж на 4 місяці).
Ірландія	Пост-митний аудит здійснюється в таких формах: не аудиторські втручання спеціалістів маркетингу: інтерв'ю за профілями (опитування платників податків); направлення запитів; суцільний контроль за виписками по розрахункових операціях; огляд по галузях; аналіз та висновки по інформації з інших державних і комерційних підприємств; огляд інтернет-сайтів платників податків.

Україною 2006 року підписана Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур, яка передбачає обмеження митного контролю із застосуванням системи управління та аналізу ризиків на основі методів пост-митного аудиту, застосування яких може розподілятися на різних етапах перевірки. Однак, аналіз виявлених порушень під час проведення митного пост-аудиту засвідчує, що «найбільша частка порушень здійснюється при класифікації товарів (близько 40%), близько 28% порушень здійснюється за рахунок заниження митної вартості, близько 21% – порушення законодавства у сфері виконання операцій із давальницькою сировиною, зокрема, заниження митної вартості за рахунок не включення роялті, за рахунок заниження витрат на транспортування, заниження витрат на страхування, проектування)» [4]. Близько 5% правопорушень припадає на безпідставне застосування пільг, 3% – подання до митного оформлення недостовірних відомостей. За перше півріччя 2020 року виявили митних порушень на понад один мільярд гривень, що свідчить про недосконаліть митного пост-аудиту. За два місяці 2020 року невиконання держбюджету — склало 16 млрд гривень, з яких 13 млрд гривень — і це «провал по митниці. Причинами недовиконання бюджету-2020 стала зміна курсу долара, адже у державний кошторис уряд заклав курс долара на рівні 27 грн, у 2020 році гривня зміцнилася до 24,57 грн, вартість імпортованого товару в доларах залишилася такою ж, що вплинуло на надходження податків» [4]. «Верховна Рада 14 січня ухвалила у другому читанні законопроект №2318-1, який передбачає перехід Державної митної служби у формат єдиної юридичної особи. Президент України Володимир Зеленський підписав Закон «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законодавчих актів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи» № 440-IX, який Верховна Рада підтримала 14 січня 2020 року».

Для підвищення ефективності проведення пост-митного аудиту та реалізації завдань митних органів необхідно вирішити проблеми правового і методологічного забезпечення митного пост-аудиту, до яких відносяться неузгодженість в законодавстві і відсутність нормативних актів з методичного забезпечення документальних перевірок, які зачіпають окремі аспекти проведення митного контролю після випуску товарів. Зокрема, мова тут йде про організацію

документальних виїзних та невиїзних митних перевірок, які є, по суті, основними формами митного пост-контроля. Чекають на вирішення питання, що стосуються особливостей проведення виїзної та не виїзної документальної перевірки, специфіки взаємодії митних органів з їх структурними підрозділами, правоохоронними органами, банками тощо під час проведення перевірок, також порядку оформлення результатів митної перевірки та прийняття рішень за її підсумками. Тобто, для реалізації принципів пост-аудиту необхідно вдосконалення механізмів його реалізації та розробка відповідних методик на загальнодержавному рівні.

За рекомендаціями ВМО доцільно «розширити можливості визначення ризиків для цілей митного пост-аудиту необхідно шляхом використанням результатів попередніх перевірок суб'єктів ЗЕД, статистики імпортних операцій в минулому, інформації з інших джерел» [5]. Доцільним є використання методів відбору об'єктів для митного пост-аудиту, запропонованих науковцем О. А. Шевчуком, а саме: «експертний метод, метод випадкового відбору, метод економіко-математичного моделювання» [6], що унеможливить виведення з-під аудиторських перевірок суб'єктів ЗЕД, за якими не спрацювала система визначення ризиків.

Висновки. Вважаємо, що врахування основних окреслених проблем та наданих пропозицій щодо їх вирішення сприятиме підвищенню організації та ефективності проведення митного пост-аудиту в Україні, дасть можливість зосередитися на найбільш ризикованих операціях, досягти спрощення та пришвидшення митного оформлення для сумлінних суб'єктів ЗЕД. Крім того, запропоновані рекомендації сприятимуть формуванню нового образу працівника митниці покращанню іміджу митника та зміні наявного у громадській думці негативного образу посадової особи митниці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вакульчик О.М. Використання досвіду ЄС у побудові системи законодавчого та методичного забезпечення митного пост-аудиту в Україні / О.М. Вакульчик. Економічні науки. 2012. №2. с. 11–22. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vamsue_2013_2_4.pdf

2. Губіна І.С. Митний пост-аудит у системі митного контролю: проблеми нормативно-правового регулювання / І.С. Губіна. Митна справа №1. - 2012 р. - с. 38-43: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vamsue_2012_1_8.pdf.

3. Книшек О.О. Управління ризиками як основа проведення успішного митного пост-аудиту: зарубіжний досвід та українські перспективи / О.О. Книшек, Є.С. Дяченко, Ю.О. Білан. Економічні науки. № 2. 2012 р. с. 68-75. – http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vamsue_2012_2_11.pdf.

4.Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. URL: http://sfs.gov.ua

5. Микитенко Т. Міщенко Т. Імплементація міжнародних прототипів митного пост-аудиту у вітчизняні реалії. Інфраструктура ринку. № 42. 2020. Стор.-307-315.

6. Шевчук О. А. Система державного фінансового контролю: формування та розвиток в Україні: монографія. Ірпінь, Університет ДФС, 2016. 378 с.

Мелашенко Вікторія Сергіївна,
студентка групи МММз-19-1
Науковий керівник:
Гребельник Олександр Петрович,
д.е.н., професор, завідувач кафедри митної справи

УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ ПЕРЕВЕЗЕННЯМИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗЕД

Анотація: *В статті досліджуються аспекти організації міжнародних перевезень основними видами транспорту, основні правила прийняття і відправки вантажу, та виконання перевезення*

Ключові слова: *транспортні умови поставки, транспортні засоби, накладна CMR, конвенції, перевізник, митні платежі.*

Постановка проблеми: Кінець XX та початок XXI століття характеризуються розвитком інтеграційних процесів і їх глобалізацією, які сприяють розвитку економічних відносин між державами. Важливу роль в цьому процесі виконує транспорт, який є найбільш мобільним і дає змогу надавати послугу від «дверей до дверей». Транспорт України здійснює значну частину перевезень на внутрішньому ринку та у міжнародному сполученні. Правовою основою цих перевезень вантажів є законодавство України та міжнародні конвенції і угоди в галузі зовнішніх перевезень. Тому вивчення даного питання являється актуальним на сьогоднішній день.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Дослідженнями в сфері міжнародних перевезень займалися Галкін А.С., Пашко П.В., Давідіч Л. В, Левада В. П, Вакуленко К. Є., які досліджували аспекти організації міжнародних перевезень основними видами транспорту, в галузі зовнішньоекономічної діяльності, митних операцій, митно-тарифного регулювання, особливостей організації міжнародних перевезень вантажів і пасажирів та транспортно-експедиторської діяльності.

Формулювання цілей статті: Головною метою є вивчення теоретичних засад транспортного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності. Зрозуміти сукупність засобів, форм, методів, технічних та технологічних елементів міжнародного перевезення, економічного та правового регулювання міжнародних перевезень, що забезпечує виконання міжнародних контрактів купівлі-продажу.

Виклад основного матеріалу: Під час розгляду питань транспортування вантажів для учасників зовнішньоторгової угоди важливо вияснити основні транспортні й базисні умови поставки, а також питання організації доставки товарів й управління нею. [4]

Економічна ефективність зовнішньо економічної діяльності, як уже відзначалося, багато в чому залежить від правильно вибраних транспортних і базисних умов поставки товарів. В контракті купівлі-продажу є спеціальний розділ – транспортні умови поставки. В ньому передбачені обов'язки сторін по відношенню до переміщення товару. В цей розділ, як правило включать:

- порядок перевезень вантажів, умови і термін навантаження й розвантаження;
- розмір, порядок оплати й розрахунки провізних платежів;
- проформу чартеру, вид коносаменту, інші види послуг. [1]

В кожному окремому випадку зміст транспортних угод залежить від виду транспорту, характеру товару, типу угоди, базисного місця поставки, а також дії міжнародних договорів, угод, конвенцій, звичаїв країни.

Основу транспортних умов складають базисні умови поставки. Встановлюючи базисні умови поставки в контракті купівлі-продажу, сторони визначають свої обв'язки, в числі яких є питання транспортного переміщення об'єктів контракту, частково такі:

- хто несе транспортні витрати по доставці товару;
- хто надає ТЗ для перевезення товару;
- положення вантажу по відношенню до ТЗ;
- хто оформляє митне очищення на вивіз і ввіз;
- хто здійснює навантаження товару на ТЗ і вивантаження з них;
- де відбувається передача власності на товар від продавця до покупця;
- коли відбувається перехід ризику з продавця на покупця у випадку загибелі, пошкодження чи псування товару, як розподіляється відповідальність.[4]

На сьогодні, як уже відзначалося, діє «Інкотермс-2010», в якому подано 13 БУП.

Мінімальні зобов'язання продавця по відношенню до транспорту – це поставка на умовах (франко-завод). За даними умовами продавець повинен підготувати товар для відвантаження: упакувати, затарити, замаркувати. Всі інші зобов'язання по перевезенню вантажу від місця виробництва до місця використання лежать на покупцеві.[2]

Максимальні зобов'язання по доставці вантажу покладаються на продавця при поставці на базисних умовах (без сплати мита) і (з сплатою мита). Всі інші комерційні терміни передбачують розподіл обов'язків по транспортуванню вантажу між покупцем і продавцем. При здійсненні поставки товарів від продавця до покупця важливе значення мають питання: як буде організована ця доставка (за якими правилами) і якими договірними документами вона буде оформлена. [1]

Основні умови при міжнародних автомобільних перевезень регулюються конвенцією про договір міжнародних перевезень вантажів (КДПВ), укладеній в Женеві в 1956 р., учасником якої був і СРСР. Договір перевезення оформляється автодорожною накладною. Повна її назва «міжнародна товаротранспортна накладна», проте в оперативній роботі вона відома під назвою накладна CMR. Її функції такі:

- договір перевезення;
- товаросупроводжувальний документ;
- розписка перевізника. [3]

Автодорожна накладна оформляється в трьох екземплярах. В ній вказуються:

- дата відвантаження; назва вантажу, що підлягає перевезенню;
- ім'я й адреса перевізника; назва одержувача;
- строк доставки і розмір штрафу за затримку; вартість перевезення.[2]

Накладна підписується перевізником і вантажовідправником. Крім автодорожної накладної з вантажем рухаються товаросупроводжувальні документи, такі як пакувальний лист, відвантажувальні специфікації, сертифікат якості та інші.

Прийняття вантажу та виконання перевезення

Приймаючи вантаж, перевізник перевіряє:

- вірність записів, зроблених у вантажній накладній щодо числа вантажних місць, а також їх маркування на нумерації місць;
- зовнішній стан вантажу і його упаковки. Більш детальний контроль проводиться тільки за вимогою відправника і за його рахунок. Це дає можливість уникнути помилок, втрати вантажних місць та інше. [4]

Разом з тим, перевезення вантажу в закритих і запломбованих причепах декількома перевізниками робить практично неможливим визначення стану вантажу за зовнішнім виглядом. У цьому разі, та якщо перевізник не має достатньої можливості перевірити вірність записів зазначених у пункті а, він повинен зробити обґрунтоване

зауваження у вантажній накладній, а також мотивувати всі зроблені ним зауваження щодо зовнішнього вигляду вантажу і його упаковки. Ці зауваження не мають обов'язкової сили для відправника, якщо останній не погодився з ними і не взяв по ним зобов'язання не зробив про це запис у вантажній накладній. [5]

Якщо накладна не містить спеціальних зауважень перевізника, та якщо не доведено протилежне, припускається, що вантаж і його упаковка були зовні в належному стані в момент прийняття вантажу перевізником, і що кількість вантажних місць, а також їх маркування та нумерація відповідали даним, які містилися у вантажній накладній. Внесення у накладну застережень представляє собою ефективний спосіб захисту перевізника від можливих вимог з боку одержувача вантажу по відшкодуванню збитків та витрат, але вони не звільняють його від відповідальності у разі невиконання ним своїх обов'язків, зазначених в умовах договору. [2]

Конвенція CMR не регулює перевірку навантаження та розміщення вантажу в АТЗ. Не дивлячись на це, згідно з іншими нормативними документами, які регулюють правила перевезення вантажів, перевізник повинен перевірити навантаження та розміщення вантажу належним чином. Під час перевезення вантажу перевізник повинен дотримуватися положень, вказаних в накладній. [3]

Невиконання договору перевезення може привести до відповідальності перевізника перед відправником і одержувачем вантажу. Якщо певні обставини перешкоджають доставці вантажу до пункта призначення, перевізник зобов'язаний звернутись до відправника або одержувача за інструкціями щодо наступних дій. [1]

В Конвенції не згадується про форму інструкцій, але на наш погляд вони повинні мати письмову форму. Отримані таким чином інструкції є обов'язковими для виконання перевізником. У цьому випадку він має право на відшкодування витрат, викликаних запитом про надання інструкцій чи витратами на їх виконання. У будь-якому разі перевізник зобов'язаний негайно вжити заходів для збереження вантажу, якщо подальше перевезення є неможливим, особливо, якщо це небезпечний вантаж. Прибувши до місця призначення, перевізник разом з вантажем передає одержувачу другий примірник накладної, в обмін на розписку. [3]

Під розпискою розуміється доказ отримання вантажу, це печатка або штамп одержувача у 24-й рубриці вантажної накладної, який

підтверджує виконання договору перевезення і звільняє перевізника від обов'язків перед відправником. У разі виникнення обставин, що перешкоджають здачі вантажу після прибуття його до місця призначення, перевізник зобов'язаний запитати інструкції у відправника вантажу. [1]

Якщо, одержувач вантажу дав інструкцію передати вантаж іншому одержувачу і виникли перешкоди з цією передачею, змінивши тим самим зміст вантажної накладної, в цьому випадку перевізник повинен вимагати інструкції не у відправника, а в першого вантажоодержувача, який замінює відправника. У разі відмови одержувача прийняти вантаж, відправник має право розпорядитися ним без надання першого екземпляра накладної. Вантажоодержувач, незалежно від відмови, може вимагати видати вантаж, до моменту отримання перевізником інструкцій від відправника.

Положення конвенції мають відношення як до звичайних перевезень, так і до перевезень небезпечних вантажів, чим встановлюють певні права та обов'язки відправника вантажу. Якщо відправник передає перевізнику небезпечні вантажі, він повідомляє його про точний характер небезпеки, і зазначає, у разі потреби, заходи безпеки, яких необхідно вжити. Якщо цю інформацію не внесено до вантажної накладної, а перевізник знав про характер небезпеки, яку несе перевезення зазначених вантажів, відповідальність лежить на відправнику або одержувачу. [5]

Внаслідок цього небезпечні вантажі, про характер яких перевізник не був обізнаний за умов, зазначених вище, можуть бути в будь-який момент і в будь-якому місці вивантажені, знищені чи знешкоджені перевізником без компенсації, більш того, відправник несе відповідальність за всі витрати, шкоду і збитки, спричинені передачею цих вантажів для перевезення чи їхнім перевезенням. Перевізник зобов'язаний довести вантаж до місця призначення без пошкоджень і в узгоджений строк. Згідно зі ст. 17 конвенції він несе відповідальність за повну чи часткову втрату або за його ушкодження, що сталися з моменту прийняття вантажу для перевезення і до його доставки, а також за будь-яку затримку доставки. [2]

Доставка вважається простроченою, якщо вантаж не був доставлений в узгоджений термін, а також якщо не було узгоджено термін і фактична тривалість перевезення перевищила час, необхідний для доставки вантажу сумлінному перевізнику. Той факт, що вантаж не був

доставлений протягом тридцяти днів після закінчення узгодженого терміну або за відсутності узгодженого терміну, протягом шістдесяти днів із дня прийняття вантажу перевізником є безперечним доказом втрати вантажу і особа, яка має пред'явити претензію, може на цій підставі вважати його загубленим. [5]

Часткова втрата вантажу, його пошкодження визначаються при передачі вантажу одержувачу. Виявлені при перевірці кількості місць та ваги недостача, пошкодження, псування підтверджуються відповідними відмітками в екземплярах накладної і складанням акту чи іншого по назві документа, в якому вказуються кількість недостачі та пошкодженого вантажу. Акт підписують члени комісії у складі одержувача вантажу, перевізника, представника митниці чи торгово-промислової палати. Про втрату чи пошкодження вантажу одержувач повинен повідомити перевізника. [1]

Висновки: Факт приймання вантажу є доказом того, що вантажоодержувач отримав вантаж у стані, описаному в накладній. Якщо у накладній не зазначено умов, який стан повинен мати вантаж при його отриманні перевізником, то, як правило, допускається його належний стан, а також непошкодженість упаковки, відповідність маркування й номерів вантажу відомостям, вказаним у накладній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України від 01.06.2010 р.;

2. Про автомобільний транспорт : Закон України редакція від 24.09.2018 р.; 87

3. Про транзит вантажів : Закон України від 20.11.2013 р.;

4. Про єдиний збір, який сплачується у пунктах пропуску через державний кордон України : Закон України від 12.07.2019 р.;

5. Galkin A. The Role of Consumers in Logistics Systems / A. Galkin, C. Dolia, N. Davidich // Transportation Research Procedia. – 2017. – Т. 27. – С. 1187–1194.

Сівакова Єлизавета Андріївна,
студентка групи МММ-19-1
Науковий керівник:
Гребельник Олександр Петрович,
д.е.н., професор, завідувач кафедри митної справи

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМУ ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

В Україні на сучасному етапі її розвитку відбувається перерозподіл в регулюванні торговельних відносин ЗЕД між тарифними і нетарифними заходами на користь останніх. Проте повністю відмовитися від системи протекції внутрішнього ринку для нормально функціонуючої країни все ще залишається неможливим. Диспропорції економік, закладені в кліматичних, геополітичних, соціальних відмінностях між державами, роблять помірне використання митних тарифів природною умовою економічного розвитку.

Сьогодні головні пріоритети ЗЕД України формуються в умовах «…економічних, політичних та соціальних змін, що, в більшій мірі, пов'язано із членством у Європейському співтоваристві. В умовах політичної та соціально-економічної нестабільності в нашій державі важливого значення набувають питання пов'язані із державним регулювання зовнішньоекономічної діяльності, яке проводиться у формі тарифного регулювання» [1, с. 35].

Дослідженням особливостей митного регулювання ЗЕД в Україні займалися такі науковці, як: К.Ю. Величко, В.К. Гіжевський, Ю.О. Голинський, О.Г. Гуменюк, В.Я. Дубик, В.О. Козуб, О.О. Мужев, В.В. Муляр, О.І. Новік, Л.Л. Носач, О.І. Печенка, Г.М. Свириденко, Н.С. Ситник, О.В. Сторожук, Л.О. Чернишова та інші.

Метою статті є визначення шляхів підвищення ефективності механізму тарифного регулювання в Україні.

Митно-тарифне регулювання, здійснюючи вплив на бюджетну безпеку, реалізує, «…з одного боку, фіскальну функцію митних платежів, з іншого, маючи регулювальний потенціал митних платежів, є інструментом впливу на зовнішньоекономічну діяльність» [7, с. 94]. Фіскальна і регулююча функції, які виконуються митним тарифом, визначають економічну природу мита, як одного з податків. Вона

зводиться до забезпечення надходжень до бюджету фінансових коштів, які в подальшому спрямовуються на вирішення важливих державних завдань, та на забезпечення фінансових умов розширеного відтворення. Можна стверджувати, що від пріоритетності тієї чи іншої функції залежить і напрям роботи щодо підвищення ефективності митно-тарифного механізму. З аналізу макроекономічних показників, таких як динаміка рівня сукупного виробництва та зміна обсягів виробництва по окремих галузях, курсу гривні до долара США, частки мита в дохідній частині бюджету, рівня оподаткування експортно-імпортних операцій та ряду інших можна зробити висновок про те, що в Україні переважає саме фіскальна спрямованість митного тарифу.

Такий розвиток даного виду податку не може сприяти створенню умов для економічного зростання, тому перш ніж починати роботу з підвищення ефективності механізму, необхідна зміна стратегічних орієнтирів розвитку, поступовий перехід від реалізації фіскальної до регулюючої функції мита. Однак, переоцінювати стимулюючу дію тарифу не варто, оскільки він завжди повинен відображати ті структурні зміни, які відбуваються в економічній, соціальній та фінансовій сферах суспільства, сприяючи зі свого боку подальшому розвитку господарства. Не можна повністю покладатися на стимулюючу силу регулювання зовнішньої торгівлі, необхідно застосовувати і ряд внутрішніх заходів для досягнення економічного зростання.

Незважаючи на те, що в класичному розумінні мито використовується, в основному, відносно ввезених товарів, їх застосування до експорту у вітчизняних умовах також є досить актуальним. Справа в тому, що розподіл податкового навантаження в суспільстві не є рівномірним, більше податкове навантаження завжди повинні нести більш конкурентні виробництва, для створення умов комплексного розвитку. Тому наявність експортних мит на продукцію паливно-енергетичного комплексу в рамках вітчизняної економіки цілком виправдана, оскільки саме ці галузі мають конкурентні переваги і, відповідно, їх надприбутки цілком стійкі до високого податкового навантаження. Вивізні мита тут відіграють як фіскальну функцію, так і забезпечують регулюючий вплив, сприяючи в кінцевому рахунку перерозподілу не лише податкового навантаження із слабких галузей на цілком конкурентні, а й знижуючи інвестиційну привабливість виробництва товарів низького ступеня обробки. Тому практика все-таки доводить можливість одночасного виконання фіскальної та регулюючої функції.

Підвищення ефективності тарифного регулювання в рамках створення умов для економічного зростання можна розділити на кілька напрямків:

1. *Робота з оптимізації ставок імпортного мита.* Як показали дослідження, останнім часом робота в цьому напрямку зводилася, за рідкісним винятком, до розрахунку зміни сум надходжень митних платежів. Однак, на сучасному етапі виникли передумови для наукового обґрунтування ставок митних зборів. Справа в тому, що девальваційний запас зростання промислового виробництва поступово знижується, і вже зараз необхідні нові важелі стимулювання, одним із яких може стати тариф. При цьому основним напрямком митно-тарифної політики повинен стати вибірковий протекціонізм потенційно конкурентних галузей економіки при загальному зниженні ставок мит, якого можна досягти за допомогою наукового обґрунтування розміру митного оподаткування, використовуючи механізм співвідношення внутрішніх і зовнішніх цінових показників. Одночасно повинна проводитися робота з аналізу стану галузей, вибору тих із них, які потребують захисту. Даний аналіз повинен враховувати, крім усього іншого, важливість галузі для господарства в цілому. Сукупна конкурентоспроможність кінцевої продукції складається не лише з її власної конкурентоспроможності, але й залежить від проміжних продуктів, тарифний захист яких теж повинен бути на рівні.

Розрахунок значення ставки мита повинен здійснюватися із залученням фахівців від конкретних галузей промисловості та полягати в аналізі значущих для розвитку окремо взятої галузі факторів, що впливають на ефективний розмір ставки мита, експертної оцінки ваги кожного з обраних показників і темпу зміни ставок. Розробити повністю адекватну економічній системі модель розрахунку ставок тарифу, яка б враховувала всі складові його подальшого впливу, – неможливо, однак можна наблизити деякі алгоритми розробки розміру мит до оптимального значення. Для цього необхідна постійна робота із вдосконалення механізмів розрахунку ставок та розширення спектра факторів, оцінки їх ймовірності.

Як показали дослідження даної проблеми в Україні, існує значний потенціал використання тарифної ескалації, яка перебуває на дуже низькому рівні в порівнянні із загальносвітовими показниками. Значення вітчизняної ескалації по деяких галузях в кілька разів менше від використовуваної в розвинених країнах. Активне застосування

даного інструменту ускладнено розвитком галузей саме низького ступеня обробки, які потребують тарифного заступництва. Однак, можливо збільшити розрив у оподаткуванні між сировиною та напівфабрикатами. Якщо для підвищення ступеня обробки в галузях, що виробляють напівфабрикати, необхідні незначні вкладення, то доцільним стає використання ескалації на етапі напівфабрикат – готова продукція, для стимулювання переорієнтації виробництва на готову продукцію.

Використання зворотної ескалації при експорті, тобто зниження ставок з підвищенням ступеня обробки товарів, що вивозяться, також сприяє перерозподілу факторів виробництва на користь високотехнологічних галузей.

Використання диференційованого підходу до розрахунку ставок митних зборів сприятиме підвищенню фактичного рівня захисту. При цьому не можна допустити зайвого різноманіття, яке буде ускладнювати контроль правильності нарахування митних зборів. Однак просто необхідно поступово переходити до використання пікових значень мит на конкретні товари, виробництво яких є особливо важливим для економіки країни. Компенсувати надвисокі ставки для недопущення підвищення загального рівня оподаткування можна шляхом зниження ставок ввізних митних зборів на сировинні товари.

Одночасно можливе обмежене використання зміни тарифного кроку з метою максимального наближення оподаткування до економічно обґрунтованого рівня. Поки що це буде доцільно на рівні першого і другого кроку, тобто крім використовуваних значень ставок митних зборів 5 %, 10 % та 15 % слід ввести ще 2 %, 7 % та 13 %, з метою наближення цих розмірів до ситуації на ринку цінової різниці. Про доцільність даного виду диверсифікації свідчить той факт, що в 2019 році сукупна частка ставок 5 %, 10 % та 15 % у митному тарифі України склала майже 80 %. Значна деталізація рівня оподаткування на сучасному етапі буде неефективною через високу частку уникнення митних платежів, використовуючи позиції з низьким оподаткуванням по товарах зі схожими характеристиками.

Необхідно відзначити, що ще однією вимогою до розробки ефективного механізму тарифного регулювання є постійний моніторинг і аналіз наслідків зміни ставок митних зборів. Це дає емпіричні дані поведінки системи під впливом того чи іншого розміру ставок, а також дозволяє робити висновки про споживчу і виробничу еластичності до зміни тарифу. Необхідно відзначити, що якщо виробництво і

споживання володіє високою еластичністю до змін в митному оподаткуванні імпорту, це дозволяє досягти промислового зростання і, відповідно, регулюючий ефект від зміни ставки буде досягнутий. При нееластичності до митного тарифу мито буде більше фіскальним, ніж захисним заходом.

Оптимізація ставок імпортного мита повинна враховувати наступні етапи:

1. Визначення теоретичної ставки мита на основі різниці світових та вітчизняних цін на конкретний вид товару.

2. Коректування теоретичної ставки мита з врахуванням протекційної дії інших митних податків та резервів зменшення торговельної надбавки у структурі ціни товару до рівня, що відповідає міжнародній практиці.

3. Визначення безпечного тарифного коридору на базі скоректованої теоретичної ставки, в межах я кого доцільно встановлювати імпортний тариф, виходячи з виду товару (пріоритетний, конкурентоспроможний, товар «критичного імпорту»).

4. Встановлення перспективної оптимальної ставки мита з врахуванням міжнародних домовленостей та зобов'язань України щодо рівня митного тарифу на даний вид товару та вітчизняних реалій. У випадку коли зниження ставки мита до обумовленого рівня є неможливим, необхідно узгодити це питання із зацікавленою стороною на предмет надання альтернативної поступки.

5. Запровадження оптимальної ставки мита на даний вид товару у випадку, коли це можна здійснити у один прийом, або розробка і реалізація програми поступового приведення діючої ставки мита до визначеного рівня, якщо діюча ставка значно відрізняється від оптимальної [4, с. 54].

2. *Робота з підвищення ефективності опису та класифікації товарів відповідно до Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД).* Крім удосконалення законодавчої бази щодо прискорення та зниження вартості митного оформлення, одним із найбільш значущих процедурних питань вдосконалення механізму тарифного регулювання є досягнення однаковості, однозначності та адекватності класифікації товарів, що переміщуються через митний кордон України, – її економічним інтересам.

Основна роль подібних класифікаторів полягає у створенні умов для виділення із загальної маси тих товарів, які є значущими для

цілей тарифного регулювання. Також важливим є виключення можливості декларування товарів не у свої товарні позиції з метою уникнення митних зборів або застосування заходів нетарифного регулювання. За цими двома напрямками на сьогодні і ведеться аналітична робота.

По суті справи, докладна деталізація дозволяє забезпечити додатковий захист виділених товарів, або навпаки, забезпечити їх вільне ввезення з метою уникнення дефіциту на внутрішньому ринку. На даний момент цей інструмент використовується недостатньо, що не дозволяє реалізувати адресний захист продукції конкретних галузей.

Для досягнення однозначності інтерпретації тексту товарних позицій пропонується в рамках удосконалення процедури опису та класифікації України здійснювати визначення термінів, які використовуються в УКТ ЗЕД, та зазначення джерел заповнення термінологічного вакууму, який утворився. Реалізувати це можна за допомогою доповнення приміток до товарних підсубкатегорій або за допомогою рекомендацій, зафіксованих у законодавстві. Багато порушень правил класифікації товарів відбувається через заплутаність та відсутність чіткого розмежування товарних позицій.

Досить поширеним видом уникнення сплати митних платежів у повному обсязі є декларування товарів частинами, які обкладаються низькими у порівнянні з готовими виробами ставками мита. Іноді це відбувається через відсутність чіткого розмежування між готовими і незавершеними виробами, яке доцільно визначати не лише за значенням здійснюваних згодом технологічних операцій, але й враховувати частку доданої цими операціями вартості.

Іноді поставка готового товару здійснюється кількома партіями, за відсутності заздалегідь підготовленого рішення ДМС України, дороге обладнання на цілком легальних підставах оформляється частинами, іноді це виражається в недоплаті митних платежів та заподіянні збитку вітчизняним виробникам. Тут необхідно прийняти низку законодавчих норм, що дозволяють розглядати в комплексі поставки на адресу одного учасника ЗЕД протягом короткого проміжку часу, що дозволить підвищити ефективність тарифного регулювання та прискорити процес митного оформлення товарів, що перетинають кордон.

3. *Удосконалення системи надання тарифних преференцій.* Основним принципом розмежування за суб'єктами оподаткування є реалізація принципу справедливості, закладеного в будь-який податок.

Він реалізується за допомогою диференціації рівнів оподаткування залежно від можливостей платників. Преференційна система спрямована на створення рівних можливостей для реалізації продукції країн з різними рівнями конкурентоспроможності на світовому ринку. Полягає система преференційної торгівлі, як уже зазначалося, у зниженні рівня оподаткування залежно від добробуту країни. Тобто максимальні ставки, хоча вони й називаються базовими, стягуються з розвинених країн.

Однак тарифні преференції часто обумовлені політичними, а не економічними підставами. Так, у вітчизняній схемі преференцій існує ряд політичних преференцій, наприклад для товарів походженням із ЄС. Виділення в рамках своєї системи преференцій країн, на нашу думку, має бути обумовлено суто економічними, а не політичними факторами. Основою віднесення країн до того чи іншого списку повинні бути економічні показники, пов'язані з рівнем розвитку і доходами. Преференції необхідно надавати лише тим країнам, економічний розвиток яких знаходиться на низькому, відносно національного, рівні.

4. *Вдосконалення механізму контролю податкової бази митної вартості*. Митна вартість, будучи основою нарахування мита, відіграє важливу роль у регулюванні зовнішньої торгівлі. Співвідношення внутрішніх та зовнішніх цін для розрахунку ставок митних зборів здійснюється, в тому числі, і з урахуванням даних митної статистики, в якій наводяться середні значення митної вартості. Однак, останнім часом відбуваються значні спотворення цих даних через заниження митної вартості з метою уникнення сплати митних платежів. Якщо класифікація ґрунтується на об'єктивних особливостях товару, які можна перевірити, то вартість, яка є основою стягнення податку, – категорія набута, нестабільна, що залежить від цінових коливань, сезону, умов поставки і страхування вантажу. Це породжує різні варіанти відходу від істинного значення, сформованого витратами на виробництво і доставку іноземного товару до вітчизняного споживача. Заниження податкової бази впливає на ефективність дії розрахункового значення ставок митних зборів.

Правила визначення митної вартості, закладені в ГАТТ/СОТ, використовуються не досить ефективно. На жаль, комплекс додаткових заходів з контролю за достовірністю заявлених відомостей про митну вартість при імпорті товарів дуже обмежений і зводиться до

аналізу баз даних про вартість товарів на світових ринках, торговельних майданчиках інших держав. Використання цих даних обмежується безліччю споживчих характеристик, які в кінцевому підсумку впливають на ціну товару. Однак, перехід до використання специфічних ставок в умовах створення регулюючого митного тарифу розглядається як вкрай небажаний через відсутність зв'язку специфічних складових ставок мита з ціновою різницею товарів, на нівелювання якої і спрямована дія ефективного тарифу.

Для цілей аналізу достовірності відомостей про митну вартість необхідне активне використання методу дзеркальної статистики (зіставлення статистичної інформації, отриманої з країн-контрагентів, з національними даними), створення можливості в режимі реального часу обмінюватися вартісною інформацією дозволить певною мірою скоротити ризик заниження податкової бази.

5. *Зниження обсягів порушення митних правил, пов'язаних з тарифним регулюванням.* Масштаби правопорушень в економічній сфері відбуваються з причини надмірного регулювання господарства з боку держави. Для експортно-імпортних операцій це виражається, насамперед, у високому податковому тягарі. Тому одночасно зі зниженням ставок імпортного тарифу необхідно здійснювати аналітичну роботу з виявлення системних порушень економічного характеру. Елементарний аналіз таких економічних показників, як митна вартість за «кг» у розрізі товарів або країн, відхилення ваги брутто від ваги нетто, який для деяких товарів, що перетинають кордон, є основою нарахування мита, характер переміщення та ін. може позначити системні порушення, які і є першочерговим завданням для усунення.

Коли справа стосується масштабних порушень – економічної (товарної) контрабанди, то тут основний акцент варто приділити зниженню корупції державного апарату, оскільки значне системне недекларування, в основному, відбувається з відома державних органів.

Контрабанда в Україні набула масштабів стихійного лиха. Обсяг імпортної продукції ринку споживчих товарів, що оформлюються з порушенням митних правил, становить 70 % від загального імпорту. В умовах масового недостовірного декларування товару вибудувати адекватну внутрішній обстановці тарифну систему регулювання не представляється можливим. Так, кожен рік в Україні офіційно

ввозиться на 1,5-2 млн. мобільних телефонів менше ніж реалізується в країні. Зіставлення з реальними обсягами «споживання» товарів всередині країни з їх ввезеною кількістю дозволяють судити про рівень контрабанди.

Боротьба з корупцією, крім репресивних заходів, повинна здійснюватися і шляхом підвищення економічної мотивації державних службовців, а також зниження ступеня урегульованості економіки. Приймаючи щодня рішення щодо застосування заходів тарифного регулювання на мільйони доларів, митники отримують в середньому 230 дол. США на місяць. За таких умов боротьба з корупцією в ДМС України є абсурдною. Ніхто не говорить про встановлення оплати праці митним органам на рівні нелегальних «винагород», проте необхідно створити умови для задоволення елементарних потреб, і лише тоді починати боротися з корупцією.

Вказані нами заходи не є вичерпними, існують і інші. Проте, для отримання максимального результату всі вони повинні реалізовуватися в комплексі.

Україна має приділяти особливу увагу зовнішнім джерелам надходжень до державного бюджету, оскільки перебудова економіки упродовж останніх років призвела до падіння виробництва, а це зменшує базу податкових надходжень від внутрішніх джерел. «Система тарифного регулювання в Україні має забезпечити сприятливі умови для адаптації національної економіки до більш гострої міжнародної конкуренції внаслідок приєднання до системи глобального регулювання і вільного переміщення ресурсів та поступове включення її економіки до глобальних та європейських економічних процесів» [3, с. 751]. На сьогоднішній день, пошук нових резервів для економічного зростання вітчизняної економіки є пріоритетним. Постала необхідність в перенесенні частини податкового тягаря на експортні мита, які застосовуються до товарів низького ступеня обробки. Одночасно необхідно знижувати роль митних зборів у формуванні дохідної частини державного бюджету, оскільки такий стан справ ставить фінансове становище країни в жорстку залежність не від власних виробничих потужностей, а від кон'юнктури на світовому ринку сировинних товарів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко В. В., Гіжевський В. К. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні: історія і сучасність. Вчені записки університету «КРОК». Серія : Економіка, 2019. Вип. 4. С. 34 – 40.

2. Габрелян А. Ю. Проблемні питання використання коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва. *«Правові системи». Науково-практичний електронний журнал*, 2018. №№ 1/2. С. 124 – 137.

3. Голинський Ю. О., Павелчак А. В. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності та його удосконалення. *Молодий вчений*, 2018. № 10(2). С. 749 – 752.

4. Злепко Н. Шляхи оптимізації ставок імпортного мита в період становлення національного митного тарифу. *Світ фінансів*, 2006. Вип. 1. С. 47 – 55.

5. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2012. № 44-45. № 46-47. № 48. Ст. 552

6. Сторожук О. В., Гребельник О. П. Оподаткування зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 554 с.

7. Сторожук О. В., Свириденко Г. М. Митно-тарифне регулювання як фактор забезпечення зовнішньоекономічної безпеки держави в умовах євроінтеграції. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 2017. № 17. С. 94 – 98.

Федас Максим Анатолійович,
студент групи МММ-19-1
Науковий керівник:
Гребельник Олександр Петрович,
професор кафедри митної справи

МИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТОВАРІВ З ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Постановка проблеми. Упродовж кількох століть митниця була й залишається одним із найголовніших факторів державності й незалежності країни, яскравим свідченням владного та фінансового суверенітету. Розвиток України як самостійної держави передбачає безперервний захист національних інтересів, відповідно до яких визначаються напрями, пріоритети та функції її митної політики. За таких обставин важливо не тільки забезпечити оптимізацію отриманих вигод від зовнішньоекономічної діяльності, а й врахувати можливі небезпеки і загрози.

Митна система - функціональна, контрольно-регулююча, складно організована та чітко структурована економічна система управління митною справою в цілому та всіма її підсистемами зокрема, для найефективнішої реалізації митної політики. Одним із важливих способів економічного захисту є правильно організована і чітко налагоджена митна діяльність, в межах якої визначається порядок переміщення через митний кордон товарів, встановлюються мита і митні збори, процедури митного контролю та інші засоби митної справи, реалізації митної політики. Безперечно, безконтрольне переміщення контрафактних товарів через митний кордон України завдає значної шкоди її економічним інтересам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням митного регулювання товарів ПІВ присвячено наукові публікації багатьох учених. Зокрема, вдосконалення окремих аспектів митного регулювання ПІВ висвітлено у працях А. Д. Войцещука, О. П. Гребельника, Є. В. Додіна, А. В. Ємця, А. І. Крисоватого, Ю. А. Ломейко, Ц. Г. Огня, П. В. Пашка, та інших учених.

Метою написання статті є дослідження сутності митної діяльності, спрямованої на сприяння захисту прав інтелектуальної власності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Нині захист ПІВ при переміщенні товарів через митний кордон України забезпечують органи доходів і зборів як центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, митниці та митні пости. Тобто, це ДМСУ, діяльність якої спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України. ДМСУ складається з територіальних органів у 24 областях та м. Києві, митних постів, спеціалізованих навчальних закладів та науково-дослідних установ органів доходів і зборів [3, с. 551].

Здійснення митної діяльності, спрямованої на захист ПІВ та недопущення переміщення контрафактних товарів через митний кордон України насамперед залежить від кваліфікації працівників митниць у сферах інтелектуальної власності та митної справи. На жаль, сьогодні ситуація з підготовки кадрового потенціалу у сфері інтелектуальної власності вкрай критична, хоча розвиток ринку об'єктів ПІВ вимагає і таким чином прискорює удосконалення правового регулювання їх обігу та створює підґрунтя для поглиблення та вдосконалення освіти в зазначеній сфері [4, с. 222].

Як юридична категорія інтелектуальна власність складається з таких категорій: авторське право, яке включає в себе такі поняття, як літературні, музичні, художні твори, комп'ютерне програмне забезпечення тощо, та промислова власність, тобто патенти на винаходи, корисні моделі, промислові зразки та ін.

На міжнародному рівні інтелектуальна власність захищається законодавством міжнародних організацій. Такі організації: Всесвітня організація інтелектуальної власності та Світова організація торгівлі. Міжнародними організаціями прийнято такі акти з регулювання та охорони права власності: ¾ Паризька конвенція про охорону промислової власності; ¾ Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів; ¾ Женевська конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх форм.

В Україні право інтелектуальної власності регулюється Цивільним кодексом України, законами України "Про знаки на товари та послуги", "Про винаходи та корисні моделі", "Про авторське право та суміжні права" та деякими іншими нормативно правовими актами [1, с. 12].

Об'єкти права власності порівняно зі звичайним товаром характеризуються деякими особливостями, що зумовлює необхідність здійснення спеціальних заходів під час їх переміщення через митний кордон України.

1. Результати творчої діяльності, що визнаються об'єктами права інтелектуальної власності, різні за рівнем творчості, цілями створення, характером діяльності і, як наслідок, за правовим режимом виникнення, використання та охорони. Враховуючи це, об'єктами зазначеної власності визнаються: результати літературно-художньої творчості (твори науки, літератури, мистецтва); результати науково-технічної творчості (винаходи, корисні моделі, промислові зразки); засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту (знаки для товарів та послуг); нетрадиційні об'єкти зазначеної власності (селекційні досягнення, топографії інтегральних мікросхем тощо).

2. Право інтелектуальної власності виникає, як правило, тільки після державної реєстрації результату творчої діяльності у відповідних державних органах. Для об'єктів права промислової власності, а також для засобів індивідуалізації учасників цивільного обігу така реєстрація необхідна, для об'єктів авторського права реєстрація бажана (воназасвідчує факт створення результату літературно-художньої творчості) й потрібна для реєстрації у подальшому товару, що містить об'єкт інтелектуальної власності, в органах доходів і зборів.

3. Право інтелектуальної власності строкове, тобто воно припиняється із закінченням певного терміну, після чого об'єкт названої власності стає суспільним надбанням. За загальним правилом дія авторського права на твір відбувається протягом життя автора та 70 років після його смерті, право на промислові зразки – 10 років, право на товарні знаки – 10 років після подання заявки на отримання патенту або свідоцтва [2, с. 125].

Концепція діяльності митних органів щодо захисту прав інтелектуальної власності передбачена низкою міжнародних угод. Спеціальні вимоги щодо заходів на кордоні під час міжнародної торгівлі товарами, які містять об'єкти інтелектуальної власності, викладено у пакеті угод, що ввійшли до Генеральної угоди з тарифів і торгівлі. Митні органи провадять цю діяльність шляхом здійснення визначених митним законодавством митних процедур.

Центральне місце при цьому належить митному контролю як ефективному засобу виявлення та запобігання порушенню прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України. Також для товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, передбачена особлива реєстрація [2, с. 125].

Фактично захист прав інтелектуальної власності полягатиме в боротьбі митних органів із контрафактними, піратськими та іншими товарами, які порушують такі права, за допомогою: призупинення митного оформлення товарів, підозрюваних у порушенні прав інтелектуальної власності, на підставі даних митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону; призупинення митного оформлення зазначених вище товарів за ініціативою органу доходів і зборів; знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою в порушенні прав інтелектуальної власності; призупинення митного оформлення та знищення невеликих партій контрафактних і піратських товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України в міжнародних поштових та експрес-відправленнях; і зміна маркування на товарах та їхній упаковці [3, с. 44].

Саме цю процедуру можуть застосувати до нововведеної категорії товарів, які порушують права інтелектуальної власності, – піратські товари. Відповідно до прийнятих Змін такими товарами є "товари, що є предметами порушення авторського права та/або суміжних прав або права інтелектуальної власності на зареєстрований промисловий зразок в Україні та які являють собою або містять копії, зроблені без згоди правовласника авторського права і суміжних прав або права інтелектуальної власності на промисловий зразок чи особи, уповноваженої таким правовласником у країні виробництва".

Так, основною новелою прийнятих змін є те, що в разі, коли ці або контрафактні товари "переміщуються (пересилаються) через митний кордон України в одній депеші від одного відправника у міжнародних поштових відправленнях, в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника у міжнародних експрес-відправленнях, у кількості не більше трьох одиниць за кожною товарною підкатегорією згідно з УКТ ЗЕД або загальною вагою брутто не більше двох кілограмів", їх митне оформлення може бути призупинено з подальшим їх знищенням.

Окрему увагу слід звернути на такі особливості застосування нововведеної процедури.

По-перше, згода власника товарів (які є контрафактними та/або піратськими) може бути виражена прямо або ж, якщо немає заперечення щодо знищення цих товарів, згода власника товарів на таке знищення презюмується.

По-друге, зазначена процедура підлягає застосуванню лише до тих товарів, які містять об'єкти права інтелектуальної власності, інформацію про які внесено до митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, охоронюваних відповідно до закону.

По-третє, після призупинення митного оформлення невеликих партій контрафактних або піратських товарів, згоду на їх подальше знищення запитують лише у власника товарів; власник прав інтелектуальної власності надає свою згоду на таке знищення під час внесення інформації про об'єкт права інтелектуальної власності до митного реєстру. При цьому правовласник може відмовитися від надання такої згоди, але знову ж таки лише під час реєстрації об'єкта права інтелектуальної власності в митному реєстрі [1, с. 425].

На цей час реєстрацію об'єктів права інтелектуальної власності в митному реєстрі здійснюють на підставі заяви правовласника, форму якої затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 648, але ще не приведено у відповідність до Змін від 17.10.2019. Тому станом на сьогодні застосувати процедуру призупинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, нереально, адже у власників прав на об'єкти права інтелектуальної власності немає можливість надати згоду на таке знищення.

Така процедура не є новою для Митного кодексу України, але й вона зазнала істотних змін через обговорювані новації від 17.10.2019. Так, раніше призупинення було можливим лише в разі наявності підстав, вичерпний перелік яких було наведено в постанові Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 432. Згаданий перелік підстав був досить обмеженим, зокрема до них належали: наявність заяви особи, якій відповідно до закону належать майнові права на об'єкт права інтелектуальної власності, що не внесений до митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності; митні органи отримали від правоохоронних і контролюючих органів, митних органів України та інших країн, міжнародних організацій, до компетенції яких входять питання захисту прав інтелектуальної власності, офіційну інформацію про порушення прав інтелектуальної власності; товар, поданий для декларування, містить торговельну марку, яка відрізняється від торговельної марки, наявної в митному реєстрі, лише окремими елементами та є схожою з нею настільки, що їх можна сплутати [2, с. 285].

Тепер же митні органи можуть на власний розсуд визначити, чи є підстави вважати, що майнові права власника прав інтелектуальної власності може бути порушено.

Крім цього, Законом запроваджено нову процедуру, яка передбачає можливість дострокового випуску товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою в порушенні прав інтелектуальної власності (до закінчення строку, на який було призупинено митне оформлення цих товарів), на підставі заяви декларанта за умови наявності на це згоди як власника товарів, так і правовласника. Але таку процедуру можна застосувати лише до товарів, які містять такі об'єкти права інтелектуальної власності, як промислові зразки, винаходи, сорти рослин або компонування напівпровідникових виробів [1, с. 111].

30 червня набули чинності два накази Міністерства фінансів (№281 та №282 від 09.06.2020 р.), що спрямовані на удосконалення захисту прав інтелектуальної власності *(далі — ПІВ)* на митниці. Після набрання чинності Законом «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» прийняття цих наказів є наступним кроком у подальшій імплементації положень регламентів ЄС, що здійснюється у рамках виконання зобов'язань за ст. 84 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема, регламенту Комісії (ЄС) №1891/2004 від 21 жовтня 2004 р., який встановлює положення для імплементації регламенту Ради (ЄС) №1383/2003 від 22 липня 2003 р. щодо митних дій проти товарів, підозрюваних у порушенні окремих прав інтелектуальної власності, та необхідних заходів проти товарів, що порушують такі права.

Висновки. Отже, підсумовуючи вищевикладене, відмітимо, що митна діяльність, спрямована на сприяння захисту ПІВ в Україні - це діяльність, спрямована на вжиття заходів органами доходів і зборів щодо запобігання переміщенню через митний кордон України товарів із порушеннями ПІВ, зокрема здійснення митного контролю і митного оформлення товарів, що містять об’єкти ПІВ, введення митного реєстру об’єктів ПІВ, призупинення митного оформлення товарів, застосування спрощеної процедури знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою в порушенні ПІВ, проведення зміни маркування на товарах та їх упаковці з метою захисту належних правовласнику майнових прав на об’єкти ПІВ та недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів.

Як убачається, запроваджуючи висвітлені зміни до Митного кодексу, основною метою законодавця було підвищити рівень запобігання та протидії переміщенню через митний кордон України товарів, що порушують права інтелектуальної власності, та як наслідок – сприяння очищенню внутрішнього ринку від контрафактної продукції.

Як убачається з викладеного вище, ці зміни справді спрямовані насамперед на сприяння захисту прав саме власників прав інтелектуальної власності, але водночас вони дещо обмежують права власників товарів, зокрема через запровадження презумпції згоди останніх на застосування процедур, наслідком яких є знищення належних їм товарів. При цьому обсяг відповідальності митних органів перед правовласником (а точніше, те, що її немає) за незастосування перелічених вище заходів, спрямованих на сприяння захисту прав інтелектуальної власності, залишається незмінною, що, безумовно, впливає на "мотивацію" митних органів застосовувати такі заходи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білак Н. І. Етапи розвитку системи правової охорони прав інтелектуальної власності в митному законодавстві / Н. І. Білак // Митна справа. – 2013 – № 1 – С. 120–122.

2. Білак Н. І. Об'єктивна необхідність існування правового режиму переміщення об'єктів інтелектуальної власності через митний кордон України / Н. І. Білак // Правове життя сучасної України : матеріали міжнар. наук. конф. проф.-виклад. складу, 20–21 квіт. 2012 – Одеса, 2012 – Т. 2 – С. 150–152.

3. Свирида В. А. Організаційно-правовий механізм реєстрації митними органами України прав на об'єкти інтелектуальної власності / В. А. Свирида // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013 – № 11 – С. 204–210.

4. Стрижак І. В. Проблеми сприяння захисту прав інтелектуальної власності митними органами України / І. В. Стрижак // Митна справа. – 2013 – № 3 – С. 54–59.

5. Хома В. О. Проблеми імплементації норм європейського законодавства з питань митного забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності / В. О. Хома, Е. С. Молдован // Митна справа. – 2015 – № 3 – С. 3–8.

Фрейберг Анастасія Андріївна,
студентка групи ММЗ-19-1
Науковий керівник:
Сторожук Олександр Володимирович,
к.е.н., доцент, доцент кафедри митної справи

МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ МИТНИХ І ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ КОНТРОЛЮ МИТНОЇ ВАРТОСТІ

Контроль митної вартості товарів є одним із інструментів державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності. У сучасних умовах відкритості української економіки постає необхідна умова організації митної справи – загалом та митного регулювання, зокрема – це контроль митної вартості, яка має фіскально-регулюючий потенціал та відповідно характеризується проблемними питаннями, що потребують нових теоретичних і практичних підходів щодо її оцінки та контролю [5].

Окремі аспекти митної оцінки в контексті митного регулювання залишаються поза увагою та потребують ґрунтовного дослідження. Зокрема, відсутній належний механізм взаємодії митних та податкових органів в сфері контролю митної вартості.

Дослідження напрямків контролю митної вартості перебувають на початковій стадії, тому її теоретична база є незначною. Цей процес вивчали такі науковці як: І.Г. Бережнюк, В.В. Ващенко, Л.В. Деркач, Ю.О. Кахович, О.П. Терещенко, В.А. Тоцька, В.С. Каленський, П.В. Пашко та ін.

Метою дослідження є визначення механізму взаємодії митних і податкових органів при здійсненні контролю митної вартості.

Податкові та митні органи беруть участь у здійсненні і фінансово-бюджетного, і фінансово-господарського контролю (рис. 1.). Фінансово-бюджетний контроль митні та податкові органи здійснюють за допомогою контролю правильності нарахування, збору та перерахування митних платежів, податків і зборів до державного бюджету. З огляду на те, що митні та податкові органи забезпечують «левову частину» державних доходів, Державна податкова служба України та Державна митна служба України є головними агентами фінансового контролю в даній сфері.

Рис. 1. Контроль митної вартості в системі фінансового контролю

Ступінь здійснення фінансово-бюджетного контролю залежить від ефективності проведення фінансово-господарського контролю. Ключовим елементом здійснення контролю фінансово-господарської діяльності митними органами, а також підставою взаємодії митних і податкових органів у системі фінансового контролю є контроль митної вартості.

З огляду на економічну природу мита, для встановлення його ставок необхідний аналіз і моніторинг рівня світових цін та цін вітчизняних виробників на конкретних товарних ринках. Цінова інформація (інформація про всі вартісні характеристики елементів митної вартості) повинна бути підставою прийняття рішення про заявлену митну вартість.

Фінансово-господарський контроль діяльності платників митних платежів, податків і зборів, що здійснюється митними та податковими органами відповідно, також формує відомості для контролю митної вартості, виявляє підстави для донарахування несплачених сум митних пла-

тежів, податків та зборів, виконуючи безпосередньо функцію фінансово-бюджетного контролю. Більш того, контроль фінансово-господарської діяльності, що здійснюється двома відомствами, дозволяє формувати банки відомостей про господарюючих суб'єктів. Таким чином, можлива диференціація учасників та виділення сумлінних платників. В сукупності з аналізом ситуації в конкретній галузі національної економіки на даний момент часу, а також становищем на конкретному товарному ринку та низкою інших факторів можливе встановлення преференційного режиму оподаткування для певних груп платників податків у вигляді надання можливості зміни термінів сплати, участі в ряді урядових програм підтримки тощо. Тобто, виконуючи функції фінансового контролю, митні і податкові органи будуть здійснювати регулювання економічних процесів – у цьому полягає суть поняття «правопорядок» [4, с. 58-59].

Шляхом здійснення описаної схеми фінансового контролю можливе ефективне здійснення ще однієї частини фінансово-бюджетного контролю – контролю за витрачанням бюджетних коштів. Така схема фінансового контролю дозволить здійснювати фінансування за детально розробленими програмами, більш того, результати реалізації програм будуть представлені реальними характеристиками – вартісними, часовими.

Отже, місце митних і податкових органів в системі фінансового контролю полягає в тому, що дані відомства на сьогодні, головним чином, визначають ступінь здійснення фінансового контролю. Даний факт актуалізує необхідність об'єднання функцій, що здійснюються митними та податковими органами в рамках фінансового контролю, для ефективного проведення останнього. Ключовим елементом системи фінансового контролю, при якому координація дій митних і податкових органів повинна бути найвищою, є контроль митної вартості.

У зв'язку з тим, що для податкових органів проблема контролю полягає, головним чином, в контролі трансфертних цін, можна навести загальний вигляд моделі фінансового контролю з точки зору управління оподаткуванням та ціноутворенням (рис. 2, рис. 3).

На сучасному етапі до складу податкового контролю контроль митної вартості в якості елемента не входить, але виходячи з наведеного аналізу системи фінансового контролю, віднесення даного контролю до складу податкового контролю є доцільним. Податковий контроль – це система заходів щодо перевірки законності, доцільності та ефективності дій з формування грошових фондів держави на всіх рівнях управління і влади в частині податкових доходів; виявлення резе-

рвів збільшення податкових надходжень до бюджету та поліпшення податкової дисципліни: сукупність прийомів і способів, що використовуються органами влади та управління, які забезпечують дотримання податкового законодавства, правильність обчислення, повноту і своєчасність внесення податків до бюджету.

Рис. 2. Місце контролю митної вартості в процесі управління оподаткуванням

Правопорушення, які проявляються у вигляді заявлених неповних та/або недостовірних відомостей про митну вартість, як правило, мають комплексний характер і порушують багато питань як митного контролю (наприклад, пред'явлення підроблених контракту та рахунку-фактури з фальсифікованою контрактною (фактурною) вартістю – пов'язано з питаннями валютного контролю; а зазначення в них недостовірних найменувань та кодів товарів належить до сфери тарифного й нетарифного регулювання і т.д.), так і внутрішнього податкового контролю (уникнення внутрішнього оподаткування шляхом фальсифікації документів, необґрунтованого відшкодування ПДВ і т.д.). Дані обставини актуалізують проведення міжвідомчої взаємодії митних і податкових органів Участь податкових органів у контролі митної вартості при взаємодії з митними органами з метою запобігання втрат

національного доходу в міжнародних ділових операціях та угодах, пов'язаних з міжнародними діловими операціями, можна вважати інструментом підвищення ефективності діяльності з формування доходів державного бюджету, виявлення резервів збільшення податкових надходжень та поліпшення податкової дисципліни.

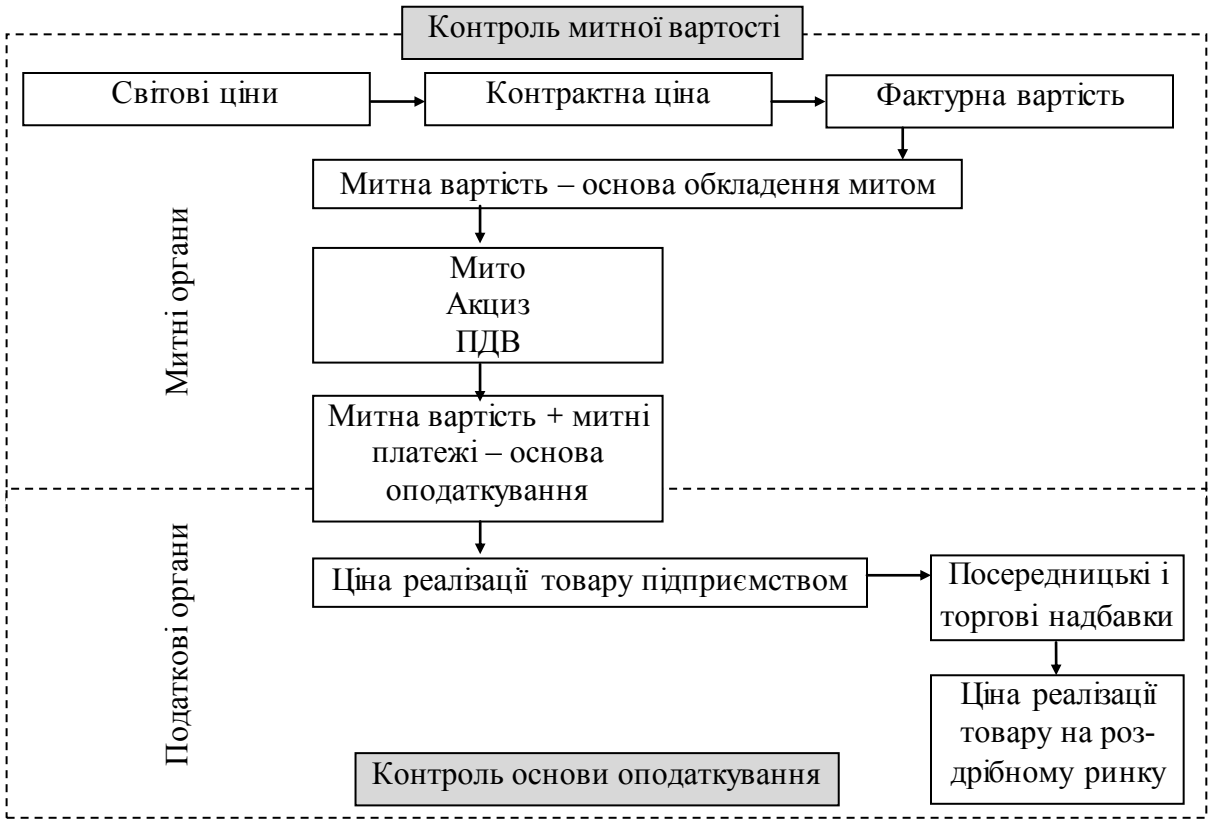

Рис. 3. Місце контролю митної вартості в процесі управління ціноутворенням

З точки зору організації і технологічного аспекту взаємодії, механізм взаємодії в загальному вигляді можна представити як діяльність відомств на етапах:

1) контроль попередньої згоди (спільно);

2) контроль митної вартості за операціями: визначення прийнятності ціни угоди в якості основи митної вартості;

3) моніторинг угод.

Моніторинг після випуску товарів податковим органам пропонується здійснювати на основі інформації, сформованої при здійсненні контролю митної вартості, з використанням додаткової інформації. Моніторинг угод пропонується здійснювати шляхом постійного спостереження за цінами, які застосовуються учасниками угод, їх оцінкою та прогнозами змін. При цьому моніторинг повинен виконувати

інформаційну, аналітичну, управлінську, контрольну функції. Серед принципів податкового моніторингу можна виділити: безперервність, своєчасність, комплексність.

За результатами моніторингу угод у разі встановлення відхилення ціни угоди від ринкової ціни повинна здійснюватися перевірка з питань трансфертного ціноутворення. Моніторинг угод передбачає заповнення учасником угоди форм звітності, яка повинна включати в себе: документацію, що підтверджує обґрунтованість застосування цін, включаючи: дані про взаємозв'язки сторін; опис підприємницької діяльності учасника угоди, галузі, в якій він здійснює свою діяльність, умов ринку; прогнози, стратегію бізнесу, методологію трансфертного ціноутворення (включаючи інформацію, що стосується чинників, які впливають на встановлення ціни); функціональний аналіз, аналіз ризиків, матеріальних та нематеріальних активів; висновок щодо застосування принципу «витягнутої руки» в міжнародних ділових операціях (відомості про сферу діяльності компанії, її обов'язки, ризики й активи, з метою визначення того, яким чином обов'язки, ризики та активи розподілені між компаніями, що беруть участь в операції); звіти за міжнародними стандартами, в тому числі фінансову звітність; метод, що застосовується для визначення ринкової ціни; джерело інформації, яке застосовується для визначення ринкової ціни; дані про міжнародні ділові операції з додаванням підтверджуючих документів по них, а також інформацію, необхідну для визначення диференціала; опис товарів (робіт, послуг), включаючи фізичні характеристики, якість та репутацію на ринку, країну походження і виробника, наявність товарного знака та іншу інформацію, пов'язану з якісними характеристиками товару (роботи, послуги); договірні умови; стратегію ведення ділових операцій; комісійну винагороду (маржу) торгового брокера (компенсацію за виконання торгово-посередницьких функцій); інші дані, які обґрунтовують правильність застосування ціни угоди та впливають на величину відхилення ціни угоди від ринкової ціни. За аналогією з податковим моніторингом, моніторинг угод повинен включати в себе чотири основні етапи: формування інформаційної бази; первинну обробку та аналіз інформації; формулювання гіпотези; обробку й затвердження гіпотези; формулювання висновків та тверджень (рис. 4).

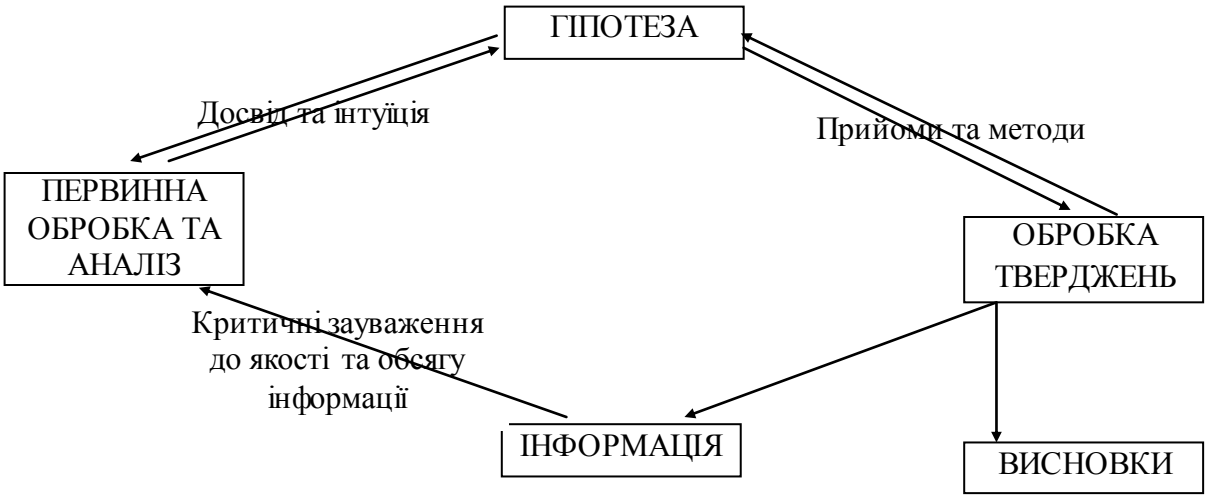

Рис. 4. Схема методологічного циклу моніторингу угод між взаємопов'язаними особами

При цьому предметом моніторингу слід вважати податкові ризики, а завданнями: виявлення платників податків, що входять до групи ризику; відстеження й систематизацію «прогалин» законодавства; аналіз ефективності податкової системи для виявлення тенденцій, причин, перспектив розвитку. Предмет податкового контролю – фінансово-господарська діяльність платників податків, завданням є забезпечення достовірності декларованих показників фінансово-господарської діяльності та, відповідно, податків – реальним показникам; своєчасне надходження податків у повному обсязі.

4) спільні перевірки митними та податковими органами в рамках пост-аудиту пропонується проводити при встановленні у процесі моніторингу факту відхилення ціни угоди від ринкової ціни.

Етапи механізму взаємодії митних і податкових органів при здійсненні контролю митної вартості за угодами наочно представлені на рис. 5.

Механізм характеризується наступними елементами: принципами, методом, технікою, процесом, інфраструктурою. Основу функціонування механізму взаємодії митних і податкових органів становить інформація, що отримується відомствами та використовується в подальшому при проведенні контролю.

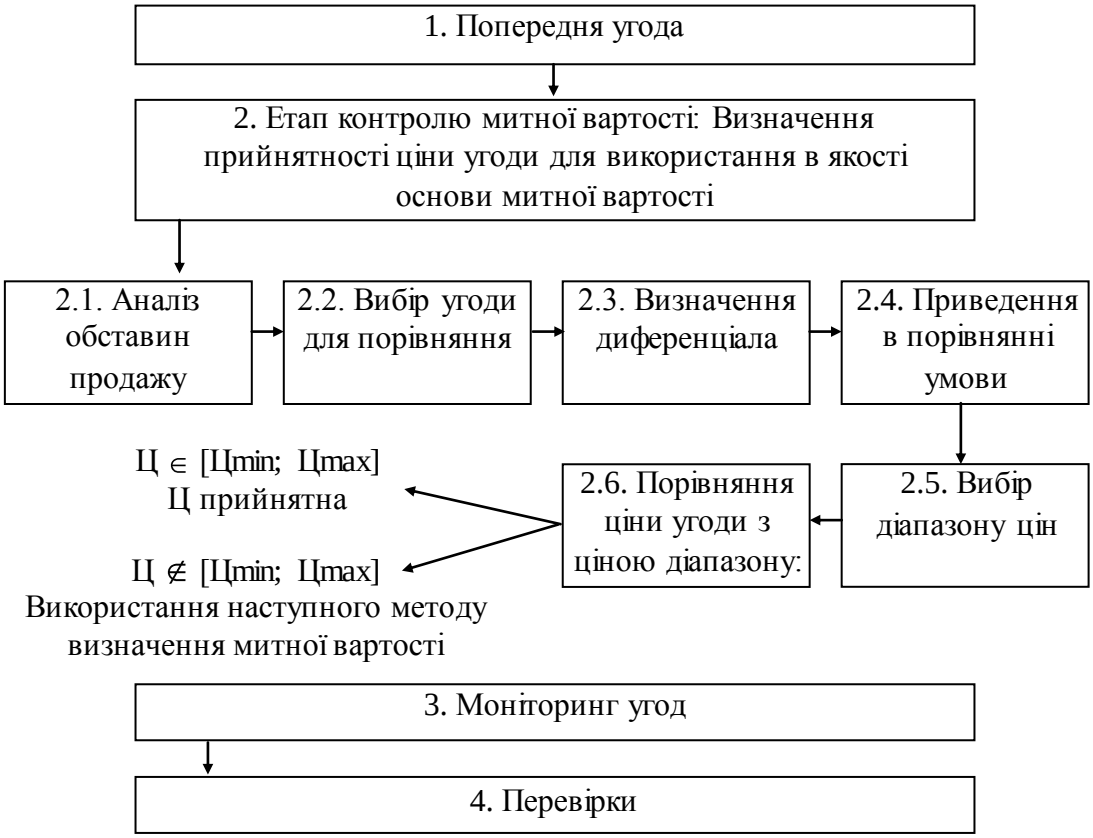

Рис. 5. Етапи контролю митної вартості за угодами

В основу механізму взаємодії митних і податкових органів при здійсненні контролю митної вартості покладені принципи здійснення митного контролю, закріплені в положеннях Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур від 18.05.1973 р. [6]. Це застосування сучасних методів роботи, зокрема методів аудиту, а також максимально практичне використання інформаційних технологій; співпраця, за необхідності, з іншими національними органами влади. Вдосконалення контролю у взаємодії відповідає другому принципу, а механізм взаємодії при здійсненні контролю, заснований на застосуванні інформаційних технологій та подальшого спільного аудиту, – першому принципу. Запозичені, загальні принципи взаємодії є наступними:

1. Принцип законності. Взаємодія відомств забезпечується правилами чинного законодавства, а саме – податкового та митного. У процесі координації своїх зусиль вони зобов'язані дотримуватися норм Конституції України, законів України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, відомчих нормативних актів, а також міжнародних договорів, ратифікованих Україною. Крім того, їх взаємодія спрямована на виявлення, усунення та попередження порушень чинного законодавства.

2. Принцип сприяння розвитку національної економіки та зовнішньої торгівлі. Здійснюючи свою компетенцію, і митні, й податкові органи покликані сприяти підтримці вітчизняного виробника та активізації міжнародних зв'язків. Слід зазначити, що фактично і ті, й інші покликані «…обслуговувати міжнародні економічні відносини, не обмежуючи надмірно свободу економічної діяльності господарюючих суб'єктів. Митні та податкові органи не повинні гальмувати процес зовнішньої торгівлі, а навпаки, сприяти йому, однак за умови, що самі суб'єкти будуть дотримуватися встановлених законом правил» [4, с. 69].

3. Принцип захисту прав суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та господарюючих суб'єктів на території України. Даний принцип є дуже важливим в діяльності органів публічної влади. Він бере свій початок з конституційного положення, яким закріплено пріоритет прав і свобод людини. Права і законні інтереси приватних суб'єктів не повинні бути ущемлені при здійсненні спільної діяльності податкових та митних органів України.

4. Принцип незалежності та непідконтрольності податкових і митних органів. Це означає, що, незважаючи на взаємозв'язок публічних суб'єктів між собою, вони не підкоряються один одному, не контролюють діяльність один одного, не звітують про свою діяльність один перед одним.

5. Принцип гласності. Взаємодія податкових та митних органів здійснюється на гласній основі, що проявляється у провадженні ними спільних заходів відкрито, з інформуванням про це суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та господарюючих суб'єктів на території України. Спільні нормативні акти ДПС України та ДМС України публікуються в офіційній пресі. Ці органи забезпечують надання зацікавленим особам загальнодоступної інформації, безкоштовно консультують з питань, що входять до їх компетенції. Слід акцентувати увагу на тому, що гласність не можна ототожнювати з можливістю безмежного надання інформації всім зацікавленим особам. Вона передбачає поширення відомостей у певних рамках.

6. Принцип взаємної довіри. Виділяючи даний принцип, можна передбачити цілком зрозумілий скептицизм, який полягає в тому, що довіра – швидше, моральна, ніж юридична категорія. Видається, що ніяка взаємодія не може бути ефективною без взаємної довіри.

Власні принципи взаємодії:

1. Єдність методології, підходів до оцінки ризиків, єдність інформаційних ресурсів.

2. Узгодженість норм права, що регулюють економічну діяльність та інструментів державного впливу на економічні процеси. Йдеться про приведення у відповідність положень фінансового, митного, податкового права, законодавства про торгівлю, ціноутворення, банківської діяльності та ін.

3. Єдність інформаційної системи і технології. Взаємодія митних і податкових органів має ґрунтуватися на використанні єдиної бази інформації та єдиної технології її обробки. Це необхідна умова результативності контролю митної вартості, а також інших заходів контролю, які здійснюються відомствами. При цьому інформаційний ресурс розглядається як частина загальної інфраструктури системи державного економічного регулювання, тобто при його розробці також повинні враховуватися та використовуватися відомості, що надходять від інших відомств.

Форми взаємодії митних і податкових органів можна визначити як здійснювані спільно або за взаємної участі окремих представників частини правотворчої, правозастосовчої, правоохоронної та організаційної діяльності щодо реалізації компетенції в сфері управління зовнішньоторговельною діяльністю та оподаткуванням або як спосіб здійснення ними спільних дій, спрямованих на підвищення ефективності управління сферою оподаткування і зовнішньої торгівлі. Форми взаємодії можуть бути як правовими, так і неправовими. У першому випадку для суб'єктів зовнішньої торгівлі та господарюючих суб'єктів на території України виникають наслідки, що носять юридичний характер. Вони знаходять своє вираження в актах нормотворчості і правозастосування. Найважливішою формою взаємодії органів публічної влади є видання спільних правових актів. Вони видаються в тих випадках, коли суб'єкти «прагнуть спільно врегулювати подібні питання, що відносяться до компетенції кожного з них, встановити єдині правила для підпорядкованих їм територіальних органів» [3, с. 274]. Ухвалення таких актів – не право, а обов'язок, спрямований на якісне виконання законів, відповідно до яких вони приймаються, та створення механізмів їх реалізації.

Неправові форми можуть носити такий характер, як: інформаційний (обмін інформацією за письмовими запитами; надання відомостей з питань, що цікавлять сторони з урахуванням принципу конфіденційності); організаційний (спільні наради, планування та проведення спільних заходів, спрямованих на вирішення завдань взаємодії сторін; проведення спільних експертиз та консультацій; створення спільних робочих

груп, проведення ними досліджень з питань, що належать до відання сторін; координація зусиль щодо виявлення, припинення та запобігання порушенням законодавства); методологічний (взаємодія з питань, віднесених до спільного відання та основних напрямів взаємодії сторін); освітній (консультування, проведення семінарів, у тому числі з учасниками зовнішньоекономічної діяльності, спрямованих на досягнення мети сприяння розвитку зовнішньої торгівлі; обмін досвідом з метою підвищення професіоналізму кадрів та вдосконалення юридичних процедур); матеріально-технічний (впровадження технологічних схем).

Ключовий етап контролю митної вартості – визначення прийнятності ціни угоди в якості основи митної вартості (рис. 6). Дана процедура повинна бути покладена в основу механізму взаємодії митних і податкових органів при здійсненні контролю митної вартості за угодами.

Рис. 6. Алгоритм визначення прийнятності ціни угоди для використання в якості основи митної вартості

Таким чином, в ході проведеного дослідження нами була побудована модель фінансового контролю з точки зору управління оподаткуванням, ціноутворенням, а також визначено місце податкового та митного відомств у моделі здійснення ними контролю митної вартості за угодами. Зроблено висновок про те, що контроль митної вартості за угодами підвищить ефективність фінансового контролю та системи регулювання зовнішньоторговельної діяльності. Нами також був встановлений механізм взаємодії відомств при здійсненні контролю митної вартості за угодами, включаючи етапи діяльності відомств, принципи та форми такої взаємодії. В статті механізм взаємодії відомств представлений, головним чином, на етапі визначення прийнятності ціни угоди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурцев В. В. Государственный финансовый контроль: методология и организация. М., 2000. 560 с.

2. Габрелян А. Ю. Проблемні питання використання коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва. *«Правові системи». Науково-практичний електронний журнал*, 2018. №№ 1/2. С. 124 – 137.

3. Дедяев В. М., Моравек Я. И. Взаимодействие таможенных органов с органами исполнительной власти. *Современная таможенная служба и таможенники: учебно-метод. пособие*. М., 2002. С. 272–280.

4. Деточка А. В. Совершенствование механизма взаимодействия таможенных и налоговых органов при контроле таможенной стоимости в Российской Федерации: дисс. ... канд. экон. наук: 08.00.05, 08.00.10. М., 2010. 160 с.

5. Кахович Ю. О. Оптимізація взаємодії митних та податкових органів України при здійсненні контролю митної вартості. *Ефективна економіка*, 2010. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=236 (дата звернення: 12.09.2020).

6. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур від 18.05.1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text (дата звернення: 12.09.2020).

7. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2012. № 44-45. № 46-47. № 48. Ст. 552

8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2011. № 13-14. № 15-16. № 17. Ст. 112

9. Сторожук О. В., Гребельник О. П. Оподаткування зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 554 с.

Царик Олег Олександрович,
студент групи ОМЛ-19-1
Науковий керівник:
Пашко Павло Володимирович,
професор кафедри митної справи,
ректор УДФСУ

РОЗВИТОК ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Анотація. *В статті досліджується поняття логістичної інфраструктури її елементи, ефективність, проблеми та стратегії розвитку.*

Ключові слова: *логістика, логістична інфраструктура, логістичний процес, логістична система, матеріальний потік.*

Постановка проблеми. Перехід в цифрову еру, де в основі бізнес-процесів знаходиться трансформація даних і застосування цифрових технологій для підвищення якості сервісів та продуктів, вже сьогодні порівнюють з винаходом парового двигуна і початком нового укладу в світовій економіці[6]. В найближчі п'ять-десять років, згідно прогнозам провідних науковців, обсяг даних в світі збільшиться в кілька разів і охопить понад 95% населення. Простіше кажучи, ми або вже підключені до єдиної глобальної мережі або зробимо це в найближчому майбутньому. Те ж саме стосується і всього, чим ми управляємо – від одного вагона або контейнера, і закінчуючи логістичними ланцюгами компаній цілих галузей. Проблема полягає в тому, що не в повному обсязі з'ясовано як використовувати цифрові технології в логістичній інфраструктурі і як перетворювати їх в джерело доданої вартості для бізнесу і чи потрібно це взагалі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані з відносинами, що складалися в процесі реалізації стратегій розвитку логістичної інфраструктури вивчали багато вчених, серед яких: М. М. Агарков, С. С. Алексєєв, Д. В. Боброва, М. М. Богуславський, М. І. Брагінський, С. М. Братусь, Є. В. Васьковський, В. В. Вітрянський, Д. М. Гєнкін, Є. Годем, В. С. Грязнова, О. В. Дзера, А. С. Довгерта, І. С. Зикіна, О. С. Іоффе. Дослідження в сфері розвитку логістичної інфраструктури і логістики в цілому займаються такі великі міжнародні компанії як Deloitte (Діджиталізація в транспортному бізнесі),

PWC (П'ять факторів, впливаючих на развиток транспортно-логістичної галузі), DHL (Logistics Trend Radar), та багато інших. Така велика кількість наукових праць і досліджень свідчить про інтерес як науковців, так і провідних міжнародних компаній до теми впровадження нових технологій в процес розвитку логістичної інфраструктури. Але багатьом управлінцям, які беспосередньо являються частиною міжнародної логістичної інфраструктури, не зовсім зрозуміло який саме продукт діджиталізації підходить конкретно для їх підприємства і чи потрібно взагалі розвиватися, якщо і так все працює.

Формулювання цілей статті. Метою представленої статті є дослідження проблематики розвитку логістичної інфраструктури в Україні та вплив на розвиток логістики в цілому.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах розвитку економічних відносин для підприємств у напрямі підвищення власної конкурентноспроможності одне із основних місць відводиться логістичній інфраструктурі. Логістична інфраструктура є ключовим необхідним елементом при короткостроковому та довгостроковому стратегічному плануванні відповідно європейським та світовим тенденціям.

Під логістичною інфраструктурою розуміють комплекс установ, підприємств логістичної системи, а також сукупність споруд, будівель, систем і служб, що виконують певні функції у розвитку та відтворенні логістичних процесів. Поняття логістичної інфраструктури тісно пов’язано з можливістю реалізації логістичної діяльності підприємства [2]. Таким чином, при дослідженні логістичної інфраструктури необхідно звертати увагу на те, що логістична інфраструктура передбачає наявність певної сукупності матеріально-технічних засобів, в якій їх склад може змінюватись, що в результаті дає змогу покращувати умови діяльності підприємства. Однією із таких умов є цифрова трансформація. Цифрова трансформація - це впровадження сучасних технологій у бізнес-процеси підприємства. Цей підхід передбачає не лише встановлення сучасного обладнання або програмного забезпечення, але і фундаментальні зміни в підходах до управління, корпоративної культури, зовнішніх комунікаціях. Як наслідок підвищуються продуктивність кожного співробітника і рівень задоволеності клієнтів, а компанія здобуває репутацію прогресивної і сучасної організації [7].

Шлях цифрової трансформації сповнений протиріч і не буде простим, як для держави і митних органів, так і для бізнесу, що використовує логістичну інфраструктура, або є її частиною. Для ілюстрації

звузимо це широке поняття до одного з базових бізнес-процесів: електронного документообігу (ЕДО).

Базовий цифровий парадокс пов'язаний з нашим світоглядом. Не дивлячись на настання епохи технологій, завдання забезпечення достовірності, збереження і оборотності юридично значущих документів належним чином не вирішена. Як в Україні, так і глобально. Людство користується GPS, запускає дронів, повертає ракети з космосу. Але при цьому ми все ще здійснюємо ділової документообіг «по-старому»: на підставі довіри до звичайного паперу.

Другий парадокс - регуляторний. Не рідко бізнес турбує питання, чи буде законним підписати договір або оформити первинний документ в електронному вигляді. Хоча нормативна база для міграції документів в цифровому вигляді існує ще з 2003 року, коли були прийняті закони про ЕДО та ЕЦП.

Як правило, фактичні суспільні відносини і потреби бізнесу виникають раніше, ніж закони. Ті ж дрони або сігвеї з гіроскутерамі стали буденністю, але правила руху для них ще тільки створюються. У випадку з ЕДО склалася зворотна ситуація, коли закон суттєво випередив бізнес-потребу, яка все ще перебуває на стадії формування.

Попит на «цифру» в логістичній інфраструктурі і в Україні вцілому відкладений настільки, що при наявності нормативних документів вона до сих пір не працює належним чином.

Для того, щоб визначити рівень впровадження цифрових технологій у логістичній галузі, виявити перешкоди, які стоять на шляху їх широкого поширення, а також оцінити найближчі перспективи застосування електронного документообігу, веб-платформ, штучного інтелекту і т.д. в сфері транспорту та логістичної інфраструктури пропоную вам ознайомитись з результатами досліджень, що проводили Центр транспортних стратегій спільно з компанією Deloitte опитуваними стали портові з / д оператори, вантажовідправники експедиторські, агентські та складські компанії, що працюють в B2B сегменті. Охоплені даними опитуванням компанії сумарно контролюють понад 90% вантажопотоку України.

Опитування показали, що самі учасники ринку оцінюють рівень діджеталізація свого бізнесу на 3 по п'ятибальній шкалі. Цікаво, що найнижчі оцінки поставили представники з / д сектора. Більш ніж 40% опитаних компаній цієї галузі визнали, що використовують в роботі лише точкові рішення і програмне забезпечення для автоматизації окремих процесів. Ніхто з респондентів на поставив рівнем впровадження цифрових технологій в робочі процеси найвищий бал.

Звичайно, перед тим як в впроваджувати новітні технології в свій бізнес процес, потрібно розуміти, що саме ми хочемо від них отримати, і не секрет, що головним фактором, який мотивує підприємства міжнародної логістичної галузі впроваджувати сучасні технології, є оптимізація витрат і зниження ризиків неефективного або надмірного витрачання коштів. Наступними факторомиє підвищення якості і швидкості послуг, також немало важливим є такі аспекти як зменшення впливу людського фактора і можливість прийняття усвідомлених рішень.

Повернемось до опитувань і вони показують,що найпоширенішим діджитал-інструментом, який використовують в своєму бізнесі українські транспортні та логістичні компанії, виявився електронний документообіг(EDI) і система планування ресурсів підприємства(Enterprise resource planning, ERP). Їх використовують по 64% респондентів, але ж 36% ще досі не використовують. Далі з дуже великим відставанням розташувалися використання «інтернету речей» (IoT, наприклад, розумні датчики, сенсори і т. Д.) і чат-ботів - їх використовує п'ята частина опитаних. 7% покладаються на Big Data, по 4% відзначили важливість використання штучного інтелекту (AI) і роботизованих рішень (RPA). Ще 4% опитаних зізналися, що зараз не використовують жоден з перелічених рішень бо поки вони для них не актуальні (рис 1).

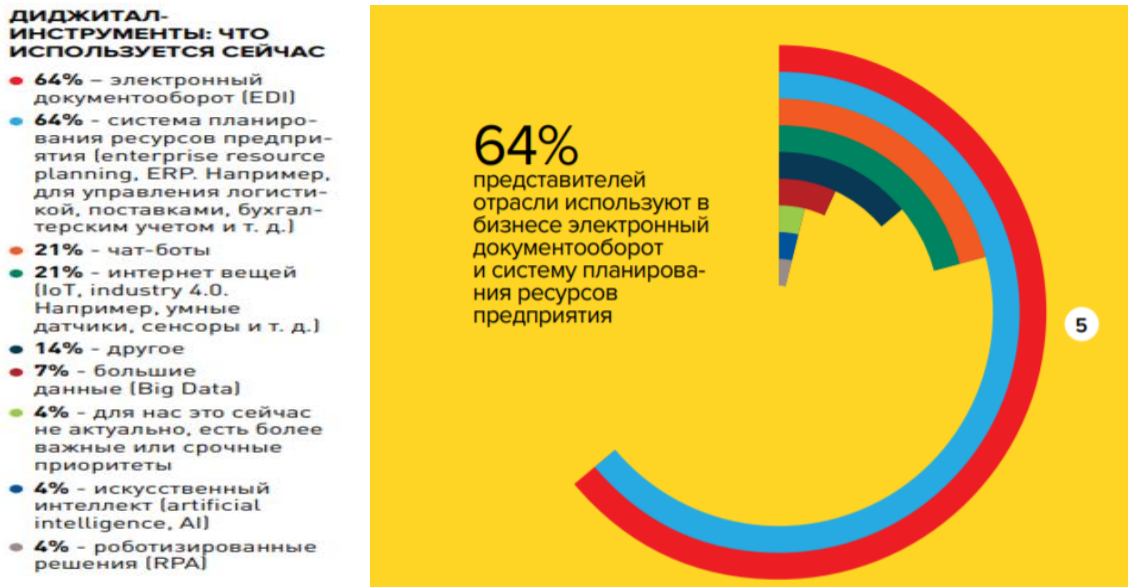

Рис. 1 Діджитал інструменти, які використовують в транспортно – логістичному бізнесі

Джерело: [6]

Звичайно, у бізнесів різних спрямувань виявилися дещо різні пріоритети. Так, всі без винятку представники складської сфери винесли в топ систему планування ресурсів. На другому і третьому місцях з показником в 67% виявилися чат-боти і електронний документооберт. Планування ресурсів вважають найважливішим і в портовій галузі (80%учасників дослідження), а ось вантажовідправники і представники з / д напрямки віддали перевагу електронного документообігу (також по 80% голосів).

Незважаючи на низький рівень цифровізації сьогодні, учасники опитування єдині в думці: приносити інновації в роботу необхідно найближчим часом, але не більше 4 % респондентів готові вкладати більше 10% свого річного доходу в діджиталізацію свого підприємства. Знайти конкретну відповідь «чому так», я не зміг, але учасникам логістичної інфраструктури, які не вкладають в новітні технології потрібно розуміти, що якщо не почати розвивати свій бізнес зараз, і йти нога в ногу з часом, в майбудньому це може погіршити позиції бізнесу, якщо це зробить конкурент.

Негативні аспекти та перепони впровадження новітніх технологій в логістичну інфраструктуру :

- складні бізнес-процеси компаній, які недозволяють впровадити стандартне рішення і вимагають великої частки кастомізації;
- наявність на ринку готового підходящого продукту для впровадження;
- застаріла законодавча база і стандарти (Наприклад, діючий Статут автомобільного транспорту УРСР 1969 року);
- висока вартість технологій;
- відсутність необхідних фахівців / досвіду налокальному ринку;
- застаріле обладнання / велика частка застарілих технологій;
- для впровадження технологій потрібні дорогі фахівці;
- тривалі терміни впровадження технологій;
- кібер беспека, хакерсво.

Позитивні аспекти впровадження новітніх технологій в процес розвитку логістичної інфраструктури:

- забезпечують прозоре прийняття адміністративних рішень і зниження корупційних ризиків(Наприклад, автоматизований розподіл вагонів УЗ);
- підвищують мобільність вантажу і пасажирів, отже ВВП і інвестиційну привабливість економіки країни.

- оптимізація витрат, зниження ризиків неефективного або надмірного витрачання коштів

- підвищення якості і швидкості надання послуг

- зменшення людського фактора в бізнес-процесах

Висновки. Зробивши аналіз перспектив розвитку логістичної інфраструктури, можна сказати, що практично всім підприємствам, не зважаючи на вид господарської діяльності, яку вони ведуть, створення та функціонування ефективної логістичної інфраструктури є актуальним, вона розглядається як цінний актив, від діяльності якого залежить успішність досягнення поставлених перед підприємством стратегічних цілей і тому розвивати її шляхом цифровізації в своєму бізнес процесі дуже важливо, адже наведені вище позитивні аспекти впровадження новітніх технологій, явно перекривають мінуси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Инфраструктура и логистика промышленных предприятий : учебное пособие / С. А. Слукина. - Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2019. - 34 с.

2. Крикавський Є.В. Логістика для економістів: Підручник. – Л.: Вид-во Над. ун-ту «Львівська політехніка», 2014. – 448 с.

3. Крикавський Є.В. Логістика в стратегії економічного розвитку // Тез. доп. ІІІ Міжнар. наук.-практ. конф. «Інноваційна модель та стратегія економічного розвитку». – Івано-Франківськ, 15–19 жовтня 2019 р. – 160 с.

4. Управління логістикою : розробка стратегій логістичних операцій: пер. з англ. ; за наук. ред. О. Є. Міхейцева. – Дніпропетровськ: Баланс Бізнес Букс, 2018. – 250 с.

5. Heskett J.L. Logistics: Essential to Strategy / Harvard Busin. Rev. – 2018. – November-December.

6. Діджиталізація в транспортному бізнесі - Deloitte 2019

7. Як цифрова трансформація допоможе розвитку вашої організації [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.terrasoft.ua/page/digital-transformation

Шевченко Діана Сергіївна,
студентка групи ОМЛ-19-1
Науковий керівник:
Сушкова Олена Євгеніївна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри митної справи

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ БРОКЕРІВ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. В сучасних умовах Євроінтеграція України вимагає максимального спрощення митних формальностей, вдосконалення діяльності фіскальних органів та діяльності митно-брокерських організацій, як важливої ланки у процесі здійснення митних формальностей. В умовах активної інтеграції України в світову економіку, митні брокери привертають до себе все зростаючу увагу підприємств, які беруть участь у зовнішньоекономічній діяльності.

Інститут митного брокера поширений по всьому світу, і кожна держава має свій унікальний досвід функціонування даної системи. Митна брокерська діяльність в сучасних умовах впроваджується під адміністративним тиском з боку Фіскальних органів та органів Прикордонної служби України. Узагальнення міжнародного досвіду регулювання митної брокерської діяльності може стати передумовою удосконалення механізму регулювання митної брокерської діяльності.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Дослідження інституту митних брокерів є одним із важливих завдань, що стоять перед сучасною економічною наукою в сфері зовнішньоекономічної діяльності. Проблемам митного посередництва присвячено наукові роботи таких авторів: Квеліашвілі Г. М. [2], Світлак І.І.[5], Коробкова О.М., Даньков І.І. та інші. Однак, зважаючи на динамічність митного законодавства, наукові дослідження у цьому напрямку ще тривалий час залишатимуться актуальними та затребуваними. Відсутність комплексного дослідження особливостей діяльності митних брокерів, їх взаємодії з учасниками зовнішньоекономічної діяльності також підтверджує актуальність обраної теми.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – визначити особливості зарубіжного досвіду діяльності інституту митних брокерів та можливості його імплементації в Україні.

Виклад основного матеріалу. Митні брокери відіграють важливу роль у здійсненні імпортно-експортних операцій, вони є повноцінними учасниками зовнішньоекономічної діяльності. Завдання митного брокера полягає в тому, щоб за дорученням вантажовласника професійно здійснити усі митні формальності. При цьому він несе повну відповідальність за достовірність поданих ним відомостей. Присутність бездоганно спрямованої ліцензованої посередницької компанії не тільки сприяє активізації зовнішньоекономічної роботи, але і істотно полегшує стан її суб'єктів, проте і призначається важливою обставиною введення в практику сучасних конфігурацій митного оформлення та контролю товарів і транспортних засобів, збільшує зобов'язання з митних платежів в загальнодержавний бюджет.

Митний брокер входить до складу об'єктів митної інфраструктури, так як є безпосереднім учасником ЗЕД. Цей склад митної інфраструктури представлений державними об'єктами, що входять до складу митних органів, і комерційними об'єктами, які будуються і експлуатуються організаціями, взаємодіючими в сфері митних послуг. Отже, необхідність в об'єктах митної інфраструктури, як у державному, так і в комерційному секторі залежить від попиту на митні послуги. Отже, митна інфраструктура на даному етапі являє собою багатогалузеву соціально-економічну систему, яка вирішує безліч важливих завдань, що безпосередньо пов'язані, як із забезпеченням стратегічних інтересів прикордонних регіонів, так і держави в цілому.

Традиційно до митних брокерів звертаються іноземні фізичні особи, а також малі підприємства – ті, яким невигідно мати в штаті фахівця з митного оформлення внаслідок рідкісних операцій. Великі і середні учасники зовнішньоекономічної діяльності, як правило, приймають в штат співробітника, який займається митним оформленням. Це обумовлено однотипністю оформлень, рівномірністю в розподілі роботи та, що особливо привабливо, відносною дешевизною.

Розглянемо досвід однієї з провідних митних служб в світі, а саме служби прикордонного та митного контролю США (U.S. Customs and Border Protection). Перш за все, треба сказати, що США є лідерами в питаннях цифровізації. Вся система управління оформлення товарів побудована на принципах створення повного електронного образу товарної партії [4]. Всі дані при транспортуванні мають відображення в

інформаційній системі. Створенню такого інформаційного образу товарів сприяють підвищенню ефективності діяльності митних брокерів на території США. На офіційному сайті державного митного департаменту США учасник ЗЕД перебуваючи, в тому чи іншому порту може знайти і вибрати з переліку включених до реєстру митних представників компанію для подальшої співпраці. Статус митних представників визначено «Законом про тарифи 1930 року», де зазначено, що вони уповноважені здійснювати митні операції від імені інших осіб. На даний момент в США функціонує понад 14 000 активних митних представників [4].

В Європейському Союзі, в свою чергу, існують різні концепції щодо регулювання діяльності митних брокерів, проте загалом їх методи можна поділити на 2 групи. До першої групи відносяться держави, у яких доступ до брокерської діяльності є добре захищеним і визначається, що особа-представник митного брокера має відповідати особливим вимогам (Греція, Іспанія, Італія та Португалія). Друга група характеризується менш прискіпливими вимогами до митних брокерів, відносини між митними брокерами і суб'єктами ЗЕД являються істотно нерегульованими. Навіть без оцінки професійної компетентності з боку митних органів, особа може практикувати цю діяльність. В ЄС принципово відсутнє обмеження на мінімальний розмір гарантій, які митне агентство має пред'явити митному органу для отримання права надавати гарантії сплати митних платежів. В умовах жорсткої конкуренції на ринку послуг митних агентств розмір гарантій, які митне агентство повинно надати митній адміністрації, формується на національному або регіональному ринку автоматично.

Розглядаючи Європейський досвід інституту митного представника, представляє інтерес звернути увагу на значимість професійної посередницької діяльності на прикладі провідних країн ЄС, а саме: Італії. Під час здачі екзамену на звання митного брокера в Італії представник володіє питаннями по митному, податковому, товарному, валютному законодавству. Декларування товарів потребує не тільки знань по митній справі, а ще й по іншому законодавству. Тому введення питань по податковому, валютному законодавству під час здачі екзамену піднесе рівень знань агентів із митного оформлення і збільшить якість наданих ними послуг.

Цікавим є також досвід Бельгії: митний брокер, який був засуджений за порушення митно-податкового законодавства, за корупцію,

крадіжки, не має права займатися митно-брокерською діяльністю. Такий аспект призведе до більш серйозного дотримання митного та податкового законодавства.

У Франції для отримання дозволу на провадження митно-брокерської діяльності особа демонструє свої знання і до уваги береться досвід роботи. Надавати пільги для отримання кваліфікаційного посвідчення особам із значним досвідом роботи; підвищення рівня і якості роботи інституту митних брокерів.

Висновки. Дослідження зарубіжного досвіду діяльності митних брокерів показало, для України ватро почерпнути наступні аспекти. По-перше, як показує досвід Бельгії, якщо митний брокер був засуджений за порушення податкового законодавства, за корупцію, за крадіжки, то він втрачає право займатися митно-брокерською діяльністю. Для вітчизняних митних брокерів таке нововведення стимулювало б більш серйозніше дотримання законодавства. По-друге, актуальним є функція митних брокерів в Італії, які займаються консультуванням не тільки митного законодавства, а і податкового. Для України, у зв’язку із тісною співпрацею Державної митної служби з Державною податковою службою, таке введення призвело б до розширення функцій митних брокерів та спричинило поштовх для розвитку податкових консультантів. По-третє, вивчення французького досвіду показує, що варто надавати пільги для отримання кваліфікаційного посвідчення особам із значним досвідом роботи; підвищення рівня і якості роботи інституту митних брокерів. Система митних брокерів України може почерпнути для себе механізм сприяння створенню комп'ютерного образу товарів, яке забезпечують митні брокери США.

Підводячи підсумки вищесказаного можна зробити висновок, що Україні, безумовно, є що почерпнути з досвіду зарубіжних країн. Удосконалення діяльності митних брокерів – необхідний крок до подальшої інтеграції нашої країни до розвитку зовнішньоекономічних зв’язків, а також до значного спрощення взаємодії митних органів і учасників зовнішньоекономічних відносин, зниження рівня порушень у митній справі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання фінансового права: матеріали А43 Міжвузівської науково-практичної студентської інтернет-конференції, м. Ірпінь, 27 лютого 2019 року. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. 301 с.

2. Квеліашвілі Г. М. Послуги в митній сфері як інструмент державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. URL: http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012-01(7)/12kgmrzd.pdf (дата звернення 02.10.2020).

3. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495 -VI // Відомості Верховної Ради України. 2012.

4. Офіційний сайт митного відділу Департаменту безпеки США. URL: cbp.gov/border-security (дата звернення 02.10.2020).

5. Світлак І.І. Організаційно -правові засади провадження посередницької діяльності митного брокера та митного перевізника в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь: Національна академія держ. податкової служби України, 2016. 210 с.

Шемякін Владислав Володимирович,
студент групи МММз-19-1
Науковий керівник:
Гребельник Олександр Петрович,
д.е.н., професор, завідувач кафедри митної справи

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО КОНТРОЛЮ

Неоднозначність економічної кон'юнктури сьогодення, що проявляється у волатильності ринкових відносин, економічних дисбалансах та екстерналіях глобалізаційних тенденцій, підвищує вимоги до розроблення та реалізації державної політики, спрямованої на захист національних інтересів.

Обраний державою євроінтеграційний вектор розвитку передбачає врахування загроз транспарентності вітчизняних ринків в аспекті негативного значення зовнішньоторговельного балансу, зниження експортного потенціалу, домінування процесу імпортозаміщення та послаблення конкурентних позицій вітчизняного товаровиробника [1, с. 43].

Саме у зв'язку з цим актуалізується питання дослідження системи регулювання митних відносин крізь призму ідентифікації сучасного інструментарію забезпечення митної безпеки, де одним із ключових механізмів постає митний контроль.

Згідно Митного кодексу України, зокрема п. 24 ст. 4. митний контроль трактується як сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм МКУ, законів та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку [2].

Серед основних принципів, що зазначаються у положеннях Митного кодексу України, щодо здійснення митного контролю варто виокремити наступні:

– митний контроль здійснюється виключно митними органами;

– митний контроль передбачає виконання митними органами мінімуму митних формальностей;

– митному контролю підлягають усі товари, транспортні засоби комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України;

– митний контроль товарів, транспортних засобів у пунктах пропуску через державний кордон України здійснюється відповідно

до типових технологічних схем митного контролю, що затверджуються Кабінетом Міністрів України;

– з метою підвищення ефективності митного контролю митні органи взаємодіють з учасниками зовнішньоекономічної діяльності, АЕО, іншими особами, діяльність яких пов'язана із здійсненням зовнішньої торгівлі, та з їх професійними об'єднаннями (асоціаціями) тощо.

Водночас твердження, що зазначені у основному митному Законі не повною мірою враховують низку особливостей, серед яких двоєдина природа митного контролю як різновиду контролю держави, правової форми її діяльності, що виявляється в процесі його структурно-функціонального аналізу в рамках етапізації, організації і здійснення. А саме визначення митного контролю наведено у вузькому розумінні, якому не повністю відповідають певні форми, принципи, методи та мета його здійснення у зовнішньоекономічній діяльності.

Так, визначення досліджуваної дефініції більш деталізується у Митному кодексі Європейського Союзу. Зокрема митний контроль інтерпретується «як певні дії митних органів з метою забезпечення правильного застосування митного та іншого законодавства, що регулює ввезення, вивезення, транзит, передачу, зберігання і кінцеве використання товарів, що переміщуються між митною територією Співтовариства та іншими територіями, та наявність і пересування в межах митної території товарів, що не походять з Співтовариства, та товарів, поміщених під режим випуску для внутрішнього споживання» [3, с.252].

На думку вітчизняних науковців Білухи М., Микитенко В., митний контроль варто позиціонувати «як функцію управління митними операціями підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність з метою забезпечення дотримання вимог нормативно-правових актів з питань державної митної справи та міжнародних договорів України» [4, с. 16], з чим ми здебільшого погоджуємося.

Конкретизації потребує і мета митного контролю. Так, окремі науковці наполягають, що основною метою митного контролю є перевірка й виявлення за допомогою різних форм митного контролю відповідності проведених митних операцій і дій митному законодавству, дотримання фізичними та юридичними особами, які беруть участь у митній діяльності, встановлених митних правил і процедур, тобто порядку переміщення через митний кордон товарів та інших предметів [5, с. 16].

Інші, уникають конкретизації та зводять основну мету митного контролю до елементарного «забезпечення додержання суб'єктами підприємницької діяльності, фізичними та юридичними особами, а також

громадянами норм митного законодавства України та міжнародних договорів» [6, с. 4], що на нашу думку занадто узагальнює його призначення.

На нашу думку, у даному контексті варто розмежовувати стратегічну та тактичну мету митного контролю, що є однаково важливими та взаємопов'язаними речами. Зокрема до стратегічної мети можна віднести дотримання норм митного та міжнародного законодавства та унеможливлення здійснення правопорушень під час перетину митного кордону суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Водночас, досягнення останньої можливе через реалізацію тактичних цілей, до яких варто віднести:

– перевірку відповідності дій з переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон встановленому порядку за допомогою різних форм і методів;

– вжиття заходів щодо попередження митних правопорушень в рамках застосування тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД),

– організацію та забезпечення діяльності митної служби, проведення спільних перевірок й інших контрольних заходів, що здійснюються митними органами в межах своєї компетенції тощо.

Тобто в загальному можна віднайти загальну комбінацію, де головні ознаки митного контролю зумовлюють множинність його цілей. Цілі, у свою чергу, розкривають його головні сутнісні характеристики з точки зору кінцевого результату впливу на митні правовідносини. У такому випадку метою митного контролю є перевірка дотримання митного законодавства, яким установлено правила переміщення через митний кордон товарів, предметів, транспортних засобів, а також надання суб'єктам переміщення управлінських послуг, пов'язаних із виконанням митних процедур.

Наведений перелік принципів митного контролю, що визначені законодавством також не є вичерпним, та й не може бути такими. Так, на думку Білухи М. та Микитенко В., «органи митного контролю, крім зазначених принципів, у своїй діяльності використовують також інші засади, в тому числі: плановість, звітність, самостійність і незалежність у реалізації поставлених завдань, результативність, відповідальність, професіоналізм і компетентність, чіткість і логічність пропонованих контролерами вимог, непідкупність суб'єктів контролю; обґрунтованість і доказовість інформації, наведеної в актах перевірок; політична нейтральність; недопущення конфлікту інтересів; сумлінне виконання посадових обов'язків тощо» [5, с. 18].

У зв'язку з цим основні принципи митного контролю варто доповнити. Водночас, на нашу думку, законодавчого закріплення принципи об'єктивності, що полягає в покладанні завдання здійснювати контроль за переміщенням товарів, предметів і транспортних засобів на осіб, не заінтересованих у результаті контролю, а також у необхідності одержання повної, об'єктивної інформації (відомостей), на підставі якої посадовець митного органу приймає рішення щодо пропуску товарів через митний кордон держави, що підвищить ефективність реалізації митного контролю.

Підсумовуючи варто зазначити, що митний контроль виконує особливу роль, яка полягає не лише у фіксації правопорушень у сфері митного законодавства, але й попередженні появи негативних факторів у майбутньому. Адже інформація, що отримана внаслідок здійснення митного контролю, повинна становити основу для оптимізації митної політики держави. Водночас ефективність його здійснення залежить від низки фактів, де одним із ключових є чіткість, відповідність та повнота нормативно-правової бази, щодо його регламентації. Тому нагальним питанням залишається приведення чинного законодавства у відповідність до потреб та динаміки внутрішньої та зовнішньої кон'юнктури, щодо вирішення актуальних проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шевчук С. В. Аналіз теоретико-методологічних підходів визначення поняття «митні інтереси». Економіка та держава. 2018. № 10. С. 42–48.

2. Митний кодекс України від 03.12.2017 № 4495-17. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17 (дата звернення: 23.09.2020).

3. Деркач Л. П. Українська митниця: вчора, сьогодні, завтра. Київ. Державна фіскальна служба України. 2015. 542 с.

4. Білуха М., Микитенко В. Теоретико-методичні аспекти митного контролю. Науково-практичний журнал Бухгалтерський облік і аудит. 2013. №9. С. 16–22.

5. Прокопенко В.В. Методы таможенного контроля // Мит. справа. – 2000. – №6. – С.15-19.

6. Коросташова І.М. Митний контроль в системі державного контролю як одна із складових митної справи в Україні. Мит. справа. 2000. №4. С. 3–6.

Кафедра податкової політики

Антощук Олександр Олександрович,
студент групи ФМФА-19-1
Науковий керівник:
Швабій Костянтин Іванович,
д.е.н., професор кафедри податкової політики

ЗАСТОСУВАННЯ НЕПРЯМИХ МЕТОДІВ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ПОДАТКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Постановка проблеми. Функціонування країни неможливо без чітко налагодженої системи формування дохідної частини бюджету за рахунок податків, зборів та інших фіскальних платежів. Значимою проблемою є відсутність чітких засобів контролю за дотриманням податкового законодавства та дисципліни, що призводить до постійного зростання обсягів тіньового сектору економіки та ухиляння від сплати податків суб'єктами підприємницької діяльності.

Характерною рисою сучасності є схильність до неправомірних вчинків у всіх сферах суспільного життя, в т.ч. і в економічному. До неї спонукають багато чинників, не останнє місце серед них займають з одного боку невдоволення значними податковими вилученнями з доходів, а з другого – суб'єктивне небажання нових власників віддавати частину доходу на користь суспільства. Як перший, так і другий із названих чинників мотивують до приховування доходів. Дію першого з них здатні мінімізувати реформи в податковій системі, а другого – виважене поєднання різноманітних методів контролю господарської діяльності платника податків.

У Податковому кодексі України [1], на жаль, чітко не визначені методи та інструментарій здійснення податкового контролю. У зв'язку із постійною трансформацією вітчизняного податкового законодавства, система методів податкового контролю вимагає комплексного наукового обґрунтування, адже ефективність контролю безпосередньо залежить від правильності вибору методів його проведення.

Для виконання своїх основних функцій органами ДПС України, щоб забезпечити своєчасність, достовірність, повноту нарахування та

сплати податків, зборів, платежів, на перший план виходить аналітична складова та потреба у застосуванні непрямих методів податкового контролю.

Від застосування непрямих методів відмовилися у 2005 році, коли законодавчою базою для застосування непрямих методів був Закон України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» [2], на виконання вимог якого Кабінетом Міністрів України було затверджено «Методику визначення сум податкових зобов'язань за непрямими методами» [3], а Державною податковою адміністрацією України – Методичні рекомендації визначення сум податкових зобов'язань за непрямими методами [4]. Цими нормативними актами було передбачено застосування таких непрямих методів, як метод економічного аналізу, метод розрахунку грошових надходжень, метод аналізу інформації про доходи та витрати платників податків. Пояснювалася відмова тим, що непрямі методи стали перетворюватися на каральний інструмент та важіль впливу на окремих платників податку.

Для застосування непрямих методів необхідно вирішити не тільки проблему ухилення від оподаткування та наповнення державного бюджету податковими надходженнями, а й головну проблему, яка полягає в низькому рівні податкової культури та довіри суспільства до контролюючих органів.

Багато учених присвячували свої праці розгляду теоретичних та практичних аспектів непрямих методів визначення податкових зобов’язань суб’єктів господарювання, а саме: О.Амоша, В.Андрущенко, О.Василик, Л.Воронова, А.Крисоватий, І.Лютий, С.Герасименко, А.Головач, А.Єріна, М.Житар, Д.Журавський, А.Кізим, М.Кучерявенко, В.Мельник, Ю.Мороз, В.Опарін, А.Соколовська, Л.Тарангул, В.Федосов, А.Чугаєва, К.Швабій тощо. Наукові здобутки зазначених учених мають важливе значення, однак, зміна економічного середовища, глобальних та локальних завдань економічного розвитку, окремих фіскальних механізмів за певних обставин та часу зумовлюють необхідність вдосконалення існуючих механізмів непрямих методів визначення податкових зобов’язань суб’єктів господарювання.

Оскільки використання непрямих методів є загальновідомою світовою практикою та їх прийняття може бути передумовою для зменшення тіньового сектору економіки й зростання надходжень до бюджету, то дослідження їх використання для визначення податкових

зобов'язань є дуже актуальним. Особливо враховуючи, що в рамках співпраці України з Міжнародним валютним фондом розглядається потенційна можливість застосування непрямих методів в оподаткуванні.

Разом з тим питання застосування непрямих методів визначення податкових зобов'язань суб'єктів господарювання викликає велику кількість дискусій, починаючи з їх удосконалення аж до повної відмови від них, що обумовлює актуальність і необхідність подальшого дослідження даних методів.

Мета статті. Метою статті є аналіз можливості та доцільності застосування непрямих методів визначення податкових зобов'язань суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу.

На підставі ретельного вивчення вітчизняних та зарубіжних публікацій податкового спрямування можливо констатувати, що сформувалось багато підходів для розкриття сутності та важливості непрямих методів визначення податкових зобов'язань суб'єктів господарювання.

На думку А. М. Путренко, „непрямі методи визначення сум податкових зобов'язань платника податків – це методи відстеження операцій господарської діяльності платника податків та діяльності фізичних осіб, які базуються на отриманні інформації з джерел, до яких не входять звіти, декларації та інші документи, які надає платник податків, з метою визначення вірогідного доходу і розміру податкових зобов'язань" [5, с. 8]

Сутність непрямого методу за О. М. Воронковою полягає в тому, що „для визначення об'єкта оподаткування співставляються витрати платника податків, пов'язаних з функціонуванням виробництва, та задекларовані доходи або прибутки" [6; 7, с. 69].

Методичні рекомендації визначення сум податкових зобов'язань за непрямими методами, представляють наступне визначення: „непрямі методи- це визначення сум податкових зобов'язань платників податків за оцінкою витрат платників податків, приросту його активів, кількості осіб, які перебувають з ним у відносинах найму, а також оцінкою інших елементів податкових баз, які приймаються для розрахунку податкового зобов'язання щодо конкретного податку, збору (обов'язкового платежу) відповідно до закону. При цьому оцінка елементів податкових баз здійснюється за допомогою інформації, одержаної з джерел інших, ніж звітність або первинні документи (термін

"первинні документи" визначено Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [4, п. 1.3]

Тобто, визначення податкових зобов'язань прямими методами може здійснюватись на підставі даних не тільки бухгалтерського обліку, а й даних технічної чи статистичної звітності.

Більш важливою є класифікація, хто є продуцентом інформації, необхідної для визначення податкових зобов'язань. Якщо при цьому використовується інформація платника податків (дані його технічної, виробничої чи статистичної звітності) – то мова повинна йти про застосування прямих методів. А от у випадках, коли для визначення об'єкта чи бази оподаткування використовується інформація не платника, а така, що отримана з інших джерел, методи визначення податкових зобов'язань слід розцінювати як непрямі. Наприклад, якщо кількість забруднюючих речовин (для цілей оподаткування екологічним податком) визначається на підставі даних (наприклад, експертних оцінок) екологічної інспекції.

Таким чином, під непрямими методами визначення податкових зобов'язань рекомендовано розуміти методи, що базуються на використанні інформації, що надається як платником податків так і іншими, відмінними від платника податків, суб'єктами інформаційних відносин. Сутність непрямих методів полягає у обробці саме такої сукупності формації з метою визначення податкових зобов'язань.

До непрямих методів податкового контролю відносять: метод економічного аналізу; метод розрахунків грошових надходжень; метод контролю доходів платника податків; розрахункові методи; отримання інформації про платників податків від третьої особи; методи розрахунку грошових надходжень; метод зворотного рахунку.

В таблиці 1 представлені непрямі методи, які можуть застосовуватись при визначенні об'єктів та бази оподаткування з більшості податків.

Відмова контролю за відповідністю витрат рівню задекларованих доходів фізичних осіб є необгрунтованним, так як знижує ефективність діяльності держави по реалізації фіскальної і розподільчої функції податків, важливого механізму протидії корупції і ухилення від сплати податків. Впровадження якісно нової системи контролю, повинна бути основана на основі комплексі методів, що дозволяють більш повно та точно визначати податки на доходи на основі видатків і узагальнених показниках діяльності суб'єктів господарювання.

Таблиця 1

Непрямі методи визначення податкових зобов'язань відповідно до окремих податків

Податок	Напрям застосування непрямих методів
Податок на прибуток	Оцінка доходу та витрат (як в цілому, так і в розрізі окремих елементів)
Податок на додану вартість	Вартість товарів (послуг) при їх оцінці за звичайними цінами
Акцизний податок	Обсяг виробництва окремих підакцизних товарів
Екологічний податок	Обсяги забруднюючих речовин, що віки дуються в повітря, скидаються у водні об'єкти та обсяг відходів, що розміщуються
За спеціальне використання води	Фактичний обсяг води, який використовують водокористувачі
За використання надр для видобування корисних копалин	Обсяг видобутої корисної копалини (мінеральної сировини)
За спеціальне використання лісових ресурсів	Обсяг заготовленої деревини
Єдиний податок	Обсяг отриманого доходу
Туристичний збір	Кількість осіб, яким надано послуги з тимчасового проживання

Складено автором на основі [6; 7; 8; 9]

Міжнародна економічна інтеграція передбачає реформування економічної системи, підвищення соціальних стандартів, закріплення вимог проведення державного контролю, а також адаптацію нормативно-правових норм здійснення політики держави в усіх без винятку сферах соціально-економічного устрою. Забезпечення виваженої фіскальної політики в умовах євроінтеграції, насамперед, передбачає уніфікацію чинного податкового законодавства, а також використання позитивного досвіду розвинених європейських держав для удосконалення організаційно-інституційної складової податкової політики держави.

Але, нажаль, більшість з них або ж зовсім не працює, або працює з постійними призупиненнями. Основною причиною – є відсутність в органах державної влади, зокрема ДПС України належного ІТ-обладнання, здатного адмініструвати ці Реєстри.

Основну інформацію про платника податків податкові органи отримують з внутрішніх (інформація, отримана ними самостійно) та зовнішніх (інформація, отримана від інших Міністерств чи Відомств, або на підставі угод про обмін інформацією) джерел. На підставі зібраних даних формуються інформаційні ресурси податкових органів про кожного платника податків, який перебуває на обліку в податковому органі (досьє платника податків).

Важливо звертати увагу при застосуванні непрямих методів на такі аспекти:

1) підприємства , що знаходяться в стадії санації та ліквідації;

2) суб'єкти господарювання, що здійснили великі порушення в податковому законодавстві;

3) підприємства, щодо яких є запити від правоохоронних органів;

4) суб'єкти господарювання які не подають податкову звітність до ДПСУ, або надають «нульові баланси»;

5) підприємства, які в своїй групі платників податків, показують великі суми відхилень від середнього рівня тощо.

Розглянувши закордонний досвід застосування податкових методів у регулюванні економіки, можна дійти висновку, що в реаліях української економіки цілком можливо застосувати непрямі методи визначення податкових зобов'язань.

Саме зараз, коли в Україні відбувається так багато реформ у різних галузях, є можливість наблизити вітчизняну податкову систему до світових стандартів і підвищити її ефективність. З метою підвищення ефективності непрямих податкових методів, які застосовуються в Україні, пропонуємо наступні заходи:

1. Підвищити якість податкових консультацій та зробити їх більш доступними для платників;

2. У рамках проведення податкового контролю більше уваги приділяти неплатникам податків, а не витрачати час на перевірки сумлінних платників, як це відбувається зараз.

3. Проводити вибіркові перевірки діяльності в ризикових групах платників в процесі реєстрації їх платниками ПДВ, що зменшить можливість ухилення від сплати податків.

4. Створити єдину базу платників податків, яка була б доступна іншим державним органам влади та організаціям, що дало б змогу формувати більш повну уяву щодо фінансової діяльності юридичних та фізичних осіб;

5. Створити комфортні умови платникові податку для виконання його податкового обов'язку: розрахунку податкових зобов'язань, подання податкової звітності.

6. Зменшити кількість звітних податкових періодів, що суттєво зменшить час, потрачений на адміністрування, що сприятиме сумлінному виконанню податкового обов'язку.

Застосування непрямих методів визначення податкових зобов'язань суб'єктів господарювання буде дієвим, коли податкові органи:

- налагодять дієву співпрацю з органами місцевої влади, Держкомстату, Держкомзему України та правоохоронними органами при забезпеченні обліку платників податків та об'єктів оподаткування;
- матимуть право отримувати від платників податків разом з деклараціями з податку на прибуток та ПДВ, інших податкових звітів бухгалтерську звітність і статистичні звіти, первинні бухгалтерські і податкові документи, що підтверджують факт проведення господарських операцій;
- в доповнення до оперативного обліку надходжень податків забезпечать можливість проведення щоквартальних звірок розрахунків з платниками податків;
- створять банк економічної інформації для аналізу фінансових і матеріальних потоків між суб'єктами господарської діяльності та аналізу відповідності між доходами та витратами суб'єктів оподаткування;
- раціонально поєднуватимуть різні форми проведення податкових перевірок та інші методи здійснення податкового контролю.

Висновки. Отже, підвищення ефективності системи адміністрування податків не можливе без непрямих методів визначення податкових зобов'язань. Сьогодні непрямі методи не мають законодавчого підґрунтя, але використовуються контролюючими органами в випадках, що прямо передбачені Податковим кодексом. Необхідно вдосконалити податкове законодавство, через уточнення термінології, розробку методичного забезпечення, інформаційну підтримку для ефективного використання непрямих методів.

В результаті аналізу літератури, обґрунтовано, що під непрямими методами визначення податкових зобов'язань рекомендовано розуміти методи, що базуються на використанні інформації, що надається як платником податків так і іншими, відмінними від платника податків, суб'єктами інформаційних відносин. Сутність непрямих методів полягає у обробці саме такої сукупності формації з метою визначення податкових зобов'язань. Доведено, що до непрямих методів податкового контролю відносяться: метод економічного аналізу; метод розрахунків грошових надходжень; метод контролю доходів платника податків; розрахункові методи; отримання інформації про платників податків від третьої особи; методи розрахунку грошових надходжень; метод зворотного рахунку.

Доведено, що непрямі методи визначення податкових зобов'язань можуть також використовуватись в процесі податкового планування, а також як інструмент боротьби з тіньовою економікою. Але потрібно роз'яснювати суспільству, відповідно до яких платників податків та за яких підстав, буде використовуватись цей інструмент податкового контролю. Щоб змінити ситуацію на краще в реформуванні податкового контролю, потрібно реалізувати ефективну антикорупційну політику та орієнтувати контролюючі органи на виконання сервісних функцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12. 2010 р. № 2755-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/ laws/ show/2755-17.

2. Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами. Закон України від 21.12.2000 р. № 2181-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2181-14.

3. Про затвердження Методики визначення сум податкових зобов'язань за непрямими методами. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.2002 р. № 697. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/697-2002-%D0%BF.

4. Методичні рекомендації визначення сум податкових зобов'язань за непрямими методами. Затверджено наказом Державної податкової

адміністрації України № 312 від 05.07.2002. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uazakon.com/documents/date_7d/pg_ihwcwd/index.htm.

5. Путренко А. М. Організаційно-правові засади застосування непрямих методів у визначенні податкових зобов'язань платників податків : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 / А. М. Путренко; Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2008. - 19 с.

6. Воронкова О.М. Проблеми та перспективи визначення податкових зобов’язань непрямими методами / О.М. Воронкова // Збірник наукових праць міжрегіонаьної фінансово-юридичної академії (економіка, право). – 2011. - № 1. –с. 45-51.

7. Воронкова О.М. Визначення податкових зобов’язань непрямими методами: проблеми та перспективи / О.М. Воронкова // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2009. – № 1. – с. 69-76.

8. Андрущенко В.Л. Морально-етичні імперативи податків та оподаткування (західна традиція): [монографія] / В.Л. Андрущенко, Т.В. Тучак. – К.: Алерта, 2013. – 310с.

9. Мельник В. М., Житар М. О. Роль, особливості та напрямки фінансової архітектури національної економіки. Бізнес Інформ. 2019. № 8. С. 175–181. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-8-175-181

Білецький Денис Іванович,
студент групи ФМФА-19-1
Науковий керівник:
Швабій Костянтин Іванович,
д.е.н., професор

РОЗРОБКА СУЧАСНИХ ІНСТРУМЕНТІВ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ РИЗИКАМИ (В ЦІЛОМУ; ЗА ВИДАМИ ПОДАТКІВ)

Постановка проблеми. Податки являються одним з найважливіших інструментів, що перерозподіляють фінансові ресурси між економічними агентами, вони в той же час являються носіями податкового ризику для цих же агентів. В сфері оподаткування інтереси держави та платників податків мають схильність перетинатися. Внаслідок чого неясність податкової політики, часті зміни в податковому законодавстві, тяжка для розуміння система оподаткування, а також несправедливий в багатьох випадках розподіл податкового навантаження викликають ризики несвоєчасного виконання бюджетних завдань податкових надходжень та збільшення спроб ухилень від сплати податків для держави, і ризики втрати як доходу, так й самої мотивації займатися підприємницькою діяльністю для платників податків.

Проведені діагностичні оцінки системи податкового адміністрування за останні роки з застосуванням різних інструментів управління податковими ризиками надали результат, що вказує на значне зростання розвитку в застосуванні сучасних методів адміністрування податків. Але при цьому ж визнали слабкий рівень розвитку особливо інструментів управління ризиками.

На сьогодніуправлінняподаткамивідбувається в умовах конфліктності, певної невизначеності, під дією дестабілізуючих факторів і внаслідок чого створених ними ризиків. Але ризик завжди будескладовою податкової діяльності, оскількивона є залежною від впливу великої кількості факторів та дій контрагентів, якідосить складно передбачити з усією точністю.

Тому ідентифікація податкових ризиків, зменшення їх кількості та їх аналіз є основним завданнями. А ключовим механізмом в цьому процесі повинна бути розробка сучасних інструментів управління податковими ризиками.

Мета статті.Метою статті є вивчення специфіки податкових ризиків, розгляд існуючих засадуправління податковими ризиками, а також створення практичних рекомендацій стосовно управління податковими ризиками.

Виклад основного матеріалу.Світова практика напрацювала значну кількість теоретичних і цілком практичних підходів, які виявляють та оцінюють податкові ризики. Сюди можна віднести насамперед наукові праці зарубіжних і вітчизняних науковців [1] разом з практичними розробками міжнародних груп аналітиків та експертів [2-4].

Досить нестабільні та відповідно несприятливі українські реалії, зумовлені постійними політичними, а також соціально-економічними змінамина фоні військового конфлікту, являютьсяфундаментом податкових ризиків ізбільшення їхніх кількості. Заразкількість ухилень від оподаткування,а також масштаби тіньової економіки загалом складають сильну загрозу фінансовій безпеці України.

Цевикликає потребу вбільш глибокому вивченні сутності податкових ризиків, їх ідентифікації, а також систематизації основ дієвого управління ними.

Відповіднодо п.14.1.221 Податкового кодексу України ризик – ймовірність недекларування (неповного декларування) платником податків податкових зобов'язань, невиконання платником податків іншого законодавства, контроль за яким покладено на контролюючі органи [5].

Податковий ризик виступає як об'єктивне, так в той час і як суб'єктивне явище. Як об'єктивне явище податковий ризикхарактеризується тим, що він існує в силу об'єктивних, відповідних економіці, повній відсутності інформації на час прийняття певного управлінського рішення. А суб'єктивність податкового ризику характеризується тим чином, що в економічних і податкових відносинах особисто беруть участь реальні люди із певним досвідом, психологією, поведінкою і т.п.

Тому об'єктивність та суб'єктивність податкових ризиків зумовлюють відповідні наслідки. Наслідки, що виникають внаслідок виникнення податкових ризиків можуть означати не тільки прямі фінансові втрати, а ще й непрямі фінансові втрати, наприклад, коли зривається податкова реформа, посилюється соціальна напруга і т.д.

Отже, можна визначити податковий ризик як можливу загрозу для суб'єкта податкових відносин, що виникає в умовах певної невизначеності, а також конфліктності процесу оподаткування і має властивість супроводжуватися небезпекою прямих та непрямих фінансових втрат чи невикористаних або втрачених можливостей.

Для більшого розуміння процесу управління податковими ризикамизвернемо увагу на працюО. Десятинюк, де вона детально досліджувала це питання.

Нею було вказано, що як система управління податковими ризиками має здатність передбачати здійснення багатьох процесів та дій, що являють собою елементи такої системи. До них відносяться:

- визначення ризику;
- аналіз, оцінка й опис ризику;
- методи мінімізації ризику;
- моніторинг заходів попередження та протидії ризикам [6, с.358].

На даний час в Україні майже відсутня система управління податковими ризиками. На рівні держави податкові ризики обробляються в процесі формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок відносно платників податків [7], а також в процесі забезпечення комплексного контролю податкових ризиків з ПДВ [8].

Досить помітно, що цього однозначномало для ефективного управління податковими ризиками на даному етапі.

Серед основних дієвих методів нейтралізації податкових ризиків можна виділититакі методи:

- уникнення, тобто ухилення від операції, що пов'язані з ризиком;
- передача ризику, тобто передача відповідальності в разі виникнення податкового ризику будь-якому іншому суб'єкту, за допомогою зміни умов проведення операції;
- попередження, тобто зниження ймовірності й обсягів можливих втрат, що пов'язаніз податковим ризиком;
- диверсифікація, тобто розподіл податкових ризиків за допомогою кількох напрямів діяльності;
- страхування податкових ризиків.

Висновок. Отже, управління податковими ризиками являється важливим елементом розвитку вітчизняної податкової системи. Тому його метою є мінімізація та протидія податковим ризикам в країні.

Також слід зазначити, що податкові ризики необхідно розглядати як наукове підґрунтя для розробки характерної бази, побудови моделей, а також систем забезпечення національної безпеки в сфері оподаткування.

Таким чином ефективне функціонування систем, методів і інструментів управління податковими ризиками є запорукою ефективного функціонування всієї системи адміністрування податків. Але на даний момент механізмів централізованого оцінювання результатів діяльності стосовно управління податковими ризиками в ДФСУ не передбачено.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Романенко В. В., Тонковид А.С. Система управління податковими ризиками та оцінювання якості державного податкового ризик-менеджменту // Збірник наукових праць НУДПСУ: Електронне фахове видання. – 2018. – № 1.

2. Колісніченко К. В. Світовий досвід адміністрування податкових ризиків та можливості його використання в Україні// Ефективна економіка (електронне фахове видання). 2013. №7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2173.

3. RevenueAdministration: Developing a Taxpayer Compliance-program. 2010, IMF Technicalnote. URL:https://www.imf.org/external/pubs/ft/tnm/2010/tnm1017.pdf

4. Compliancериskmanagementguidefortaxadministrations. 2010, EC FRMPG. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/common/publications/info_docs/taxation/risk_managt_guide_en.pdf

5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zakon.rada.gov.ua/go/2755-17

6. Десятнюк О. М. Управління податковими ризиками – нова парадигма розбудови податкової системи України / О. М. Десятнюк // Вісн. нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2007. – № 606. – С. 355–362.

7. Про затвердження Порядку формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок платників податків: Наказ Міністерства фінансів України 2.06.2015 р. № 524 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zakon.rada.gov.ua

8. Про забезпечення комплексного контролю податкових ризиків з ПДВ: Наказ ДФС України 28.07.2015 р. № 543 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zakon.rada.gov.ua.

Бричко Дмитрій Ігорович,
студент групи ФМФА-19-1
Науковий керівник:
Андрущенко Володимир Леонідович,
к.е.н., професор, викладач кафедри податкової політики

КАДРОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВНИХ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Об'єктивну потребу в кадрах відчуває кожна організація, і тому робота з кадрами завжди виокремлюється в самостійний напрям, а кадрова функція намагається уособитися в організаційно-структурному відношенні. Питання, пов'язані з реалізацією кадрової функції, завжди перебували у центрі уваги науковців. Ним присвятили свої наукові праці В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, О.О. Бандурка, Л.К. Воронова, М.І. Іншин, Л.М. Колодкін, Я.Ю. Кондратьєв, М.П. Кучерявенко, Н.П. Матюхіна, В.М. Плішкін, Г.А. Туманов, О.І. Остапенко та ін. Проте ряд практично значущих проблем у цій сфері потребують подальшої розробки, що визначає актуальність обраної тематики наукового пошуку, її мету та завдання.

Новизна статті визначається сформульованістю поняття кадрової функції ДПА України, класифікацією кадрів податкової служби, вимогами, яким повинні відповідати працівники податкових органів, основними елементами роботи з кадрами в органах, службах та підрозділах Державної податкової адміністрації, пропозиціями щодо підвищення якості управління персоналом ДПА України. Засобом здійснення кадрової функції та кадрової політики є робота з кадрами, яка визначає увесь комплекс заходів і процедур, пов'язаних з реалізацією кадрової функції і кадрової політики. Протягом тривалого часу поняття "робота з кадрами" було єдиним, що визначало надзвичайно складну та багатоаспектну сферу діяльності, пов'язану із кадровим забезпеченням органів державного управління. Так, на думку Г.М. М'якушева, поняття "робота з кадрами" позначає весь комплекс робіт (дій, операцій, процедур), пов'язаних з реалізацією кадрової функції органу управління.

Головними елементами роботи з кадрами, з його точки зору, є: організаційно-штатна робота; добір кадрів; розстановка кадрів;

підготовка кадрів; присвоєння спеціальних звань; оцінка кадрів; забезпечення службового просування; виховання кадрів; соціальне забезпечення кадрів; стимулювання службової активності кадрів; укріплення законності та службової дисципліни у діяльності кадрів; звільнення кадрів; робота з ветеранами.

Ці елементи у своїй сукупності створюють, підкреслює автор, систему роботи з кадрами [1, с.22-29].

Декілька інший підхід до визначення елементів роботи з кадрами пропонував Л.М. Колодкін: робота з кадрами – це комплекс організаційних заходів та технічних методів, пов'язаних із реалізацією кадрової функції. Вона є елементом системи роботи з кадрами, яка охоплює всі питання проблеми роботи з кадрами. До елементів системи роботи з кадрами Л.М. Колодкіним віднесені: визначення кількості працівників, їх посадової категорійності та рівня професійної підготовки; робота з кадрами: добір, розстановка, переміщення (формування резерву на висування, оцінка працівників); стимулювання трудової активності та виховання кадрів: використання заходів морального та матеріального стимулювання, дисциплінарна практика, виховання у дусі дотримання службової дисципліни та законності; підготовка кадрів: початкова, бойова та фізична перепідготовка, підвищення кваліфікації [2, с.14-21].

О.М. Бандурка роботу з 88 кадрами визначає як цілісну закінчену систему пов'язаних між собою процесів професійної орієнтації, прогнозування і планування кадрових потреб, відбору, підготовки, розстановки, виховання особового складу [3, с.192].

Роботою з кадрами займаються всі особи, які в межах своєї компетенції відповідають за керівництво підлеглими. Поняття "робота з кадрами" є подібним до поняття "кадрова робота", але ширше за нього. Роботою з кадрами займаються керівники, а кадрова робота – це функція працівників кадрових апаратів. Кадрова робота, також як і робота з кадрами, є засобом реалізації кадрової функції і кадрової політики.

Розмежування між ними можна провести за трьома критеріями: за суб'єктами реалізації кадрової функції, за методами і засобами діяльності та за організаційно-правовими характеристиками.

Отже, роботою з кадрами займається широке коло суб'єктів управління – керівні та відповідальні працівники органів влади і управління, а кадровою роботою займаються лише особи, для яких

вона є основним фахом – працівники кадрових апаратів. Більш того, робота з кадрами виявляється в живій організаторській діяльності, однак не так жорстко регламентованій, як кадрова робота.

Таким чином, кадрова робота – це комплекс заходів і процедур щодо складання та обробки кадрової документації. В неї входять, наприклад, збирання та обробка інформації про конкретних кандидатів на службу до податкових органів чи на конкретну посаду; складання кадрових документів або їх проектів (звітів, особових справ, подань на присвоєння спеціальних звань, на службові переміщення, наказів з особового складу та ін.); оформлення різних відпусток, підтвердження стажу служби, складання розрахунку вислуги років тощо.

Кадрова робота має тактико-технологічну спрямованість, слугує оперативному розв'язанню конкретних кадрових проблем. У науковій літературі зустрічаються різні підстави класифікації кадрів, називають об'єктивну, посадову, професійну, юридичну, функціональну та інші види класифікації. Всі вони будуються щодо конкретних управлінських завдань. Так, об'єктивна класифікація ділить кадри за так званими об'єктивними ознаками: віком, статтю, освітою, національністю, стажем роботи в системі, на посаді, професією, наявністю нагород, вченого ступеня та вченого звання й т.д. Дана класифікація застосовується дуже широко. Практично вивчення кадрів починається з виявлення об'єктивних даних про особовий склад. У кадровій роботі існує спеціальний документ – довідка форми № 1, яку іноді називають "об'єктивкою" [4, с.607].

При знайомстві з новим працівником в першу чергу вивчають ці об'єктивні дані про нього. Щорічні звіти про стан кадрів містять в соб і відомості про об'єктивні дані працівників. Об'єктивна класифікація тісно пов'язана з посадовою, відповідно до якої кадри діляться за обійманими посадами в системі. За цим критерієм усі працівники Державної податкової адміністрації можуть бути класифіковані за групами, які відповідають посадам, що названі в штатних розкладах. Ця класифікація примикає до професійної, відповідно до якої всі особи, зайняті в системі, діляться за професіями, а в їх рамках – за спеціальностями. Основою цієї класифікації є наявність спеціальної освіти. Посадова і професійна класифікація має значення при організації та проведенні профорієнтаційної роботи, а також при розробці питань професіографії.

Отже, можливою є наступна класифікація кадрів податкової служби:

а) за професійною приналежністю (юристи, економісти, психологи, педагоги, інженери та ін.);

б) за об'єктивними ознаками особи(стан, вік, освіта, досвід роботи тощо);

в) за посадовим становищем (начальники, їх заступники, оперуповноважені, інспектори, міліціонери);

г) за правовим становищем в системі управління (посадові особи , представники влади, 89 спеціалісти, обслуговуючий персонал);

д) за функціональною роллю в процесі управління, тобто участі в розробці, прийнятті і організації виконання управлінських рішень.

Отже, у висновках доцільно було б зазначити, що, до кадрів Державної податкової адміністрації відносяться особи, які постійно або тимчасово в якості основної професії чи спеціальності, на платній основі виконують певні трудові функції в її органах службах та підрозділах, тобто проходять державну службу.

Кожна посада передбачена структурним розкладом, повинна бути забезпечена посадовою інструкцією, в якій містяться правила, регламентуючі дії особи, що її обіймає. Не складається вона лише для першого керівника, який в своїй діяльності керується статутом організації чи положенням про неї. Посадова інструкція, основу якої складають зазначені документи, а також кваліфікаційна характеристика, може бути індивідуально.

Службовці Державної податкової адміністрації відповідно до виконуваних обов'язків і повноважень, поділяються на три види: представники адміністративної влади, фахівці (спеціалісти) та допоміжний (обслуговуючий) персонал.

Реалізація кадрової політики в органах Державної податкової адміністрації забезпечується шляхом видання та застосування вищими органами державної влади та управління, самою ДПА конкретних правових актів, котрі визначають правове становище державних службовців та регулюють роботу з ними, тобто роботу з кадрами.

Як зазначалося за тестом вище, поняття "робота з кадрами" означає комплекс робіт (дій, процедур та операцій), пов'язаних з реалізацією кадрової функції органу управління.

До цих робіт, як правило, відносять добір, розстановку, навчання та виховання кадрів.

Як ведеться, у сфері цих робіт держава дає свої загальні принципові установки, що випливають із змісту її кадрової політики.

Отже, ми дійшли наступних висновків, що основними елементами роботи з кадрами в органах, службах та підрозділах Державної податкової адміністрації є:

- організаційноштатна робота;
- добір кадрів;
- розстановка кадрів;
- підготовка кадрів;
- присвоєння спеціальних звань;
- оцінка кадрів;
- забезпечення службового просування кадрів;
- виховання кадрів;
- соціально-правовий захист працівників;
- стимулювання службової активності кадрів;
- укріплення законності діяльності кадрів;
- звільнення кадрів;
- робота з ветеранами.

Саме для вирішення цих завдань в підрозділах Державної податкової адміністрації створено кадрову службу.

СПИСОК ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мякишев Г.М. Система работы с кадрами в ОВД / Совершенствование работы с кадрами в органах внутренних дел: Труды Академии. –М., 2019. –С.22-29.

2. Колодкин Л.М. Предмет, система и методы работы с кадрами как самостоятельной научной дисциплины / Там же. –С.14-21. URL: https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/2020/gdppd/l4.pdf (дата звернення 06.10.2020).

3. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: Підручник. – Харків: Ун-т внутр. справ, 2018. –480 с.

4. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підручник /За ред. Ю.Ф. Кравченка. –К.: НАВСУ, 2005. –702 с.

5. Платонов К.К. Профессиография: ее значение и методика работы / Социалистический труд. - 2017. - № 4. - С.70-75.

6. Романюк Б.В. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 /Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2012. – 20 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/handle/ 123456789/13915 (дата звернення 06.10.2020).

Васьківська Юлія Вікторівна,
студентка групи ФМФА-19-1
Науковий керівник:
Панура Юлія Василівна,
к.е.н., доцент кафедри податкової політики

ВНУТРІШНІЙ МОНИТОРИНГ ЯК СПОСІБ ВИЗНАЧЕННЯ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІВ ДФС УКРАЇНИ

Постановка проблеми. На сьогодні розвиток та вдосконалення системи управління персоналом в органах державної фіскальної служби України набуває особливо важливого значення, адже потреба у доборі, а основне – у збереженні в органах ДФС висококваліфікованого, компетентного та досвідченого персоналу є нагальною.

Саме тому, стратегія розвитку персоналу є невід'ємною частиною стратегії розвитку державної фіскальної служби України.

Як працювати з мотивами, розуміти, що спонукає людей до праці (стимулює працювати ефективніше, що подобається в роботі і, що важливо, чого не вистачає), усвідомлювати їхній світогляд, вміти використовувати ці знання на користь держави? Якщо керівнику державного органу вдасться знайти відповіді на ці запитання, ефективність його управління і роботи державного органу зросте в рази. Адже мотивація - це одна з не менш важливих функцій державного управління, поряд з плануванням, організацією та контролем.

Мета статті. Пошук шляхів та очікувані результати, практичні напрацювання з методики з'ясування мотивів, управлінські інструменти та рекомендації щодо підвищення мотивації персоналу органів ДФС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мотивація трудової діяльності не може бути дієвою без застосування сучасних механізмів і методів матеріального і нематеріального заохочення і стимулювання персоналу. Найважливішим законодавчим актом щодо підвищення мотивації державних службовців на сьогодні є Закон України «Про державну службу».

Норми матеріального заохочення державних службовців закріплені в розділі 6 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. № 889 (далі - Закон № 889). Вони визначають складові заробітної плати. У ст. 50 Закону цього Закону зазначено: «Держава

забезпечує достатній рівень оплати праці державних службовців для професійного виконання посадових обов'язків, заохочує їх до результативної, ефективної, доброчесної та ініціативної роботи».

Згідно із ст. 50 Закону № 889 матеріальне забезпечення складається з:посадового окладу;надбавки за вислугу років;надбавки за ранг державного службовця;виплати за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків тимчасово відсутнього державного службовця у розмірі 50 відсотків посадового окладу тимчасово відсутнього державного службовця;виплати за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків за вакантною посадою державної служби за рахунок економії фонду посадового окладу за відповідною посадою;премії (у разі встановлення) [4, ст. 257].

Згідно із ст. 53 Закону № 889 механізми нематеріального заохочення за бездоганну та ефективну державну службу, за особливі заслуги передбачено у вигляді:оголошення подяки;нагородження грамотою, почесною грамотою, іншими відомчими відзнаками державного органу; дострокове присвоєння рангу в порядку, визначеному Законом; представлення до нагородження урядовими відзнаками та відзначення урядовою нагородою (вітальний лист, подяка, почесна грамота); представлення до відзначення державними нагородами[1, ст. 23].

Стимулювання персоналу - це короткотермінове, ситуативне використання зовнішніх чинників, що змушують працівника працювати ефективно й підвищувати свою результативність.

Стимулювання здійснюється певними способами і буває позитивним і негативним.

Морально-психологічні способи стимулювання включають такі основні елементи: 1.Створення умов, за яких люди відчували б професійну гордість за причетність до дорученої роботи, особисту відповідальність за її результати. 2. Наявність виклику, забезпечення можливості кожного на своєму робочому місці показати свої здібності, краще впоратися із завданням, відчути власну значимість. 3. Визнання авторства результату. 4. Висока публічна оцінка, оголошення подяки, нагородження цінними подарунками, почесними грамотами, нагрудними знаками тощо. 5. «Високі» цілі, які надихають людей на ефективну, а часом і самовіддану працю. 6. Психологічний клімат - створення атмосфери взаємної поваги, довіри; турбота про особисті інтереси; заохочення розумного ризику і терпимість до помилок і невдач тощо. 7. Стимулювання довірою. Його складові: свобода планування власної

роботи, можливість самостійного вибору рішень, доступу до інформації, яка не має стосунку до завдання, тощо. 8. Стимулювання впливом: включення в атестаційні, оціночні, конкурсні комісії, групи з розробки важливих документів або рішень, вирішення конфлікту тощо. 9. Насамкінець - кар'єрне зростання, яке дає і більш високу заробітну плату (економічний стимул), і цікаву, змістовну роботу (організаційний стимул), а також відображає визнання рівня професійного розвитку, заслуг та авторитету особистості шляхом «переведення» працівника у більш високу статусну групу (моральний стимул) [2, ст. 324-333].

Однак цей спосіб мотивації внутрішньо дещо обмежений:

- по-перше, конкурс і особливості призначення і погодження;

- по-друге, як правило, в державних органах на місцях не так багато посад високого рівня, тим більше вакантних;

- по-третє, не всі люди здатні керувати і не всі цього прагнуть[2, ст. 325].

Водночас, коли вакансій мало чи роботи, наприклад, в районі не багато, страх втратити роботу служить достатнім, хоча і не ідеальним стимулом, що забезпечує певну бажану продуктивність.

Потрібно мати на увазі, що зазначені організаційні та морально-психологічні чинники мотивують неоднаково залежно від часу перебування на посаді.

Після п'яти років перебування на одній і тій самій посаді жоден з факторів не забезпечує мотивацію належним чином, тому задоволення роботою знижується.

Отже, візьмем за приклад опитування 2019 року, та розглянемо насущні проблеми в податкових органах України. Результати дослідження в межах внутрішнього моніторингу (опитано 46,3% працівників органів ДФС) засвідчили, що в органах ДФС склалось мотиваційне середовище з такими характеристиками, таблиця 1.

У колективах органів ДФС переважає позитивне відношення до праці. Більше 60% опитаних стверджують, що їм подобається робота, оскільки вони отримують від неї моральне задоволення.

Близько 80% високо оцінюють свою готовність до змін завдань та функцій.

Таких працівників мотивує як зміст праці, так і можливість творчої та професійної самореалізації, усвідомлення значимості своєї роботи. У них частіше розвинуті мотиви прагнення до підвищення престижу податкової служби через власний трудовий внесок.

Таблиця 1

Характеристика мотиваційного середовища, у % показнику[3]

№п.п	Мотивація	% показник опитаних
1	подобається робота, оскільки вони отримують від неї моральне задоволення	60%
2	високо оцінюють, а, відповідно, й усвідомлюють важливість обов'язків, покладених на них	93%
3	свій значний потенціал (здібності, уміння, навики, досвід роботи), який дозволяє їм, обіймаючи ту чи іншу посаду, якісно виконувати завдання	83%
4	високо оцінюють свою готовність до змін завдань та функцій	80%

Для такої групи працівників вагомим є мотив наявності умов для подальшого розвитку та підвищення свого професійного рівня шляхом навчання, підвищення кваліфікації.

На думку 30% опитаних такі умови в органах ДФС є недостатніми, а для 70% – цілком задовільними[4, ст. 257].

Особисті потреби у навчанні, готовність до самовдосконалення висловлює близько 60% опитаних[4, ст. 210]. Бажання розвиватися у професійній сфері, відчувати самоповагу через наявність своїх досягнень стимулюють зацікавленість працівника у діяльності свого підрозділу (органу ДФС) [1, ст. 57-59].

Вагомим чинником в системі мотивації праці податківців є характер взаємовідносин між керівником та підлеглим, адже будь-яка дія по відношенню до підлеглого може бути для нього як мотивуючою, так і демотивуючою.

Аналіз зв'язків між показниками засвідчив, що відповіді на запитання про планування та організацію роботи позитивно співвідносяться з відповідями на запитання, що характеризують систему взаємовідносин «підлеглий-керівник».

Рівень співробітництва між керівником та підлеглим позитивно оцінили майже 70% опитаних, а 30% вважають його недостатнім [2, ст. 25-29].

Як свідчать результати дослідження, – чим краще побудована система комунікативних відносин між ними, тим краще спланована та

організована робота в підрозділі через чітку та обопільно зрозумілу систему постановки цілей. Учасники опитування стверджують, що чим більше керівник цікавиться рівнем професійних знань та навиків підлеглих, тим краще в підрозділі налагоджена система обміну інформацією.

Рис. 1. Рівень співробітництва між керівником та підлеглим
Розроблено автором за даними [3]

Активно співпрацюючи з підлеглими під час прийняття управлінських рішень, керівник сприяє задоволенню їх потреб, визнає компетентність і тим самим надає можливість для самовираження через реалізацію потенціалу підлеглих. Таким чином, визнання керівником професіоналізму підлеглого стане для останнього мотивацією до нових здобутків, до професійного зростання.

Сприятлива робоча атмосфера стимулює до ефективного виконання завдань 54% опитаних, а для 46% вона навпаки є дестимулюючою. Переважною кількістю опитаних (80%) надано високу оцінку службовим стосункам у колективах з точки зору дотримання правил етичної поведінки[3, ст. 111].

Також у ході досліджень вдалося з'ясувати чинники, які найчастіше негативно впливають на настрій податківців, знижують їх мотивацію до ефективної праці. Серед них: часті законодавчі та організаційні зміни, необхідність виконання завдань, що дублюються, висока інтенсивність праці та надлишкове навантаження, низький рівень автоматизації процесів, що виконуються в органах ДФС.

Рис. 2. Чинники, які найчастіше негативно впливають на настрій податківців, знижують їх мотивацію до ефективної праці[3]

Відомо, що саме цей показник є найвагомішим серед інших в системі мотивації праці. Чим менше задоволений працівник матеріальним стимулюванням, тим менше йому подобається робота, а відповідно знижується віддача.

Система мотивації не дасть очікуваного ефекту, а питання усунення демотивуючих факторів стане надзвичайно гострим у разі якщо заробітна плата для різних категорій спеціалістів буде нижчою за середню для відповідних категорій в недержавних установах. Незважаючи на наявність демотивуючих чинників, важливим є те, що більшість опитаних (62%) пишаються тим, що працюють в органах ДФС. Вони відчувають задоволення працею, їм подобається робота та її зміст, а близько 50% стверджують про те, що в інтересах ДФС готові до пониження у посаді[4, ст. 111-125].

Отже, результати внутрішнього моніторингу дозволили визначитися з позитивними та негативними тенденціями, які, в свою чергу, свідчать про наявність мотивуючих та демотивуючих факторів у системі управління персоналом органів ДФС.

Вони характеризують основні, але не всі аспекти системи мотивації праці, проте, сподіваємось, що ті з них, на яких акцентовано увагу, будуть враховані керівниками як орієнтир для формування мотиваційно-стимулюючих умов у підпорядкованих їм колективах.

Таким чином, слід ще раз підкреслити, що мотивація персоналу прямо впливає на результати його роботи. А сьогодні, коли економічна

ситуація в Україні потребує найбільш ефективної діяльності органів ДФС, а це означає – підсилення вимог до персоналу, мотивація праці податківців стає надзвичайно важливим управлінським механізмом, який діятиме лише через покращення якості роботи з персоналом (рис. 3)

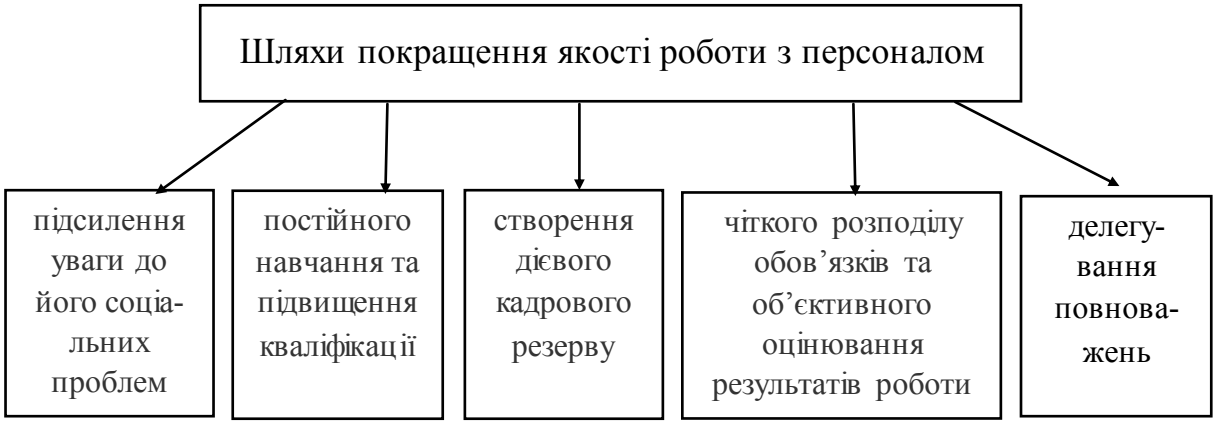

Рис. 3. Шляхи покращення якості роботи з персоналом[5]

Висновки. Мотивація персоналу - одна з найбільш актуальних тем в діяльності служб персоналу.

Ефективність діяльності організації проявляється в умінні керівника і служби персоналу визначити «мотиваційну сферу особистості» і домогтися від персоналу відповідної поведінки, єдності дій, ініціативності і відданості справі.

Перший підхід до вирішення цього завдання - підбір людей з певними якостями, які можуть гарантувати бажану для організації поведінку її членів.

Другий підхід полягає в тому, що організація впливає на людину, змушуючи її модифікувати свою поведінку в потрібному для неї напрямі.

Система мотивації персоналу у сфері державної служби має бути зорієнтованою на розвиток творчого потенціалу та здібностей державних службовців, їх ініціативи, партнерське відношення в колективі, узгодженість інтересів особистих з інтересами організації.

Рівень професіоналізму, доброчесність та вмотивованість працівника - це основні показники, якими визначається лояльність державного службовця до державної служби, оцінюються результати його діяльності та перспективи кар'єрного просування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артеменко Н. Службова кар'єра та кар'єрний розвиток державного службовця / Н. Артеменко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / редкол. С. М. Серьогін (голов. ред.) [та ін.]. – Д. : Вид-во ДРІДУ НАДУ, 2019. - Вип. 2 (32). - С. 198-205

2. Битяк Ю. П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади : [монографія] / Ю. П. Битяк. – Х. : Право, 2015. – 304 с.

3. Бондар В. Матеріальний чинник мотивації як спосіб підвищення ефективності діяльності державних службовців в Україні / В. Бондар // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. / редкол. А.О.Чемерис (голов. ред.) [та ін.]. – Львів : Вид-во ЛРІДУ НАДУ, 2019. – Вип. 8. – С. 233-239.

4. Гончарук Н. Мотивація й оцінка керівного персоналу у сфері державної служби / Н.Гончарук // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / редкол. С. М.Серьогін (голов. ред.) [та ін.]. – Д. : Вид-во ДРІДУ НАДУ, 2017.- Вип. 2 (30). - С. 250-256.

5. Колесніков Б. П. Реформування кадрових служб органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні: Автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.18 / Дніпропетровський регіональний ін-т держ. управління Національної академії держ. управління при Президентові України. – Д., 2018. – 20с.

Давидюк Микола Сергійович,
студент групи ФМФА-19-1
Науковий керівник:
Андрущенко Володимир Леонідович,
к.е.н., професор, викладач кафедри податкової політики

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ БЕНЕФІЦІАРНОГО ВЛАСНИКА ДОХОДІВ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Постановка проблеми. Незважаючи на широке застосування та довгу історію практичного використання, концепція бенефіціарного власника доходів, тлумачення і застосування цієї категорії що мають на меті визначення бенефіціарного власника доходів не втрачають своєї актуальності. Водночас з процесом визначення бенефіціарного власника доходів виникає ряд питань, не знаючи відповіді на які виникали і будуть виникати проблеми достовірного трактування бенефіціарного власника доходів та не менш важливого ефективного визначення вищезазначених власників доходів.

Так, до основних проблем входять питання: Яким чином підтвердити бенефіціарного власника? В чому різниця між двома основними концепціями розуміння категорії "бенефіціарний власник" та як розрізняти основоположні елементи цих концепцій: "бенефіціарного власника" та "кінцевого бенефіціарного власника"? У чому полягають основні концепції визначення бенефіціарного власника за стандартами МК ОЕСР? Відповіді на дані питання можут стати задатком необхідних умов для забезпечення відповідності вітчизняної податкової системи світовим стандартам щодо протидії розмиванню податкової бази та уникнення подвійного оподаткування

Серед вітчизняних та іноземних вчених, які займаються питаннями щодо визначення бенефіціарних власників доходів, слід відзначити Дуда Т., Олексієнко Д., Елліф С., Крижановска О., Селезень П.О. та інші.

Мета статті. Виходячи із раніше сказаного метою цієї статті можна визначити аналіз підходів та концепцій у питанні визначення категорії "бенефіціарного власника доходів" на даному етапі вітчизняного податкового процесу, а також ідентифікація та аналіз основних напрямків удосконалення даних підходів щодо визначення бенефіціарного власника доходів у сфері міжнародного оподаткування.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи питання удосконалення підходів визначення бенефіціарного власника доходів потрібно розуміти їхні загальні підходи до даного питання. Розрізняють дві основні концепція категорії "бенефіціарний власник": 1) Бенефіціарний власник; 2) Кінцевий бенефіціарний власник. Термін бенефіціарний власник як правило, використовується для податкових цілей, це може бути як і фізична особа так і юридична. Метою застосування даного підходу є з'ясування, чи має об'єкт господарську самостійність , а також зокрема, щодо розпорядженням коштами. Способом встановлення бенефіціарного власника є аналіз установчих документів, а також аналіз практики діяльності суб'єкта у відносинах з іншими підприємствами [4]. Натомість термін кінцевий бенефіціарний власник використовується завжди для фізичних осіб, як правило, з ціллю забезпечення прозорості бізнесу, встановлюється за допомогою інформації з відкритих реєстрів та методом аналізу "ланцюгу володіння" суб'єктом господарювання. Кінцевою метою є визначення особи, яка є фактичним власником бізнесу і визначає напрямки його діяльності [1]. Нині, поняття кінцевих бенефіціарів визначається як фізична особа, яка має можливість здійснювати вирішальний вплив на діяльність юридичної особи (компанії). Загальними ознаками вирішального впливу виступають: 1) прямий вплив на юридичну особу - той випадок, коли особа має частку в її статутному капіталі рівно 25% або більше;

2) вирішальний вплив який має класифікацію непрямого впливу - той випадок, коли особа має частку в статутному капіталі рівно 25% або більше, проте використовує для цього пов'язаних осіб. Важливо пам'ятати, що не вважається кінцевим бенефіціаром та особа, яка формально на перший погляд володіє 25 або більше відсотками статутного капіталу, але являє собою номінального власника. Однак механізм виявлення "номінальних власників" закон поки що не представлено. Розуміння даних термінів дає можливість чітко виокремити об'єкт спостереження, так як поняття бенефіціарний власник може використовуватись як до першої концепції так і до другої, проте являє собою одне ціле в значенні категорії "бенефіціарного власника"[7].

Важливим підходом до удосконалення системи визначення бенефіціарних власників доходів є розширення поняття визначення "бенефіціарний власник" коли йде мова про застосування зниженої ставки під час виплати: роялті, процентів або ж дивідендів. Фізична особа визначається бенефіціарним власником в тому разі, коли вона отримує

виплати, є вигодоодержувачем і безпосередньо має можливість розпоряджатися доходом, дане визначення закріплено на рівні Податкового кодексу України та введено законом України з 23 травня 2020 року [2].

Даний закон також дає можливість використовувати оцінювальний тест на основну мету діяльності компанії, тобто, як що основною або ж другорядною метою господарської діяльності компанії було безпосереднє або опосередковане отримання пільг за податковими конвенціями то в кінцевому результаті компанія не отримує жодних податкових пільг зазначеними даним законом. Але водночас потрібно пам'ятати, що в Україні більшість податкових конвенцій містять власні визначення тесту основної мети (власне трактування країни в якій використовують даний тест на визначення мети діяльності). В більшості випадках державні тести відповідають вимогам, які наводяться в багатосторонній конвенції ОЕСР [6].

Також, законом закріпленний принцип, який набув широкого застосування у Верховному Суді: вимога щодо визначення бенефіціарного власника доходу застосовується лише у тому випадку, коли це передбачено відповідною податковою конвенцією. Зазвичай даний процес має на меті обмеження застосування вимог цієї операції по відношенню виплат дивідендів, роялті та процентів.Дозволяється наскрізний підхід до застосування угод: коли дохід безпосередньо виплачується особі, яка не є бенефіціарним власником доходу, застосуванню підлягають положення угоди з юрисдикцією, резидентом якої є бенефіціарний власник доходу. Щоправда, механізм реалізації цього положення виглядає обтяжливим [2].

Одним із основних шляхів удосконалення підходів щодо визначення бенефіціарного власника доходів є адаптація українського бачення категорії “бенефіціарний власник” до стандартів МК ОЕСР (Модельній конвенції Організації економічного співробітництва та розвитку), для цього насамперед потрібно розуміти особливості підходу щодо визначення бенефіціарних власників доходів за стандартами МК ОЕСР. Нинішніми критеріями визначення “бенефіціарного власника” у розумінні ОЕСР є наступні вимоги до особи: не є агентом, не є номінальним власником, не є кондуїтною компанією. Також дана особа має право використовувати отриманий дохід та визначати подальшу долю отриманого доходу. За стандартами ОЕСР поняття бенефіціарного власника та кінцевого бенефіціарного власника не є

тотожними, потрібно аналізувати не тільки одне право на розпорядження отриманих доходів, але і відслідковувати те як відбувається рух коштів після отримання таких доходів[5]. Якщо розглядати статутні документи з яких зрозуміло що рух коштів не повинен відбуватися на користь третіх осіб, але фактично це і відбувається, а також те, що він має обмежені можливості щодо використання доходів, то такий отримувач не може бути визнаним бенефіціарним власником. Значення рекомендацій ОЕСР має великий вплив на щодо внесення змін до національних правил оподаткування у розвинених країнах. Також слід зазначити, що ці рекомендації належно сприймаються та використовуються на практиці більшістю країнами у сфері транскордонного оподаткування [6].

Висновок. Відповідно до всього вищесказаного, потрібно чітко розуміти, що вдосконалення підходів щодо визначення бенефіціарного власника доходів, а також їх адаптація до стандартів ОЕСР відіграє основну роль у протидії розмиванні податково бази та можливістю ефективного аналізу діяльності осіб, руху а також використання доходів компаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. https://lhs.net.ua/wp-content/uploads/woocommerce_uploads/2018/04/2_Rozkryttia-informatsii-pro-benefitsiariv-vlasnykiv.-Podatkovi-aspekty.-Fomenko-Viktoriia-radnyk-kerivnyk-praktyky-podatkovoho-i-mytnoho-prava-MIuF-Integrites.pdf

2. https://msfz.ligazakon.ua/magazine_article/FZ002184

3. Податковий кодекс України - Відомості Верховної Ради України, 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112

4. Гідірім В.О. Концепція бенефіціарної власності у міжнародному оподаткуванні URL: http://enotabene.ru/wl/article_10812. html#1

5. Бундгаард Ж., Вінтер-Соренсен Н. Бенефіціарна власність у міжнародних фінансових структурах. Tax Notes International. 2008. Травень 19. С. 587-611.

6. https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-ekonomichnogo-spivrobitnictva-ta-rozvitku.

7. https://pravdop.com/ua/publications/novosti-kompaniy/noviy-zakon-o-konechnih-beneficiarah-chto-izmenilos-06-2020-107/ .

REFERENCES

1. https://lhs.net.ua/wp-content/uploads/woocommerce_uploads/2018/04/2_Rozkryttia-informatsii-pro-benefitsiariv-vlasnykiv.-Podatkovi-aspekty.-Fomenko-Viktoriia-radnyk-kerivnyk-praktyky-podatkovoho-i-mytnoho-prava-MIuF-Integrites.pdf

2. https://msfz.ligazakon.ua/magazine_article/FZ002184.

3. Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]. (2011). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine. 13-14, 15-16, 17 article 112. [in Ukrainian].

4. Hidirim V.O. Kontseptsiia benefitsiarnoi vlasnosti u mizhnarodnomu opodatkuvanni [Concept of beneficiary property in international taxation]. Retrieved from http://e-notabene.ru/wl/article_10812. html#1 [in English].

5. Bundhaard Zh. (2008). Benefitsiarna vlasnist u mizhnarodnykh finansovykh strukturakh [Beneficial property in international financial institutions]. Tax Notes International, 587-611 [in Ukrainian].

6. https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-ekonomichnogo-spivrobitnictva-ta-rozvitku.

7. https://pravdop.com/ua/publications/novosti-kompaniy/noviy-zakon-o-konechnih-beneficiarah-chto-izmenilos-06-2020-107/ .

Дейнека Світлана Валентинівна,
студентка групи ФМФА-19-1
Науковий керівник:
Панура Юлія Василівна,
к.е.н., доцент кафедри податкової політики

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ СТЯГНЕННЯ ПОДАТКОВОГО БОРГУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Збільшення обсягів податкового боргу є досить серйозним викликом для Державної податкової служби. Податковий борг є своєрідним індикатором, який показує не тільки те, що недоотримує державний бюджет, а й рівень добровільної сплати податків в Україні, а також характеризує податкові відносини, які склались між платником податків та державою. Важливими векторами вдосконалення податкової системи в частині погашення податкового боргу є забезпечення повного та своєчасного виконання платниками податків податкових зобов'язань, збільшення рівня їх податкової грамотності, підвищення ефективності управління податковим боргом та створення нових законодавчо встановлених дієвих механізмів стягнення податкового боргу.

Мета статті. Мета статті полягає у дослідженні сучасних тенденцій у динаміці податкового боргу, виявленні проблем у процесі стягнення боргу та пропозицій щодо їх вирішення, спираючись як на власний досвід, так і світову практику.

Виклад основного матеріалу. Податковий борг - сума узгодженого грошового зобов'язання, не сплаченого платником податків у встановлений Податковим кодексом України строк, та непогашеної пені, нарахованої у порядку, визначеному ПКУ. [4]

Як ми можемо побачити із Рисунку 1, останні роки податковий борг має досить велику тенденцію до зростання.

Це можна пояснити такими факторами:

- неоднозначне трактування податкового законодавства платниками, в умовах його постійної зміни (необізнаність платників в податковому законодавстві);
- неплатоспроможність платників податків;
- нарахування сум податків на підставі документальних перевірок платникам, в яких відсутні обігові кошти та майно;

- відсутність платників податків за юридичною адресою, що унеможливлює їх інформування щодо нарахованих сум податків та наявність заборгованості;
- недосконаліть механізму управління та процесів стягнення податкового боргу;
- форс-мажорні та непередбачувані обставини та інше.

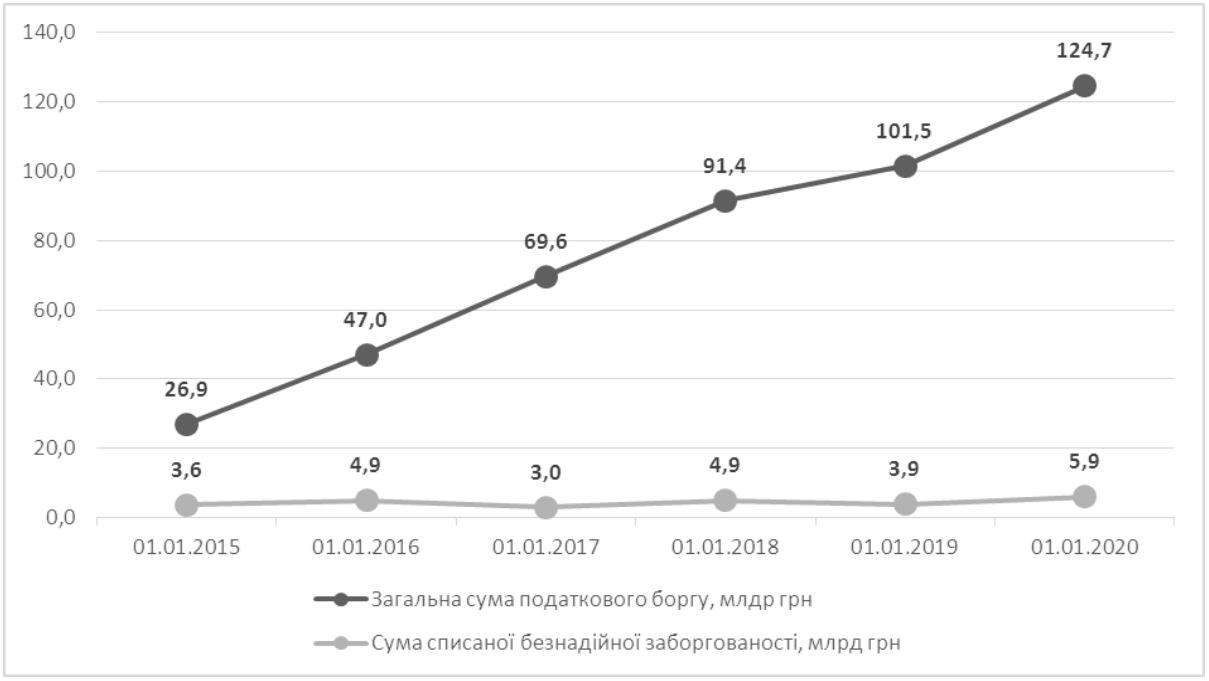

Рис. 1 Динаміка податкового боргу та суми списання безнадійної заборгованості

Джерело: [складено автором на основі 2]

Якщо порівнювати доходи державного бюджету із податковим боргом (Таблиця 1), то в середньому відсоток податкового боргу в доходах державного бюджету у 2015-2019 рр. складає 7,4 %. Недонадходження бюджету в такому обсязі тягне за собою негативні наслідки, серед яких найважливішим є скорочення видатків бюджету, що ускладнює виконання державою економічних і соціальних програм та спроможність держави виконувати свої зобов'язання перед громадянами країни.

Найоптимальніший варіант як для платника податків, так і для контролюючого органу, самостійне погашення податкового боргу платником. У разі несплати зобов'язань, контролюючий орган змушений вжити заходи щодо примусового стягнення такої заборгованості.

Таблиця 1.

Порівняння доходів державного бюджету та загальної суми податкового боргу

Рік	2015	2016	2017	2018	2019
Доходи державного бюджету, млрд грн	534,7	616,3	793,4	1 184,3	1 289,8
Загальна сума податкового боргу, млрд грн	26,9	47,0	69,6	91,4	101,5
Відсоток податкового боргу в доходах державного бюджету, %	**5,03**	**7,62**	**8,77**	**7,71**	**7,86**

Джерело: [складено автором на основі 2;3]

В процесі стягнення податкового боргу можна виділити такі основні етапи:

1. Призначення податкового керуючого.
2. Направлення податкової вимоги та рішення про опис майна в податкову заставу (виникнення права податкової застави).
3. Опис майна у податкову заставу та реєстрація податкової застави у відповідному державному реєстрі.
4. Стягнення податкового боргу з банківських рахунків за рішенням суду (підготовка і передача матеріалів справи на стягнення до суду, після отримання рішення суду, виставлення інкасових доручень та направлення до відповідних банківських установ).

На жаль, як ми можемо побачити на Рисунку 2, загальна сума податкового боргу тільки зростає з роками, а надходження на рахунок вжитих заходів зменшуються. Це свідчить про недосконаліть методів управління податковим боргом та недостатньо дієвих механізмів стягнення податкового боргу.

Проаналізувавши причини збільшення податкового боргу та основні механізми стягнення податкового боргу, можна виділити кілька пропозицій щодо удосконалення цього процесу.

По-перше, для запобігання утворення новоствореного боргу, а також з метою вжиття вичерпних та своєчасних заходів, варто залучити Управління податкового адміністрування юридичних осіб, Управління податкового адміністрування фізичних осіб, Управління інформаційно-аналітичного забезпечення, Управління контролю за підакцизними

товарами, Управління податкового аудиту фізичних осіб та Управління правової роботи для інформування Управління по роботі з податковим боргом про загрозу виникнення боргу (наприклад, інформацію про загрозу виникнення податкового боргу за результатами контрольно-перевірочної роботи або у зв'язку із закінченням адміністративного або судового оскарження). Найкращим варіантом було б створення інтегрованої ризико-орієнтованої автоматизованої системи з управління податковим боргом.

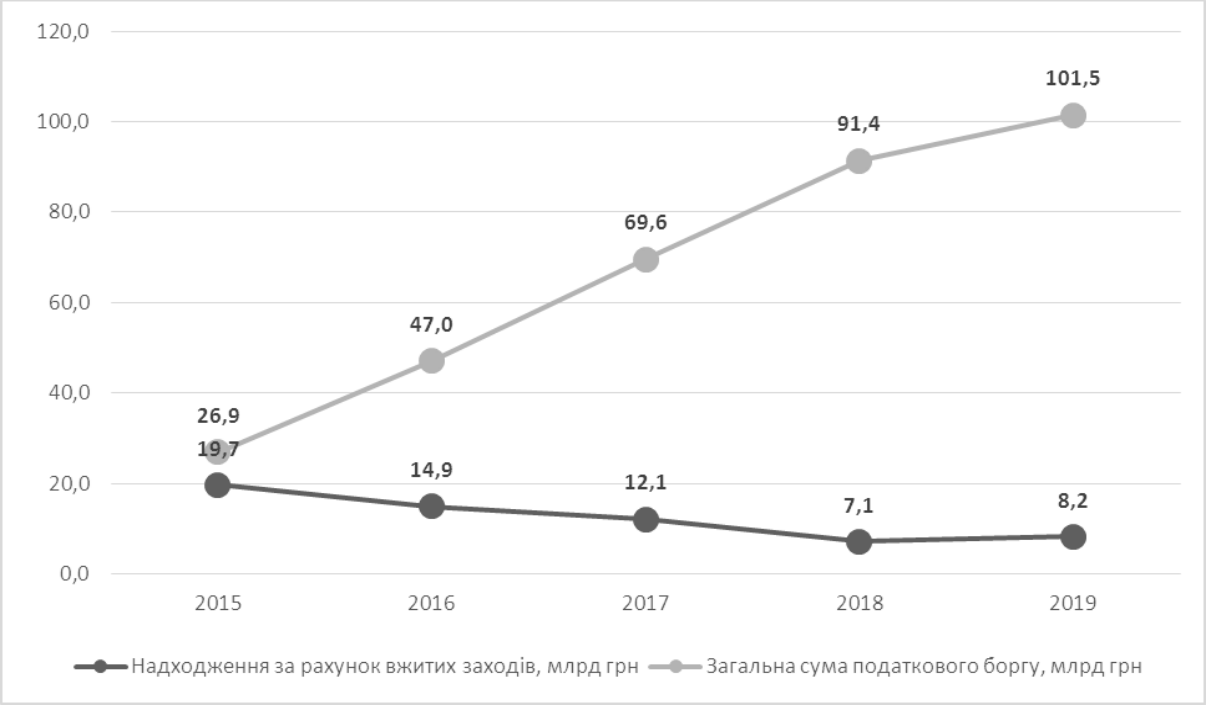

Рис. 2 Надходження за рахунок вжитих заходів

Джерело: [складено автором на основі 2]

Досить широко у платників застосовується практика оскарження грошових зобов'язань, за час якого боржник встигає вивести всі активи, які в майбутньому можна було б описати. В такому випадку, цей борг повинен бути забезпечений ліквідним майном (збереження права податкової застава), що стане потенційним джерелом погашення податкового боргу, у випадку набуття цими грошовими зобов'язаннями статусу узгоджених.

Ще однією проблемою з якою стикаються податкові органи є різниця між податковою та фактичною адресами платника податків. При надсиланні податкових вимог, надзвичайно багато листів повертаються без вручення. В цьому випадку, потрібно зобов'язати підприємства

при реєстрації вказувати фактичну адресу, а у випадку її зміни, обов'язково повідомляти про це податкові органи. Крім цього, існує можливість відправляти електронні вимоги із застосуванням електронного цифрового підпису. Це значно зменшить ресурсні витрати і скоротить витрати часу. Для прикладу, одна направлена податкова вимога коштує 42 гривні, а таких вимог кожного місяця у місті Києві направляється близько 2000.

Щодо витрат, хотілось ще згадати про судовий збір. Багато справ зупиняються в розгляді або взагалі не подаються до суду, оскільки відсутні кошти для сплати судового збору. Також, згідно з чинним законодавством, рішення суду не потрібне (застосовується рішення керівника), якщо податковий борг виник на підставі самостійно задекларованих грошових зобов'язань, був не сплачений понад 90 календарних днів та розмір якого більше 5 мільйонів гривень. Варто застосовувати рішення керівника при узгодженій сумі податкового зобов'язання, яка не була сплачена понад 60 календарних днів, із сумою податкового боргу більше 500 000 гривень. Ще одним впровадженням, яке значно зменшить витрати судового збору, може бути стягнення коштів та реалізація описаного майна боржника на підставі єдиного рішення суду.

Варто зазначити, що це ще далеко не всі проблеми і можливості їх вирішення щодо стягнення податкового боргу. Досить багато досліджень варто приділити саме управлінню податковим боргом та запобіганню утворення новоствореного.

Висновки. Отже, загальна сума податкового боргу тільки зростає з роками. Недосконалість методів управління податковим боргом та недостатньо дієві механізми стягнення податкового боргу потребують запровадження нових змін, серед яких:

- створити інтегровану ризико-орієнтовану автоматизовану систему з управління податковим боргом;
- зобов'язати підприємства при реєстрації вказувати фактичну адресу;
- забезпечувати борг ліквідним майном у випадку його оскарження;
- застосовувати рішення керівника при узгодженій сумі податкового зобов'язання, яка не була сплачена понад 60 календарних днів, із сумою податкового боргу більше 500 000 гривень;

- запровадити єдине судове рішення для стягнення коштів та реалізації описаного майна.

Податковий борг, який становить більше 7% доходів державного бюджету, є просто недопустимий для України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Куртенок С. О. Назріває податковий борг? Розберемося, чим це загрожує. [Електронний ресурс] / С. О. Куртенок // Платник єдиного податку. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://ibuhgalter.net/ru/articles/447.

2. Офіційний сайт Державної податкової служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://tax.gov.ua/.

3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://mof.gov.ua/uk.

4. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text.

5. Проноза П. В. Динаміка податкового боргу та напрями вдосконалення податкового адміністрування в Україні. [Електронний ресурс] / П. В. Проноза // Економіка та держава.. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2018/3.pdf.

Жуковська Софія Олександрівна,
студентка групи ФМФА-19-1
Науковий керівник:
Ізмайлов Ярослав Олексійович,
д.е.н., професор кафедри податкової політики

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми: Підвищення ефективності та результативності функціонування системи державного управління органами податкової служби, уточнення її функцій, їх вплив на суспільні процеси, а також розв`язання проблем реформування структури, що забезпечують належний рівень її функціонування, є важливим чинником забезпечення національної економічної безпеки. Саме тому з самого заснування податкової служби особлива увага приділяється дослідженням, спрямованим на пошук нових моделей системи державного управління в процесів модернізації державного регулювання системи збору податків, врахування специфічних культурно-історичних, суспільно-політичних й економічних особливостей національного розвитку. При цьому забезпечення відповідності системи державного управління податкової служби демократичним стандартам, здатності задовольняти потреби платників податків, компетентно, чесно та справедливо адмініструвати податки є однією з передумов подальшого її вдосконалення.

Дослідженню й розвитку організації, функціонування системи органів податкової служби та стан реалізації реформування державного управління податкової служби відводилось значне місце в працях багатьох вчених, зокрема: х В.Т. Мінкович, А.В. Гречко, Р.М. Насірова, Т.Г. Молодченко, В.П. Хомутенко, А.М. Соколовської, Є.М. Богатирьової, Я.В. Лебедзевич, Н.В. Антоненка, О.Г. Пукхала, Л.М. Титаренка, О.П. Ольшанської, Л.П. Шевчука, А.С. Свищука, Н.Л. Шлафмана, М.П. Волохова, І.М. Цапа та інших, значна увага приділяється обґрунтуванню ролі і місця податків в економічній системі, дослідженню інституціональних чинників, які впливають на еволюцію податкових механізмів, напрямів реформування податкової системи тощо.

Мета статті: визначити основні складності та проблеми у функціонуванні податкових адміністрацій, які існують зараз в Україні.

Виклад основного матеріалу: Шлях до Європейського співтовариства, який обрала і поступово реалізує Україна, пролягає через створення ринкової економіки, суттєве підвищення рівня життя народу, прийняття законів, що відповідали б міжнародним стандартам, формування державного апарату, який забезпечував би належну реалізацію державної політики у різних сферах. За таких умов особливого значення набуває здійснення сучасної податкової політики, яка має забезпечити належний соціально-економічний розвиток країни. Важливе місце в системі державних інститутів здійснення цієї політики займають органи державної податкової служби, які несуть основний тягар виконання державно-управлінських функцій у сфері оподаткування [2].

Розглянувши податкові системи розвинених країн світу, можна підкреслити, що вони мають як спільні риси, так і відмінності, як позитивні характеристики, так і недоліки у функціонуванні. Для податкової системи України було б доцільно використання зарубіжного досвіду розвитку податкових систем щодо покращення сфери оподаткування, враховуючи історію та особливості становлення нашої країни, адже досвід власної податкової системи надто обмежений та має ряд недоліків. Дослідження світового досвіду в формуванні податкових систем та адаптація його в українську практику дозволить нам поліпшити її фіскальну ефективність та забезпечити економічне зростання країни [6].

Серед численних економічних проблем, які постали перед Україною у період переходу її від командно-адміністративної до ринкової форми ведення господарства, у період глибокої економічної кризи, головне місце посідає створення ефективної податкової системи. Тому особливої актуальності набувають дослідження теоретичних, методологічних і прагматичних підвалин формування податкової системи в державі, зокрема з використанням світового досвіду. Діюча сьогодні в Україні податкова система відіграла свою позитивну роль на етапі становлення України як незалежної держави. Однак подальший розвиток ринкових відносин та поглиблення ринкових перетворень все більше підкреслюють наявні в ній недоліки. Нажаль, поки що діюча система оподаткування є не зовсім досконалою і не повністю

відповідає вимогам часу. Сьогодні характерною особливістю діючої податкової системи є її недосконаліть, а саме: неузгодженість та суперечливість окремих податкових законів, нестабільність законодавства, надмірне податкове навантаження на платників, безсистемне й невиправдане надання пільг та перекручування економічної сутності окремих податків [1].

Процес реформування державного управління податкового відомства має перетворювати систему органів державної податкової служби на керований механізм із чітким розподілом повноважень, він має бути виваженим, комплексним та фінансово забезпеченим, оптимізований за змістом і переліком державних функцій і зорієнтований на задоволення потреб платників податків. Задля досягнення вищевикладеного необхідно:

1. Створення нової правової бази, що регламентує державне управління податковою службою.

2. Формування ефективної організаційної структури податкової служби [5].

Для подальшого реформування податкової служби, необхідно взяти до уваги та вирішити вищезгадані проблеми. Тоді можна розраховувати на досягнення довгоочікуваних позитивних результатів, які сприятимуть якісному оновленню діяльності податкового відомства, а й інших сфер суспільного життя, оскільки діяльність податкової служби направлена забезпечення збору платежів до бюджетів які будуть спрямовуватись на виконання державою своїх функцій.

Висновки: Отже, аналіз сучасного стану податкової системи України переконливо свідчить про наявність проблем та необхідності суттєвого реформування органів податкової служби, що дасть змогу якісно, ефективно та результативно змінити організаційну структуру, визначить пріоритети діяльності відомства та закріпить місце ДПС у функціонуванні системи державного управління держави. Недостатнє правове забезпечення, законодавча невизначеність щодо порядку реформування органів державної податкової служби, відсутність механізму взаємодії та колективної роботи, відсутність ефективних управлінських інноваційних технологій, недостатня інформованість платників податків – це ще не весь перелік проблем, що заважають створити потужне державне управління діяльністю податкової служби. Процес реформування державного управління податкового відомства

має перетворювати систему органів державної податкової служби на керований механізм із чітким розподілом повноважень, він має бути виваженим, комплексним та фінансово забезпеченим, оптимізований за змістом і переліком державних функцій і зорієнтований на задоволення потреб платників податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Етапи розвитку державної податкової служби України (хронологія основних подій) – Режим доступу : http://.sta.gov.ua

2. Дроздовська О.С. Співвідношення прямих і непрямих податків у податковій системі України. / О.С. Дроздовська // Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 10. С. 44–50

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

4. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua.

5. Офіційний веб-сайт Державної податкової служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tax.gov.ua

6. Eurostat: taxation in 2018: / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10190755/2-30102019-APEN.pdf/68739572-f06a-51e4-3a5b-86e660a23376

Коваль Людмила Вікторівна,
студентка групи ФМФА-19-1
Науковий керівник:
Ізмайлов Ярослав Олексійович,
д.е.н., професор кафедри податкової політики

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ЩОДО АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В ЕЛЕКТРОННІЙ КОМЕРЦІЇ

Постановка проблеми: Сьогодні Internet проникає в життя та бізнес стрімкими темпами. Електронний бізнес, інформаційні технології, Internet-маркетинг, електронна комерція, а також інші поняття тепер є синонімами процесів стратегічного управління, комунікації і ділової практики підприємств. Нині підприємства стають конкурентоздатними шляхом інтенсивного запровадження інновацій на базі Internet та ІТ-рішень, а зокрема, в формах організації бізнесу та співпраці з партнерами, постачальниками, клієнтами.

Нині норми податкового законодавства непристосовані до сучасних умов ведення економічної діяльності. Ринок інтернет-розрахунків збільшується з кожним днем, тому податкові служби всіх країн світу в тому числі і України, зацікавлені в прозорості, контрольованості і сплаті податків суб'єктами електронної комерції. Державне регулювання нових форм торгівлі, таких як Internet-торгівля, електронна комерція, посилкова торгівля мережевий маркетинг та ін. здійснюється на базі чинного законодавства, що було розроблене без урахування специфіки даних форм, тож супроводжується значними перепонами на шляху ефективного розвитку.

Дану тему досліджували такі вчені, як С. П. Ріппу, С.К. Ільічьов, В. С. Цимбалюк, Н. В. Валькова та ін. Проте нині виникає чимало проблем і суперечностей стосовно податкового адміністрування електронної комерції.

Мета статті: визначити основні підходи адміністрування оподаткування електронної комерції та запропонувати способи їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу: В сучасних умовах електронна комерція є корисним інструментом при веденні бізнесу, так як вона спрямована на розвиток економіки та задоволення потреб споживачів

і виробників товарів (робіт, послуг). Заснована на всесвітній комп'ютерній мережі Internet комерційна діяльність дає змогу малим підприємствам та великим компаніям розширити ринки збуту. Під час вибору товарів, робіт чи послуг споживачі надають перевагу використанню сайтів компаній, магазинів чи туристичних фірм [1].

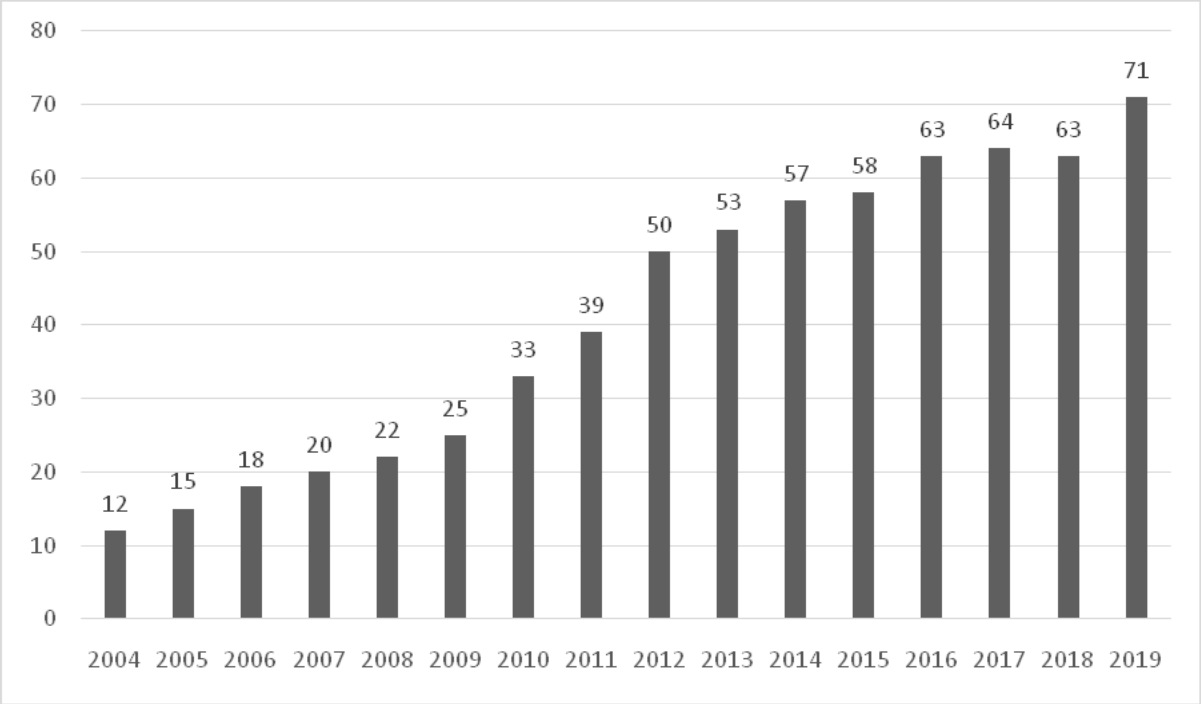

Рис.1 Динаміка зміни чисельності користувачів Інтернету

З Рис.1 видно що чисельність користувачів інтернету з кожним роком зростає. Зокрема найбільш активними споживачами згідно демографічної статистики є жінки (61%). Що ж стосується вікової категорії, то споживачі розділилися наступним чином: 18–24 р. – 15%, 25–34 р. – 46%, 35–44 р. – 23%, 44–54 р. – 10%, 55–64 р. – 5%, 65 р. та старше – 1%. Серед найбільш затребуваних товарів та послуг що купуються через мережу Internet є побутова техніка та електроніка, одяг, косметика та парфуми, взуття, а також туристичні послуги [2].

Загалом електронна комерція являє собою відносини, спрямовані на отримання прибутку, які виникають під час вчинення правочинів стосовно набуття, зміни або ж припинення цивільних прав і обов'язків, здійсненні дистанційно з застосуванням інформаційно-телекомунікаційних систем, внаслідок чого в учасників цих відносин виникають права і обов'язки майнового характеру.

Нормативно-правове регулювання відносно оподаткування електронної комерції здійснюється Податковим кодексом України на

державному рівні, та Рекомендаціями Європейської комісії ООН щодо саморегулюючих інструментів в електронній комерції і Директивами ЄС щодо електронної комерції на наднаціональному рівні.

Одною з собливостей мережі Internet є неможливість фіксування постійного представництва підприємства, тому США і Євросоюз запропонували спрощену процедуру сплати податків. А саме, запропонували постачання електронних продуктів ототожнити з поставками послуг та оподатковувати за місцем знаходження покупця, а нерезидентів, замість реєстрації постійного представництва, реєструвати як платників ПДВ. Враховуючи, що всі продукти, які продаються в мережі Інтернет, вважаютья послугами, а не товарами, то і сплату податку на споживання необхідно проводити за місцем його використання [3].

Серед факторів, що впливають на адміністрування оподаткування електронної торгівлі С.К. Ільічьов визначив фактор нематеріального представництва, фактор захищеності даних третіми особами і фактор міжнародного статусу. Більша частина інформаційних ресурсів надходить до системи у вигляді електронних повідомлень, тобто угоди укладаються з використанням засобів електронного документообігу, а підприємство інколи тяжко асоціювати з конкретною точкою у фізичному просторі, чим і пояснюється нематеріальне представництво електронної торгівлі. Послуги в мережі надають суб'єкти електронної комерції треті особи — інтернет-провайдерами, які безпосередньо несуть часткову відповідальність за якість і конфіденційність інформаційних потоків. А транскордонність бізнес-процесів електронної торгівлі дає змогу стверджувати про її міжнародний характер [4].

Необхідно зазначити, що в світі існують 2 основні концепції державного регулювання електронної торгівлі та адміністрування податків її суб'єктів:

— відповідно до концепції максимального державного регулювання електронних торговельних операцій, необхідне введення спеціального податку у сфері електронної комерції. Вона рекомендована до використання в країнах Євросоюзу. Проте науково-обґрунтований фіскальний механізм розрахунку і стягнення податку нині ще не напрацьовано. Згідно даної концепції розвивається Білорусь, там було запроваджено механізм державного контролю за функціонуванням електронної комерції.

— характерним для концепції невтручання, або мінімального втручання в електронний сегмент торгівлі є встановлення податкового

мораторію, іншими словами заборони прийняття законодавчих актів, що встановлюють оподаткування результатів електронної діяльності та її суб'єктів. Згідно цієї концепції функціонує США, Велика Британія, Японія, Південна Корея, Канада та Австралія. Проте для цих країн питання стосовно безмитного та безподаткового придбання товарів та послуг в мережі Internet є «уразливими» як з фіскальної точки зору так і з врахуванням можливого впливу на рівень внутрішньої конкуренції [5].

Для української економіки, де електронна комерція є відносно новим видом бізнесу, що знаходиться на стадії початкового розвитку, недоцільним та неприпустимим є жорстке державне втручання у діяльність цих підприємств та максимальне податкове навантаження. По перше це суперечить канонам розвитку ринкових відносин і вільної торгівлі та формує прошарок підприємств, що намагаються уникнути сплати податків. Тому державне регулювання повинне не зашкоджувати продуктивному функціонуванню підприємств, а давати змогу розвиватися їм з мінімальним втручанням.

Функція податкових органів зобов’язана перетворитися з виключно фіскальної тобто управляючої на партнерську, а саме на обслуговуючо-контролюючу, яка з гармонійним податковим навантаженням та плановими перевірками електронних магазинів зможе забезпечити наповнення державного бюджету, розвиток цієї торговельної ланки та захист споживача від шахрайства, що мають місце в "нелегальних" Internet-магазинах. Для цього необхідно запровадити непряме державне регулювання, звернути увагу на ціноутворення певних товарних груп, а саме таких як: дитяче харчування, медичні товари та товари першої необхідності [3].

Крім того, задля детінізації діяльності у сфері електронної комерції та розширення бази оподаткування доцільно:

- запровадити податкові пільги для суб’єктів електронної комерції, що також стимулюватиме створення нових робочих місць та сприятиме зменшенню рівня показника безробітності в Україні, що у майбутньому також відобразиться на наповненні бюджету країни;

- забезпечити прозорість діяльність суб’єктів електронної комерції за рахунок удосконалення законодавства, що регламентує діяльність онлайн торгівлі, фіскалізації готівкових розрахунків, створення спеціалізованих підрозділів в органах ДПС для здійснення податкового контролю за їх діяльністю;

- знизити ставки ПДВ на деякі види діяльності у сфері ІТ-технологій, що є найбільш затребуваними, зокрема розробка програмного забезпечення для надання послуг online

- запровадити програму державної підтримки програмної індустрії з метою зміцнення позицій України щодо розвитку ІТ-галузі, залучення іноземного капіталу, технологій та робочої сили як факторів всебічного економічного розвитку України та збільшення податкових надходжень в перспективі[6].

Отже, комерційні операції через Інтернет є прозорими, так як проходять через банківські рахунки або ж касові апарати продавця. Проте і в цьому випадку виникають деякі проблеми, що спричинені специфікою електронної комерції. Електронний бізнес на сьогодні залишається поза увагою українського законодавства стосовно оподаткування, тож бюджет втрачає вагоме джерело доходів, а тіньовий сектор торгівлі розвивається.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Валькова Н. В. Розвиток інтернет-торгівлі в Україні: динаміка та вплив факторів / Н. В. Валькова // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – 2018. – Вип. 2 (43). – С. 39 – 42.

2. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України : статистичний бюлетень [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua

3. Кот А.В. Сутність, становлення та перспективи розвитку електронної комерції України у глобальному середовищі [Електронний ресурс] / А.В. Кот, Д.С. Антоненко // Технологический аудит и резерв производства, – 2017. – № 2 / 6 (22). – С. 28 – 32. – Режим доступу: http://journals.uran.ua/tarp/article/viewFile/41725/38704

4. Ильичев С.К. Особенности налогообложення в сфере электронной коммерции [монография] / С.К. Ильичев. - М.: Маркет ДС, 2004. - 188 с.

5. Галочкін О. В. Стан електронної торгівлі в Україні: реалії та перспективи / О. В. Галочкін, О. О. Галочкіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bsfa.edu.ua/files/konf/22032013/s5/Halochkin.pdf

6. Борейко Н.М. Специфіка електронної комерції у вітчизняному сегменті мережі Інтернет. Бізнес-навігатор. Вип. 1 (57). 2020. URL: http://business-navigator.ks.ua/

Колбасюк Василь Володимирович,
студент групи ФМФА-19-1
Науковий керівник:
Тучак Тетяна Володимирівна,
к.е.н., доцент

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ ПЕРЕВІРОК ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ

Постановка проблеми. На сьогоднішній день економіка України перебуває не в найкращому стані, зокрема та у зв'язку з всесвітньою пандемією COVID-19, вона опинилася на межі виживання. В результаті перед державою постають два головних і найважчих завдання, а саме виконання доходної частини бюджету, та, звичайно, отримання додатковихнадходжень до нього. Ці завдання безпосередньо лягають на плечі ДПС України , однак це не все, паралельно також необхідно створити сприятливі умови для ведення бізнесута його комунікації та контролю з органом –ДПС.

Одним з видів контролю є електронна перевірка, яка дозволяє діджиталізувати контрольно-перевірочну функцію податкового органу. В даний час ведеться багато спірних дискусій щодо системи електронних перевірок платників, проте конструктиву поки не має.

Серед зарубіжних та вітчизняних вчених, які займаються процесом висвітлення питання запровадження системи електронних перевірок, слід зазначити ; Яковенко О.В., Туржанський В.А., Р.А. Калюжний, М.Я. Швець, В.О. Шамрай, О.О. Чикаренко, В.Л. Андрущенко, М.А. Сендзюк, А.М. Соколовська, Т.І. Єфименко, А.О. Максюта, О.М. Розум, І.Ф. Рогач, С.М. Серьогін, та інших.

Мета статті: визначити сучасний стан, з'ясувати проблемита виявити перспективи запровадження системи електронних перевірок.

Виклад основного матеріалу. В даний час переважна більшість підприємств у своїй діяльності в значному обсязі або виключно використовують матеріали у електронному форматі. Частина з них дублюється у паперовому вигляді. Для забезпечення ефективності та результативності здійснення електронних перевірок діяльності суб'єктів господарювання потрібно врахувати особливості створення, накопичення, зберігання, передачі інформації у електронному вигляді до контролюючого органу.

Згідно українського законодавства у сфері податкової політики передбачено одне тлумачення терміну «електронна перевірка». Відповідно до п.п. 75.1.2 п. 75.1 ст.75 Податкового кодексу України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI зі змінами та доповненнями (далі – ПКУ) «документальною невиїзною позаплановою електронною перевіркою (далі – електронна перевірка) за заявою платника податків вважається перевірка, яка проводиться на підставі заяви, що поданої платником з незначним ступенем ризиковості, визначеним відповідно до п. 77.2 ст. 77 ПКУ, до контролюючого органу, в якому він перебуває на податковому обліку» [1].

Періодичність проведення документальних планових перевірок платників податків визначається залежно від ступеня ризику в діяльності таких платників податків. Ризиковість таких платників поділяється на високу, середню та незначну. Платники податків з незначним ступенем ризику включаються до плану-графіка не частіше, ніж раз на три роки, середнім - не частіше ніж раз на два календарних роки, високим - не частіше одного разу на календарний рік.

Подання зави на проведення електронної позапланової невиїзної перевірки, відбувається за 10 календарнихднів до моменту початку проведення електронної перевірки, але не раніше офіційного повідомлення органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Порядок подання та форма заяви, прийняття рішення про проведення електронної перевірки встановлюються центральним органом виконавчої влади,що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Порядок подання платником заяви про проведення документальної невиїзної електронної перевірки та прийняття рішення контролюючим органом про проведення перевіркизатверджено наказом Міністерства фінансів України від 20.11.2015 № 1040.

Заява платника податків про проведенняневиїзної електронної перевірки, за формою передбаченою додатком 1 до ПорядкуМіністерства фінансів України від 20.11.2015 № 1040 подаєтьсяуповноваженим представником платника податків або керівником до контролюючого органу, на обліку в якому він стоїть, не пізніше ніж за 10 днів до початку проведення електронноїневиїзної перевірки.

Документи та заява ,які передбачені п. 75.1 ст. 75 ПКУ, можуть бути подані платником податків до контролюючого органу в один із способів:

- безпосередньо до контролюючого органу;
- рекомендованим листом з повідомленням про вручення та з описом вкладеного;
- засобами електронного зв'язку в електронній формі з дотриманням умови щодо реєстрації електронного підпису підзвітних осіб у порядку, визначеному законодавством.

Електронна перевірка може бути проведена за визначені платником податкові періоди, за які не проводились документальні планові або позапланові перевірки ,з відповідних питань, які платник податків має намір перевірити. Такий податковий період не може становити менше одного базового звітного періоду з відповідного податку чи збору.

«Для проведення електронної перевірки платник забезпечує подання до контролюючого органу в електронній формі з дотриманням умови щодо реєстрації електронного підпису підзвітних осіб документів, які відповідно до ПКУ пов'язані з обчисленням та сплатою податків і зборів (якщо такі документи створюються таким платником податків в електронній формі та зберігаються на машинних носіях інформації). Загальний формат та порядок подання такої інформації встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику» [1].

«Рішення про проведення або непроведення електронної перевірки, за формою, наведеною в додатку 2 до Порядку, приймається керівником контролюючого органу протягом 10 календарних днів з дня отримання такої Заяви» [2].

Рішення про проведення або не проведення електронної документальної невиїзної позапланової перевірки надсилається платнику податків у визначеному ст. 42 ПКУ порядку.

«Порядок подання документів в електронній формі для проведення електронної перевірки затверджено наказом Міністерства доходів і зборів України від 31.12.2013 № 898» [3].

Згідно з п. 86.11 ст. 86 ПКУ «за результатами електронної документальної невиїзної позапланової перевірки складається довідка у двох екземплярах, яка підписується посадовими особами контролюючого органу, що проводили дану перевірку, та має бути зареєстрована у контролюючому органі протягом трьох робочих днів з дня закінчення установленого для проведення перевірки строку (для платників

податків, які мають філії та/або перебувають на консолідованій сплаті, - протягом п’яти робочих днів)»[1].

Довідка електронної документальної невиїзної позапланової перевірки після її реєстрації вручається законним представникам платника або особисто йому для підписання та ознайомлення протягом п’яти календарних днів з дня вручення.

У випадку, якщо платник незгоден з висновками перевірки чи фактами і даними, викладеними в довідці або акті, які були складені за результатами електронної перевірки, він зобов’язані підписати таку довідку чи акт та мають право подати свої заперечення. Вони є невід’ємною частиною такої довідки, разом з підписаним примірником довідки або акту, який надається платнику.

Такі заперечення розглядаються контролюючим органом протягом п’яти робочих днів з дня їх отримання та платнику податків надсилається відповідь у порядку, згідно чинного законодавства. Така відповідь є невід’ємною частиною довідки про проведення електронної позапланової перевірки. Платник податку або ж його уповноважена особа мають право брати участь у розгляді заперечень, про що вонизазначають у поданих запереченнях[4].

За даним Державної податкової служби України у 2019 році контролюючим органом проведено 13 877 перевірок платників податків з питань додержання вимог податкового, валютного та іншого законодавства, з яких 3 647 – планові, 10 230 – позапланові.

Майже кожна перевірка закінчується складанням акту, та прийняттям рішення контролюючого органу про донарахування сум грошових зобов’язань.

Загальна сума донарахованих грошових зобов’язань платникам податків за результатами перевірок у 2019 року склала 13,1 млрд. грн., планові – 7,5 млрд. грн., та відповідно позапланові – 5,6 млрд. грн.

Така статистика відносно електронних позапланових відсутня, через несуттєву кількість даних перевірок в минулому році.

Проаналізувавши процедуру проведення електронних перевірок можна задатися питанням, щодо довідки про проведення електронної перевірки, який передається платнику (його уповноваженій особі) особисто у паперовій формі. Також, хочеться звернути увагу на не готовність проведення електронних перевірок у суб’єктів господарювання, які не враховують особливості створення, накопичення, зберігання, передачі інформації у електронному вигляді.

До вищесказаного можна додати проблему, яка прописана Кодексом, пропроведення електронних перевірок у платників виключно з незначним податковим ризиком, що не стимулює шляхи удосконалення цих самих перевірок, так як їх кількість мізерна.

Висновок.Усі зазначені процедури в діяльності податкової служби країни спрямованні насамперед на забезпечення справедливого й пропорційного розподілу податкового навантаження та отримання державою стабільних доходів, захищених від небажаних економічних коливань. Планується за допомогою сучасних інформаційних технологій здійснювати оцінку обсягів потенційних надходжень у бюджет завдяки реалізації заходів щодо детінізації економічної діяльності платників податків. В тому числі це можна домогтися діджиталізацією контрольно-перевірочної роботи.

На даному етапі проведеногоа налізузаконодавчих норм та процедур перспективи проведення та запровадження системи електронних перевірок можна підсумувати, що не всі аспекти електронної перевірки переведені в цифрову площину, що суперечить самій суті електронної перевірки.

На нашу думку, залучення для цього позитивного загальноєвропейського досвіду податкової політики сприятиме руху в сторону Е-перевірок платників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI зі змінами та доповненнями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 08.09.2020).

2. Наказ Міністерства фінансів України від 20.11.2015 № 1040. «Про затвердження Порядку подання платником податків заяви про проведення документальної невиїзної позапланової електронної перевірки та прийняття рішення контролюючим органом про проведення такої перевірки». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-15#Text(дата звернення: 08.09.2020).

3. Наказ Міністерства доходів і зборів України від 31.12.2013 № 898. «Про затвердження форматів та Порядку подання документів в електронній формі для проведення електронної перевірки» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0305-14#Text (дата звернення: 08.09.2020).

4. Очеретько Л.М. Проблеми впровадження електронної звітності підприємств / Л.М. Очеретько, А.С. Козицький // Економічний простір. – 2010. – №38. – С. 126–132.

Копотун Анастасія Михайлівна,
студентка групи ОМПЗ-19-1
Науковий керівник:
Вдовиченко Артем Миколайович,
к.е.н., доцент кафедри податкової політики

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. На сьогодні в Україні активно проходить процес формування нової системи адміністративно-територіального устрою, що має великий потенціал створити сприятливі інвестиційні умови для розвитку підприємництва на місцевому рівні та збільшити ріст економіки в цілому.

Економіка України має великий потенціал до розвитку, однак у нашому суспільстві вже давно склалося фундаментальне протиріччя - між бажанням сплачувати низькі податки або взагалі їх не сплачувати, та покладати на державу високі очікування з приводу повного державного забезпечення тощо.

Одні вважають, що саме через зниження ставок податків можна дозволити бізнесу і економіці розвиватись та покращити ситуацію в державі, однак зниження податків зараз - означає збільшення надходжень в майбутньому та зменшення видатків на важливі сфери саме зараз.

Саме тому, актуальним є питання щодо створення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу та удосконалення спрощеної системи оподаткування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження підвищення ефективності спрощеної системи оподаткування в Україні здійснили такі вітчизняні та іноземні науковці: Т. Буй, О. Прімєрова[1], Ю. Аністраненко, О. Бетлій, І. Бураковський, К. Кравчук, І. Ясько [2], Л. Юрчішена, О. Саницька[3], Дж. Ван Хорн та інші. Однак, попри значну низку досліджень, наразі немає конкретних рекомендацій, щодо сприяння розвитку малого бізнесу.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних засад функціонування спрощеної системи оподаткування в Україні, як спеціального податкового режиму, та аналіз недоліків заміни сплати окремих податків і зборів на єдиний податок з веденням спрощеного обліку та звітності, а також виявлення напрямів стимулювання бізнесу в контексті сучасного міжнародного досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економіка країни не може процвітати без здорового приватного сектору та простоти ведення підприємницької діяльності. Завдяки розвитку малого бізнесу створюються робочі місця та збільшуєтьсяпідприємницький дохід, який можна витрачати та інвестувати в середині країни. У цьому контексті, варто розглянути саме трактування спрощеної системи оподаткування в Україні (рис. 1).

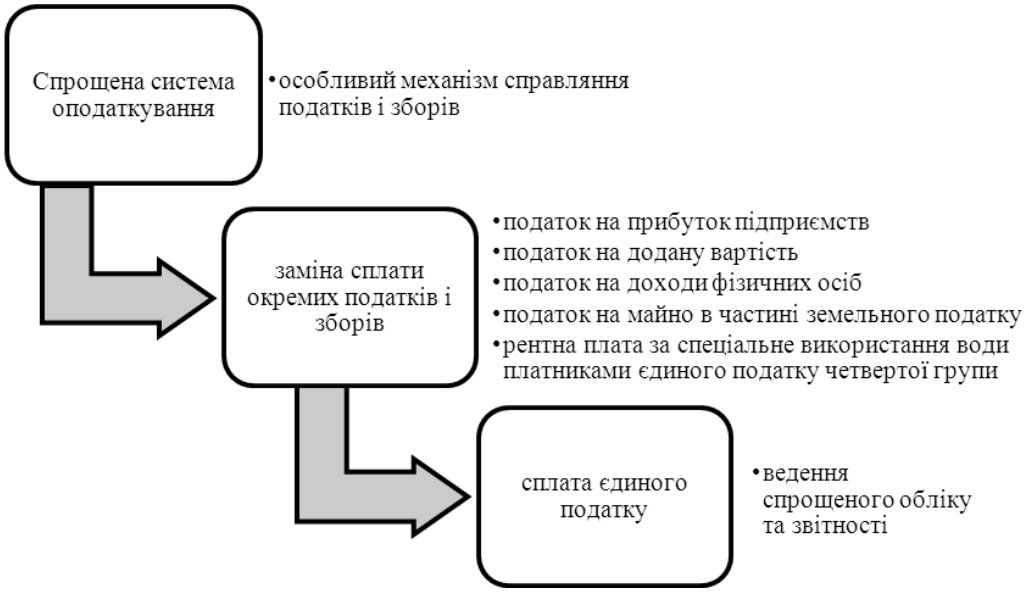

Рис. 1. Загальні положення спрощеної системи оподаткування в Україні [4]

Тобто, головним завданням спрощеної системи оподаткування є стимулювання та активізація розвитку підприємницької діяльності у сфері малого бізнесу. Будь-який раціональний уряд, який дбає про економічне благополуччя, приділяє особливу увагу законам та нормативним актам, що впливають на малі та середні підприємства. Ефективне регулювання бізнесу надає фірмам можливість рости, впроваджувати інновації та переходити до офіційного сектору економіки.

Україна займає провідні позиції у світі серед держав, які змагаються за розвиток ІТ-технологій та залучення нових інвестицій. У 2019 році українські компанії експортували за кордон ІТ-послуг на загальну суму 2,43 млрд дол. Порівняно з 2018 роком, у 2019 році обсяг експорту українських комп'ютерних послуг зріс на 15 % та на сьогодні становить16 % експорту всіх послуг з України. Саме тому, необхідно створити єдину модель оподаткування учасників ринку ІТ-технологій та оформлення трудових відносин із найманими працівниками [5].

Проведемо аналіз надходжень єдиного податку до зведеного бюджету України за 2010-2019 рр. (рис. 2).

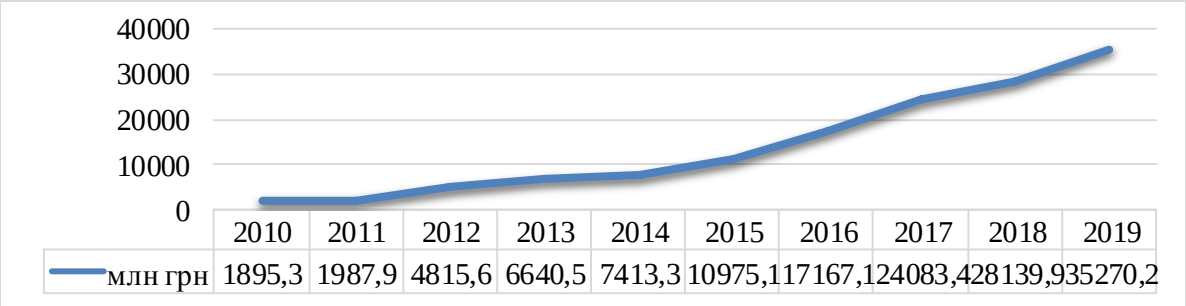

Рис. 2. Надходження єдиного податку до зведеного бюджету України за 2010-2019 рр. [6]

На основі наведених даних можна стверджувати, що за період 2010-2019 рр. з кожним роком відбувається збільшення суми надходжень від єдиного податку, для прикладу надходження у 2019 році збільшились на 25 %, порівняно з 2018 роком. Однак надходження збільшуються не через поліпшення умов ведення бізнесу, а через збільшення податкового тиску на платників податків та збільшення інфляції в державі.

У січні 2020 року Верховна Рада України проголосувала за законопроєкт №1210 і в ньому норму щодо підвищення лімітів для фізичних осіб - підприємців I, II, III груп спрощеної системи оподаткування до 1, 5 та 7 мільйонів гривень на рік. Дане рішення має на меті спрощення умов ведення бізнесу та виступає за поліпшення умов для ФОПів. Однак, критично-важливим компонентом загальної політики створення сприятливого середовища для розвитку бізнесу є проведення широкої податкової реформи. Саме тому важливо розглянути показники України в рейтингу DoingBusiness, щодо інвестиційної привабливостіведення бізнесу в Україні (рис. 3).

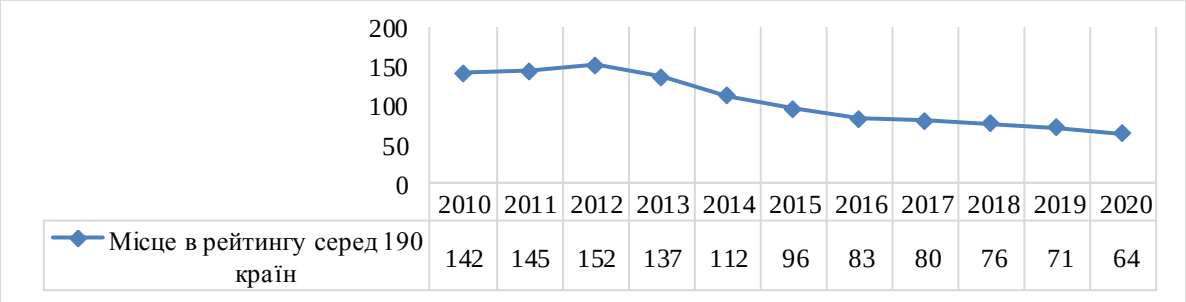

Рис. 3 – Україна в рейтингу DoingBusiness 2010-2020 рр. [7]

Аналізуючи наведені дані, можна стверджувати, що Україна за останні роки зробила великий крок вгору, однак навіть цей результат не найкращий, якщо порівнювати з країнами пострадянського простору. Для прикладу, у 2020 роціЛитва перебуває на 11 місці, Естонія - на 18-му, Казахстан - на 25-му, Російська Федерація - на 28-му, Молдова - на 48-му, Білорусь - на 49-му.

У цьому контексті слід звернути увагу на актуальні проблеми спрощеної системи оподаткування в Україні:

- спрощена система оподаткування є інструментом мінімізації податкового навантаження та єдиного соціального внеску для роботодавців;
- сплата фіксованої суми податку незалежно від результатів діяльності платника податку в першій та другій групі;
- обмежений розмір граничного доходу;
- гранична межа щодо використання найманих працівників;
- обмежені види діяльності та податкові ризики;
- здійснення розрахунків, тобтоплатники І-ІІІ груп повинні здійснювати розрахунки за відвантажені товари (виконані роботи, надані послуги) виключно в грошовій формі без використання взаємозаліків[4].

Саме тому, необхідно вдосконалювати спрощену систему оподаткування в Україні, шляхом підтримки новостворених малих підприємств через так звані податкові стимули в рамках спрощеної системи оподаткування, а також за її межами. Таким чином, впровадження системи податкових знижок для новостворених підприємств, через сплату не повної суми податку, а певний її відсоток допоможе платникам досягти істотних фінансових результатів, що надалі забезпечить стабільні податкові надходження до бюджету держави.

Іншим не менш важливим напрямом є підвищення рівня довіри населення до податкових органів, через простоту системи справляння податків, інформаційну та консультативну підтримку малого бізнесу.

У цьому контексті необхідно звернути увагу на зарубіжний досвід, що дасть змогу поступово гармонізувати податкову системута інтегруватися в світовий економічний простір. Розглянемо Литовську Республіку, оскільки вона займає найвище місце серед країн пострадянського простору в рейтингу DoingBusiness2020. В Литовській

Республіці спрощена система оподаткування застосовується до певних видів діяльності, перелік яких затверджений урядом і складається з 88 видів діяльності, що пов'язані з наданням різних побутових послуг, виробництвом простих товарів.Для фізичнихосібпередбаченоспрощену систему оподаткування шляхом придбаннябізнес-сертифіката, щовидаєтьсямісцевими органами [7].

Впровадження даних змін у спрощеній системі оподаткування дасть змогу не тільки збільшити податкові надходження до бюджету, але й змінити відношення та довіру населення насамперед до податкових органів.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, спрощена система оподаткування в Україні насамперед має активно стимулювати та активізувати розвиток підприємницької діяльності у сфері малого бізнесу для подальшого наповнення зведеного бюджету держави за рахунок податкових надходжень та зменшити тіньовий сектор економіки. Вдосконалити чинну спрощену систему оподаткування можна шляхом:

- впровадження системи податкових знижок для новостворених малих підприємств, через сплату не повної суми податку, а певний її відсоток;
- підвищення рівня довіри населення до податкових органів, через простоту системи справляння податків та підтримку малого бізнесу;
- використання зарубіжного досвіду, а саме затвердження урядом переліку видів діяльності, які пов'язані з наданням побутових послуг, виробництвом простих товарів для переходу на спрощену систему;
- диференціація граничного обсягу виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, прив'язавши його, до індексу споживчих цін або мінімальної заробітної плати для постійної її актуалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буй Т. Г., Прімєрова О. К. Податкове стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні.*Ефективна економіка*. 2018. № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2018/45.pdf(дата звернення: 21.09.2020).

2. Яcько І. В. Теоретико-правові засади податкового адміністрування в Україні : дис. … канд. юр. наук : 12.00.07. Київ, 2018. 196 с.

3. Юрчишена Л.В., Саницька О.Ю.Аналіз єдиного податку у формуванні доходів місцевих бюджетів України.*Фінанси, облік, банки*. Вінниця, 2019. № 1(24). С. 169-178.

4. Податковий кодекс : Закон Українивід 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 13.08.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv#Text(дата звернення: 24.09.2020).

5. Олійник Ю. Тенденції IT-оподаткування: COVID-19, ФОП та BEPS.*Вісник. Офіційно про податки*. URL:http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100017754-tendentsiyi-it-opodatkuvannya-covid-19-fop-ta-beps (датазвернення: 25.09.2020).

6. Звітність. Державна казначейська служба України. URL: https://www.treas ury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu(дата звернення: 23.09.2020).

7. DoingBusiness 2020. URL: https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32436/9781464814402.pdf (дата звернення: 23.09.2020).

Купенко Ольга Олегівна,
студентка групи ОМПз-19-1
Науковий керівник:
Олійник Людмила Григорівна,
к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування

СУТНІСТЬ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Постановка проблеми. Сучасні реалії ведення підприємницької діяльності в Україні, на жаль, не є настільки лояльними, щоб заохочувати громадян та нерезидентів створювати нові види бізнесу. Переважна більшість ідей для бізнесу, які спочатку були ефектні, корисні та цікаві в процесі діяльності виявляються нерентабельними в існуючих економічних умовах, і втілити їх в реальність надзвичайно складно. Створення такого суб'єкта господарювання який буде активним учасником певного ринку, буде прибутковим і таким що нарощуватиме свої обсяги, є можливим при постійному стратегічному розвитку, а одним з вагомих напрямів - податкове планування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань щодо сутності та розвитку податкового планування проводили ряд науковців, серед яких: Акулінін Д.Ю., Алєксєєв І.В., Бечко П.К., Бланк І.О., Вилкова Є.С., Вишнєвский В.П., Горб В.А., Грицюк Н.О., Гусєва Т.А., Дадашев А.З., Євстигнеєв Єріс Л.М., Желізняк Р.Й., Злобина Л.А., Крисоватий А.І., Кузьмін О.Є., Лемішовська О.С., Луцик А.І., Мельник О.Г., Сердюк О.М., Скворцов І.Б., Сухарева Л.О., Ткачик Л.П., Череп А.В., Чернякова Т.М., Чумакова О.О, Шпак Н.О., Яремко І.Й. та інших.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сутності поняття податкове планування.

Виклад основного матеріалу. Метою будь-якої господарської діяльності, як відомо, є отримання прибутку. Тому важливим питанням, яке постає на етапі планування створення підприємства розглянути всі можливі напрями його розвитку, спрогнозувати і порахувати очікувані об’єми доходів та витрат. Планування посідає важливе місце в системі менеджменту, виступаючи першою та фундаментальною функцією менеджменту. Виходячи з цього започатковане та подальше

управління підприємством базується на бізнес- плануванні. Бізнес план - письмовий офіційний документ, що містить розроблені концептуальні засади податкового планування, які є основою для подальших розрахунків фінансових підрозділів документа.

Податки і збори є тією статтею витрат підприємства яку необхідно враховувати за будь яких умов, адже вона впливає і на вартість товарів, робіт та послуг та формує імідж суб'єкта господарювання, як сумлінного платника податків.

Податкове планування дозволяє шляхом зниження витрат на сплату податків та обов'язкових зборів до державного й місцевих бюджетів суттєво покращити прибутковість бізнесу, а тому можна стверджувати, що саме податкове планування стає фундаментальною функцією в системі управління підприємством.

Податкове планування – це система дій, заходів та планів, спрямованих на пошук законних шляхів для зниження податкового тягаря в умовах сьогодення та у перспективі [1].

Податкове консультування є інструментом, який може суттєво зменшити частку тіньової економіки в державі. Проте, на жаль, в Україні податкова культура перебуває на низькому рівні і тим самим податкове планування використовується досить рідко і, як правило, обмежується обрахунком податків, що їх необхідно сплатити за результатами податкового звітного періоду. Але при правильному розумінні суті податкового планування і залученні прогресивних та досвідчених спеціалістів суми податків можна передбачити завчасно і оптимізувати, вивільнивши значні суми на інвестиції у нові напрямки бізнесу та свіжі проекти [1].

Податкове планування на мікрорівні визначається як система заходів підприємства, спрямована на максимальне використання можливостей чинного законодавства з метою законної оптимізації податкових платежів; бюджетування податків - система заходів, спрямована на визначення планової суми податкових платежів, що підлягають сплаті підприємством у майбутніх періодах [2].

Податкове планування розпочинається з інформаційної оцінки зовнішнього середовища підприємства, аналізу його можливостей та загроз господарської діяльності. Враховуючи інформаційне забезпечення, підприємство формує податковий менеджмент і втілює його завдяки обраним методам менеджменту та відповідними до них інструментам податкового планування. Результатом цього поетапного

процесу стає оптимізація сплати податкових платежів, раціонально побудована податкова політика підприємства, що позитивно впливає на ефективність діяльності суб'єкта господарювання [3].

Податкове планування можуть реалізовувати на всіх етапах функціонування підприємства. Податкове планування на етапі створення підприємства «пов'язане з визначенням оптимальної організаційно-правової форми, структури суб'єкта підприємства, місця його реєстрації та розташування та інших питань щодо створення нової господарської одиниці. Податкове планування, здійснюване в процесі функціонування підприємства, спрямоване на організування поточної та перспективної діяльності суб'єкта господарювання з оптимальною сплатою податкових платежів. Податкове планування на етапі ліквідації підприємства має за мету оптимізувати податкові платежі під час процесу ліквідації підприємства [4]

Для забезпечення оптимального податкового планування слід враховувати групи податків, що мають найбільшу питому вагу у ході здійснення господарської діяльності:

- податки, які включаються до валових витрат (земельний податок, платежі до бюджетних фондів тощо). Їх зменшення призводить до зниження витрат та збільшення податку на прибуток, тобто ефект від мінімізації цих податків втрачається внаслідок збільшення податку на прибуток;

- податки, які включаються до ціни товару (акциз, ПДВ). Варто зменшувати базу оподаткування при одночасному збільшенні складових елементів, які пливають на її зменшення. Для цих податків варто зменшувати розміри ставок та базу оподаткування з використанням можливості збільшення податків у витратах, за рахунок чого буде досягнуто загальний ефект;

- податки, які стягуються із прибутку (податок на прибуток) варто знижувати ставки податку та базу оподаткування. Дієвість податкового планування на підприємстві залежить, у першу чергу, від методів, які враховують особливості діяльності кожного суб'єкта господарювання як платника податків [5].

Систематизація податкового планування підприємства сьогодні тісно пов'язана зі знанням і застосуванням норм податкового права, яке на сьогодні характеризується як неоднозначне, нестабільне й суперечливе, а практика його застосування супроводжується численними правовими проблемами.

Висновки.

Отже, податкове планування є важливою складовою у стратегічному розвитку будь якого суб'єкта бізнесу. Проте необхідно чітко розмежовувати поняття "ухилення від сплати податків" та їх "оптимізацію". Тоді як якісне податкове планування є запорукою дотримання усіх норм податкового законодавства та контролю за сплатою податків і зборів суб'єктів господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загородній А.Г., Єлісєєв А.В. Податки та податкове планування підприємницької діяльності: монографія. Львів. Податкове планування. Цент бізнес сервісу, 2003. 152 с.

2. Карпова В.В. Формування системи податкового планування на підприємстві: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук :08.06.01 - Економіка, організація і управління підприємствами. - Харків, 2005

3. Оліховський, В.Я., Теоретичні аспекти податкового планування. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку», 201, .722, с. 177-181.

4. Федишин, Н.І., 2012. Податкове планування на підприємстві. Світ фінансів, 3, с. 112-120.

5. Гринчук Ю. С. Податкове планування як складова податкового менеджменту. Інвестиції: практика та досвід. 2011. - № 22. - С. 48-50. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2011_22_13.

Матвієнко Альона Юріївна,
студентка групи ФМФА-19-1
Науковий керівник:
Тучак Тетяна Володимирівна,
к.е.н., доцент податкової політики

НЕПРЯМІ МЕТОДИ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ДОХОДІВ ГРОМАДЯН: СВІТОВИЙ ДОСВІД

Постановка проблеми. Одним із аспектів, що не досить позитивно проявляється у наповненні державного бюджету – ухилення від сплати податків та зборів платниками податків.Несвоєчасне подання декларацій, несвоєчасна сплата, мінімізація отриманого доходу (прибутку), низька податкова культура – призводить до більш чіткого податкового контролю та застосування відповідних заходів для оптимального їх вирішення.

Мета статті. Основною метою даної статті є визначення та дослідження застосування непрямих методів податкового контролю у світовій практиці та запровадження у майбутньому в Україні задля вирішення проблем, які виникають у контролюючих органів під час податкового контролю доходів громадян.Зокрема, проблематику податкового контролю досліджували у своїх наукових розробках, такі науковці, як: І.Р. Безпалько, В.М. Геєць, Ю.Б. Іванов, О.О. Яковенко, К.А. Матвійчук, З.С. Варналій та інші.

Виклад основного матеріалу. Ні для кого не секрет , що розмір податків та зборів залежить не тільки від бази оподаткування та ставок, але від методів їхнього визначення. Ці методи можна розділити на прямі і непрямі методи податкового контролю.

Найперша спроба запровадження непрямих методів в Україні було заявлено в Указі Президента України від 1998 року «Про деякі зміни в оподаткуванні». В подальшому на виконання положень наказу КМУ в грудні 1998 року прийняв постанову, якою затвердив порядок використання непрямих методів стосовно податку на додану вартість. Така постанова була скасована вже у червні наступного року під сильним тиском підприємців[2] у грудні 2000 року, із прийняттям норм закону 2181 «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» [3].

Згаданим законом застосування непрямих методів дозволялося у наступних випадках:

- платник не веде бухгалтерського та податкового обліку;
- платник не може підтвердити розходження в показниках податкової декларації, встановлені в результаті проведення документальної перевірки;
- платник ухиляється від подання відомостей, передбачених законодавством;
- платник не подає декларацію та місцезнаходження платника невідоме;
- платник податків провадить підприємницьку діяльність без державної реєстрації як суб'єкт підприємницької діяльності;
- платник не подає визначені законодавством первинні документи;
- платником податків понесені витрати,за якими платник не має документального підтвердження
- декларація була представлена платником податків, але під час документальної перевірки, що проводиться контролюючим органом, платник податків не підтверджує розрахунки, приведені в декларації, наявними документами обліку.

Слід зазначити, що згідно з підпунктом 4.3.3 пункту 4.3 статті 4 Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» в редакції Закону України від 22 червня 2004 року № 1830-IV «Про внесення змін до Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» методика визначення суми податкових зобов'язань за непрямими методами затверджується законом і є загальною для всіх платників податків. Порядок застосування непрямих методів визначення суми доходів фізичної особи визначається з урахуванням норм закону з питань оподаткування доходів фізичних осіб [7].

Із 2004 року і до цього часу відповідний закон не приймався. Отже, методика визначення податкових зобов'язань за непрямими методами наразі законодавчо не визначена [7].

Непрямі методи визначення сум податкових зобов'язань щодо конкретного податку, збору (обов'язкового платежу) платника податків можуть бути застосовані виключно за наявності підстав, встановлених підпунктом 4.3.1 пункту 4.3 статті 4 Закону України «Про

порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами». Таких підстав у податкової інспекції не було, тому остання будь-який непрямий метод не повинна була застосовувати і його не застосовувала[7].

Для виконання повноважень, контролюючі органи використовували такі методи: 1) спостереження; 2) економічного аналізу; 3) аналогії; 4)контроль за доходами та витратами фізичних осіб.

Непрямі методи податкового контрою доходів громадян активно використовуються високорозвиненими державами, переважно тоді, коли у платника відсутні необхідні відомості або подається завідомо необ'єктивна інформація.

До найбільш відомих та поширених методів визначення податкових зобов'язань за непрямими способами відносять:

- процентний метод - аналіз та порівняння за аналогічними умовами та галузями роботи;

- метод власного капіталу - зростання оподаткованого доходу залежить від збільшення активів;

- метод руху готівки – аналіз та порівняння надходжень та витрат;

- метод банківського депозиту – аналіз та порівняння руху коштів на рахунках у банках та дані декларацій про отриманні доходи;

- метод походження та використання коштів – порівняння даних про надходження та витрачання активів.

Для прикладу наведемо визначення сутності непрямих методів деякими зарубіжними країнами. В Німеччині визначення доходу платника може бути застосовано тоді, коли платник не надає відповіді для підтвердження даних(зазначених у декларації) на запит контролюючого органу. Після всіх процедур контролюючий орган надає платнику розрахунок податку, який він може оскаржити протягом одного місяця[4].

Процедура «évaluationdurevenue» – оцінка доходу – активно використовується у Франції. Сутність якої полягає в тому, що платник податків не подає в строк податкову декларацію і не реагує протягом 30 днів на вимогу контролюючого органу, а також при відсутності відповіді на запит або перешкоджання перевірці. У ході перевірки контролюючі органи на підставі доступної інформації, наприклад про спосіб життя платника, оцінюють податкову базу. Після оцінки направляють повідомлення,я ке він не може оскаржити звичайному режимі. Як мінімум за 30 днів до початку процедури платник повинен бути повідомлений про підстави оцінки доходу, а результати оцінки може оскаржити в судовому порядку. Щодо строків давності , то для оцінки з ПДВ та податку на прибуток – це три роки.

В Австрії контролюючі органи починають оцінювати доходи, якщо платник не вів належного обліку або відмовився надати інформацію про доходи чи витрати.

США застосовує непрямі методи насамперед в галузях господарства, з обігом великих сум готівки, наприклад американських піцерій. У даному випадку цей непрямий метод визначення оподаткованої бази платника податків використовується для реконструкції виручки піцерії (доходу платника податків)[4].

Слід зазначити, що описуваний метод слід застосовувати в тих випадках, коли контролюючий орган достовірно встановив, що він не може використовувати облікові дані, представником податків, з їх очевидною ненадійністю.

Непрямі методи визначення доходів та відповідно податкових зобов'язань за кордоном в залежності від характеру та цілей згруповані наступним чином:

- обліково-статистичні методи;
- методи відкритої перевірки;
- спеціальні економіко-правові методи.

За допомогою обліково-статистичних методів можна точно оцінити приховану виробничу діяльність, тобто діяльність, яка здійснюється на законних підставах, але не декларується платником. До даного методу належать: метод специфічних індикаторів, структурний метод, метод м'якого моделювання, експертний метод, змішані методи [5].

Виділяють три типи податків «cash-flow»- це окрема група непрямих методів, яка ґрунтується на їх застосуванні, тобто податки на потоки грошових коштів. У першому випадку (r-basedcorporatecash-flowtax, real) базою є чистий потік реальних трансакцій, тобто різниця виручки від реалізації і вартості використовуваних у виробництві. До другого типу відноситься (rfbasedcorporatecash-flowtax, realplusfinancial), в його базу включається ще й різниця між отриманими позиками і виплаченим боргом і різниця отриманих та сплачених відсотків. За третім типом податку на потоки грошових коштів оподатковується сума виплачених дивідендів і викуплених акцій за вирахуванням нових випусків акцій (s-basedcorporatecash-flowtax) [5].

Методи відкритої перевірки можуть визначити приховування доходів в тій мірі, в якій це дозволяє робити відкритість суб'єктів, що перевіряються. Результати можуть використовуватись в обліково-статистичних цілях.

Висновки. Отже, використання непрямих методів на практиці може зменшити тіньовий сектор економіки, а тим самим зростуть надходження до бюджетів різних рівнів. Слід зазначити, що дане питання є досить актуальне та варте уваги на рівні держави.

Для України впровадження непрямих методів податкового контролю доходів громадян зможе дещо спростити роботу для контролюючих органів. Тому для більш ефективного використання непрямих методів необхідним є закріплення методів у податковому законодавстві, налагодити відносини між платником та контролюючими органами, доступ до електронного кабінету.

В рамках розробки методу потрібно ідентифікувати для якого податку він застосовується, до якої групи платників (юридичні особи, фізичні особи, самозайняті особи, ФОП), та за наявності яких підстав даний метод застосується.

Основними напрямами вдосконалення системи адміністрування податкових та митних платежів в Україні сьогодні є такі:

1) застосування непрямих методів визначення податкових зобов'язань;

2) застосування непрямих методів податкового контролю;

3) законодавчо-нормативне регулювання та методичне забезпечення застосування непрямих методів податкового контролю і визначення податкових зобов'язань;

4) посилення аналітичної складової у роботі працівників контролюючих органів;

5) навчання професійного судження працівників контролюючих органів;

6) роз'яснювальна робота у суспільстві та залучення громадськості [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.

2. Указ Президента України «Про деякі зміни в оподаткуванні» від 1998 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/857/98/ed19980807.

3. Закон України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2181-14/ed20001221.

4. Воронкова О.М. Проблеми та перспективи визначення податкових зобов'язань непрямими методами / О.М.Воронкова // Збірник наукових праць міжрегіональної фінансово-юридичної академії (економіка, право). – 2011. – №1.с.69-76.

5. Котляров Є. І. Перспективи застосування та місце непрямих методіввизначення податкових зобов'язань у системі адміністрування податків в Україні. Ефективна економіка. 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5570.

6. Фіскальна політика в умовах макроекономічної стабілізації Збірник матеріалів V. Науково-практичного інтернет-семінару (Ірпінь, 24 лютого – 6 березня 2020 р.) Мережеве електронне видання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5225/1/4769_IR.pdf.

7. Податки&Бухоблікжовтень, 2010 / № 82 «Звичайні ціни та непрямі методи визначення податкових зобов'язань» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2010/october/issue-82/article57094.html?wn=google_ads_iframe_%2F141806220%2FiFactor_top_bnr_0&r1=

Могильницький Андрій Вікторович,
студент групи ОМПз-19-1
Науковий керівник:
Осмятченко Володимир Олександрович,
д.е.н., професор

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Ринкові зміни, інтеграції в міжнародний ринок, реформування економіки та умови пандемії негативно впливають на суб'єкти малого підприємництва, оскільки у них немає у довгостроковому періоді фінансової можливості та гнучкості, що приводять до стрімкого занепаду. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності частковий вихід дня них. Адже є важливим елементом, що використовується як фіскальний інструмент (спрощення системи оподаткування, зменшення суми та числа стягнень), засіб збереження соціальної стабільності та стимул підтримки для забезпечення умов розвитку малого підприємництва у країні.

Мета статті. Метою статті є визначення особливостей спрощеної системи оподаткування та перспектив її розвитку.

Виклад основного матеріалу. З часу незалежності, історія виникнення та розповсюдження спрощеної системи оподаткування в Україні налічує більше двох десятиріччя. Розвиток системи «єдиного податку» здійснювався за певними етапами, які стосуються виокремлення груп підприємців та вимог до їх поділу за специфікою фінансово-господарської діяльності, чисельністю найманих працівників, обсягу отриманого доходу, критеріїв формування ставки оподаткування за визначеними групами. На даний час, існує розподіл підприємців на чотири групи за кардинально різними ознаками, із наростаючими розмірами та обсягами доходів, навіть враховуючи специфіку ведення бізнесу сільськогосподарськими підприємствами (4 група).

Суб'єкти господарювання (фізичні особи-підприємці та малі підприємства) використовує спрощену систему оподаткування та звітності сплачують особливий податок – «єдиний податок», який сплачується в заміну цілої групи податків та зборів (податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, військовий збір, податок на

додану вартість). Варто зазначити, що при нарахуванні «єдиного податку» використовується спрощений механізм ведення обліку, що регламентується НП(С)БО «Спрощена фінансова звітність» [4] та подання звітності, регламентується статтями Податкового кодексу України [6], а також значна частина платників має право не використовувати реєстратори розрахункових операцій (РРО), хоч із введенням змін від 1.01.2021 року планується їх зобов'язати.

Доцільно зазначити, що за останнє десятиліття чисельність малих підприємств за офіційними статистичними даними має певні зміни [2]. У наукових працях відзначається, кількість суб'єктів малого бізнесу стрімко зменшується, зокрема у 2016 році склало 1850034 (з них ФОП – 1558880), у 2017 році – 1789406 (з них ФОП – 1466486), у 2018 році – 1822671 (з них ФОП – 1483297). Варто зазначити, що масове закриття фізичних осіб-підприємців здійснюється в кожній області та регіоні по усій країні. Основною причиною стало введення у 2017 році обов'язкової сплати єдиного соціального внеску (ЄСВ) [3] незважаючи «Чи ФОП здійснює фінансово-господарську діяльність? Чи ні?».

За даними Державної податкової служби України підприємці заборгували приблизно 6 млрд. грн., в середньому – зростає на 700 млн./щорічно. Так, загальна сума боргу у 2017 році склала 3,6 млрд. грн., у 2018 році – 4,1 млрд. грн., а за останній рік податковий борг зріс на 1 млрд. грн. В Україні станом на 01.01.2020 року налічується 1 014 211 малих підприємств та підприємців, що мають податковий борг чи перед державним, чи місцевим бюджетами, порівняно із груднем 2019 року, коли було 1 019 884. Тобто, чисельність податкових боржників зменшилася на 5673 особи, що є позитивним, оскільки зростає рівень податкової дисципліни суб'єктів господарювання. Слід зазначити, що це є досить негативним при наповнені місцевого бюджету.

Звичайно, суб'єкти малого підприємництва, що використовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, у ході діяльності зіткнулися з низкою переваг та недолік. Саме тому, вона є предметом активного дослідження як науковців-теоретиків, так і практиків у контексті врахування умов сучасності, чинників впливу та наслідків реформування податкової системи, що безпосередньо впливає на добробут населення, наповнення державного та місцевого бюджетів, проведення ефективного реформування країні, що врахує інтереси усіх учасників.

Згідно положень законодавчо-нормативної бази країни суб'єкт малого підприємства має право самостійно обирати систему оподаткування (загальну чи спрощену). Звичайно, слід зазначити, що кожна система має свої переваги, недоліки. Зведемо у табл. 1 основні переваги та недоліки систем оподаткування, які існують, на нашу думку, з точки зору функціонування суб'єктів господарювання.

Таблиця 1.1

Основні переваги та недолік систем оподаткування з точки зору функціонування суб'єктів господарювання

Системи оподаткування суб'єкта господарювання			
Загальна система оподаткування		Спрощена система оподаткування	
Переваги	Недоліки	Переваги	Недоліки
Оподаткування фінансового результату від звичайної діяльності підприємства.	Сплата у повному розмірі та повного переліку податків та зборів враховуючи специфіку діяльності підприємства.	Зменшення переліку податків та зборів, крім єдиного податку, ЄСВ, військового збору .	Сплата фіксованого податку в групі I та II незалежно від результату, особливо для збиткових ФОП.
Зникає необхідність щоквартального контролю рівня доходу суб'єкта господарювання.	Складна, точна, організована, багаторівнева система фінансового, податкового та статистичного обліку, необхідність ведення згідно норм НП(С)БО.	Спрощення ведення обліку (а найчастіше у ФОПім зовсім його відсутність) та звітності (окрім податкової – обов'язкове подання податкової декларації за податковий рік).	Постійний контроль за розміром доходу задля недопущення/ перевищення обсягів, що встановлено для певної групи, а також обов'язкове використання РРО.
Відсутність обмежень при розширені сфер та обсягів діяльності.	Суттєвий контроль державних фіскальних органів щодо перевірки діяльності, об'єктивності та точності розрахунку фінансового результату.	Мають змогу (право) не використовувати РРО, виконуючи певні вимоги та специфічному виді діяльності.	Обмеження при розширені обсягів та виду господарської діяльності
Немає обмежень за чисельністю найманих працівників.		Мають змогу (право) вибору: «Чи бути платник ПДВ чи ні?».	Обмеження у наймі чисельності працівників.
Немає обмежень при визначенню виду діяльності.		Сплата у групі I та II фіксованого розміру єдиного податку, незалежно від ефективності господарювання.	Обмеження при роботі з юридичними особами на загальній системі оподаткування.
			Соціальний захист у мінімальному розмірі підприємця та його найманих працівників.

За даними табл. 1 можна стверджувати, що спрощена система оподаткування значно різносторонньо полегшує життя суб'єктам малого підприємництва, оскільки не потребує найманої праці бухгалтера (для групи I та II ФОП), має мінімальний рівень податку та соціального захисту тощо.

Враховуючи сучасні реалії, для суб'єктів малого підприємництва настають важкі часи оскільки згідно змін, що увійдуть у силу з 1 січня 2021 року використання РРО для певних видів діяльності II – IV груп (тобто підвищеного контролю за розрахунковими операціями з боку фіскальних органів), що стає обов'язковим для ФОП платників єдиного податку та суттєво збільшить їх витрати на обслуговування. Саме тому, для суб'єктів малого підприємництва актуальним стає використання послуг податкового консультування підприємств спрощеної системи оподаткування в Україні.

З точки зору державних фіскальних органів, які анонсують у ЗМІ, розробка і тестування запровадженого в «Електронному кабінеті платника податку» розділу програмного забезпечення «РРО» дозволить платнику податку полегшити дану ділянку роботи. Як зазначається, програмне забезпечення «РРО в смартфоні» стане необтяжливим функціоналом для сумлінних платників податків, дозволить детінізувати економіку, створити рівні умови ведення підприємницької діяльності. Проте, можна засумніватися, як у якісному доступі до державного електронного ресурсу, так і його належному функціонуванні. Варто зазначити, що особа, що буде працювати не достатньо навиків простого користувача, а потрібні професійне розуміння сутності фінансового та податного обліку, знань законодавчо-нормативної бази, тощо.

На арену виступають консалтингові, юридичні та аудиторські фірми у формі податкових агентів, що пропонують на ринку послугу «Ведення фінансового та податкового обліку». Звичайно послуга є не новою, проте все більш стає актуальною та необхідною. Не слід забувати, і про програмний продукт та відповідне обладнання (касовий апарат, ноутбук, планшет, комп'ютер, тощо), яке необхідне для роботи. У свою чергу, забезпечення роботи РРО несе у собі значні затрати, що виражаються у вигляді оплати послуг податкового агента, купівлю необхідного обладнання та програмного забезпечення (якщо не влаштує державна програмне забезпечення за своїм змістовним наповненням та доцільністю).

Висновки з проведеного дослідження. В умовах функціонування економіки України спрощена система оподаткування є важливою умовою для розвитку бізнесу. Зміни, що відбулися у податковій законодавчо-нормативній базі суттєво ускладнюють роботу суб'єктів малого бізнесу. Слід зазначити, що ведення бухгалтерського обліку за спрощеною системою оподаткування із уведенням змін втрачає свої переваги, а відповідно і актуальність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бетлій О., Бураковський І., Кравчук К. Спрощена система оподаткування в Україні: оцінка в контексті сучасних реалій. 2015. Київ. 38 с.

2. Винятинська Л. В., Сенчук І.В. Оцінка стану та тенденцій розвитку малого підприємництва в Україні. Науковий погляд: економіка та управління. 2018. № 1. С. 42-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2018_1_8

3. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р., № 2464-VI зі змінами та доповненнями. URL: https://ips.ligazakon.net/document/ view/T102464?an=2165 (Дата звернення 08.20.2020)

4. Національні положення стандарти бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» №226 від 31.05.2019 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/REG4382 (Дата звернення 08.20.2020)

5. Онісіфорова В.Ю., Сідельнікова В.К. Спрощена система оподаткування: сучасний стан, переваги, недоліки та перспективи. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва.* 2019. №23. С. 158–166.

6. Податковий кодекс України від 07.01.2016 р. № 2755-VI зі змінами та доповненнями. URL: http://buhgalter911.com/Res/Zakoni/NalCode/nalkodeks.aspx (Дата звернення 08.20.2020)

Моргуненко Артем Сергійович,
студент групи ФМФА-19-1
Науковий керівник:
Тучак Тетяна Володимирівна,
к.е.н., доцент кафедри податкової політики

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ КОНТРОЛЮ ЗА ТРАНСФЕРТНИМ ЦІНОУТВОРЕННЯМ

Анотація: *В статті досліджено теоретичні засади та зарубіжну практику контролю за трансфертними цінами та практичні аспекти підвищення ефективності реалізації фіскально-регулювального потенціалу, шляхом впровадження первинного аналізу ризикових операцій. Досліджено теоретичні питання формування ефективної трансфертної політики країн членів ОЕСР. Аналіз комплексу практичних заходів щодо вдосконалення фіскального значення в регулюванні зовнішньоекономічної діяльності.*

Ключові слова: *трансфертне ціноутворення, ОЕСР, безпечні гавані, принцип «витягнутої руки», податкові органи, агресивне податковепланування*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки актуальними є фінансова діяльність транснаціональних корпорацій, які все частіше зафіксовані в використанні механізму агресивного податкового планування трансфертних цін, які в свою чергу корелюють обсяг податкових надходжень до державного бюджету, формуючи при цьому істотні скорочення. В Україні від масштабів експортно-імпортних операцій залежить не тільки фінансове благополуччя, а й обсяг фінансових втрат у результаті агресивного податкового планування, що переносять прибуток в низько податкові юрисдикції та розмивають базу оподаткування. Разом з тим імплементація закордонного досвіду сприятиме, не тільки економічному клімату країни, а й можливість на моменті первинного аналізу сегментувати платників по шкалі ризиковості, тим самим покращуючи адміністративний процес, що створює деякі аспекти поліпшення в законодавстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо трансфертного ціноутворення, за даними більшості емпіричних досліджень, як вітчизняних так і зарубіжних, а саме: Г. Груберт, Е. Аткінсона, К. Вальтера, Дж. Фостера, Р. Танга, О. Чукліна, Р. Лещенко та інші.

Незважаючи на значні здобутки науковців, ґрунтовніших вивчень потребують питання щодо ефективного виконання головних функцій трансфертного ціноутворення в фіскальній практиці, а також впливу на цінову політику.

Метою статті є імплементація практики контролю щодо платників податків які використовують агресивне податкове планування, їх ризики як маркери пов'язані з їх контрольованими операціями.

Виклад основного матеріалу. Трансфертне ціноутворення полягає у встановленні цін в операціях між компаніями групи – пов'язаними особами. До них відносяться особи, які безпосередньо чи опосередковано можуть впливати на господарську діяльність одинодного. Впровадження механізму регулювання трансфертного ціноутворення зумовлено тим, що пов'язані особи можуть встановлювати ціни, які не склалися б за умовами угоди між непов'язаними особами. Це пов'язано з такими податковими мотивами: перенесення прибутку в більш сприятливі юрисдикції з низьким рівнем оподаткування, розподіл податкового навантаження на користь збиткових компаній групи або компаній з пільговим режимом оподаткування. Для розробки законодавчої бази щодо трансфертного ціноутворення для України було взято за першочергову основу рекомендації ОЕСР [1], які було застосовано усіма розвиненими європейськими країнами.

На законодавчому рівні врегульовано питання трансфертного ціноутворення у багатьох країнах, зокрема в США, Канаді, Великій Британії, Франції, Німеччині, а серед найближчих сусідів – у Російській Федерації, Республіці Казахстан. Проте українське законодавство у сфері трансфертного ціноутворення має свої особливості.

Більшість країн застосовують певні відхилення відповідно до принципу витягнутої руки (ALP) у своїх правилах трансфертного ціноутворення. ALP вимагає від ТНК розподіляти доходи та витрати між сторонами, так як ніби то сторони не були пов'язані між собою та діють у своїх інтересах. ALP сформульовано відповідно до Керівних принципів ОЕСР з трансфертного ціноутворення (Керівні принципи ОЕСР) та у конкретних положеннях країни. Нормативні акти США, що стосуються трансфертного ціноутворення, наведені в Treas. Рег. § 1.482 (Положення) та відповідні розділи [2, с. 104].

В той же час, як зазначає Т. Савченко та Л. Павленко які розглядають трансфертне ціноутворення в сучасних умовах економічного розвитку як інструменту мінімізації бази оподаткування податком на прибуток підприємств аналізу законодавчої бази з питань трансфертного

ціноутворення в Україні встановлено, що у вітчизняному законодавстві відсутній механізм який би дозволяв уникнути подвійного оподаткування в процесі трансфертного ціноутворення, наявні численні зміни у законодавчій базі з даного питання, ускладнена процедура ведення звітності, а також наявні значні затрати часу та ресурсів для реалізації механізму податкового регулювання [3, с.157].

З метою ідентифікації платників податків на яких потрібно зупинити погляд контролюючому органу потребує створення матриці ризиків, котра буде акумулювати сет суб'єктів господарювання, котрі мають рівень від найвищого до найвищого ступеня ризиковості в вибірці, тим самим унеможливлюючи розпорошення уваги фіскальних органів.

Ризик трансфертного ціноутворення, як правило, виникає внаслідок одного з трьох факторів. По-перше, такий ризик для податкової адміністрації може виникнути через те, що платник податків бере участь у повторних транскордонних операціях із пов’язаними сторонами, які потенційно можуть погіршити місцеву податкову базу. По-друге, такий ризик може виникнути у зв'язку з певними великими одноразовими операціями, такими як передача нематеріальних активів чи певна реструктуризація бізнесу, або в результаті таких великих одноразових операцій. По-третє, такий ризик може виникнути через неадекватну увагу платників податків до загального дотримання трансфертного ціноутворення [2].

Огляд базових факторів ризику на прикладі країн Латинської Америки, в котрих було впроваджено матрицю ризиків непрямим методом в законодавства допомогою Німецьких партнерів. У деяких ситуаціях ризик трансфертного ціноутворення буде присутній, оскільки платник податків бере участь у повторних транскордонних операціях із пов’язаними сторонами, які можуть призвести до погіршення місцевої бази оподаткування.

Достатньо спірним є питання щодо застосування норм ТЦ при операціях з пов’язаними особами в межах однієї держави. З 41 дослідженої держави лише 15 не використовують це. Таким чином, операції між внутрішніми пов’язаними особами є предметом дотримання принципу витягнутої руки у наступних країнах: Австрія, Китай, Чехія, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Угорщина, Ірландія, Ізраїль, Люксембург, Малайзія, Мексика, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Росія, Іспанія,Туреччина, Великобританія та США [4].

Світова тенденція протидії агресивному податковому плануванню набирає все більших обертів. Відповідно до дослідження Девіда

Кемерона тільки на офшорних рахунках російських та китайських компаній перебуває 12 трильйонів доларів США [5]. Під час офшорного скандалу, пов'язаного з розсекреченням «PanamaPapers», резиденти 62 країн світу, в тому числі 12 президентів, були обвинувачені у виведені прибутків в офшорні зони задля уникнення сплати податків [6,7].

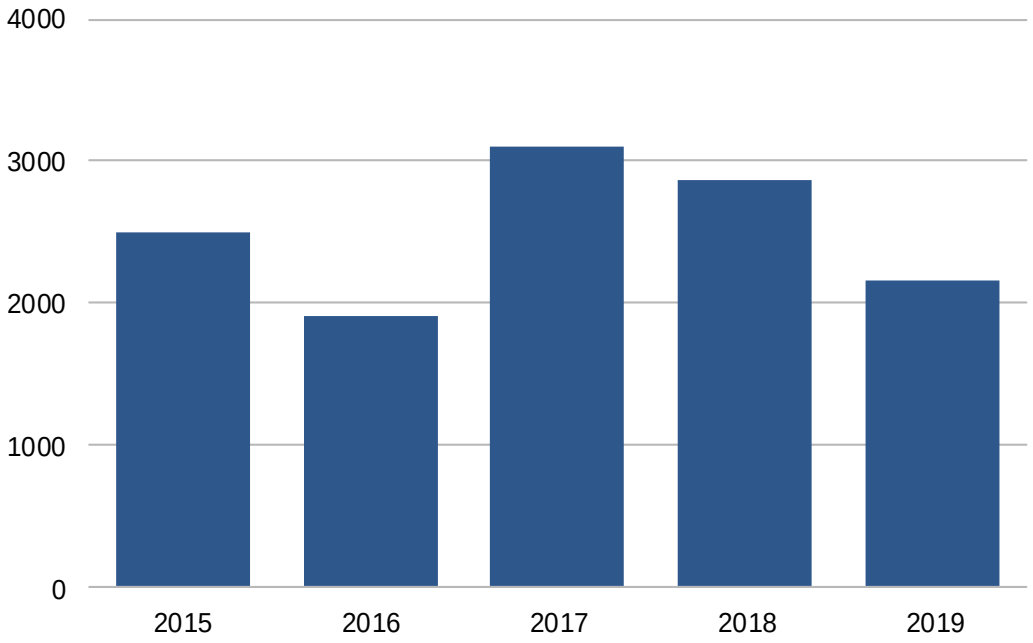

Рис. 1.1 Динаміка поданих звітів КО в розрізі років за даними ГУ ДПС в м. Києві [8].

За підсумкамиподаних звітів щодо контрольованих операцій, спостерігається зниження кількості поданих звітів, на 3% в порівняні з попереднім роком, обсяг КО зменшився на 500 млр. гривень (рис. 1.1).

Висновки. Отже, проведений аналіз трансфертного ціноутворення в різних країнах світу вказує на те, що при контролю за ТЦ не може бути єдиного правила, а повинен використовуватись індивідуальний підхід з урахуванням всіх обставин фінансово-господарської діяльності та необхідних процедур аналізу.

Проаналізувавши та дослідивши питання тенденцій трансфертного ціноутворення, можна узагальнити, що із запровадженням в податковому законодавстві України інституту трансфертного ціноутворення платники податків, з одного боку, отримали визначені правила встановлення цін під час проведення контрольованих операцій, а з іншого – в розпорядженні держави опинився ефективний інструмент, що при зловживанні контролюючими органами, може спричинити негативні наслідки як для платників податків так і для економіки в цілому.

Таким чином, необхідно внести зміни до наявних методологій трансфертного ціноутворення, щоб забезпечити робочий формат для визначення ціни цінних паперів у цифровому бізнесі. Це дозволить вивчити податкові наслідки транскордонних операцій між афілійованими підприємствами, та в розпорядженні держави опиниться ефективний фіскальний інструмент.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Македон В.В. Формат взаємодії транснаціональних корпорацій та реального сектора національної економіки України / В.В. Македон // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2012. – No 1(5). – Т. 1. – С. 250–258.

2. OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. - OECD Publishing. - 2017. - 243 p.

3. Савченко Т. Г., Павленко Л. Д. Трансфертне ціноутворення як інструмент забезпечення внутрішньобанківської рівноваги [Електронний ресурс] / Т. Г. Савченко, Л. Д. Павленко // Економічний простір. – 2010. – No 39. – Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/ bitstream/123456789/1275/1/ transfer.pdf

4. Multi-country analysis of existing transfer pricing simplification measures (2012 update) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oecd.org/tax/transfer-pricing/50517144.pdf

5. S. Heather Offshore finance: more than siphoned out of emerging countries [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.theguardian.com/business/2016/may/08/offshore-finance-emergingcountries-russia-david-cameron-summit?CMP=Share_iOSApp_ Other.

6. Garside J. HollyWatt, DavidPegg. The Panama Papers: how the world's rich and famous hide their money offshore [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.theguardian.com/news/2016/apr/03/the-panama-papers-how-the-worlds-rich-and-famous-hidetheir-money-offshore.

7. Taxation trends in the European Union. 2010 edition Data for the EU Member States and Norway / European Commission.Taxation and customs.Union. Euro stat. – Luxembourg of ce for of cial publications of the European communities. – 2010. – 445 p.

8. Державна податкова служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступ : http:// tax.gov.ua/

Нікуліна Тамара Олександрівна,
студентка групи ФМФА-19-1
Науковий керівник:
Тучак Тетяна Володимирівна,
к.е.н., доцент кафедри податкової політики

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СПЛАТИ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Постановка проблеми. На сьогодні, у зв'язку із складним економічним становищем, пріоритетним напрямом модернізації податкової служби є вдосконалення системи сплати податків. Першим кроком є вдосконалення адміністрування податків. Для цього необхідно:

- покращити механізм адміністрування податків;
- викрити та побороти корупційні діяння, які пов'язані з податковими відносинами;
- побудувати відносини між податковими органами та платниками, які б мали партнерський характер;
- створити рівні умови для всіх платників податків;
- забезпечити відкритість перед платниками.

Удосконалення системи сплати податків буде спрямоване на підвищення рівня податкової етики суб'єктів податкових правовідносин. Але для цього необхідно змінити ставлення громадян до їх обов'язку, де кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом[1]. А також, пояснити для чого, куди та навіщо сплачуються податки. Для всього цього необхідно враховувати досвід зарубіжних країн.

Більшість сучасних вітчизняних науковців висвітлюють проблеми податкової системи в Україні та порівнюють її з країнами ЄС, а саме серед них є такі науковці, як М.Кучерявенко, О. Василик, Л. Демиденко, Т. Єфименко, П. Мельник, Ю. Каспрук, Ю. Касперович, Р. Паславська, В. Попова й ін. Їх праці описують важливість дійового функціонування податкової системи України.

Мета статті. Головною метою статті є аналіз сучасного становища податкової системи держави та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення сплати податків в України з урахування досвіду зарубіжних країн.

Виклад основного матеріалу. На жаль сьогодні не кожний громадянин України – платник податків має бажання добровільно виконувати свої податкові зобов'язання. Причиною є відсутність прозорості, а саме висвітленої взаємозалежності між податками, які є вже сплаченими, й зворотнім потоком державних послуг, яких отримують платники. Виокремлюють три моделі відносин держави та платників податків.

1. Де держава домінує у відносинах «держава – платники податків». В цьому випадку платники податків наділені обов'язками, а держава – правами. Саме в цій моделі платників можна розглядати як постачальників фінансових ресурсів. Платники не зацікавлені в добровільному виконанні своїх податкових обов'язків, тому що їх права обмежені, і є високий рівень ухиляння від сплати грошових зобов'язань. Держава в свою чергу збільшує адміністративний тиск, використовуючи жорсткіші засоби контролю. Така модель суперечить принципам демократичних країн, але притаманна авторитарним державам.

2. Де платник домінує у відносинах «держава – платники податків». Така модель притаманна більш слабким державам, де державний апарат має незначну ефективність. В цій моделі відбуваються безконтрольні дії платників, більший відсоток ухилень від оподаткування. У зв'язку з цим зменшується обсяг податкових надходжень до державного бюджету.

Модель домінування платника не може бути ефективною, тому що рано чи пізно це може призвести до кризи у державні, де держава в свою чергу може використати першу модель, щоб уникнути кризи.

3. Модель взаємних зобов'язань. Цю модель обирають демократично розвинуті країни та країни з перехідною економікою. В цьому випадку всі суб'єкти податкових відносин є рівноправними, а діяльність кожного є підконтрольною та підзвітною. І держава, а саме податкові органи, і платники зобов'язані дотримуватися податкового законодавства, їм надані однакові гарантії стосовно дотримання й захисту своїх законних прав та інтересів. У цій моделі, чітко виражені партнерські відносини, де платник податків вже не об'єктом контролю, а є рівним партнером, який сплачує податки за отримання належних послуг, які надає держава[2].

Отже, удосконалення системи сплати податків має розпочинатися зі створення партнерських відносин між податковими органами та платниками податків, де повинно бути чітко зрозуміло місце та яку

значущу роль має людина в державі й у податковому адмініструванні, та повага до її прав та законних інтересів.

Також необхідно звернути увагу те, що у зв'язку з розповсюдженням вірусу COVID-19 в країні запровадили карантин. Внаслідок цього багато фізичних осіб втратили роботу, а фізичні особи-підприємці втратили свої прибутки. У цьому випадку, держава пішла на зустріч та в свою чергу внесла низку змін до Податкового кодексу, де було вказано про звільнення від оподаткування деяких категорій платників та накладення мораторію на документальні та фактичні перевірки під час карантину[3]. У цьому випадку можна чітко побачити, що в Україні притаманна третя модель взаємовідносин. Адже держава створила всі умови для платників, щоб ті не втратили ще більше.

Стосовно податкового правопорушення, фізична особа-підприємець порівнює вигоду, яку він отримує саме від приховування реального рівня доходів які одержує, й ризики, пов'язані з викриттям даного приховування. Виходячи з цього, необхідно підвищити відповідальність за податкові правопорушення.

Також треба відмітити, що при високому рівні корупції в країні, де відбувається зменшення податкового навантаження та посилюються штрафні санкції за порушення податкового законодавства позитивних змін в поведінці фізичних осіб-підприємців під час адміністрування податків не спостерігаються. Тому зменшення рівня корупції в країні – один із першочергових заходів на шляху до вдосконалення системи добровільної сплати податків.

Можна використати такі заходи запобігання проявам корупції:

– звести до мінімуму безпосереднє спілкування між платниками податків та посадовими особами податкових органів, використовуючи новітні технології у процесі адміністрування податків;

– посилити кримінальну відповідальності за корупційні діяння однаково як для державних службовців, так і для платників податків;

– проводити регулярно спеціальні заняття для працівників ДПС України, які спрямовані на формування морально-етичних установок стосовно неприпустимості здійснення корупційних правопорушень (тренінги, круглі столи, конференції, семінари) [4, с. 16].

Після того як Податковий кодекс України був прийнятий, рівень податкового навантаження в Україні так і не знизився, хоча в законодавстві було передбачено зниження ставок зокрема основних бюджетоутворюючих податків.

Зниження ставок є привабливим для фізичних осіб-підприємців, рівень тіньової економіки значно знизиться, підприємницькі структури, що є ядром фінансового потенціалу країни, почнуть активно розвиватися. З іншого від такого зниження ставок країна може зазнати великих втрат бюджету.

Наприклад, якщо ввести зміни до законодавства стосовно податку на додану вартість, беручи за увагу досвід країн-членів ЄС, то можна застосувати диференційовані ставки податку залежно від даної соціальної ваги товарів та послуг, використовуючи чотири ставки оподаткування :

– 0%, при оподаткуванні операції з експорту;

– знижена ставка – при оподаткуванні операцій з купівлі-продажу товарів, які є життєво необхідні;

– підвищена ставка – при оподаткуванні операцій з купівлі-продажу саме предметів розкоші, й виробів які шкодять нашому здоров'ю (ювелірних виробів, транспортних засобів, хутряних і шкіряних виробів, новинок техніки, алкогольним та тютюновим виробам);

– основна ставка 20% – при оподаткуванні всіх операцій із купівлі-продажу які залишились.

У чинному законодавстві, передбачається основна ставка ПДВ 20% для всіх фізичних осіб-підприємців, у яких загально річний дохід становить більше 1 мільйона гривень, та які сплачують податок незалежно від виду діяльності [5]. То якщо застосувати вищезазначені диференційовані ставки оподаткування, це сприятиме збалансованості надходжень до бюджету від адміністрування ПДВ і відповідатиме принципу соціальної спрямованості податкового законодавства.

Також вірним рішенням було б запровадження прогресивної системи оподаткування доходів громадян.

Під час справляння ПДФО необхідно враховувати досвід країн ЄС, у яких оподаткуванню підлягає спільний дохід сім'ї з урахуванням кількості утриманців. Наприклад, у Франції платникам податку присвоюють такі коефіцієнти:

– 1 – самотнім особам без дітей;

– 2 – одруженим особам без дітей;

– коефіцієнт 3 – подружжю з однією дитиною;

– коефіцієнт 3,5 – подружжю з двома дітьми;

– коефіцієнт 4 – подружжю з трьома дітьми.

Тоді податок на доходи фізичних осіб визначають за таким алгоритмом:

1) загальну суму сімейного доходу ділять на відповідний коефіцієнт;

2) обчислюють податок за ставкою, передбаченою для цього рівня доходів;

3) одержану суму множать на той самий коефіцієнт, що й у пункті 1.

У Великій Британії та Німеччині платники податку мають право самостійно обирати, як їм оподатковувати доходи подружжя: спільно чи відокремлено.

Також можна спростити форми податкової звітності, застосовуючи міжнародний досвід, де використовують максимально спрощену форму декларацій, із зазначенням показників, які мають значення для визначення суми податку, що сплачують. В Україні форми звітності містять максимальну кількість даних, котрі стають основою для контролю з боку органів податкової служби. Одним з позитивних моментів є можливість подання всієї звітності засобами електронного зв'язку, але, на жаль, ця процедура є ще не зовсім досконалою. Бази не справляються із таким великим навантаженням. Тому процеси автоматизації й комп'ютеризації, що використовуються в адмініструванні податків, потребують негайного удосконалення та підсилення.

Процедури податкового контролю також необхідно удосконалювати. Наприклад, в зарубіжних країнах проводять податковий контроль з метою здійснення саме попереджувальних заходів, а в Україні – з метою виявити факти несвоєчасності або неповного виконання податкових зобов'язань.

Тому потрібно посилити контроль за діяльністю саме тих платників, щодо яких були встановлені всі факти порушення податкового законодавства, і мінімізувати випадки втручання податкових органів у підприємницьку діяльність законослухняних платників податків.

Висновки. Отже, удосконалення системи сплати податків має відбуватися в таких напрямах:

– налагодження партнерських взаємовідносин між податковими органами й платниками податків;

– зменшення рівня податкового навантаження;

– посилення відповідальності суб'єктів податкових відносин за недотримання податкового законодавства;

– боротьба з корупцією;

– адміністрування ПДВ за диференційованими ставками;

– оподаткування ПДФО спільних доходів сім'ї;

– підсилення та удосконалення автоматизації процесу адміністрування податків;

– модернізування якості обслуговування платників податків.

Таким чином, удосконалення системи сплати податків повинна базуватися на постійному розвитку та покращенню партнерських відносин між платниками податків й податковими органами, де обов'язок платників сплачувати платежі податкового характеру буде трансформований із примусового на добровільний.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року //Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – С. 141.

2. Галунько В.В. Адміністративне право України. Повний курс : навч. посібник / В.В. Галунько. – Х.:ОЛДІ-ПЛЮС,2019. – 446 с.

3. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо додаткової підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 13.05. 2020 року № 591-IX/ Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-20.

4. Попова В.В. Удосконалення структурно-організаційної моделі податкової політики в умовах євроінтеграції / В.В. Попова // Економіка. Фінанси. Право. Збірник наукових праць. – 2016 – Випуск 11. – Ст. 15–18.

5. Податковий кодекс України: Кодекс України №2755-VI від 02.12.2010 р. Дата оновлення: 01.03.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 21.09.2020).

Перетятко Віталій Сергійович,
студент групи ФМФА-19-1
Науковий курівник:
Панура Юлія Василівна,
к.е.н., доцент кафедри податкової політики

ПОДАТКИ НА СПОЖИВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

Проблеми реформування та вдосконалення податкової системи тривалий час активно дискутуються вітчизняними науковцями, політиками і громадянами. Однією з ключових проблем при цьому є саме альтернативи розвитку акцизного оподаткування.

Обґрунтуванню переваг податків на споживання присвячували свої праці А. Маршалл, Дж. Ст. Мілль, А. Пігу, І.Фішер, Н. Калдор.

Теоретики фінансової науки прийшли до висновку, що оподаткування витрат пом'якшує дестимулюючий вплив прогресивного оподаткування, а тому проблема визначення переваг між прямим та непрямим оподаткування є вирішеною на користь останнього. Відкритим до сучасного часу є питання про те, який тип податків на споживання має замінити оподаткування доходів[15, с.241].

Серед російських науковців прихильником непрямого оподаткування був М.М. Соболев, який підкреслював надзвичайну фіскальну вигоду від застосування непрямого оподаткування "ці податки, оскільки вони падають на предмети широкого вжитку, надзвичайно вигідні для держави. Їх ефективність спирається на велике споживання, що вимірюється мільйонами одиниць виміру"[12, с.124-125].

Загальновідомо, що непрямі податки підвищують рівень цін. Але при ринковій взаємодії підприємств торгівлі та споживачів додатковий тягар, спричинений податком для одних, є вигодою для інших.

Також відомий ефект, якщо введення акцизу призводить до «зростання цін, яке перевищує суму податку, то від цього підприємства торгівлі мають економічну вигоду» [15, с.237].

Але іноді виникає таке становище, коли побічні ефекти від податку стають більш вагомі ніж його фіскальне значення для бюджету. Такі ефекти дістали назву екстерналій (externalities), а більш докладно вивчав проблеми їх виникнення Дж.Е.Стігліц. [14, с.266].

Необхідно звернути увагу, що непрямі податки включаються в ціну товару та компенсуються для підприємств роздрібної торгівлі непомітно для покупця. Спостереження механізму такої компенсації влучно описав І. Тен: "Купуючи фунт кави або солі, покупець не замислюється над тим, що він сплачує в ціні податки"[17, с.51-52].

Розглянувши податкову систему як сукупність податків ми звернемось до вивчення їх змісту і сутності.

Згідно вислову К.Маркса "в податках втілено економічно виражене існування держави"[5, с.308].

Наразі, класики фінансової науки А. Сміт та Д. Рікардо особливо критично ставились до необхідності оподаткування і відмічали в своїх працях негативний вплив оподаткування не тільки на капітал, а і на заробітну плату та споживання. Англійський економіст Адам Сміт писав, що "покараннями, яких зазнають нещасні люди, які намагаються ухилитись від сплати податку, можна розорити їх"[11, с.506]. Давід Рікардо наголошував, що кожний новий податок є новим тягарем для виробництва та призводить до підвищення цін на різні групи товарів [8, с.155].

Ж.Б. Сей, Л. Клеманс та Е.Россі визначають податок як обов'язкову плату за послуги, які надаються державою.

І. Юсті та Г. Гок називали податками ті збори із майна та прибутків громадян, що здійснюються державою при недостатності власних доходів для покриття державних витрат. В свою чергу, П. Прудон вбачає в податках результати міни, а Дж.Локк – результати договірних відносин, Е. Парье називав їх атрибутом суверенітету. Наразі, І. Гарньє називав податком частину участі кожного громадянина у витратах саме на суспільні потреби. В той час, Т. В. Гоббс визначав податок як плату за користування землею, а саме, за визнання приватної власності державною владою. С. Монтескьє визначав податок як страхову премію, П. Мірабо вважав, що він є попереднім внеском для отримання заступництва від суспільства. К. Рау і П. Леруа-Больє визначали податки, як платежі, що накладаються державною владою для покриття державних витрат, які стягується на постійній основі. Л. Штейн визначав в податку правильний та визначений законом і державою внесок, який приватне господарство повинно віддати на потреби суспільства[9, с.275].

Розглянувши всі наведені визначення, можна стверджувати що в них прослідковується теза, що податок є обов'язковим платежем, який

використовується для покриття витрат держави на суспільні потреби, а відтак є своєрідним еквівалентом (платою) за послуги держави.

Едвін Селігман трактував податок як примусовий збір, який справляється державою з окремої особи «для покриття видатків, спричинених загальнодержавними потребами безвідносно до вигід платника» [16, с.53].

Мілтон Фрідмен (даючи власне визначення податку) один із перших наголосив на притаманному йому характері примусовості і відокремив його від мит та інших державних доходів. Вчений пропонує податками вважати "примусові збори, що стягуються на користь держави чи суспільства"[18, с.157].

На погляди радянських вчених про підходи до визначення сутності податків суттєво вплинула марксистська ідеологія. Науковці М.В. Орлов та А.М. Олександров вважали, що податком є «примусове відчуження частини національного доходу пригноблених трудящих мас на утримання буржуазного апарату» [7, с.212].

Сучасні дослідження більшості вітчизняних науковців зводяться до вивчення податків саме як фінансового явища та економічної категорії. Так, дослідженням теорії і практики оподаткування присвячені розробки Суторміної В.М., Десятнюк О.М., Вишневського В.П., Вєткіна А.С., Луцика А.В.та багатьох інших.

Найбільш прогресивними поглядами щодо природи податку відзначаються Андрущенко В.Л. та Ляшенко Ю.І., які виокремили економічні та позаекономічні аспекти оподаткування. Науковці зазначають, що "позаекономічну (соціальну, політичну, ментальну, етичну) природу оподаткування найадекватніше можна пояснити в термінах і відповідних їм поняттях теорії інституціоналізму" та пропонують тлумачення податку саме "як платежу щодо платника: примусового; добровільного; обов’язкового"[2, с.36].

Суспільну роль податків досліджували Б.Г. Болдирев, який визначав, що "податки, беручи участь в процесі перерозподілу новоствореної вартості, є … специфічною формою виробничих відносин"[3, с.77] та В.М. Федосов, який наголошує тому, що "податки є підсистемою виробничих відносин, відносин економічного базису. Вони виражають частину відносин, які виникають на стадії розподілу в процесі розширеного відтворення, мають вторинний, похідний, перерозподільний характер"[16, с.16].

А.А. Соколов податок розглядав з функціональної точки зору та який говорив, що податок – це "збір, який вилучається державною владою для покриття витрат чи досягнення цілей економічної політики"[13, с.11].

Аналогічні погляди можна прослідкувати в працях П. Самуельсона [10, с.87] і Ю.В.Галкина [4, с.36].

Неординарним є погляд В.Н. Фролова, який при розгляді податків ігнорує їх фіскальну складову, а основним їх призначенням вважає стимулювання самоінвестування як способу структурної перебудови економіки [19, с.32].

Заслуговує на увагу трактовка податку А. Лернера, який переконує, що "збирання коштів не є метою оподаткування" тому що держава "може зібрати будь-яку суму коштів шляхом друкування банкнот", але дійсна мета оподаткування полягає в тому, щоб "якомога менше коштів лишилось в руках податкоплатника"[20, с.307-308].

Звернувши увагу на теоретичні підходи до визначення сутності податків, ми підтримуємо позицію В.М. Опаріна, яким зазначено, що "за фінансовою формою прояву податки – це обов'язкові, нееквівалентні, неповоротні, нецільові, регулярні платежі юридичних та фізичних осіб державі, призначені для фінансового забезпечення реалізації її функцій"[6, с.206].

Як зазначає Р. Масгрейв: "Непрямі податки наперед призначені для перекладання, а прямі податки залишаються на тих, на кого вони покладені"[21, с.276-311].

К.Шоуп у праці "Державні фінанси" класифікує податки як такі, що мають незначну базу оподаткування (індивідуальні акцизи) та ті, що мають широку базу для оподаткування, до яких відносить податки на додану вартість, доходи і прибутки. Р. Масгрейв розпізнає податки за принципом перекладання і поділяє їх як податки на чистий дохід; на одиницю продукції і валового доходу; на суму платежів. С. Джеймс та К. Ноубз пропонують наступні ознаки для класифікації податків: прямі і непрямі; капітальні і поточні; прогресивні, пропорційні, регресивні; спеціальні та адвалерні[1, с.173].

Отже, до податків на споживання традиційно відносять податки з продажів, податки на покупки, податок на додану вартість, податки на переведення власності, майна чи цінних паперів тощо. Податками на споживання, що справляються в Україні є акцизи: специфічні (оподатковуються визначені законодавством групи товарів та послуг) та універсальні (оподатковується валовий оборот).

В той час, варто наголосити, що загальною сучасною тенденцією розвитку податкових систем стала поступова урівноваженість співвідношення між податками на доходи та податками на споживання. Причиною цього, ми вважаємо, стало те, що і тим і іншим притаманні поряд із перевагами також і певні недоліки. При чому, останні між собою є діаметрально протилежними, що в свою чергу обумовлює альтернативи вибору платника в системі оподаткування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В.Л. Фінансова думка Заходу в XX столітті: (Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів). – Львів: Каменяр, 2000. – 303 с.: схеми, табл. 2

2. Андрущенко В.Л., Ляшенко Ю.І. Економічні та позаекономічні аспекти оподаткування // Фінанси України. – 2005. - №1. – С.36-43. 4

3. Болдырев Б.Г. Финансы капитализма / Б.Г. Болдырев, Л.П. Окунева, Л.П. Павлова – М.: Финансы и статистика, 1990. – 384 с. 10

4. Галкин Ю.В. Некоторые вопросы теории налогов // Финансы. – 1993. - №1. – С. 35-40. 20

5. Маркс К. Сочинения./ К. Маркс, Ф.Энгельс. – М.: Госполитиздат, 1955. – Т.7. – 615 с. – С.308. (64)

6. Опарін В.М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти): Монографія. – К.: КНЕУ, 2005. – 240 с. 79

7. Орлов В.Н. Финансы капиталистических государств. / В.Н. Орлов, А.М. Александров – М.: Госфиниздат, 1938. – 396 с. 83

8. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения / Давид Рикардо. – Государственное издательство политической литературы. – М., 1955. – 360 с. (129)

9. Романчук Я. За легкістю сплати податків України займає 152-ге місце серед 155 країн. www.ewaudit.com.ua/uk/node/224/print. (132)

10. Самуэльсон П. Экономика: В 2 т. – М.: Алгон, Машиностроение ВНИИСИ, 1997. – Т.2. – 415 с. 133

11. Сміт Адам. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй / Сміт Адам; [пер. з англ. О.Васильєвої, ред. Є.Литвин]. – К.: Port-Royal, - 594 с. (137)

12. Соболев М.Н. Очерки финансовой науки. – С.124-125. (138)

13. Соколов А.А. Теория налогов. – М.: Фин. изд-во НКФ СССР, 1928. – 258 с. – С.11. 139

14. Стігліц Джозеф Е. Економіка державного сектора / Пер. з англ. А.Олійник, Р. Скільський. – К.: Основи, 1998. – 854 с. (145)

15. Сутормiна В.М. Держава – податки – бізнес: (Із світового досвіду фіскального регулювання світової економіки) / В.М. Сутормiна, В.М. Федосов, В.Л. Андрущенко. – К.: Либідь, 1992. – 328 с (161)

16. Федосов В.М. Современный капитализм и налоги. – К.: Вищ. шк., 1987. – 128 с. 168

17. Фридман М. Конспект лекций по науке о финансах. – С.51-52. (171)

18. Фридман М. Современные косвенные налоги. – С.Пб., 1908. – 627 с. (170)

19. Фролов В.Н. Все болезни от нервов, а в экономике – от налогов. // Финансы. – 1993. - №10. – С.29-39. 172

20. Lerner A.B. The Economics of Control, Principles of Welfare Economics. New York, 1944. – P 307-308. 189

21. Musgrave R.A. The Theory of Public Finance. – N.Y., 1959. – P.276-311. 191

Рибачок Геннадій Іванович,
студент групи ОМПЗ 19-1
Науковий керівник:
Осмятченко Володимир Олександрович,
д.е.н., професор, завідувач кафедри податкової політики

ПОДАТКОВЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ

Актуальність. Процес трансформації економічних систем, що активно відбувається в багатьох країнах світу, формування інформаційного суспільства та посилення ролі ринкових механізмів переконують у тому, що основні характеристики сучасного і майбутнього суспільства пов'язані із зростаючим впливом сфери послуг. Це підтверджує той факт, що на сьогодні бурхливого розвитку набув ринок консультаційних послуг, серед яких новим та перспективним видом консалтингу є надання консультацій у сфері оподаткування [1, с. 141].

Особливістю окресленої діяльності є той факт, що податкове консультування має яскраво виражений прикладний аспект, чим зумовлює постійний інтерес науковців та практиків. Зокрема, теоретико-практичним засадам дослідження організації та здійснення податкового консультування присвятили увагу наступні науковці: Алле М., Башкірова Н., Долгий О., Журавський О., Мугдасимова Є., Кобилянського А., Смірнову О., Сугробова О., Тучак Т., Черник Д., Ткачик Д. та інші.

Метою статті є дослідження та узагальнення теоретико-методичних аспектів здійснення податкового консультування, а також виокремлення його сутнісних особливостей.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що на сьогодні тематика податкового консультування жваво обговорюється у наукових колах та спеціалізованих установах. Адже глибинна сутність його розуміння зводиться до надання кваліфікованої допомоги платнику податків в рамках взаємодії з податковими органами. Даний вид діяльності дозволяє вирішити широке коло питань від уникнення формальних помилок під час заповнення податкової звітності до здійснення оптимізації податкового навантаження приватних підприємств. Саме тому, «професія податкового консультанта не є новою, а європейська

фінансова традиція засвідчує, що інститут фінансового консалтингу у Австрії, Угорщині, Німеччині розвивається ще з 50-х років минулого сторіччя. У 1992 році закони з питань податкового консультування було прийнято в Киргизії, Південній Кореї, Хорватії, Румунії, Чехії. У 1997 році питання професії податкового консультування на законодавчому рівні було врегульовано у Японії та Польщі» [2, с. 138].

Окреслена широкоформатність розуміння сутності податкового консультування, обумовлює його інтерпретаційну складність та породжує дискусійність формулювання загального визначення серед фахівців. Так, на думку західних експертів, що об'єдналися в рамках діяльності Європейської конфедерації податкових консультантів, під податковим консультуванням варто розуміти «діяльність, яка включає в себе підготовку та подання податкових декларацій платників податків, надання консультацій та рекомендацій щодо податкового планування, а також представлення та захист інтересів платників податків у відносинах з адміністративними та судовими органами та надання інших порад щодо оподаткування і пов'язаних із ним послуг» [3]. Окреслений зміст західної думки зводиться до певного розмежування позицій платника податків та державних органів влади, що можуть мати місце під час реалізації власних інтересів, де податкові консультанти виступають у ролі рівнозважуючої константи.

Схожу думку можна зустріти і серед вітчизняних фахівців, які вважають податкове консультування «різновидом професійної діяльності, націленої на співпрацю фахівця з питань оподаткування та клієнта щодо врегулювання різнобічних аспектів податкової політики, яка передбачає пошук оптимальних варіантів та гарантує законність їх реалізації» [4, с. 12].

Водночас, існують і інші позиції, де окреслене поняття пропонують розуміти як «кваліфіковане надання контролюючим органом суб'єктам господарювання консультативної допомоги стосовно ведення податкового обліку, звітності, сплати належних сум платежів до бюджетів й ін» [5, с. 19].

Варто зазначити, що на розкриття повноти тлумачення досліджуваної сентенції впливає той факт, що склад консультантів, які можуть надавати послуги із питань оподаткування, різноманітний. Як свідчить світова та вітчизняна практика, число осіб, що відносять себе до фахівців у сфері оподаткування та надають відповідний вид послуг охоплює як юристів, економістів, так і аудиторів, що спеціалізуються в сфері оподаткування.

Зокрема цікавим, на нашу думку, у даному форматі є досвід США. Так, податкове консультування в Сполучених штатах розглядається як бізнес, який надає експертні консультації замовникам. Завданнями податкових консультантів є вибір стратегій для мінімізації податкових зобов'язань клієнтів не порушуючи при цьому податкового законодавства. Крім того, податкові консультанти можуть підготувати податкові декларації та інші документи від імені своїх клієнтів. податковий консультант трактує податкове законодавство і може порадити стратегії, які мінімізують зобов'язання, а також знижують вірогідність проведення аудиту, який може привести до конфлікту з фіскальним відомством (IRS) або з податковим агентством штату [2].

Аналізуючи зазначені позицію, варто констатувати, що не взалежності від суб'єкта, що надає відповідний вид послуг, податкове консультування є важливим інструментом щодо попередження порушень податкового законодавства платниками податків, сприяє усуненню можливостей адміністративних деформацій, зменшує ризик невідворотних фінансових втрат, а також надає можливості оптимізації транзакційних витрат всіх учасників податкових відносин.

Окреслений вид діяльності є специфічним та важливим виходячи з позицій узгодження інтересів економічних агентів та бюджетної системи, у розрізі обчислення та сплати податків та зборів, де перманентно виникає конфлікт фіскальної функції податків із регулюючими компонентами податкової політики. Адже прагнення платника податків до зменшення власних податкових витрати є закономірним в рамках побудови оптимальної схеми оподаткування та використання встановлених на законодавчому рівні пільг.

Підсумовуючи зазначена, на нашу думку, під податковим консультуванням варто розуміти різноформатну систему надання консультаційних послуг різноманітним учасникам податкових відносин, що включає в себе вироблення необхідних рекомендацій щодо формування податкової бази, використання податкових пільг, формування складу витрат, що відносяться на собівартість, роз'яснення прав та обов'язків платників податків, порядку оскарження дій податкових органів тощо. Разом з тим для успішного провадження та реалізації податкового консультування в Україні необхідним фактором залишається законодавче визначення даного поняття в законодавстві, що на сьогодні відсутня. Адже сучасне податкове консультування є важливим механізмом вирішення низки проблем в оподаткуванні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Клюкач Наталія Теоретико-методичні аспекти податкового консультування в Україні. Всеукраїнська науково-практична конференція «Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу» 2019. С. 141-145

2. Панура Ю. В. До питання податкового консультування. Науковий вісник Мукачівського державного університету. 2019. Випуск 1. С 138-142.

3. Європейська конфедерація податкових консультантів. URL : http://www.cfe-eutax.org/about.

4. Ткачик Ф.П. Податкове консультування : навч. посіб. Тернопіль : Вектор, 2015. 252 с.

5. Журавський О.А., Долгий О.О., Долгий О.А. Податкові консультації: сутність, порядок надання та оскарження. Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. Вип.1 (1). 2014. С. 18-23.

Смаль Віта Миколаївна,
студентка групи ОМПз-19-1
Науковий керівник:
Осмятченко Володимир Олександрович,
д.е.н., професор, завідувач кафедри податкової політики

БОРОТЬБА З ОФШОРНИМИ ЦЕНТРАМИ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

Постановка проблеми. Актуальність обраної теми полягає в тому, що протягом всієї історії людства у різних країн і народів простежуються спроби ухилення від оподаткування та активізації міжнародної торгівлі й залучення іноземних капіталів за рахунок створення на частині своїх територій особливих, сприятливих у податковому відношенні умов господарювання.

До порівняно недавнього часу питання офшорів не були в центрі уваги світової спільноти із ряду причин. На національному рівні питання оподаткування, як правило, обговорювалось обмежено, в той час як на міжнародному рівні увага була зосереджена на питаннях, які безпосередньо пов'язані з бідністю, експлуатацією та несправедливістю.

Проблема світового співтовариства щодо виведення прибутку виникла в процесі економічного розвитку офшорних держав або так званих, податкових «гаваней». Однією із головних причин виникнення і розвитку офшорних країн є потужне прагнення держави контролювати економічний стан країни та наповнювати бюджет та природнє бажання громадян, особливо підприємців, отримувати більше прибутку, сплачуючи менше податків, які є основним джерелом доходів більшості країн світу.

Різноманітні аспекти діяльності офшорних зон, особливості їх функціонування та оподаткування висвітлено в роботах таких учених, як Г.Барбер, С.Боринець, О.Грищенко, М.Карлін, М.Кастельс, О.Київець, А.Клименко, Ю.Козак, М.Макаренко, О.Мозговий, А.Мокій, Т.Оболенська, Дж.Беккер, А.Рагман, В.Рокоча, В.Сліпа, М.Стефенс, О.Уільямсон, М.Уотсон, Б.Хейфец та ін.

Мета статті. Метою статті є оцінка переваг та втрат від застосування офшорних центрів національними та міжнародними компаніями з розробкою рекомендацій по боротьбі з ними.

Виклад основного матеріалу. Існування офшорних держав є суперечливим явищем, тому багато міжнародних установ, науковців та великих світових компаній намагаються дослідити його та навіть дати своє особисте визначення. Незважаючи на те, що кожен розкриває сутність, механізм функціонування та характерні риси, притаманні податковим «гаваням» подібно один до одного, дослідниками не було досягнуто консенсусу щодо конкретного визначення. Внаслідок цього, в літературі з'явився ряд таких термінів, як: «податкова гавань» (за ОЕСР), «офшорний фінансовий центр» , «держави без оподаткування» або «держави з низьким рівнем оподаткування» (визначення KPMG) [3].

В останні роки з'явилося багато нових офшорних юрисдикцій, головним призначенням яких є обслуговування фінансів, набутих у країнах Співдружності Незалежних Держав й Азіатсько-тихоокеанського регіону. До цих офшорних юрисдикцій входять Самоа, острови Кука, Кіпр, Ніуе. При цьому одним із суттєвих елементів офшорного бізнесу до недавнього часу була банківська таємниця, яка отримала свій розвиток у Швейцарії, банки якої ще в часи Великої французької революції пропонували гарантію секретності їх вкладів.

Поняття «офшорного центру» не визначено чинним законодавством України. При цьому в Податковому кодексі України вживається термін «офшорні зони», до яких Кабінетом Міністрів України, відповідно до пункту 161.2 статті 161 вказаного Кодексу [1], включаються держави та їх території, у тому числі території, залежні від них, на яких можуть створюватися та діяти суб'єкти господарювання, що мають офшорний статус.

Так, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2011 року № 143-р «Про перелік офшорних зон» до них віднесено 37 територій, серед яких Бахрейн, Беліз, Багамські острови, Аруба, Британські Віргінські острови, Віргінські острови (СІЛА), Кайманові острови, Пуерто-Ріко, Сент-Люсія, Ліберія, Маршальські острови тощо [8].

Сьогодні заснування офшорних компаній в офшорних юрисдикціях дає певні вигоди суб'єктам господарювання, а саме: можливість мінімізувати оподаткування великих грошових надходжень або вільно придбавати нерухомість за кордоном, у тому числі у приватну власність. Більш того, офшори є досить ефективним майданчиком продажу авторських прав, оплати валютних контрактів, передачі устаткування в лізинг, наймання персоналу, постачання давальницької сировини,

операцій з нерухомістю, ведення інвестиційної та спекулятивної діяльності на світових фінансових ринках і просто користування банківським сейфом. У зв'язку з розвитком всесвітньої мережі Інтернет практикується офшорне програмування, відкриття на території офшорних зон специфічних бізнес-одиниць, наприклад, віртуальних казино [9, с. 80].

Таким чином, на наш погляд, офшорною юрисдикцією є держава чи частина території держави, де для нерезидентів надаються податкові та інші пільги, запроваджено особливості валютного контролю та гарантується право фінансової таємниці.

Отже, основними тенденціями в здійсненні офшорних операцій на сучасному етапі є:

– Послаблення банківської таємниці (майже у всіх офшорних зонах прийняте законодавство, що відповідає вимогам FATF і забезпечує більшу прозорість таких зон).

– Посилення прозорості корпоративних структур (заборона акцій на пред'явника, необхідність надання інформації про власників компаній).

– Обмін інформацією (офшорні центри укладають договори про обмін інформацією між державами) [4-7].

Протидія діяльності офшорних зон (офшорні центри, що не відповідають новим вимогам, практично втрачають конкурентоспроможність у зв'язку с жорсткою протидією міжнародної спільноти та національних органів влади).

Переваги та недоліки використання офшорних компаній для країни представлені в таблиці 1.

Глобальне регулювання боротьби із виведенням прибутку в офшорні центри здійснюється такими міжнародними організаціями як, ОЕСР, ФАТР, Радою з фінансової стабільності, МВФ, міжнародною неурядовою організацією Tax Justice Network. Діяльність міжнародних організацій сьогодні спрямована на обмеження операцій, які фінансуються за рахунок капіталу кримінального походження та запобігання транснаціональному руху капіталу незаконним шляхом. Необхідно зазначити, що функціонування податкової оптимізації підприємства тісно пов'язане зі знанням і застосуванням норм податкового права, яке на сьогодні характеризується як неоднозначне, нестабільне й суперечливе, а практика його застосування супроводжується численними правовими проблемами. Саме тому важливу роль у протидії

офшоризації прибутків відіграє обмін податковою інформацією між країнами світу. Так, існують такі двосторонні договори як, Угоди щодо уникнення подвійного оподаткування (Double Tax Treaty) та Угоди щодо обміну податковою інформацією (Tax Information Exchange Agreement), запропоновані ОЕСР [4-7].

Таблиця 1

Переваги та недоліки використання офшорних компаній

Переваги	Недоліки
✓заохочувальна система сплати податків. У преважній більшості , які або не справляють прибутковий податок, або справляють податок за нижчою ставкою, ніж в країні резидентства платника податків; ✓ посилений захист фінансової таємниці, у тому числі банківської та комерційної; ✓ полегшений валютний контроль, коли нерезиденти підлягають звичайному контролю у випадку використання місцевої валюти.	✓ Збільшення безробіття в країнах-донорах ✓ Ухилення від оподаткування ✓ Розвиток тіньової економіки ✓ Відток капіталів

Джерело: складено автором

Отже, рекомендовано для зменшення здійснення операцій через офшори застосувати такі заходи [4; 7]: зобов'язати Державну податкову службу надавати інформацію про боротьбу з мінімізацією податкових зобов'язань із застосуванням «податкових гаваней»; через засоби масової інформації оприлюднювати ситуацію про боротьбу з відмиванням коштів, отриманих кримінальним шляхом; популяризувати способи боротьби з тіньовими офшорними операціями; детінізація зайнятості із виплатою заробітних плат «у конвертах» є нагальною проблемою в Україні; зменшити податковий розрив в частині ПДВ, як різниці між очікуваними та фактичними надходженнями; модернізувати систему митного контролю; удосконалити порядок первинного валютного контролю; зобов'язати резидентів розкривати інформацію про валютні депозити, у склад яких входять кошти під договори, що передбачають реалізацію авансових розрахунків; стимулювати безготівковий грошовий

оборот та посилити валютний контроль; виокремити в Цивільного кодексі України такий вид юридичної особи, як офшорне товариство, визначивши умови його створення, реорганізації та ліквідації; сформулювати у Податковому кодексі України критерії для формування списку „податкових гаваней”; постійно проводити масово-роз’яснювальну роботу із платниками податків для підвищення податкової культури в суспільстві

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р., № 2755 VI. URL: http://www.zakon1.rada.gov.ua/ cgi-bin/laws/main.cgi nreg=2755-17

2. Офіційний сайт Державної фісальної служби України. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу : : URL: http:sfs.gov.ua.

3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://minfin.gov.ua

4. Вергун В.А. Іноземні інвестиції: офшорні центри та їх інституції в міжнародному бізнесі: навч. Посібник [Електронний ресурс] / В.А.Вергун, О.І.Ступницький – Київ:Київський університет, 2014. – 303 с. – Режим доступу: httpsirbis-nbuv.gov.ua%2Fcgi-bin%2Firbis_nbuv%2Fcgiirbis_64.exe

5. Владимирова М. П. Международная практика применения оффшоров в налоговом планировании / М. П. Владимирова, О. С. Живихина // Актуальные вопросы инновационной экономики. − 2015. − № 2-3. − С. 73–79.

6. Гетманцев Д. Можливості та перспективи офшорного бізнесу / Д.Гетманцев // Фінансовий ринок України. – 2010. - №5. – С. 27-28.

7. Д’яконова І.І. Діяльність офшорних зон у міжнародних фінансових відносинах: значення та регулювання [Електронний ресурс] / І.І. Д’яконова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2016. – №4. – С. 56-59.

8. Про перелік офшорних зон: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2011 р. № 143-р // Офіційний вісник України. – 2011. – № 14. – С. 592.

9. Стецюк С. С. Офшорні зони як інструмент мінімізації оподаткування та шляхи вдосконалення державного регулювання офшорної діяльності / С.С. Стецюк // Міжнародна економіка та менеджмент. – 2008. – № 2. – С. 77-86.

Токар Ярослав Володимирович,
студент групи ОМПз-19-1
Науковий керівник:
Осмятченко Володимир Олександрович,
д.е.н., професор

ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ

Розглядаючи сутність податкового консультування, потрібно зрозуміти питання розвитку податкового консалтингу, як окремої сфери діяльності. В останні роки навіть не є можливим функціонування ринку податкового консультування без швидкого, точного управління, де в основі прийняття рішень пропонується використання дуже великого спектру інформаційного простору.

На сьогодні кожна сфера життя суспільства має свій вид різноманітного консультування, консультації поступово почали добувати підприємницькі властивості, тобто почали перетворюватися в інформаційний технологічний бізнес. Це було зумовлене більше з домінування зовнішніх причин, пов'язаних з надмірним державним регулюванням сфери економіки, обліку, оподаткування , а також із становленням і розвитком законодавчих процесів. Поняття консалтинг є пішло з Англії, його сутність трактується як послуги, консультації, здійснювані спеціалізованими консалтинговими компаніями для продавців, виробників, покупців і включають в себе рішення широкого кола питань економіки, фінансів, права, зовнішньоекономічних зв'язків. Дане поняття має велике коло застосування, разом з тим його можна ототожнювати і присвоїти характер ринкової системи в сфері податкового законодавства. Основна ціль консультацій полягає в передачі своїх знань і досвіду, другим особам, наданих на платній основі, тобто в певній мірі виконується допомога клієнтам.

Також під консультаціями розуміється професійна допомога в сфері різних проблем створення і управління функціонуванням організацій, яке здійснюється особою, або компанією осіб, які є власниками або співробітниками цих організацій. З прийняттям спеціальних законодавчих актів з питань податків і оподаткування під податковим консультуванням розглядали передачу знань організаціям і іншим

клієнтам за допомогою спеціально навчених і кваліфікованих осіб, які допомагають замовнику виявити проблеми по оподаткуванню, проаналізувати їх, розробити рекомендації щодо їхньої ліквідації, а при необхідності сприяти вирішенню цих проблем. Такий вид консультацій, як податкове консультування отримало свій безпосередній розвиток з 60-х рр. XX століття у зв'язку з частими змінами податкового законодавства. Зокрема у 1959 р. у 16 Франції як єдину координаційну організацію було створено Європейську Конфедерацію податкових консультантів та затверджено її статут, що був остаточно переглянутий Генеральною асамблеєю Асоціації 24.09.2010 р. Сьогоднішній день до складу Асоціації входять 26 національних організації з 21 європейської країни, що об'єднують більше, ніж 100 тисяч податкових консультантів.

Світова практика переконує: митне та податкове консультування – необхідна частина ділової інфраструктури, важливе джерело конкурентоспроможності бізнесу та специфічний чинник активізації наповнення бюджетних ресурсів. На сьогодні в Україні поряд з Податковим кодексом України фактично існує проект закону «Про податкове консультування в Україні» та положення громадських організацій у сфері податкового консультування, які разом формують базис для податкового консультування, що не скажеш про митну справу, оскільки інформування та консультування в цій галузі здійснюється на основі Митного кодексу України18, тоді як в розвинених країнах галузь фіскального консалтингу законодавчо врегульована в повній мірі (наприклад в Німеччині діє близько 40 законодавчих актів в цій сфері).

Відповідно до законодавчих актів, на податкових консультантів покладається ряд обов'язків, у тому числі, регулярне підвищення своєї кваліфікації. Цей обов'язок затверджений в Статуті Національної палати податкових консультантів. Поряд з цим, деталізовані принципи підвищення професійної кваліфікації відображені в Принципах етики. Національна рада податкових консультантів, а також регіональні відділення Національної палати податкових консультантів проводять, координують і проводять моніторинг регулярно для підвищення професійної кваліфікації. Існують платні форми організації курсів, семінарів, конференцій та інших способів підвищення професійної кваліфікації Національною радою податкових консультантів або регіональними відділеннями Національної палати податкових консультантів. Національна рада податкових консультантів або регіональні

відділення Національної палати податкових консультантів можуть в межах своїх можливостей брати фінансову участь в організації навчання на принципах рівності членів професійного управління діяльністю податкових консультантів. Згідно з прийнятими принципами, податкові консультанти зобов'язані регулярно підвищувати професійну кваліфікацію у сфері тематики іспиту на здобуття звання податкового консультанта.

В контексті цього консультанти у відповідності до своїх потреб і вимог обирають одну з наступних форм навчання: 1) участь у спеціалізованих тематичних курсах, що пов'язані з професійною діяльністю податкового консультанта; 2) самоосвіта податкового консультанта, що здебільшого полягає в оновленні власних професійних знань; 3) участь в інших формах презентації досягнень і дозволів у сфері податкового законодавства та суміжних сферах – конференції, симпозіуми, круглі столи, з'їзди тощо. Податковий консультант може брати участь у підвищення кваліфікації з використанням всіх форм окреслених заходів. Ці заходи можуть проводитися організаційними структурами Національної палати податкових консультантів або іншими суб'єктами, зокрема, вищими навчальними закладами, товариствами і організаціями, що діють у безпосередній або наближеній сфері до податкового консультування. Способом перевірки та оцінки виконання податковими консультантами обов'язку підвищення кваліфікації є введена з 1 січня 73 2011 р система балів оцінювання рівня підвищення кваліфікації податкових консультантів, згідно з якою податковий консультант, виконуючи обов'язок регулярного підвищення кваліфікації, зобов'язаний одержати як мінімум 32 бали протягом двох років безперервно. Кожен платник податків повинен юридично грамотно орієнтуватися в методах податкового менеджменту. Це дозволяє не тільки осягати складне податкове законодавство, але й оцінювати професійні послуги податкових консультантів. Жоден з методів сам по собі не приносить успіху в податковому плануванні, лише складені грамотно і з урахуванням всіх особливостей оптимізаційні схеми дозволять досягти запланованого результату. І навпаки, неякісна схема податкової оптимізації може завдати компанії відчутної шкоди.

Будь-яка схема перед впровадженням перевіряється на відповідність встановленим критеріям: розумності та ефективності, відповідності вимогам законодавства, автономності та надійності. Також ,будь-який метод організації податкових платежів повинен мати в

якості основи економічне обґрунтування та документальне оформлення. Більшість судових рішень прийнятих на користь фіскальних органів посилаються на відсутність економічної вигоди від здійснення тих чи інших господарських операцій. Адже метою здійснення будь-якої економічної діяльності має бути прибуток, а не ухилення від сплати податків. Всі підтверджені витрати повинні бути спрямовані на отримання доходу. В результаті господарської діяльності утворився збиток – це не вина платника податків, а скоріше різноманітність обставин, що склалися, змінилась потреба ринку, падіння цін або їх зростання, зміна пропозиції та попиту тощо. Державі для ефективного виконання своїх функцій потрібні фінансові ресурси, та контроль за їх розпорядженням. Успішне функціонування економіки будь-якої країни пов'язане з плинним і стабільно-прогресуючим, створенням дохідної частини бюджету. Одною із основних проблем, що негативно позначаються на наповненні бюджету протягом тривалого періоду, залишається таке явище, як ухилення від сплати податків різними способами.

Як свідчить практика адміністрування встановлених законодавством України податків і зборів, конституційний обов'язок кожного з платників податків, щодо повної і своєчасної сплати податкових платежів виконується, як показує практика, не завжди, та усіма суб'єктами оподаткування. Часто це відбувається з причин неосвідченності громадян глибинних аспектів такого обов'язку та недостатнього рівня їх інформування щодо важливих наслідків та ефектів оподаткування для держави та суспільства. Ефективність впливу фіскальних інструментів на протидію виникнення такого явища як несплата податкових платежів значно підсиляться за рахунок підвищення рівня розвитку податкового консультування та інформування платників податків. Податкова політика України за останні роки часто перелаштовувалась на новий лад і на сьогоднішній день перебуває в стані реформування та характеризується певною нестабільністю. Ці явища в комплексі з похідними від них розширюють спектр підстав для вчинення платниками податків дій націлених на несплату податкових платежів. Тому досить важливо сьогодні вживати заходи на випередження таких подій, до яких відноситься і податкове консультування. Саме інформування та обізнаність платників податків можуть стати каталізатором на шляху до стабілізації та дієвого функціонування податкової системи України .

В практиці оплати податків визнаються такі причини ухилення від оподаткування:

- погіршення фінансового стану бізнесу та населення з різних причин;
- тяжкість у розрахунках податкових сум;
- особливості податкової системи та податкової політики, що проводиться в країні;
- нераціональна структура оподаткування;
- недосконалість юридичної техніки податкового законодавства;
- низький рівень інформатизації та кваліфікації в сфері боротьби з податковими правопорушеннями;
- недостатня захищеність працівників органів податкового контролю при виконанні службових обов'язків;
- недостатній рівень здійснення консультаційної роботи в сфері податків та оподаткування;
- недостатній розвиток міжнародної співпраці в справах боротьби з податковою злочинністю та ін.

Але особливу увагу необхідно приділити морально-психологічним причинам, серед яких можна виокремити наступні: негативне ставлення до чинної податкової системи; низький рівень правової свідомості, обізнаності та культури населення; корислива мотивація та могутній власницький інстинкт, який особливо інтенсивно виявляється на рівні особистості; відсутність моральної відповідальності за ухилення від оподаткування; небажання в повній мірі сприймати платниками податків податкове законодавство.

Розбираючи питання податкової свідомості слід зауважити, що її відсутність у вітчизняних платників податків зумовлена в першу чергу нашим історичним досвідом слати податків. Втім відомо, що в соціалістичній системі господарювання процес адміністрування податків був надзвичайно простим і не потребував турботи з боку держави щодо формування та підвищення рівня свідомості платників податків у цій сфері. Завдяки такому підходу з боку держави до формування податкової свідомості, платники податків на цьому етапі розвитку податкових правовідносин не мають історичного досвіду суспільної свідомості, відповідних податкових традицій, а їх податковий менталітет характеризується схильністю лише до примусової сплати податків. Різні схеми від ухилення оподаткування, характеризуються дуже великою кількістю та

різноманітністю. Деякі фахівці відносять до способів ухилення від оподаткування мінімізацію податкових зобов‘язань і податкове планування. Позиція ДФС України навпаки до схем мінімізації податкових зобов’язань відносить схеми зменшення податкових зобов’язань, схеми оптимізації податкових зобов’язань.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Смірнова О.М. Податкове консультування: зміст і стан розвитку / О.М. Смірнова // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2011. – № 2 (53). – С. 84- 90.

2. Податкове консультування. Навчальний посібник / Ф.П. Ткачик – Тернопіль: Вектор, 2015. – 252 с

3. Смірнова О.М. Організаційно-правове регулювання податкового консультування : зарубіжний досвід / О.М. Смірнова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 8 (111). – С. 47- 52.

4. Індивідуальна податкова консультація: чи справді вона захистить / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/736

5. Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР / Редакція від 28.08.2015 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/393/96

Фіяло Ілона Анатоліївна,
студентка групи ФМФА-19-1
Науковий курівник:
Тучак Тетяна Володимирівна,
к.е.н., доцент кафедри податкової політики

МЕХАНІЗМ БЮДЖЕТНОГО ВІДШКОДУВАННЯ ПДВ: НЕДОЛІКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ

Постановка проблеми:Незважаючи на те, що механізм бюджетного відшкодування податку на додану вартість є відносно новим явищем в Україні, станом на 2020 рік він неодноразово реформувався та вдосконалювався. Починаючи з 2012 року, коли було скасовано критерії до платників, відповідність яким надавала право першочергового автоматичного відшкодування ПДВ та закінчуючи 2017 роком - реалізовано новий механізм відшкодування ПДВ та запущений в роботу Реєстр заяв про повернення суми бюджетного відшкодування податку на додану вартість.

Але вищенаведені зміни, навпаки ускладнили механізм та спровокували появу нових проблем у бюджетному відшкодуванні. Зокрема, проведення контролюючими органами затяжних перевірок щодо правомірності бюджетного відшкодування, які можуть тривати до 60 календарних днів, змушують підприємства залучати додаткові обігові кошти для забезпечення їх життєдіяльності: закупівля сировини й інших матеріальних цінностей, виплати заробітної плати та здійснення інвестицій, що призводить до зменшення обсягів виробництва. Відсутність впорядкованої системи ризиків та прогалини податкового законодавства призводить до неправомірного відшкодування ПДВ.

Хронологічний принцип побудови Реєстру заяв про повернення сум бюджетного відшкодування (далі – Реєстр) та відсутність критеріїв сумлінності пригнічує добросовісних платників, на провокує спроби неправомірного бюджетного відшкодування.

Серед вітчизняних вчених, які займались дослідженням сутності механізму бюджетного відшкодування та оцінкою і аналізом його недоліків, слід визначити:І.Б. Хома, Н.П. Стахова, Т.В. Штерма, К.В. Безверхий, О.А. Юрченко, О.Данілов, Б.Карпінський, В.Копилов, С.Лекарь, В.Лисенко, В.Мельник, М.Науменко, А.Сігайов, А.Скрипник, А.Соколовська, В.Парнюк, Т.Паянок та інші.

Мета статті: Проаналізувати та виявити основні недоліки наявного механізму бюджетного відшкодування податку на додану вартість та запропонувати способи їх вирішення.

Зокрема:

- розробити механізм відбору декларацій з відшкодуванням ПДВ за критеріями сумлінності платника ПДВ. Відповідність критеріям дозволить платнику першочергово отримати бюджетне відшкодування;

- запропонувати новий принцип формування Реєстру, враховуючи вищезазначені критерії сумлінності платника;

- запропонувати впорядковану систему ризиків, яка дозволить зменшити випадки порушення податкового законодавства при бюджетному відшкодування ПДВ.

Виклад основного матеріалу: З розвитком міжнародних відносин та інтеграції національної економіки України у світову, збільшується кількість експортерів та окремих категорій платників податку на додану вартість, які за результатами своєї господарської діяльності формують податковий кредит, який перевищує податкові зобов'язання, у результаті чого виникає від'ємне значення в декларації з ПДВ, яке надає право платнику на бюджетне відшкодування раніше сплаченого постачальникам податку на додану вартість.

Відшкодуванню підлягає виключно сплачений податок або до бюджету, що стосується підприємств-імпортерів, які сплачують ПДВ при ввезені товарів на митну територію України, або постачальникам сировини, матеріалів та комплектуючих. Таким чином, від'ємне значення податкового зобов'язання може виникнути лише у тому випадку, якщо платник податку, за результатами діяльності звітного періоду, сплатив більшу суму ПДВ ніж мав сплатити за нормами Податкового Кодексу України. Право на відшкодування виникає при фактичній надмірній сплаті ПДВ, а не з самого факту існування зобов'язання по сплаті цього податку в ціні товару.

Відповідно, важливість повернення ПДВ для таких платників набуває ще більшого значення. Оскільки відшкодоване ПДВ формує оборотний капітал підприємства, який дозволяє підтримувати стабільну життєдіяльність, без залучення додаткових коштів, які можна спрямувати на збільшення обсягів виробництва. Тому гострим постає питання своєчасності повернення коштів з бюджету контролюючими органами платнику.

Отримати бюджетне відшкодування можливо лише після позитивного рішення контролюючого органу, яке може бути прийняте протягом 30 календарних днів, а у деяких випадках, протягом 60 календарних днів та після 5 операційних днів опрацювання та перерахування коштів на рахунок платника Державною Казначейською службою України.

Починаючи з 2017 року, обсяг фактичного відшкодування значно збільшився, а розмір невідшкодованих сум ПДВ відповідно скоротився (таблиця 1). Це пов'язано із початком функціонування Реєстру заяв про повернення сум бюджетного відшкодування податку на додану вартість. Цей механізм розроблений з метою полегшення ведення бізнесу в Україні та створення рівних умов для платників податку. При цьому повернення коштів з бюджету відбувається у хронологічному порядку відповідно до Реєстру, незалежно від категорії та особливостей платника.

Таблиця 1

Динаміка надходження та відшкодування ПДВ за 2016-2019 рр.

№ п/п		2016 (станом на 01.01.2017)	2017 (станом на 01.01.2018)	2018 (станом на 01.01.2019)	2019 (станом на 01.01.2020)
1	Надходження ПДВ (ПДВ із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг); ПДВ із ввезених на територію України товарів) *(млрд.грн.)*	235,5	313,9	374,5	378,7
2	Фактичне відшкодування ПДВ*(млрд.грн.)*	94, 4	120,1	131,7	151,9
3	Частка відшкодування ПДВ *(%)*	40,1	38,3	35,2	40,1

Джерело: [1]

Хронологічний принцип побудови Реєстру є досить нелогічним та необ'єктивним, оскільки він не враховує особливості та показники діяльності платників. Крім цього замість мотивації платників добросчесно здійснювати господарську діяльність, хронологічне відшкодування пригнічує сумлінних платників, оскільки вони, разом з недобросовісними і ризиковими підприємствами, змушені чекати відшкодування у загальному порядку, передбаченому Реєстром.

З метою стимулювання та мотивації платників відкрито та прозоро вести бізнес, доцільно встановити критерії сумлінності платника, які будуть впливати на порядок формування Реєстру заяв про повернення сум бюджетного відшкодування. Відповідність платника вищенаведеним критеріям дозволить йому першочергово та у скорочений термін отримати відшкодування на власний рахунок у банку або у рахунок сплати грошових зобов'язань або погашення боргу з інших платежів, що сплачуються до Державного бюджету.

Основними критеріями, які необхідно встановити для платників, що претендують на бюджетне відшкодування є:

- здійснення операцій, до яких застосовується нульова ставка (питома вага яких протягом попередніх 12-ти послідовних звітних податкових періодів (місяців) сукупно становить не менше 50 відсотків загального обсягу поставок;
- загальна сума розбіжностей між податковим кредитом, сформованим платником податку за придбаними товарами/послугами та податковими зобов'язаннями його контрагентів, в частині постачання таких товарів/послуг, що виникла протягом попередніх послідовних календарних місяців, не перевищує 10 відсотків заявленої платником податків суми бюджетного відшкодування;
- середня заробітна плата працівників не менше ніж у два рази перевищує мінімальний встановлений законодавством рівень у кожному з останніх 12-ти звітних податкових періодів;
- чисельність працівників має становити не менше 10 осіб у кожному з останніх 12-ти звітних податкових періодів;
- залишкова балансова вартість основних фондів на звітну дату перевищує суму податку, заявлену до відшкодування за попередні 12 послідовних календарних місяців;
- відсутність податкового боргу.

Відповідність вищезазначеним критеріям сумлінності, дозволить платнику, у разі позитивного висновку камеральної перевірки щодо правомірності бюджетного відшкодування контролюючого органу, отримати бюджетне відшкодування у скорочений термін, строком від 15 календарних до 20 календарних днів.

У 2012 році було спроба введення подібних критеріїв для платників податку, відповідність яким надавала право платнику на автоматичне бюджетне відшкодування ПДВ, але тривалий період виписування довідки відповідності критеріям та сам затяжний процес встановлення відповідності, який здійснювався вручну контролюючим органом, не виправдала їх ефективності і Законом України від 21.12.2015 №909-VIII «Про внесення змін до Податкового Кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» критерії було скасовано та запроваджено для всіх без винятку платників відшкодування за наслідками 30-денної камеральної перевірки.

Різниця між критеріями 2012 року та запропонованими нами «критеріями сумлінності платника» полягає в тому що встановлення відповідності критеріям не потребує додаткової перевірки, а відбуватиметься автоматично, за допомогою вбудованих фільтрів в інформаційній системі «Податковий блок», що буде формуватися на основі даних податкової звітності платників, а у разі її відсутності - перевірка буде здійснювати на загальних підставах ст. 200 Кодексу. Таким чином Реєстр заяв про повернення сум бюджетного відшкодування податку на додану вартість буде мати наступний вигляд: спочатку будуть платники, які відповідають критеріям сумлінності, а потім платники які або не відповідають критеріям, або у яких відсутня податкова звітність, необхідна для аналізу відповідності критеріям.

Висновки:На підставі проведеного дослідження сучасного механізму бюджетного відшкодування податку на додану вартість виявлено проблему затяжного процесу повернення коштів із бюджету платникам та запропоновано спосіб її вирішення шляхом встановлення так званих «критеріїв сумлінності платника», які дозволять добросовісним платникам податків, які не мають заборгованості перед бюджетом, вчасно сплачують податки, мають основні засоби виробництва, першочергово та у скорочений термінотримати бюджетне відшкодування на власний рахунок та/або у рахунок сплати грошових зобов’язань або погашення боргу з інших платежів, що сплачуються до

Державного бюджету. Крім скороченого терміну повернення коштів, встановлення критеріїв стимулюватиме платників чесно вести бізнес та бути сумлінними, що позитивно вплине на розвиток податкової культури, а також вплине на скорочення обсягів неправомірного бюджетного відшкодування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інформація щодо надходжень та відшкодування ПДВ за 2016-2020 рік/ Державна Казначейська служба України. URL: https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/nadhodzhennya-ta-vidshkoduvannya-pdv (дата звернення 27.09.2020);

2. Податковий Кодекс України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення 27.09.2020);

3. Публічний звіт про підсумки діяльності Державної податкової служби України за 2019 рік/ Державна податкова служба України. URL: http://tax.gov.ua/data/files/250851.pdf (дата звернення 27.09.2020);

4. Статистичний збірник «Бюджет України 2016-2019 рік» / М-во фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik (дата звернення 20.09.2020)

5. Ярмоленко Ю., Довгалюк В. Проблеми бюджетного відшкодування в Україні: нормативні колізії та зловживання платників податків. *Світ фінансів.* 2008 №1(14). URL: http://lib.znau.edu.ua/jirbis2/images/phocagallery/2017/Pryklady_DSTU_8302_2015.pdf (дата звернення 01.09.2020)

Шапочкіна Анастасія Олександрівна,
студентка групи ФМФА-19-1
Науковий керівник:
Панура Юлія Василівна,
к.е.н., доцент кафедри податкової політики

МЕХАНІЗМ СТЯГНЕННЯ ПОДАТКОВОГО БОРГУ

Постановка проблеми. На даний момент, Україна має значні обсяги податкового боргу. Одним із ключових завдань податкової служби є не тільки адміністрування податків, а і контроль за сплатою прострочених податкових зобов'язань. На перший погляд, процес погашення податкового боргу в Україні є досить простим, проте, існує досить багато проблемних питань.

Мета статті. З'ясувати основні проблеми, з якими стикаються податкові керуючі, під час організації погашення податкового боргу, а саме:

- складнощі при направленні податкових вимог;
- описі майна му податкову заставу;
- реалізації майна;
- стягненні податкового боргу за рішенням суду.

Виклад основного матеріалу. Розрізняють такі статуси податкового боргу у вітчизняному розрізі:

- інертний – тобто, контролюючі органи не вживають активних заходів щодо стягнення боргу, окрім вручення податкової вимоги та опису майна у податкову заставу;
- дієвий – коли дії податкових керуючих передбачають активні заходи, що призводять до повного погашення податкового боргу. Тобто, вживається увесь спектр можливих засобів стягнення.

Дієвий статус передбачає такі типи податкового боргу:

- активний – застосування усіх санкцій щодо стягнення;
- пасивний – характеризує неможливість застосування санкцій через об'єктивні причини (відсутність майна і т.д.);
- безнадійний – платник визнаний банкрутом та не має можливості погасити податковий борг [1].

Податковий борг – це сума узгодженого грошового зобов'язання (з урахуванням штрафних санкцій, за їх наявності), але не сплаченого

платником податків у встановлений Податковим кодексом України строк, а також, пеня, нарахована на суму такого грошового зобов'язання[2].

Податковий борг складається з:

- грошових зобов’язань;
- пені;
- штрафних санкцій.

Платник податків має право на оскарження грошового зобов’язання, у порядку встановленому законодавством. Дане зобов’язання, під час оскарження, вважається неузгодженим. В свою чергу, контролюючий орган неможе вчиняти будь-які дії стосовно примусового стягнення боргу.

Управління податковим боргом здійснюється податковими керуючими, що призначаються з числа працівників державної податкової служби, відповідним наказом щомісяця. До повноважень податкового керуючого відносяться:

- направлення податкової вимоги;
- опис майна у податкову заставу та перевірка стану збереження такого майна;
- підготовка матеріалів справ для подальшої передачі до суду щодо примусового стягнення податкового боргу;
- примусове стягнення податкового боргу з розрахункових рахунків у банках, шляхом направлення інкасових доручень (розпоряджень);
- погашення суми податкового боргу за рахунок реалізації майна платника.

Першим етапом є надсилання платнику податків податкової вимоги щодо погашення грошових зобов’язань (не раніше першого робочого дня граничного терміну сплати, у випадку, коли сума боргу перевищує шістдесят неоподаткованих мінімумів доходів громадян).

Податкова вимога містить відомості про суму податкового боргу, штрафних санкцій та пені, інформацію щодо наслідків несплати податкового боргу. Вона формується автоматично інформаційно-телекомунікаційною системою «Податковий блок» та має встановлену форму. Разом з податковою вимогою податковий керуючий надсилає рішення про опис майна у податкову заставу, що підписується

керівником відповідного контролюючого органу, його заступником або уповноваженою особою.

Однією з проблем даного етапу є відсутність суб'єкта господарювання за юридичною адресою, що вказана у реєстраційних даних. Таким чином, податкова вимога та рішення про опис майна у податкову заставу не надходять платнику, тому він лишається не проінформованим. У період діджиталізації країни, було б доцільним внести зміни в порядок направлення даних документів, як і податкових повідомлень-рішень. Також, контролюючі органи витрачають значні кошти на користування засобами поштового зв'язку.

Наступним етапом є виникнення права податкової застави, що є найбільш дієвим засобом примусу, з точки зору зобов'язання платника податків до сплати податкового боргу. Майно, на яке поширюється право податкової застави, податковий керуючий оформлює актом опису. Зазвичай, описується те майно, яке є ліквідним та може бути використане як джерело погашення податкового боргу. Рішення про опис майна у податкову заставу є підставою для складання акту опису майна. Даний акт має встановлену форму та вноситься до відповідних державних реєстрів. У разі відмови платника податків від опису майна у податкову заставу, опис проводиться в присутності не менше ніж двох понятих. Якщо платник перешкоджає опису, податковий керуючий має право звернутися до суду з ініціюванням зупинення видаткових операцій та заборони відчуження майна.

На цьому етапі, в більшості випадків, податковий керуючий стикається з відсутністю майна у суб'єкта господарювання. Податкова застава є ефективною, якщо спричиняє платнику податків певні «незручності», що спонукатимуть до повної сплати грошових зобов'язань. Згідно статистики, близько 90% підприємств не володіють активами, нерухомим майном, транспортними засобами чи земельними ділянками. Тому, примус за допомогою податкової застави використовується в поодиноких випадках.

Одним із засобів «боротьби з недоїмкою» є направлення позовної заяви до суду щодо примусового стягнення податкового боргу з підприємства. Справу супроводжує управління правової роботи Державної податкової служби. У разі вирішення справи на користь контролюючого органу, податковий керуючий направляє інкасові доручення (розпорядження) до банківських установ, на підставі рішення

окружного адміністративного суду, які у примусовому порядку перераховують кошти з розрахункових рахунків платника податків на рахунок Державної казначейської служби. Спірним питанням в даному способі погашення податкового боргу є час розгляду справи, який може коливатися від одного місяця до кількох років. Також, багато підприємств оскаржують дані рішення, що також «затягує» процес погашення боргу та наповнення державного бюджету.

У випадку, якщо коштів на банківських рахунках платника не достатньо для повного погашення грошових зобов'язань, контролюючий орган може звернутись до суду з позовом щодо погашення суми податкового боргу за рахунок продажу майна, що належить платнику, та перебуває у податковій заставі. Якщо суд виносить рішення на користь контролюючого органу, податковий керуючий складає проект реалізації майна, що перебуває у податковій заставі. Також, платнику податків надсилається лист з проханням проведення самостійної оцінки зазначеного майна. Після отримання від оцінювача експертної оцінки вартості майна, податковий керуючий організовує продаж майна платника податків на публічних торгах та/або через торгівельні організації. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що даний процес є досить довготривалим та фінансово затратним для держави.

Висновки. У гнучких умовах для діяльності підприємств, коли бізнес розвивається з кожною годиною все прогресивніше, для діяльності контролюючих органів існують досить жорсткі рамки. Бар'єри, з якими стикаються податкові керуючі, перш за все, впливають на результативність наповнення бюджету. Найбільш проблемними залишаються питання:

- електронного документообігу;
- актуальності первинної інформації про платників податків;
- оперативності розгляду справ у суді;
- значногонавантаження на податкових керуючих.

Процес стягнення податкового боргу можна покращити:

✓ налагодивши електронний документообіг між платником та контролюючими органами;

✓ введенням штрафних санкцій за внесення недостовірної інформації, щодо підприємства, у податкову звітність (електронна адреса, телефон);

✓ прискоренням процесу арешту коштів платника та його майна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельник В. М. Податковий борг: проблемивизначення та підходи до аналізу й адміністрування / В. М. 1. Мельник, А. М. Яковлєва. // Податковаполітика. – 2010.

2. Податковий кодекс України: Закон України № 2755-VI [Електронний ресурс]. – 212. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.

3. Юр'єва О. І. Сучаснiпроблеми державного управлiнняподатковим боргом, [Електронний ресурс] / Ольга Іванівна 3. Юр'єва // Державнерегулюванняпроцесівекономічного і соціальногорозвитку. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UGRN/Tpdu_2013_3_37.

4. Як описуєтьсямайно у разівиникненняподаткового боргу: консультує ДПС. [Електронний ресурс] // Дебет кредит. – 1108. – Режим доступу до ресурсу: http://news.dtkt.ua/law/liability/64213.

Щербина Євген Олександрович,
студент групи ФМФА-19-1
Науковий курівник:
Панура Юлія Василівна,
к.е.н., доцент кафедри податкової політики

СТРАТЕГІЇ ТА МЕТОДИ ДОТРИМАННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Постановка проблеми: Як нам відомо, Україна, кожен рік, перебуває у процесі реформації суспільних інституцій ,але, зокрема, реформування проводиться в податковій системі. Завжди постає проблема дотримання податкового законодавства.

Сьогодні нагляд за роботою механізму організації платниками податків обліку об'єктів оподаткування, обчислення, сплати подат. платежів за чинним законодавством , виявлення порушень допущених під час виконання норм подат. законодавства, та визначення масштабів наслідків порушень на зобов'язання лягає на працівників ДПСУ.

«Якість за контролюванням дотримання податкового законодавства, що включає рівень, повноту, достатність, порядок виконання податковими інспекторами як суб'єктами контролю роботи із забезпечення його цілей, реалізації окремих процедур, є досить важливою умовою ефективності діяльності податкових служб» [1]. А для цього потребують першочергового вирішення питання оптимізації процедур податкового контролю, забезпечення контролю за роботою податкових інспекторів та підвищення якості проведення податкових перевірок.

В ПКУ нечітко, але пояснюються питання щодо виконання Податковою службою головної функції. У процесі здійснення податкової перевірки також нечітко прописані й права податкових органів та обов'язки платників під час відносин між платником та податковими органами, не згадуються обов'язки податкової служби та права платників податку. Фактично, ПКУ – це система загальнообов'язкових правил (законів) щодо податкового контролювання, а тому він не може допомогти в рішенні сьогоденних проблем у взаємовідносинах між податковими органами та платниками.

В Податковому Кодексі визначена класифікація податкових перевірок, яка не показує зміст останніх і є причиною створення

нових термінів. В результаті Податковий Кодекс України не допомагає в вирішенні проблем з визначення предметів перевірки. ПКУ освітлює концепцію правового регулювання податкового контролювання, яка була створена і побудована на введення єдиних стандартних правил для регулювання всіх напрямів контролюючої діяльності податкової служби, яка не дає можливості обійти існуючі протиріччя у взаємовідносинах податкових органів та платників під час проведення контрольної перевірки щодо сплати податків та гарантувати свободу підприємницької діяльності.

Отже, можемо зробити висновок, що різна природа податкового контролю податкової служби потребує окремого правового регулювання.

Мета статті: Проаналізувати податкову політику та запропонувати стратегію дотримання податкового законодавства.

Виклад основного матеріалу: Для того, щоб підтвердити дотримання ПКУ здійснюється податковий контроль.

Але, податковий контроль повинен проводитись у декілька етапів, кожен з яких має відповідати податковому законодавству. Отже, він повинен бути спрямований на досягнення результату, а саме, для виявлення незаконних дій у сфері оподаткування та вживати заходи для уникнення цього явища у майбутньому. Також, контролювання повинне проводитись у логічній послідовності.

Слід вказати і про сформовану багаторівневу систему методів податкового контролю, що складається з наступних методів:

1) загальнонаукових методів, таких як аналіз і синтез, індукція і дедукція, аналогія і моделювання, статистичні методи, а також логічний та порівняльний метод та інші, які застосовують при здійсненні будь-якого виду діяльності [18];

2) спеціальні методи дослідження, застосування яких характерне саме для певних видів діяльності, зокрема таких, як контрольна діяльність: перевірка документів; дослідження документів і предметів; огляд приміщень, територій та предметів та їх інвентаризація; економічний аналіз; експертиза тощо;

3) «методи впливу на поведінку осіб, що перевіряються при здійсненні податкового контролю: заохочення, переконання, примус та інші.

«Так, закріплення форм і методів здійснення контрольної діяльності на належному законодавчому рівні має важливе значення для захисту і збереження балансу інтересів зобов’язаних та уповноважених осіб при здійсненні податкового контролю» [18].

Нам потрібно звернути увагу на необхідності таких речей, як модернізація податкової політики відповідно до стандартів Європи, «які визначені в Угоді про асоціацію Україна – Європейський союз» [12]. Це передусім, дасть «трамплін» для створення податкової системи, яка ,передусім, сприятиме створенню та надходженню податкових платежів. На сьогодні, найголовнішим завданням податкової адміністрації є злиття податкового законодавства до стандартів Європейського Союзу, зокрема: зниження відсотка податкового шахрайства, також , надання гарантій «чистому» бізнесу та боротьба з транскордонною злочинністю і обміну інформацією з державами – членами ЄС.

Висновки: Отже, ми пропонуємо використати досвід країн-членів ЄС в податковій службі. А, на прикладі, Польщі, «змінити положення про реєстрацію платників ПДВ у ПКУ. Зробити так, щоб особа була зобов'язана зареєструватись як платник ПДВ до моменту виконання перших дій, пов'язаних із постачання товарів та послуг (незалежно від величини оподатковуваного обороту)»[17]. Це допоможе мінімізувати можливості для «схем», таким чином знизиться відсоткова кількість податкового шахрайства.

Також, ми пропонуємо на рівні Міністерства фінансів України створити спеціальний орган, який буде складатися з найкращих фахівців ДПС і ДФС та Державної митної служби. Так, цей новостворений орган буде розробляти і контролювати спеціальний алгоритм дій з метою забезпечення належного контролю за дотриманням вимог чинного законодавства під час здійснення суб'єктами господарювання експорту сільськогосподарської продукції.

Виходячи з нашого прикладу ми хочемо запропонувати низьку змін та доповнень до ПКУ. Ці доповнення стануть основою стратегії дотримання податкового законодавства.

Але, на нашу думку, ніякі зміни не призведуть до поліпшення, якщо не буде покращений зв'язок податково служби з іншими службами контролю за дотриманням законодавства України. Адже, тісна співпраця допоможе зберегти час, який гається на встановлення або підтвердження той чи іншої інформації.

Можна зробити висновки, що корегування податкового законодавства до стандартів ЄС допоможе Україні мінімізувати податкове шахрайство, а досвід багатьох країн зможе допомогти нам в рішенні спірних податкових питань. Також, велику роль грає тісна співпраця таких органів як ДПС,ДФС, Митної служби. Якщо, це допоможе прибрати гаяння часу на уточнення інформації, то завдяки цьому, цей заощаджений час допоможе в запобіганні податкового шахрайства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буряк П. Ю. Податковий контроль в Україні : монографія / П. Ю. Буряк, Б. А. Карпінський, Н. С. Залуцька. – Львів : Простір, 2007. – Т. 1. – 400 с.

2. Дмитренко Г. Державний фінансовий контроль в Україні (податковий, казначейський, бюджетний) : монографія / Г. Дмитренко. – К., 2009. – 175 с.

3. Долгальов В. Ю. Податковий контроль в системі державного управління соціальноекономічним розвитком регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми держ. упр.» / В. Ю. Долгальов ; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2011. – 20 с.

4. Найденко О. Є. Податковий контроль : [навч. посіб.] / О. Є. Найденко. – Х. : Вид-во ХНЕУ, 2012. – 222 с.

5. Потернак Ю. П. Податковий контроль у системі забезпечення економічної безпеки держави : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 21.04.01 «Економ. безпека держави» / Ю. П. Потернак ; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2014. – 20 с.

6. Ткачик Л. П. Особливості функціонування корпоративного податкового менеджменту / Л. П. Ткачик // Бізнес-Інформ. – 2013. – № 12. – С. 333–338.

7. Федун І. Л. Особливості реалізації податкового контролю в системі управління державними фінансами [Електронний ресурс] / І. Л. Федун // Ефективна економіка. – 2012. – № 4. – Режим доступу : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1105. – Назва з екрана.

8. Футало Т. В. Податковий менеджмент : навч. посіб. / Т. В. Футало, Р. А. Крамченко, В. М. Сокульський. – Львів : Львів. комерц. акад., 2011. – 300 с.

9. Чинчин М. М. Правова природа податкового адміністрування в Україні : монографія / М. М. Чинчин. – Х. : Право, 2014. – 300 с.

10. Quick reaction mechanism [Електронний ресурс] / Global Indirect Tax Management. – Режим доступу : http://globalindirecttaxmanagement.com/table-of-content/chapter-7-fraud/quick-reaction-mechanism.html. – Назва з екрана.

11. Чечетова Н. Ф. Організація податкового контролю: навч. посіб. / Н. Ф. Чечетова, Л. О. Кизилова, Г. І. Кизилов; МОНМС України, Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. − Х., 2012. − 234 с.

12. Standard Summary Project Fiche [Електронний ресурс] / IPA centralized programmes.– Режим доступу : http://ec.europa.eu/ enlargement/pdf/serbia/ipa/2011/04_modernisation_of_tax_administration. pdf. – Назва з екрана.

13. Звільнення від ПДВ операцій з експорту зернових та олій - на етапі обговорення. Вісник: офіційно про податки. URL: http://www.visnuk.com.ua/ uk/news/1 OOO 10586-zvilnennya-vid-pdv-operatsiy-z-eksportu-zernovikh-ta-o] iy-naetapi-obgovorennya/ Назва з екрана

14. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 № 2473- VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 2473-19 - Назва з екрану

15. Про затвердження Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті: постанова правління Національного банку України від 02.01.2019 № 5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005500-19 - Назва з екрану

16. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/Iaws/show/959-12. – Назва з екрану

17. Закон о налоге на товары и услуги Республики Польша від 12.05.2015. URL: https://taxlink.ua/ua/intem ational_norm ative_acts/ zakon-pro-podatok-natovari-ta-poslygi-respybliki-polshha/ru/ - Назва з екрану

18. Шевчук О. А. Форми та методи податкового контролю: світовий досвід та українська практика / О. А. Шевчук // Економічний часопис-XXI. – 2013. – №1. – С. 73–76.

Яблочніков Нестор Андрійович,
студент групи ОМПз-19-1
Науковий керівник:
Олійник Людмила Григорівна,
к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування

КЛАСИФІКАЦІЯ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ У ПОДАТКОВОМУ ПЛАНУВАННІ

Постановка проблеми. Фінансово-господарська діяльність будь-якої організації пов'язана с великою кількістю ризиків, управління якими є суттєвим чинником поліпшення та підвищення відповідного рівня фінансового стану підприємства. Однією із значущих груп ризиків є податкові, оскільки мають безпосередній вплив на величину прибутку підприємства через істотну частку податкових платежів в загальній сумі витрат. Саме тому висвітлення питання виявлення, аналізу для своєчасного реагування на податкові ризики з ціллю зменшення вірогідності їх виникнення або мінімізацію негативних наслідків є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти даної теми неодноразово розглядалися у різноманітних наукових дослідженнях. Питання, присвячені податковим ризикам, досліджували М.І. Виклюк [4], В.П. Вишневський [5], В.В. Вітлінський [6], О.Д. Вовчак [7], А.Г. Загородній [9], Т.А. Козенкова [11], К.В. Колісніченко [12], І.А. Майбурова [15], А.М. Соколовська [16], Г.К. Яловий [19].

Незважаючи на значну кількість наукових доробок щодо висвітлення питань виявлення та аналізу для своєчасного реагування на податкові ризики підприємства залишається недостатньо досліджені.

Постановка завдання. Тому метою дослідження у даній статі виступає визначенні сутності та класифікація податкових ризиків у податковому плануванні підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тематика ризикології є однією з неоднозначних і найскладніших , про що свідчить навіть те, що на даний момент існує більше 300 визначень терміну "ризик". Зокрема, існує дві теорії ризику: класична, представниками якої є Дж. Міль і І. Сеньйор, і неокласична, прибічниками якої виступають А. Маршал, А. Пігу, Дж. Кейнс.

«Класична теорія розглядає ризик як вірогідність отримання збитків і витрат від обраного рішення і стратегії діяльності, а неокласична - як вірогідність відхилення від поставлених цілей» [16].

Існує велика різноманітність думок щодо трактування, сутності поняття податкового ризику. Так, Т.А. Козенкова «пов'язує податкові ризики зі змінами в податковій політиці країни, введенням нових податкових платежів, збільшенням ставок оподаткування, змінами в податковому законодавстві щодо умов та строків сплати податків тощо. Натомість К.В. Колісніченко, вважає цей підхід дещо обмеженим, оскільки не враховуються ризики: «внутрішній, який залежить від діяльності підприємства й на нього можна впливати та несистематичний або специфічний ризик. Він може бути пов'язаний з некваліфікованим персоналом на підприємстві» [12].

С.В. Філін «трактує поняття податкового ризику, враховуючи такий внутрішній фактор, як наявність податкових помилок: «податковий ризик –це ймовірність втрат суб'єкта господарювання через несприятливі зміни податкового законодавства в процесі фінансової діяльності або внаслідок допущених податкових помилок при обчисленні сум податкових платежів» [17]. Є.М. Євстігнєєв визначає податковий ризик через «ймовірність виникнення несприятливих наслідків для платника податків в сфері податкового планування» [8]. Проте він обмежує податкові ризики лише втратами через фінансові санкції податкових органів. За визначенням Т.А. Циркунової та М.І. Мігунової, «податковий ризик –це загроза для суб'єкта податкових відносин понести фінансові чи інші втрати, пов'язані з процесом оподаткування» [18]. При цьому авторами зазначаэться, що такі втрати платник податків може понести через негативні відхилення фактичної діяльності від результатів податкового планування, на підставі яких приймаються управлінські рішення.

Узагальнюючи підходи до трактування даного поняття, можна відзначити, що під податковими ризиками варто розуміти невизначеність відносно досягнення цілей суб'єктів господарювання у результаті впливу факторів, пов'язаних з процесом оподаткування, який ймовірно проявиться у вигляді фінансових або інших втрат або у можливості отримання додаткового доходу у результаті позитивних відхилень. «Отже, загрози є передумовою виникнення ризиків. Відмінністю між ними є те, що ризики є ймовірними і їх можна виміряти кількісно за умови їх настання, тоді як загрози є фактично сформованими

небезпеками, які під впливом чинників спонукають настання зазначених ризику. Їх взаємообумовленість спричиняє до виникнення фінансових втрат як для суб'єктів господарювання, так і держави, зокрема, внаслідок неефективності їх податкової політики» [4].

Податковий ризик притаманний як державі, так і окремим платникам.

«Податковий ризик держави полягає в імовірності недотримання фактичних податкових надходжень порівняно з плановими (прогнозними), як у цілому з податкових доходів бюджету, так і з окремих видів і груп податків» [12].

Таким чином, під податковим ризиком прийнято розуміти невизначеність відносно досягнення цілей суб'єкта господарювання у результаті впливу факторів, пов'язаних з процесом оподаткування, що може проявитись у вигляді фінансових чи будь-яких втрат. У тому числі переплати податків, не використання податкових пільг, податкових резервів, кредитування бюджету.

До найбільш розповсюдженим ризикам можна віднести ризики пов'язані з нерозумінням законодавства, його не повнотою та суперечливістю.

Наступна група ризиків пов'язана з неочікуваними змінами, невірним виконанням податкового законодавства, помилками в податковому обліку або у податковому плануванні. До них можна віднести технічні помилки допущені платниками податків. Причинами виникнення таких помилок є недостатній рівень кваліфікації робітників відділу бухгалтерського обліку. В той же час в практичній діяльності наявність ризиків, як правило, не ставиться в залежність від можливості підрахунку вірогідності їх виникнення. Нерідко зустрічаються ситуації, пов'язані з ризиком, за яких визначити вірогідність настання того або іншого наслідку неможливо.

Стосовно податкового планування як ілюстрацію можна привести ситуацію, коли існує можливість появи закону, що збільшує ставку оподаткування, але підрахувати вірогідність його появи неможливо. У цій ситуації некоректно стверджувати, що у платників виникає не ризик, а з ситуація невизначеності, оскільки це значно звужує сферу його визначення.

Окрім фінансових втрат до втрат в податковому плануванні можна віднести нефінансові втрати, зокрема: посилення податкового

контролю, спричинення шкоди діловій репутації, обмеження права розпорядження майном, карне переслідування і тому подібне

Існує декілька підходів до класифікації ризиків в податковому плануванні, на думку автора, доцільно їх розділити таким чином (рис. 1):

Ризики в податковому плануванні

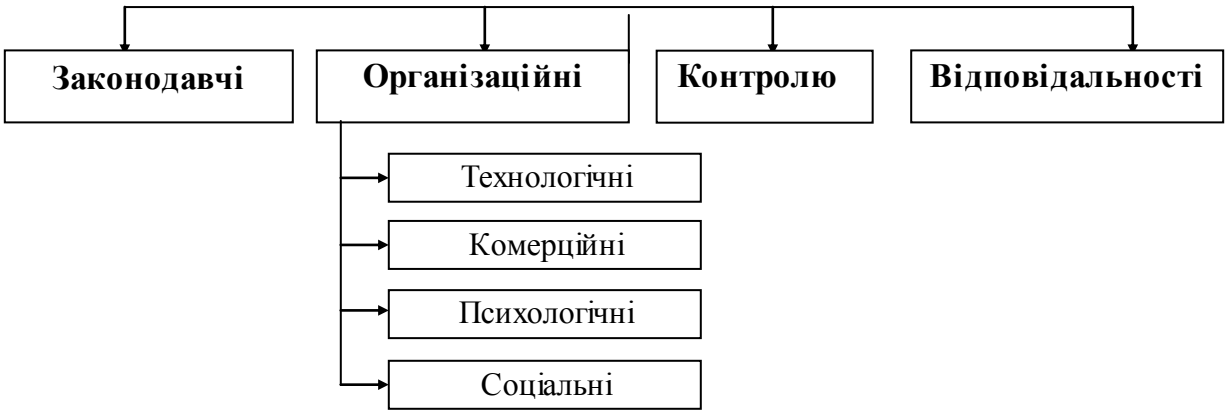

Рис. 1. Ризики в податковому плануванні

Законодавчі ризики обумовлені постійними змінами законодавчих актів, які регулюють порядок оподаткування операцій

На сучасному етапі українське податкове законодавство характеризується крайньою нестабільністю. Тому для цілей зменшення негативних наслідків викликаних змінами у законодавчих актах, окрім основного варіанту мінімізації необхідно використовувати резервні варіанти, які можуть бути застосовані у разі зміни податкового законодавства, що відноситься до основного варіанту. Необхідність використання резервних варіантів зростає у міру виникнення нестабільності законодавства.

Крім того в українському законодавстві є ряд норм, що суперечать між собою, що фактично визнано і на нормативному рівні. Так, в пп. 4.1.4 Податкового кодексу України закладено принцип презумпції правомірності рішень платника податків у разі, якщо норма закону або іншого нормативно-правового акту, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів або різних нормативно-правових актів допускають неоднозначне (множинне) трактування прав і обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення як на користь платника податків, так і контролюючого органу.

За наявності двухзначності правил оподаткування в різних ситуаціях платник має право скористатися нормами ст. 52 Податкового кодексу України для надання письмових індивідуальних податкових консультацій.

При цьому необхідно зважати на те, що звільняють від відповідальності платника податків письмові індивідуальні податкові консультації та узагальнюючі податкові консультації. Стосовно відповідальності слід звернути увагу на те, що під нею в ст. 111 Податкового кодексу України розуміється фінансова (штрафні санкції і/або пеня), адміністративна і карна відповідальність. В той же час отримання індивідуальної або узагальнюючої податкової консультації не звільняє від сплати податкового зобов'язання.

За наявності протиріччя між законодавчими актами і позицією податкових органів, необхідно визначити, чи вигідна платнику податків позиція останніх. Якщо вигідна, то можна її застосовувати.

Організаційні ризики в податковому плануванні пов’язані з можливими організаційними ускладненнями реалізації заходів податкового планування.

Ці ризики є багатовекторними і включають різні форми ризиків, які відрізняються причинами, сферою прояву, зокрема, соціальні технологічні, психологічні комерційні, , та ін.

Технологічні ризики обумовлені можливими ускладненнями з технічної сторони реалізації заходів податкового планування.

Уникнути таких ризиків можливо шляхом проведення детального аналізу ресурсної, кадрової, фінансової бази підприємства з метою збільшення об’єму інформації, що стосується заходів податкового планування.

Комерційні ризики обумовлені з можливістю утворення конфліктних ситуацій з постачальниками у зв’язку з неузгодженістю переведення на них податкових зобов'язань.

Для уникнення цих ризиків необхідно завчасно узгоджувати заплановані заходи щодо податкового планування з контрагентами.

Психологічні ризики в податковому плануванні повязанні особистим відношенням осіб до заходів податкового планування.

Так, беручи до уваги те що заходи щодо податкового планування у розумінні контролюючих органів поєднюється з ухиленням від сплати податків, існує йомовірність відмови співробітників від їх проведення.

Ці ризики можливо уникнути, шляхом надання роз'яснень з посиланнями на норми чинного законодавства, роз'яснення контролюючих органів з питань податкового планування працівникам, що беруть участь в заходах податкового планування.

Соціальні ризики в податковому плануванні пов'язані з вирогідністю виникнення конфліктних ситуацій з відповідальними особами підприємства внаслідок реалізації заходів податкового планування.

При виникненні ситуацій, що супроводжуються соціальними ризиками з метою їх мінімізації необхідно продумати дії з додаткової соціальної підтримки працівників, наприклад, сплати частини внесків за співробітників до недержавних пенсійних фондів.

Ризики контролю в податковому плануванні повязані з вирогідністю привертання особливої уваги контролюючих органів в проведені заходів податкового планування.

Підвищена увага фіскальних органів, зокрема в проведенні додаткових перевірочних заходів за результатами діяльності підприємства, що проводить політику податкового планування.

«Увага фіскальних органів може бути також обумовлена використанням в податковому плануванні прозорих схем оптимізації, з яких можна побачити, що основною спрямованістю угоди виступала оптимізація податкових платежів. В цьому випадку можливі спроби одностороннього трактування податківцями деяких норм законодавства з метою перешкоди застосуванню таких схем, зокрема, можливе використання судової процедури визнання їх незаконними або адміністративного тиску для створення перешкод платнику в сфері дозвільної системи держави. При цьому відносно конкретного платника незаконними можуть бути визнані і податкові схеми, що мають масове використання, тоді як стосовно інших платників їх використання продовжуватиме визнаватися законним способом оптимізації. Прикладом таких випадків є кримінальна справа, відкрита відносно керівництва банку "Слов'янський" в Україні, справа М. Ходорковского в Російській Федерації» [6].

Ризики відповідальності повязані з можливістю застосування адміністративної, фінасової, та карної відповідальності до співробітників, що беруть участь у податковогму плануванні.

Ці ризики є складової ризиків контролю, і з метою їх уникнення, по-перше, необхідно всебічно ознайомитись із законодавчою базою, що належить до застосування у податковому плануванні, по-друге,

постійно підвищувати кваліфікацію осіб, які відповідальні за проведення заходів з податкового планування і ефективність внутрішнього контролю з метою виявлення можливих помилок.

Таким чином, можна зробити висновок, що виявлення та врахування ризиків в податковому плануванні є важливим фактором при ухваленні рішень. Недостатня увага з боку керівництва підприємства до можливості виникнення ризиків в податковому плануванні може привести до ухвалення помилкових рішень в напрямі податкового планування, що може бути розцінене фіскальними органами як ухилення від сплати податків із застосуванням відповідної карної і фінансової відповідальності до керівництва підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 16.08.2015 № 4651-17 //zakon.rada.gov.ua.

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами і доповненнями) //zakon.rada.gov.ua.

3. Про затвердження Методичних рекомендації щодо складання плану-графіка проведення документальних планових перевірок суб'єктів господарювання: Наказом Державної податкової служби України від 27.06.2012 № 553 // zakon.rada.gov.ua.

4. Виклюк М.І., Гресик В.В. Податкова безпека: дуалістичність економічної природи тракту-вання змісту основних характеристик // Інноваційна економіка.– 2013.– №5. – С. 242–246.

5. Вишневський В.П., Липницький Д.В. Оцінка можливості зниження податкового тягаря //Фінанси України.– 2012.– №8. – С. 93–105.

6. Вітлінський В.В., Тимченко О.М. Джерела і види податкових ризиків, їх взаємозв'язок //Фінанси України.– 2007.– №3. – С. 132–139.

7. Вовчак О.Д. Податкові ризики у системі управління економічною безпекою // ФінансиУкраїни.– 2008.– №11. – С. 41–47.

8. Евстигнеев Е.Н. Основы налогового планирования. – СПб.: Питер, 2004. – 288 с.

9. Загородній А.Г., Єлісеєв А.В. Податки та податкове планування підприємницької діяльно-сті: Монографія. – Львів: Центр бізнес-сервісу, 2003. – 152 с.

10. Захожай В.Б., Перевалова О.М. Податкові ризики в системі державного управління //Наукові записки.– Серія: Економіка. – 2009.– Вип. 11. – С. 32–39.

11. Козенкова Т.А. Налоговое планирование на предприятии. – М.: А и Н, 2005. – 562 с.

12. Колісніченко К.В. Основні характеристики податкових ризиків // Прикарпатський націо-нальний університет імені Василя Стефаника // www.pu.if.ua.

13. Маринів Н.А. Податкова перевірка як організаційно-правова форма реалізації податково-го контролю: Автореф. дис… канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. – Харків, 2007. – 20 с.

14. Мигунова М.И., Цыркунова Т.А. Методика формирования экспертной оценки значимости налоговых рисков // Финансовый менеджмент.– 2007.– №2. – С. 93–105.

15. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій: Навч. посібник / Під ред. д-ра екон. наук, проф. Ю.Б. Іванова, д-ра екон. наук, проф. І.А. Майбурова. – Харків: ІНЖЕК, 2010. –492 с.

16. Соколовська А.М. Податкова система України в контексті світового досвіду // Фінанси України.– 2012.– №7. – С. 77–89.

17. Филин С.А. Финансовый риск и его составляющие для обеспечения процесса оценки и эффективного управления финансовыми рисками при принятии финансовых управленческих решений // Финансы и кредит.– 2002.– №3. – С. 21–31.

18. Цыркунова Т.А., Мигунова М.И. Налоговые риски: сущность и классификация //Финансы и кредит.– 2005.– №33. – С. 48–53.

19. Яловий Г.К. Податкова політика в контексті забезпечення економічної безпеки підпри-ємства // Економічний вісник НТУУ «КПІ» // economy.kpi.ua.

Наукове видання

Серія «Наукові роботи студентів УДФСУ»

ЗБІРНИК СТАТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ЕКОНОМІКИ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА МИТНОЇ СПРАВИ

У двох частинах

Частина 1

Відповідальний за випуск — *С. В. Шевчук, О. І. Марченко*

Форматування та комп'ютерна верстка — *Д. П. Завальніцька*

Матеріали друкуються в авторській редакції

Здано до друку 25.11.2020. Формат 60×84/16
Папір офсетний № 1. Гарнітура «Times New Roman».
Друк. арк. 18.1.
Тираж 300 примірників. Замовлення № 919.

Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром Університету ДФС України
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 5104 від 20.05.2016